COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

Anghelos S. Vlahos

Stăpînul meu Alcibiade

Anghelos S. Vlahos

Stăpînul meu Alcibiade

Coperta de *Harry Guttman*

ΑΓΓΕΛΟΥ Σ. ΒΛΑΧΟΥ
Ο ΚΥΡΙΟΣ ΜΟΥ ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ „ΕΣΤΙΑΣ"
ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ

Anghelos S. Vlahos

Stăpînul meu Alcibiade

Traducere de
Iulia Soare
şi Antiţa Augustopol-Jucan

Bucureşti — 1970

EDITURA UNIVERS

ANGHELOS VLAHOS

Predilecţia pentru nesecatul izvor de inspiraţie care este istoria patriei îl situează pe Anghelos Vlahos în nobila falangă a celor mai valoroşi scriitori eleni, dintre care vom aminti doar pe cîţiva mai cunoscuţi la noi : pe titanul Nikos Kazanţakis cu tulburătorul său *Căpitan Mihalis*, pe Costis Palamas cu *Moartea palicarului*, pe Stratis Mirivilis cu *Viaţa în mormînt*, pe Ilias Venezis cu *Numărul*, pe Terzakis cu *Prinţesa Isabeau* şi, în fine, pe statornicul prieten şi admirator al poporului român, Spiros Melas, a cărui operă este închinată aproape în întregimea ei, poporului elen şi eroilor lui.

Anghelos Vlahos s-a născut în anul 1915, în străvechea citadelă a elenismului, Alexandria. După ce studiază ştiinţele juridice, se consacră carierei diplomatice, astăzi fiind ambasador al Greciei în Uniunea Sovietică.

Preocupările legate de cariera diplomatică nu-l împiedică să-şi închine o bună parte din timp creaţiei literare. Eforturile sale asidue în această direcţie aveau să-şi afle împlinirea o dată cu apariţia romanului *Stăpînul meu Alcibiade*, care i-a adus totodată şi premiul Urani[1] (1955). Mînuind cu virtuozitate un stil plin de vioiciune şi culoare, într-o arhitectonică impecabilă, Anghelos Vlahos reînvie, într-o modalitate dintre cele mai moderne, o epocă de mult apusă. În centrul acţiunii, plasată — în cea mai mare parte — în epoca războiului fratricid pentru hegemonie dintre Atena şi Sparta, străluceşte meteorica personalitate a tînărului Alcibiade, demnul urmaş al lui Pericle. Cu o deosebită migală şi dragoste faţă de trecutul glorios al patriei, Anghelos Vlahos cerne

[1] După numele scriitorului Kostas Urani.

prețiosul material documentar-istoric și, urmărind evenimentele reale și imaginare narate de Silicos, sclavul favorit al eroului, face să retrăiască sub ochii cititorului figura marelui bărbat și general care a fost Alcibiade. Romanul înfățișează deopotrivă strălucita și contradictoria personalitate a acestui bărbat pe cît de bogat în virtuți, pe atît de orgolios și inegal în acțiunile lui cît și epoca lui Pericle, una dintre cele mai importante ale istoriei omenirii, cu oamenii politici, artiștii și filozofii care au ilustrat-o.

Statornica atracție exercitată de trecutul istoric al patriei sale nu-l sustrage pe Anghelos Vlahos de la problemele contemporaneității, pe care le-a ilustrat în romanul *Mormîntul bătrînei* și în ampla nuvelă *Ore de viață*, care îi aduce premiul de stat în 1957. Acțiunea romanului *Mormîntul bătrînei* se plasează în timpul celui de-al doilea război mondial și a luptelor purtate împotriva agresorilor italieni în regiunea Epirului și munților Pind. Roman de război, roman al suferinței umane, *Mormîntul bătrînei* apare ca primă ediție în 1945, cînd amintirile unei experiențe crîncene erau încă proaspete atît în mintea scriitorului cît și a cititorilor săi.

Ampla nuvelă *Ore de viață* relevă calitățile lui Vlahos de subtil analist al sufletului uman și reconstituie drama unui om mărunt pe care fascismul îl împinge la autodistrugere.

Trecutul istoric al patriei sale constituie însă pentru Vlahos sursa de inspirație la care se întoarce cu stăruință, cum o dovedesc *Istoria Bizanțului* și *Ultimii Comneni*, evocare a împăraților bizantini care au domnit la începutul secolului al XIII-lea, precum și traducerea în greaca modernă a *Istoriei războiului peloponesiac* a lui Tucidide. Ultima sa carte (1966) este o culegere de nuvele, foarte diferite ca tematică, și purtînd titlul celei dintîi: *Daïmas norocosul.*

În plină maturitate a talentului, recunoscut de mediile artistice și apreciat de public, Anghelos Vlahos e un scriitor militant de la care cititorii așteaptă cu firească speranță noi lucrări care să poarte hotărît și statornic destinele literaturii grecești, clădite pe cultul marilor idealuri ale umanității, spre noi culmi, demne de tradițiile democratice și de iluștrii înaintași ai poporului grec.

POLIXENIA KARAMBI

TATĂLUI MEU

Cartea de față datorează mult solicitudinii și afecțiunii sale

A.V.

A

Numele meu e Silicos. Tatăl meu se numea Hifion, iar mama Hiperina. Am fost pe vremuri cetăţean al oraşului Cnidos, iată de ce numele meu întreg sună aşa : Silicos al lui Hifion, Cnidianul. Poate că e exagerat să mă prezint astfel eu, libertul infirm, care mi-am petrecut cei mai frumoşi ani ai vieţii în casa lui Pericle al lui Xantip, îndeplinind cele mai ciudate însărcinări şi alergînd tot timpul de colo pînă colo ca să satisfac capriciile stăpînului meu Alcibiade. Dar, la urma urmelor, nu slugăream pe un oarecare şi situaţia mea nu era rea. Lăsînd la o parte cele cîteva ciomăgeli pe care le-am primit şi cele cîteva prilejuri cînd am fost lăsat să flămînzesc în tinereţe, jur pe Atena Apaturia că am avut o viaţă plăcută pe care ar fi putut s-o invidieze mulţi theţi[1]. Trăiam într-o casă nobilă — e drept că odăiţa mea era cea mai întunecoasă şi cea mai neîncăpătoare din toate, dar cum m-aş fi putut aştepta la mai mult decît atît ? Însuşi Pericle, deşi brutal şi nerăbdător uneori, cînd se-ntîmpla să se întoarcă furios de la Adunarea poporului, se purta cu bunătate şi blîndeţe faţă de mine. Ne vorbea folosind expresii şi perifraze alese, pompoase cîteodată, poate ca să nu piardă obiceiul oratoriei. Stăpînul meu, Alcibiade, care de mic era atent la tot ce se petrecea în jurul lui, nu lăsa niciodată, hoţomanul, să-i scape prilejul de a şopti ori de cîte ori Pericle folosea o frază umflată ca să ceară

[1] Sărăcimea. (Notele aparţin traducătoarei.)

ceva: „Să nu știe și strada ce se întîmplă acasă... nu-i așa ?“ Poate că era invidios, fiindcă stăpînul meu era încă de mic destul de deștept ca să-și dea seama că discursurile lui Pericle în Adunarea poporului erau într-adevăr perfecte. Și cîtă silință își dădea — Hercheios[1] ! Cîte nu scornea stăpînul meu ca să mă convingă că odată și odată va fi un orator și mai mare decît Pericle ! Acum, după trecere de atîția ani, pot să povestesc faptele pe care le-am trăit lîngă stăpînul meu și să-i dezvălui slăbiciunile copilărești. În după-amiezile cînd toată lumea pleca de acasă, mă chema în curte, se urca pe un soclu gol (pe vremuri pe soclul acela se afla un Priap, care însă, după intrarea Aspasiei în casă, fusese înlăturat...) și de acolo, de sus, începea să rostească un discurs. Mie îmi poruncea să mă așez cu picioarele încrucișate în mijlocul curții, reprezentînd — chipurile — pe ascultători, spre marea invidie a lui Zopiros, care, în calitatea lui de profesor oficial al lui Alcibiade, avea pretenția să joace el acest rol, ca să facă la sfîrșit observații nesărate cu accentul lui greoi de trac.

Dar am luat-o razna. Toate acestea și multe altele am să le povestesc mai tîrziu. M-am născut la Cnidos în al doilea an al celei de a 77-a Olimpiade sau, pentru cei care socotesc ca perșii, în anul 3500 de la facerea lumii. Această dată din urmă o amintesc în ciuda indignării lui Alcibiade. Sărmanul de el (odihnească în pace pe Insula Fericiților sufletul lui de om ucis pe nedrept) mă certa și-mi spunea că în felul acesta dădeam dovadă de o vanitate și de o îngîmfare nepotrivite cu situația mea, că dau a înțelege că, după facerea lumii, apariția mea pe pămînt ar fi evenimentul cel mai de seamă, „deși, Silicos, înțelegi prea bine, cel mai mare, cel mai formidabil eveniment este apariția mea pe pămînt“.

Pe tatăl meu îl chema Hipion, și nu Hifion. Într-o zi, însă, s-a dus la un grămătic din Agora orașului ca să-i ticluiască o scrisoare către fratele lui. Grămăticul și-a ascuțit condeiul și s-a pregătit să scrie prima frază : „Hipion al lui Acistis, salut...“, dar a șovăit, i-a spus că numele lui era fără îndoială compus din *Hipo* și *Ion* și s-a

---

[1] Denumire a lui Zeus, ca protector al păcii casnice.

străduit să-l încredinţeze că, dacă *p* s-ar fi transformat în *f*, numele acesta ar fi făcut o impresie mult mai bună. Tata era dintr-o clasă socială mijlocie, dar mama se trăgea dintr-o familie de seamă din Cnidos, iată de ce tata a ascultat pe loc de sfatul grămăticului şi şi-a schimbat numele. De altfel, cu anarhia lingvistică de astăzi, fiecare scrie şi pronunţă cum îi place, potrivit cu originea şi cu preferinţele sale. Dacă te încurci în *eta* şi *alfa* la Sparta, în *sigma* şi *tau*[1] aici, la Atena, eşti pierdut! Patria mea, Cnidos, se înalţă la capătul peninsulei cu acelaşi nume, care separă Marea Simei de Golful Ceramicos. E o colonie dorică, dintre primele întemeiate pe coasta răsăriteană a Egeii, şi a avut toate condiţiile pentru a deveni un centru mare şi important. Originea cnidienilor, strălucita tradiţie militară dorică, poziţia oraşului, care putea fi foarte uşor apărat de pe uscat, portul mare şi ferit, închis de două puternice turnuri, şi întreaga sa poziţie cam în centrul coloniilor dorice din Caria ar fi trebuit să-i asigure o mare dezvoltare şi o putere încă şi mai mare. Dar Cnidos a rămas o putere de a doua mînă şi a rămas de căruţă, fiindcă pe vremuri, în timpul crizei celei mari, cînd Cirus s-a hotărît să cucerească Ionia şi a trimis acolo pe Harpagos, cel mai bun general al său, ca să supună cetăţile greceşti, strămoşii mei n-au fost în stare să-şi salveze oraşul. Cînd Harpagos a ajuns prin părţile noastre şi cetăţile Cariei au început să se predea una după alta, cînd Miletul şi Efesul, ba chiar şi Halicarnasul au dat pămînt şi apă mezilor, abia atunci au început să se neliniştească ai noştri. Seara, în agora, ori de cîte ori sosea ştirea că a mai căzut un oraş, arhonţii se speriau, se adunau ca să ia hotărîri, dar nu cădeau la învoială. Cînd au simţit că primejdia e foarte aproape, un militar, Titarios, s-a ridicat şi a spus :

— Cnidieni! Nu ne foloseşte la nimic să stăm cu mîinile încrucişate şi să ne mulţumim doar cu vorbe. Să luăm imediat o hotărîre. Cetatea noastră e clădită pe ţărmul mării, portul ei e mare şi solid. Dinspre uscat zidurile sînt înalte, dar nu destul de rezistente la un asediu

---

[1] Astfel de ezitări fonetice trădau un vorbitor nefamiliarizat cu dialectul respectiv.

de mai multe luni. Ca să-l putem înfrunta pe Harpagos trebuie să creăm o piedică de netrecut. În punctul unde peninsula noastră se strîmtează și alcătuiește un gît de cinci stadii lățime, vom săpa un canal adînc și larg, pe care îl va umple marea. Vom săpa deci un fluviu lat care să taie peninsula de uscat și s-o transforme într-o insulă !

— Planul tău e îndrăzneț, dar nu face două parale, strategule Titarios, a spus, ridicîndu-se în picioare, un rival al său, plătit, pesemne, de Harpagos. Dar ia spune, a continuat el, cît de lat ar trebui să fie șanțul tău ca să ne salveze ?

— Șanțul meu, care va deveni canalul nostru, a răspuns supărat strategul, trebuie să aibă cel puțin jumătate de stadiu lățime pentru ca săgețile arcașilor lui Harpagos să nu poată ajunge pe celălalt mal.

— Și cine are să-l sape ?

— Să-l săpăm cu toții, a strigat Titarios.

Și, văzînd că mulți șovăiau încă, a luat din nou cuvîntul și le-a explicat că Harpagos nu avea mare chef de război și de lupte. Ca persan ce era, prefera să răscumpere orașele cu aur și nu se bătea decît dacă n-avea încotro. Aveau deci destul timp înainte. Să înceapă tratative, să trimită delegați la perși și în acest timp „șanțul" se va lăți. Într-o bună dimineață aveau să-i spună lui Harpagos : „Poftește !" Dar ce să facă el fără flotă ? Nu-i va rămîne decît să plece. Era singura salvare pentru Cnidos.

Planul fu primit de popor cu mare entuziasm. Mii de bărbați se puseră numaidecît în mișcare, femeile și copiii le urmară exemplul și munca începu. Se alcătuiră echipe de muncitori, se făcu repartizarea sarcinilor și inginerii fixară rînduiala muncii. Dar după ce se apucară să sape, se iviră primele greutăți : stînca era tare, uneltele atîrnau greu în mîinile oamenilor — ba se mai întîmplară și cîteva nenorociri din cauza unor stînci care se prăbușiră și avîntul scăzu. Era foarte cald, praful intra în ochii oamenilor care spărgeau piatra, fiindcă nu știau să se păzească. Munca mergea greu și încetă trep-

tat, parcă ar fi oprit-o un zeu. Atunci cetatea hotărî să trimită soli la Apolo din Delfi.

Trimişii urmau să treacă şi pe la Sparta, metropola lor, ca să ceară ajutor şi sfat. Porniră deci cu o corabie rapidă şi după ce se opriră cîteva ore la Delos, unde sacrificară doisprezece miei ca să-l dispună favorabil pe zeu, ajunseră la Sparta. Nepăsători, ba chiar dispreţuitori fiindcă ţineau la liniştea lor, eforii îi sfătuiră stăruitor să alerge la Delfi şi să asculte oracolul. Aşa făcură solii, şi Pitia le dădu numaidecît oracolul pe care-l cereau, foarte scurt, dar în versuri, deoarece, pe lîngă celelalte, în răspuns zeul se străduia să amintească credincioşilor că are însuşiri poetice. Oracolul spunea :

Nu mai săpaţi şi nu vă osteniţi,
Zadarnică e toată truda voastră,
Căci de-ar fi vrut măritul nostru zeu,
Nu vă dura o insulă el oare ?

Trimişii s-au întors cu corabia lor iute la Cnidos şi au comunicat răspunsul. Şi treaba, care între timp pornise din nou şi ajunsese departe, s-a oprit dintr-o dată. Cînd Harpagos s-a apropiat cu armata, o delegaţie avînd în frunte pe cei mai bătrîni cetăţeni a pornit spre el să-i predea cetatea. S-au întîlnit chiar în locul unde începuseră lucrările pentru executarea canalului, şi Harpagos, contemplînd planul acela îndrăzneţ, întrebă cu mirare de ce se lăsaseră de el, fiindcă, dacă l-ar fi dus la bun sfîrşit, ar fi fost o mare piedică pentru el. Ai noştri i-au dat răspunsul primit şi atunci el a spus : „Ce uşor vă prostiţi voi, elenii !“

Din ziua aceea şi pînă la bătălia navală de la Eurimedon, Cnidos a avut garnizoană persană şi un consilier politic al Marelui rege. Garnizoana străină şi consilierul lăsau, desigur, o oarecare libertate cnidienilor, dar o mie şi unul de amănunte erau puse la cale numai de străini, şi cetăţenii bogaţi sau nobili trebuiau să bage bine de seamă ca să nu-l supere pe consilierul politic, care-şi băga nasul peste tot şi trimitea referate satrapului. Bunicul meu, Silicos al lui Pafios, era s-o păţească de cîteva ori. Cetăţean cu influenţă, trecînd drept unul dintre oa-

menii de seamă ai Cnidosului, a fost de cîteva ori în pericol de a fi exilat. Era habotnic şi fanatic şi nu accepta nici un compromis cu străinii ; fusese totuşi nevoit să accepte în templul Afroditei Pandemos [1] prezenţa unui mare preot care era agent al consilierului.

La Cnidos, Afrodita era — este încă şi azi — mai venerată decît ceilalţi zei, dar cu decenţă şi cuviinţă, fără neruşinare ca la Delos, unde i-au construit un şir de faluşi de marmură care ameninţă cerul. La Delos am văzut cu ochii mei nişte femei îmbrăţişînd aceste reprezentări, încununîndu-le şi făcînd şi alte necuviinţe ! Asemenea simboluri nu trebuie lăsate în văzul tuturor şi la îndemîna femeilor. Nu ! La Cnidos adoraţia Afroditei era severă şi aducea foloase. Buna zeiţă le ajuta cît putea pe fetele sărace ca să-şi strîngă o brumă de zestre. Graţia sa stabilise printr-un oracol, după care fetele dispuse s-o slujească, adică hierodulele [2], urmau să trăiască în preajma ei, pe lîngă templu, în odăiţe separate, anume construite. Credincioşii, care în zilele de sacrificii veneau în mare număr, se odihneau înainte de-a se întoarce pe la casele lor, lîngă vreuna din fete, plătind ceva pentru templu. La sfîrşitul lunii, fiecare fată dădea marelui preot jumătate din ceea ce încasase, păstrînd cealaltă jumătate pentru ea. Aşa trăia multă lume, şi zeiţa îşi îmbogăţea şi-şi împodobea templul, a cărui influenţă şi putere creşteau. După ce erau doi-trei ani hierodule, fetele sărace îşi găseau cu uşurinţă miri. În clasa mijlocie ele erau foarte căutate, fiindcă aduceau zestre soţilor lor, ceea ce era destul de rar, şi fiindcă aveau experienţa dobîndită în timpul cît slujiseră la templul Afroditei.

Într-o dimineaţă, bunicul meu Silicos, cetăţean cu dare de mînă în Cnidos, ieşi la plimbare cu fiica lui, adică mama mea. Soarta îl făcu să pătrundă în marea incintă a templului Afroditei. Cînd marele preot, omul perşilor, care ieşise în piaţa din faţa templului să se încălzească la soare, îl văzu pe bunicul însoţit de frumoasa lui fiică, se ridică măreţ în picioare şi le făcu semn să vină spre

[1] Denumire a zeiţei Afrodita, în calitatea ei de protectoare a Cnidosului. Templul menţionat era principalul sanctuar al zeiţei.

[2] Prostituate de pe lîngă templul Afroditei.

el. Fără să bănuiască nimic, bunicul se supuse numaidecît, dar cînd se apropie împreună cu mama, marele preot spuse arătînd spre ea :

— Zeița va fi foarte bucuroasă să aibă o hierodulă atît de tînără și de frumoasă.

Bunicul se tulbură. Oricît de cucernic era, n-avea de gînd să-și lase fata într-una din cămăruțele templului. Încercă să se îndepărteze, dar marele preot bătu din palme și o mulțime de paznici perși năvăliră de peste tot. Nemaiavînd încotro, bunicul se apropie atunci cu respect de marele preot și-l întrebă în cuvinte îngrijit alese cum ar trebui să procedeze ca să nu-și lase fiica în templu, dar fără ca zeița să i-o ia în nume de rău și să se supere. Marele preot se retrase în templu pentru a se sfătui cu zeița și, după o consfătuire tainică ce ținu vreme destul de îndelungată, ieși iar și declară că Afrodita cere în schimb o ofrandă în aur și, în chip de jertfă, doi mielușei albi : unul pentru bunicul, celălalt pentru fiica lui, fiindcă erau amîndoi răspunzători. Bunicul se bucură și dădu să plece luîndu-și fata cu el, dar marele preot îi opri, spunînd că acea condiție trebuie îndeplinită imediat, chiar în ziua aceea, și că mama trebuie să rămînă acolo drept zălog. Bunicul meu se împotrivi, spuse că sentimentele lui cucernice erau cunoscute și că nici nu-i trecea prin minte să nu se supună poruncii zeiței, dar protestele nu slujiră la nimic. Mama rămase în templu și tatăl ei porni pe drumuri ca să găsească doi mielușei albi și o ofrandă de aur. Aceasta din urmă nu-l punea în încurcătură. N-avea decît să treacă pe la un bijutier oarecare și să cumpere ceva de aur. Cunoscut cum era, toată lumea i-ar fi dat pe credit, dar cum să găsească cei doi mielușei albi ? Du-te și caută într-o zi de lucru, cînd nu e tîrg, doi mielușei albi !

Mama rămăsese singură în templu. În jurul ei se adunaseră slujitorii, ajutoarele templului și alți oameni, care-i spuneau glume grosolane și o insultau. Erau încredințați că în curînd avea să ocupe și ea o cămăruță a templului și-și băteau joc... Soldații perși rîdeau și-și frecau mîinile, crezînd că vor fi printre primii care s-o viziteze. În sfîrșit, puțin după prînz, se ivi bunicul gîfîind, asudat,

ţinînd o pungă în mînă şi tîrînd după el un mieluţ alb. Puse jos săculeţul şi scoase din el o minunată farfurie pictată cu aur şi un ulcior de aur curat cu toartă de fildeş.

Marele preot era încîntat de cele două daruri, dar nu-şi arătă mulţumirea şi atrase atenţia că erau destinate templului. Cum rămînea însă cu zeiţa? Trebuia oare să se aleagă doar cu un mieluţ pentru două păcate: păcatul bunicului care nu voia să-şi lase fata şi păcatul ei, care nu voia să rămînă? Apropiindu-se de miel, marele preot începu să-l cerceteze ca să se convingă că e alb, fără nici o pată.

— Asta-i bună! strigă bunicul furios. Îţi aduc două ofrande în loc de una, cum mi-ai cerut, şi un mieluţ alb şi tot nu înţelegi să mă laşi în pace?

— Voi comunica nelegiuirea ta sacerdoţilor şi consilierului politic! Aşa-ţi trebuie! spuse sever marele preot.

Iată ce şantaje mîrşave foloseau perşii şi cei care-i slujeau... Nu-i nimic! De atunci ne-am răzbunat noi pe ei...

Bunicul se gîndi că, dacă treburile luau o asemenea întorsătură, urmările puteau fi neplăcute. Duşmanii lui ar fi uneltit, fireşte, împotriva sa şi consilierul politic, care nu-i era de loc binevoitor, l-ar fi condamnat, sub acest pretext, la cine ştie ce amendă uriaşă, care l-ar fi adus în sapă de lemn, l-ar fi exilat, sau cine ştie ce altă grozăvie s-ar fi întîmplat. În afară de asta, pedeapsa nu i-ar fi salvat fata. Bunicul îşi plecă deci capul, se supuse şi-şi înăbuşi revolta. Marele preot, însă, cercetă mieluţul, descoperi o pată gălbuie pe burtă şi, făcînd pe furiosul, ridică mîinile în sus, chemînd-o pe Afrodita drept martoră că voiau să-l înşele.

În jurul lor se adunase multă lume, care se împărţise în două tabere: unii, patrioţii, susţineau că un singur mieluţ era destul, că mieluţul acela era foarte alb, însă cei care voiau să se pună bine cu satrapul persan erau de partea marelui preot. N-ar fi fost imposibil ca, dintr-o clipă într-alta, marele preot să dea ordin gărzii persane s-o înhaţe pe mama. Atunci, cineva din mulţime îi şopti

bunicului să-şi logodească fata imediat, pentru ca toată povestea aceea mîrşavă să se termine, dat fiind că o veche poruncă a zeiţei hotăra că nu poate să fie slujită de o fată avînd alt legămînt. Uluit şi văzîndu-şi fata plîngînd, bunicul, care nu mai ştia ce să facă şi care în zăpăceala lui uitase de acest amănunt, se agăţă de sfatul acela. Se apropie de un cetăţean oarecare din mulţime şi-i şopti :

— Ţi-o dau pe fiica mea ! Te logodesc cu ea !

Necunoscutul se îndreptă spre mama şi, mai înainte ca marele preot să-i fi putut împiedica, cei doi îşi întinseră mîinile cruciş, după care bunicul îşi scoase brîul lat, îl legă în jurul mîinilor lor unite şi rosti cuvintele sacramentale.

Marele preot turba ! Dar ce putea să facă ? Porunci mulţimii să se împrăştie şi se întoarse în templu, aşteptînd o altă ocazie ca să-i facă rău bunicului. Faptul că fiica unui om bogat şi cu vază ca Silicos avea să ia pe un oarecare nu-l mulţumea destul.

Bunicul îşi luă fata şi plecă împreună cu ginerele. Cînd ajunseră la o depărtare destul de mare, Silicos se întoarse către necunoscut şi-i spuse :

— Îţi mulţumesc, fiule ! Am să-ţi trimit un dar frumos ! Cum te numeşti ?

— Hipion, răspunse tatăl meu cu sfială.

— Şi ce meserie ai ?

— Lucrez la un atelier de sandale.

— Bine ! Am să te ocrotesc ! spuse bunicul şi-i făcu semn să plece.

Hipion însă nu înţelegea şi bunicul fu silit să-i explice că nu fusese vorba de-o logodnă adevărată, ci de-o înscenare ca să scape din capcana marelui preot. Doar nu credea serios că el, Silicos, avea să-şi dea fiica după un meseriaş ! Tînărul plecă ochii, oftă cu amărăciune şi plecă, aruncînd o ultimă privire spre mama, care în tinereţea ei era foarte frumoasă. Dar una voia Silicos al lui Pafios şi alta hotărîse Cloto, fiindcă se vede că undeva, în peristilul templului Afroditei, era ascuns micul zeu care o săgetase pe mama : poate că era o răzbunare a zeiţei. Şi aşa, cu toată împotrivirea iniţială a bunicului, mama s-a căsătorit cu tata, şi eu m-am născut doispre-

zece ani mai tîrziu, după ce Silicos al lui Pafios avusese grijă să închidă ochii ca să nu mă vadă.

În preajma naşterii mele, tata, care, după cum am spus, era dintr-o clasă socială inferioară, a uitat, sau mai bine zis nu ştia, şi mai tîrziu a declarat că uitase să aducă jertfă zeiţei Ilitia, care ocroteşte facerile. Maică-mea m-a născut în chinuri grele şi m-a adus pe lume cu un picior mai scurt decît celălalt. „Ca Hefaistos", a spus bunică-mea drept mîngîiere. Capul meu era — şi aşa a rămas — lunguieţ ca un pepene. Nelegiuitul acela de Socrate m-a jignit o dată la gimnaziu. I-a spus lui Alcibiade că pedagogii lui erau nişte neisprăviţi. „Zopiros e un bătrîn ramolit. Cît despre ăsta de-aici, cu capul lui ca pepenele, cum îl cheamă ?... mă întreb dacă o fi avînd habar de ceva !" Dar toate astea am să le povestesc mai tîrziu.

La un an după naşterea mea a avut loc bătălia navală de pe fluviul Eurimedon, în Pamfilia, bătălie care a eliberat toate cetăţile greceşti din Ionia şi Caria. Cea mai mare şi mai strălucită victorie a elenilor a fost victoria atenienilor şi a lui Cimon ! A marelui Cimon, a cărui imagine tulbura somnul stăpînului meu. Ori de cîte ori se gîndea la Cimon, la marile danii ce făcuse demosului, la gimnaziul ce clădise pe cheltuiala lui şi mai ales la strălucita victorie de pe fluviul Eurimedon, unde capturase două sute de corăbii ale perşilor, Alcibiade se întuneca la faţă şi uneori încerca să micşoreze pe un ton ironic valoarea marelui strateg. Abia după propria lui victorie de la Cizicos, care a avut loc cîţiva ani înaintea datei la care scriu, amintirea lui Cimon a încetat să-i fie insuportabilă.

Cauze mici pot avea urmări numeroase şi deosebite pentru viaţa unui om, orice ar spune diverşii sofişti şi în primul rînd Socrate însuşi.

Motivul pentru care sînt azi libert la Atena a fost o plimbare prin împrejurimile cetăţii Cnidos. Nu e o mustrare pe care-o adresez soartei mele. Dacă ar fi să-mi iau viaţa de la început, tot aşa aş vrea să se desfăşoare.

Eram încă un copil cînd tata a hotărît, într-o zi, să mergem la o moşie ce aveam pe malul mării şi i-a po-

runcit mamei să pregătească de-ale mîncării şi vin. Am pornit de dimineață, tata şi mama pe jos, iar eu pe-un măgăruş care căra alimentele. Credinciosul nostru sclav, Harfitis, ducea animalul de căpăstru și eram toți plini de bucurie și de voie bună. Vara se apropia de sfîrşit, strugurii erau copţi şi aşteptau culesul. Cînd am ajuns la proprietatea noastră, ne-am aşezat să ne odihnim. Tata l-a luat pe paznicul viei şi a plecat cu el să dea o raită pe moşie. I-am văzut dispărînd după o colină. Mama m-a luat de mînă şi, cu ajutorul bunului Harfitis, am ajuns şontîc-şontîc pe plajă. Mi-am scos sandalele şi am început să mă joc cu nisipul, înălţînd un zid mare, cînd, deodată, am fost înconjuraţi de vreo zece oameni înarmaţi, cu gîturi scurte, oacheşi la faţă, cu bărbi negre, crețe și cu chipuri sălbatice. Mama a scos un strigăt înspăimîntător, dar doi bărbaţi înarmaţi s-au aruncat asupra ei, i-au astupat gura și au luat-o. Eu plîngeam de spaimă şi Harfitis tremura ca o frunză şi mă strîngea la piept ca să mă apere. Sclavul nostru era de prin părțile Feniciei şi vorbi cu oamenii aceia în limba lor. Îi poruncîră să mă ia şi să vină numaidecît după ei. Am pornit în grabă. Cînd însă soldaţii înarmaţi au văzut că şchiopătez, s-au sfătuit la repezeală între ei şi unul s-a apropiat îndată de mine, dar Harfitis, care înţelesese totul, a căzut în genunchi şi l-a implorat pe cel care părea conducătorul lor să nu mă ucidă. A promis că mă va purta în spate oricît de departe ar trebui să mergem. Aşa s-a şi întîmplat. Am făcut un drum lung, pînă am ajuns la un golf tainic, unde era pitită o corabie. Nu fusese trasă pe uscat, ci aştepta ancorată. Ne-au urcat repede pe punte şi comandantul navei a poruncit să ne închidă imediat în cală. Văzînd-o pe mama, zîmbi şiret şi strigă ceva în limba lui.

Cînd trapa s-a închis deasupra noastră şi am rămas în întuneric, mama a izbucnit în plîns şi a început să mă strîngă în braţe. Suspinele ei m-au tulburat şi pe mine, astfel că m-am pornit şi eu pe plîns, în timp ce Harfitis se văita şi ofta. După prima clipă de deznădejde, mama a început să bocească de parcă mergea la moarte. Se gîndea la viaţa ei calmă şi fericită din Cnidos şi plîngea mai departe, strîngîndu-mă mereu în braţe.

În curînd am simţit că pe corabie oamenii începuseră să tragă la rame şi, treptat, zgomotul ritmic făcut de toboşarul care dădea cadenţa vîslaşilor, precum şi legănarea mării, m-au adormit.

Am călătorit trei zile şi trei nopţi închişi jos, în cală. Numai în amurg ridicau trapa şi ne lăsau să ieşim pentru scurt timp pe punte. Harfitis intră în vorbă cu doi-trei oameni din echipaj, dar nu putu să afle mare lucru. Corabia era lungă şi strîmtă şi nu avea pinten, ca să fie mai uşoară. Sclavul nostru s-a străduit să afle încotro mergem, dar, cu toată viclenia lui, n-a izbutit.

— Ţie ce-ţi pasă, Harfitis, îi spunea mama. Tu ai să te întorci în ţara ta şi ai să trăieşti liber de acum înainte... Să nu ne porţi pică.

— Stăpînă ! a protestat Harfitis, sînt proprietatea ta, dar nu trebuie să mă jigneşti. Şi-n inima unui sclav poţi să găseşti recunoştinţă. Totdeauna ai fost bună cu mine şi în casa ta n-am simţit niciodată amărăciunea robiei. N-am să plec de lîngă tine, şi micul Silicos n-are de ce să se teamă cît timp trăiesc eu. Ştiu că ne vor vinde pe o piaţă de sclavi şi tremur cînd mă gîndesc la clipa cînd voi pleca de lîngă tine.

În spate, la pupă, se afla încăperea comandantului, care în fiecare zi, la amiază, cînd soarele atîrna în mijlocul cerului, se ivea pe punte, îşi ridica mîinile, cu palmele întinse şi degetele lipite, cădea în genunchi şi se ruga lovindu-şi fruntea de punte, de parc-ar fi vrut să-şi spargă capul. Cît timp ţinea rugăciunea lui, înceta orice mişcare pe corabie. Harfitis îi explică mamei că, rugîndu-se astfel, se adresa soarelui cerîndu-i să ne dea o călătorie bună. Mama se miră.

— Zeu al mării e Poseidon şi nu Apolo, Harfitis ! Se ştie că ei doi nu se au prea bine de pe vremea cînd, urmărit de unul din ei, Odiseu a ajuns pe insula unde păşteau boii celuilalt şi tovarăşii lui i-au ucis.

— Astea-s poveşti vechi, stăpînă, poate că nici zeii nu-şi mai amintesc de ele...

Dar ca să aibă conştiinţa şi stomacul liniştite, mama, care se temea de zei ca şi bunicul şi căreia i se făcea repede rău pe mare, arunca pe ascuns în apă cîteva smo-

chine din cele ce ni se dădeau și se ruga în șoaptă lui Poseidon.

În ultima zi a călătoriei, în timp ce înaintam așa între cer şi mare, au apărut dintr-o dată, ca sădiţi în apă, nişte arbori înalţi şi, pe măsură ce ne apropiam, desluşeam case şi clădiri mari, apoi un ţărm scund, care se întindea la nesfîrşit. Pe măsură ce ne apropiam, marea îşi schimba culoarea. Din albastră se făcu verde, apoi gălbuie, o culoare murdară ca mîlul amestecat. Peste puţin am intrat într-un port. Nici mama, nici Harfitis nu puteau să ştie că era Pelusion şi că ceea ce spre răsărit părea un golf mare şi adînc era Nilul.

Corăbierul care ne prinsese era bun prieten cu Amirteus, stăpîn peste Sais. I-o dărui pe mama şi, cu consimţămîntul lui, am rămas şi eu lîngă ea, dat fiind că, din cauza piciorului, valoarea mea comercială era egală cu zero. Harfitis însă fu vîndut altcuiva, n-am aflat cui, şi nu l-am mai văzut niciodată.

Lunile şi anii treceau în palatul lui Amirteus. Au fost şapte ani de viaţă monotonă pentru mama. Amirteus, care-i arăta multă bunătate şi nobleţe, nu spunea niciodată, vorbind despre ea, „sclava", ci „străina". Îi dăruise o căsuţă în grădina imensă a palatului său şi-i dăduse slujitori ca s-o servească şi să-i poarte de grijă. Dintre toate soţiile sale, Amirteus o asculta şi o respecta numai pe mama. Cît despre mine, poruncise să nu fiu pus la nici o muncă şi, cînd m-am făcut destul de mare, a dat dispoziţii unui grămătic al său să facă regulat lecţii cu mine. Mai tîrziu, mama l-a rugat să aducă un dascăl grec din apropiata Naucratis ca să-mi completeze studiile. Numai o dată m-a certat Amirteus, şi anume cînd m-a văzut intrînd în vorbă cu un pelerin care stătea toată ziua lîngă poarta palatului. După cum am aflat pe urmă, acest pelerin era agent al consilierului politic Harpiabazos, care locuia în palat și era singurul indiciu al ocupaţiei străine din această regiune a Egiptului.

Cu cîţiva ani mai înainte, cînd Egiptul fusese cucerit de perşi, Amirteus, om șiret şi energic, reușise să-l îmbuneze pe satrapul Ahemenes, fratele lui Xerxe şi guvernator general al Egiptului, care ordonase ca garnizoa-

nele persane de ocupaţie să fie retrase din regiunea Sais. Dar fiindcă nu avea încredere deplină în Amirteus, pusese condiţia ca Harpiabazos, consilierul politic, să locuiască în palat, chipurile ca oaspete. În felul acesta, Ahemenes îşi închipuia că avea să fie totdeauna bine informat asupra mişcărilor şi intenţiilor lui Amirteus.

— Micule Silicos, îmi spunea uneori Amirteus, plimbîndu-se desculţ prin grădină, în timp ce eu îl urmam la mică distanţă, ducîndu-i sandalele, micule Silicos, de eleni şi mai ales de atenieni se tem perşii. Cît despre noi, mă întreb dacă avem în toată Delta douăzeci de mii de ostaşi. Poate că nu sînt destui...

Amirteus organiza adesea banchete şi serbări în cinstea lui Harpiabazos, căruia îi plăcea mîncarea bună şi se dădea în vînt după petreceri. Se tăia un bou întreg şi bucătarii pregăteau carnea în nenumărate feluri. Cu grăsime de porc, cu grăsime de gîscă, la grătar, afumată, fiartă, friptă pe pietre încinse sau înfăşurată în frunze parfumate.

Burtos şi greoi în mişcări, Harpiabazos mînca ceasuri întregi, mestecînd ritmic, fără să obosească, tot ce i se punea dinainte şi ţipînd ca o pasăre speriată ori de cîte ori vreun rob distrat voia să-i ia farfuria pe jumătate plină, crezînd că terminase. Cînd i se servea ceva deosebit, era cuprins de entuziasm şi mînca mîrîind. Bea nenumărate cupe de bere şi de vin de Samos, pe care stăpînul nostru îl comanda anume din vestita insulă. Încununaţi cu flori şi încărcaţi cu tot felul de podoabe de aur, toţi invitaţii se veseleau, făceau glume pe seama poftei de mîncare a lui Harpiabazos, care le accepta, dădea replici hazlii şi-i necăjea pe ceilalţi, spunîndu-le că ciugulesc ca nişte vrăbii. Şi cît se mînca la banchetele lor! Dacă le compar pe-ale noastre cu cele de la Amirteus de care-mi aduc aminte, mi se pare că mă înşeală memoria.

Bucătarul prezenta feluri nenumărate. Vedeai sosind, după mîncărurile pregătite cu carne de vită, gîşte umplute cu tocătură de prepeliţă, gazele întregi umplute cu iepuri de deşert, arici la grătar în sosuri savante, păuni fierţi înăbuşit în vin parfumat. Apoi veneau tot felul de dulciuri, gătite în diferite moduri, născocite de bucătarul

lor, care era un om cu fantezie. O dată i-a înfățișat lui Harpiabazos un uriaș cilindru din făină de susan și miere, de forma unei coloane a templului lui Isis și cînd, ascultînd de recomandările bucătarului, consilierul a ridicat capitelul din aluat tare acoperit cu miere, din interiorul lui și-a luat zborul un alcion cu pene aurii și verzui.

Cînd nu mai putea să mănînce, Harpiabazos se ridica de pe tronul lui, sprijinindu-se de slujitori, și se întindea pe un pat ca să asculte muzica și să privească flautistele aduse anume de la Magdala. Un cîrd de sclavi îl înconjurau numaidecît, îi spălau mîinile și picioarele cu apă parfumată, îl pieptănau, îi curățau barba de resturile de mîncare și, dacă era nevoie, îi vopseau cu chinovar unghiile de pe care se ștersese vopseaua în timp ce mîncase. Dar, înainte de a începe petrecerea, Amirteus bătea din palme și oficia slujba morților, la care uneori cîntam și eu. Această ceremonie avea scopul să amintească oaspeților vremelnicia vieții și amărăciunea morții. În mijlocul încăperii se aducea un mic sarcofag, care era deschis și în care se afla o păpușă închipuind o mumie. Părea o adevărată mumie. Avea ochii închiși, dinții zărindu-se printre buzele mîncate, inscripțiile sacre pe piept și, firește, era înfășurată în fîșii de pînză. Sarcofagul astfel deschis era plimbat jur împrejur și adus sub nasul invitaților, ca să fie văzut bine. Atunci venea un cîntăreț, care, acompaniat în surdină, rostea cu voce tristă :

— Ascultă de îndemnurile inimii cît ești în viață ! Pune-ți pe cap cununi și mirodenii și îmbracă-te cu hainele cele mai bune și mai frumoase ! Împodobește-te cu cele mai scumpe nestemate și unge-ți trupul cu alifiile cele mai rare. Nu lăsa amărăciunea să ți se strecoare în inimă, dă-i tot ce poftește ! Va veni și pentru tine o zi cînd te vei tîrî în genunchi și te vei ruga, dar Zeul e prea sus și nu aude. Privește, vai ! la omul din sarcofag și chefuiește cît poți. Cînd vei muri vei arăta și tu ca el...

Se pare că la început Harpiabazos nu spunea nimic. Se străduia să surîdă și nu știa ce expresie să dea feței sale. O dată l-a luat la o parte pe Amirteus și l-a rugat să pună capăt acestor ceremonii. Lucruri de acest fel nu

trebuiau să fie înfăţişate în timpul digestiei. Auzi, un sarcofag şi o mumie! A adăugat imediat că respecta obiceiurile egiptenilor şi, ca bun guvernator şi prieten al lui Amirteus, nu voia sub nici un motiv să ajungă o piedică pentru desfăşurarea ceremoniei. Dacă nu era chip altfel, să se facă, dar ar fi putut să lipsească...

— Indicaţiile voastre sînt porunci! a spus stăpînul nostru şi ceremonia s-a desfiinţat.

Cu asemenea metode, Amirteus dobîndea prietenia şi încrederea lui Harpiabazos.

Cine se urca pe terasa cea mai înaltă avea o vedere asupra întregului oraş şi a întregii regiuni din jur. Spre apus, dincolo de grădina palatului, se afla marele templu cu frontoane roşii al zeiţei Isis. Mai încolo începeau cartierele meseriaşilor, clădite din cărămizi de lut. Acoperişurile erau din baligă de bivol şi, cînd sufla vîntul de apus, duhoarea ajungea pînă la palat. Spre răsărit şi spre miazănoapte se întindeau cartierele neguţătorilor şi, mai departe, la marginea oraşului, trăiau pescarii, în colibele lor din frunze de papirus. Oraşul nu avea ziduri. Era ocrotit de un element mai puternic, de apele mlăştinoase. Ori încotro îţi întorceai privirea şi cît vedeai cu ochii, se întindea mlaştina. Monotonia smîrcurilor negre era întreruptă de insuliţe aurii de papură înaltă şi galbenă. Mlaştina împrejmuia oraşul din toate părţile şi era paznicul său cel mai credincios şi mai de nădejde. Dacă cineva ar fi încercat să se apropie de Sais pe uscat, fără să cunoască locurile puţine şi strîmte de trecere, ar fi fost pierdut. Numai venind cu corabia pe Nil puteai ajunge în siguranţă la Sais. Un braţ al fluviului ducea pînă în port.

Palatul lui Amirteus era centrul unui complot vast şi complicat. Din simpatie faţă de mama şi poate de nevoie, stăpînul nostru îi mărturisi taina. Ori de cîte ori sosea o corabie ateniană în port — ceea ce se întîmpla des, deoarece corăbiile veneau să încarce grîu — după ospăţul care, printr-o ciudată coincidenţă, avea loc chiar în acea perioadă, în timp ce Harpiabazos se culca silindu-se să digere într-o primă porţie de somn tot ce Amirteus băgase în el, acesta se ducea cu doi sfetnici ai săi în căsuţa mamei din fundul grădinii. Aici venea, călăuzit de un om de încre-

dere, comandantul navei ateniene, cu care începeau convorbiri tainice, care ţineau pînă în zori. În anii aceia mama învăţase limba egipteană şi dădea o mînă de ajutor tălmăcind în greceşte ceea ce spunea Amirteus. Pe mine mă dăscălise să nu dezvălui nimănui înţelegerile tainice, planul lui Amirteus trebuind să rămînă învăluit în cel mai mare secret, fiindcă s-ar fi putut nu numai să dăm greş, ci şi să ni se întîmple o nenorocire.

Amirteus îşi întocmise planul cu multă atenţie şi de multă vreme. Scopul lui era eliberarea Egiptului de sub jugul perşilor. Avea oameni în fiecare oraş al Deltei. O cantitate suficientă de arme pentru imediata organizare a unei armate numeroase era ascunsă în vechile morminte. Principalele ajutoare ale complotului erau preoţii, cărora ocupaţia perşilor le micşorase influenţa. Nu dărîmaseră oare perşii atîtea temple? Respectaseră oare ceva? Jefuiseră pînă şi templul lui Amon-Ra, afirmînd după aceea că fapta lor fusese „o tristă greşeală datorită neînţelegerii instrucţiunilor date şefului detaşamentului", aşa spunea comunicatul satrapiei! O astfel de situaţie nu se putea îndura! Şi, luîndu-şi mii de măsuri de prevedere, preoţii hotărîseră să intre şi ei în complotul lui Amirteus, punînd însă condiţii. Revolta avea să se facă în numele lui Inaró, care, după ei, era singurul urmaş adevărat al lui Psametic, ultimul faraon al Egiptului. Această condiţie fiind respectată, preoţii socoteau nu numai că tagma sacerdotală avea să-şi reia rangul şi să-şi recapete vechea, imensa influenţă şi strălucita splendoare, ci şi că, în fond, ar fi condus Egiptul, din moment ce Inaró le va datora redobîndirea nesperată a tronului său. Cît despre Amirteus... s-ar fi înţeles cu el, dîndu-i o demnitate care să-l măgulească. Inaró, care trăia în deşertul libian şi se intitula regele nomazilor, îl înştiinţă pe Amirteus că primeşte propunerile preoţilor şi că poate să se bizuie pe o oaste de cincizeci de mii de oameni bine înarmaţi. Vestea aceasta îl tulbură pe Amirteus. Nu credea că acest pseudorege ar fi putut aduna şi înarma o oaste atît de mare. Din fericire, nu avea decît şaptezeci de care de luptă.

Cealaltă latură a complotului, ţinută în cel mai deplin secret ca să nu fie adusă la cunoştinţa Susei[1], era alianţa cu atotputernica Atena. Iată de ce toate întîlnirile tainice aveau loc în casa noastră din fundul grădinii. Atenienii acceptaseră numaidecît să ajute revolta, dar tratativele mergeau greu, fiindcă Amirteus trebuia să-i comunice totul lui Inaró, care, la rîndul său, nu lua nici o hotărîre fără a se sfătui cu preoţii.

În sfîrşit, după un mare număr de întîlniri, libaţiile avură loc într-o noapte, în cel mai întunecos colţ al grădinii noastre. Complotul îşi urma cursul şi obezitatea plină de blîndeţe a lui Harpiabazos era aliata noastră cea mai preţioasă. Dar îndată ce Ahemenes, care era satrap peste întregul Egipt, află despre asasinarea lui Xerxe la Susa şi despre tulburările ce avuseseră loc acolo între adepţii somnorosului Mitridate şi ai lui Artaxerxe, moştenitorul tronului, chemă deodată la Memfis garnizoanele persane împrăştiate în Deltă şi le împărţi în trei oraşe: Papremida, Crocodilopolis şi Memfis. Se strădui să recruteze şi localnici, şi trebuie să mărturisesc că s-au găsit mulţi egipteni care s-au angajat mercenari în oastea lui. Chiar atunci a sosit din Cipru vestea pe care o aşteptam. Strategul atenian îl informa pe Amirteus că două sute de corăbii erau gata să întindă pînzele şi să se îndrepte spre Pelusion. Fără să mai aştepte, stăpînul nostru dădu semnalul şi toată Delta se răsculă. În toate oraşele pe care Ahemenes fusese nevoit să le lase fără garnizoane, preoţii ieşiră pe străzi şi chemară poporul la luptă pentru zeul Ra şi pentru regele Inaró, ultimul descendent al lui Psametic.

Cei cîţiva soldaţi perşi, surprinşi izolaţi, fură dezarmaţi, adunaţi laolaltă şi trimişi în deşert, unde Inaró înălţă o mulţime de cruci şi-i răstigni. Amirteus îl întemniţă pe Harpiabazos în temniţele palatului şi, aşteptînd hotărîrea lui Inaró cu privire la soarta lui, porunci să fie hrănit, drept pedeapsă, doar cu pîine uscată şi ceapă crudă, pe care — ştia el — nu putea s-o sufere.

În palatul din Sais era mare agitaţie. O mulţime de grămătici se instalaseră în el şi întocmeau liste de soldaţi

---

[1] Capitala regatului persan.

cu o extraordinară iuţeală. Scriau ordine, înregistrau armele ce se adunau la Sais ca să fie reîmpărţite în toate centrele noastre, trimiteau mesaje lui Inaró, şi seara, la lumina torţelor, făceau socoteli. Amirteus îşi organiză armata cu mare repeziciune. O înarmă şi o instrui, pregăti comandanţi şi-şi învăţă soldaţii cum să se ferească de trucurile perşilor. Din zori şi pînă înserа, nu stătea o clipă. Îl vedeai cînd la instrucţie cu recruţii, cînd jos în oraş, în cartierele meseriaşilor, supraveghind recrutările şi rechiziţiile, cînd dincolo de Nil, să urmărească ce se întîmplă în oraşele învecinate, cînd inspectînd depozitarea alimentelor necesare hranei întregii armate, care se concentra încetul cu încetul la Sais.

În tot timpul acestor pregătiri, Ahemenes rămase închis la Memfis cu o armată de patruzeci de mii de oameni. La Papremida avea alte douăzeci şi cinci de mii, iar la Crocodilopolis douăzeci de mii.

Ahemenes era constrîns la pasivitate. Nu putea să atace Saisul, fiindcă mlaştinile l-ar fi împiedicat să înainteze ; de altfel, cealaltă armată, care se pregătea în deşertul libian, putea porni dintr-un moment într-altul la atac, tăindu-i retragerea. Mai era şi un alt motiv, mult mai serios, care-l făcea să şovăie. Ce atitudine va adopta Curtea din Susa faţă de el ? Nu-l ameninţa oare primejdia ca făptaşii complotului, oamenii care-l asasinaseră pe fratele său, să-l lase fără ajutor, gîndindu-se că o înfrîngere în Egipt ar însemna un pretext nesperat pentru a scăpa şi de el ? De altfel, cum se putea lua vreo hotărîre în mijlocul confuziei şi dezordinii care domneau în capitală ? Toate aceste gînduri îl chinuiau pe Ahemenes şi-l împiedicau să intre în acţiune. Şi apoi, ştia că numai dinspre uscat putea aştepta întăriri, fiindcă flota ateniană din Cipru ar fi împiedicat orice mişcare a flotei feniciene.

Între timp, Inaró îşi adună armata şi veni la Sais ca să preia comanda generală. Din dorinţa de a-l speria pe Amirteus sau poate pentru a-şi face singur curaj, porunci desfăşurarea unei parăzi generale a armatei. Toate trupele se adunară în afară de oraş şi o dimineaţă întreagă treizeci şi opt de mii de ostaşi defilară prin faţa lui Inaró şi a lui Amirteus, care şedeau pe două tronuri instalate în acest scop sub un cort, la umbră.

Trecură întîi zece mii de hopliţi[1] împărţiţi pe companii. Purtau platoşe grele din piele de bou, întărite cu plăci de fier sau cu o reţea metalică. Fiecare din ei avea o spadă curbă, o suliţă cu ambele capete ascuţite, ca să se poată înfige în pămînt, şi un scut lunguieţ. După ei trecură ostaşii uşor înarmaţi, oameni de rase şi culori diferite : arabi în veşminte albe şi lungi, purtînd uriaşe arcuri biconcave pe umărul drept, etiopieni cu jumătate de piept vopsit în alb cu ipsos, în timp ce cealaltă jumătate era roşie de chinovar şi încinşi cu piei de leopard. Arcurile lor erau confecţionate din lemn de curmal, iar săgeţile din trestie ; în mîini purtau suliţe scurte cu vîrfurile din cornuri ascuţite de gazelă. Mulţi dintre aceştia aveau şi măciuci. La gît purtau cîte-o peruzea sau un lapislazuli, talisman de preţ. Trecură apoi libieni înfăşuraţi în piei netăbăcite, cu urechile vopsite în roşu (vrajă fără greş împotriva loviturilor de săgeată), cu pene de struţ înfipte ca un panaş în părul lor creţ. Erau înarmaţi cu cuţite, cu arcuri, săgeţi şi praştii, care le atîrnau la brîu.

După-amiază, cînd parada luă sfîrşit, Amirteus veni în camera mamei şi începu să se plimbe neliniştit încoace şi încolo.

— Unde i-o fi găsit pe toţi ăştia, Hiperina, pe etiopieni, pe arabi, pe libieni ? Cum o fi făcut rost de cavalerie şi de care de luptă ?

— Nu te înţeleg, stăpîne ! În loc să te bucuri de puterea lui Inaró, pari tulburat...

— Dar nu i-ai văzut pe oamenii aceia vopsiţi în roşu şi alb ? Vor lupta bine, fireşte. Îmi dau seama că-l vom învinge pe Ahemenes. Dar pe urmă ? Ce vom face cu toţi demonii ăştia, cînd se vor revărsa în Deltă ? Cine-i va ţine în frîu ? Inaró ? Păi el nu poate să se ţină în frîu nici pe sine !

A doua zi dimineaţă, Amirteus fu înştiinţat de unul din spionii săi de manevrele lui Ahemenes, ale cărui şovăieli luaseră sfîrşit şi care, plecînd din Memfis, se unise cu garnizoana din Crocodilopolis, iar acum se îndrepta în marş spre Papremida, intenţionînd să-şi concentreze astfel toată armata într-un singur loc. Satrapul spera să

[1] Soldaţi greu înarmaţi.

ajungă după un marş de trei nopţi şi două zile la Papremida, unde avea să fie în siguranţă pentru a da lupta. Spionul nu-şi terminase încă vorba, cînd santinelele, care vegheau zi şi noapte pe cea mai înaltă terasă a palatului, se năpustiră în grabă în încăperi şi, aruncîndu-se la picioarele lui Amirteus, îi aduseră tulburaţi vestea că o mulţime de corăbii cu pînzele desfăcute urcă Nilul.

— Atenienii ! strigă stăpînul meu şi se repezi pe terasă, unde l-am urmat şi eu.

În depărtare, pe fîşia luminoasă a fluviului, se desfăşura o flotă nesfîrşită. Corăbiile înaintau în ordine, cu mîndrele lor pînze albe umflate de puternicul vînt de nord, care le împingea împotriva curentului fluviului. Vîslele lopătau ritmic, strălucind în soare, apoi izbind apa şi învolburînd-o de spumă. Prima corabie, cu pînzele de-un galben viu, cu o gorgonă înaltă şi mîndră, îşi încetini cursa şi, îndată după aceea, cele două corăbii care veneau după ea i se alăturară, una în dreapta, cealaltă în stînga, formînd o treime. Toată flota execută aceeaşi manevră. Cuprins de admiraţie faţă de perfecta, de spectaculoasa schimbare a ordinii de plutire, Amirteus nu se putu stăpîni să strige :

— Vai ţie, Ahemenes ! Vine Salamina.

Apoi numără treimile : erau treizeci şi şase la număr. Două corăbii închideau şirul.

Am coborît scările în goană, iar Amirteus, urmat de oamenii lui, se repezi spre port, mărind pasul atît cît îi îngăduia demnitatea rangului său. Odată ajuns acolo, stăpînul îmi făcu semn să-i dau sandalele şi cîrja. Patru însoţitori ţineau deasupra capului lui Amirteus un baldachin dintr-o ţesătură preţioasă cu ciucuri, ca să-i facă umbră.

Am aşteptat puţin şi iată ! Cu pînzele strînse, se apropia prima treime, care, la o comandă a corăbiei din mijloc, porni spre uscat. Cînd le vedeai, cu prora lor foarte înaltă, cu pintenul mare, de aramă, care se ridica pe jumătate din apă, cu vîslele uriaşe şi nenumărate care se mişcau ritmic, înaintînd spre port, ai fi zis că navele acelea sînt nişte fiare groaznice şi de neînvins, conduse de soartă, de zei !

O comandă răsună : „Ridicați ramele !“ și, deodată, toate vîslele se opriră orizontal, nemișcate. Urmă o altă comandă : „Ea !“ și toate vîslele se lăsară de o parte și de alta a corăbiilor ca niște aripi obosite. Primele trei nave de război își micșorară viteza și făcură o manevră frumoasă, aliniindu-se la chei. Un bărbat înalt, frumos și sprinten sări pe uscat. Purta coif și era încins cu o spadă scurtă. Însoțit de alți patru oameni, înaintă spre Amirteus, care, fără să țină seamă de dogoarea soarelui și de regulile etichetei, alergă vesel spre el, ridicîndu-și ambele mîini spre cer în semn de salut. Între timp, navele de luptă se apropiau în șir de cîte trei, făceau aceeași manevră și ancorau. În curînd, micul port al Saisului se umplu și restul flotei se îndreptă spre celălalt mal, ascultînd de indicațiile pilotului, care-i călăuzise de la Canopos pînă la Sais.

Peste puțin, orașul fu plin de atenieni, soldați și marinari, și lumea nu știa ce să mai facă de entuziasm. Toate casele își deschiseră porțile, și gospodarii îi pofteau pe atenieni oferindu-le tot felul de bunătăți. Voiau să-i întîmpine cît mai bine pe vitejii aceia înalți, care mîine-poimîine aveau să lupte împotriva mezilor. În curțile bogaților fuseseră instalate frigări, unii frigeau boi întregi, alții patru-cinci miei, alții o mulțime de pești, aleși dintre cei mai buni. În jur se adunau soldați atenieni, care gustau cîte ceva, beau bere din ulcioare și rîdeau între ei. Deși foarte binevoitori, în purtarea lor se deslușea o nuanță de trufie. Erau foarte politicoși, dar simțeai în ei o ușoară nerăbdare și pe buzele lor apărea un zîmbet nedefinit cînd îi auzeau pe cei ce știau grecește stîlcindu-le limba și folosind greșit cuvintele. Ba pot să spun că păreau cam încurcați cînd cineva dintre noi îi trata cu prea multă familiaritate. Și nu era de mirare. Biruiseră peste tot : la Salamina, la Micale, la Eurimedon ! Erau stăpînii mărilor ! Îl siliseră pe Marele rege să se închidă în Susa și flota lui nu îndrăznea să-și scoată nasul din Miriandos și Biblos. Dar egiptenii nu se gîndeau la toate acestea și în relațiile lor cu atenienii deslușeai o anumită șovăială, o oarecare stinghereală și neliniște, ceea ce crea o atmosferă stranie, pe care atenienii, cu toate zîmbe-

tele și atențiile lor, nu se străduiau s-o risipească pentru a da mai mult curaj gazdelor lor.

La palat, Amirteus și Inaró discutau cu cinci strategi atenieni și studiau planurile campaniei. Dar și aici se deslușea o rezervă, o tulburare, o teamă pe care o simțea pînă și asprul, brutalul Inaró. Se făcuse mic-mititel și asculta, abia îndrăznind să adauge din cînd în cînd cîte ceva la cele spuse de Amirteus. Haritimide, primul dintre cei cinci atenieni, ceru imediat toate informațiile care putuseră fi adunate cu privire la mișcările lui Ahemenes. Știam că, dacă acesta ar fi reușit să ajungă la Papremida, ar fi putut arunca în luptă șaptezeci și cinci de mii de ostași și ar fi avut superioritatea, fiindcă atenienii, cu Inaró și cu Amirteus la un loc, nu aveau decît șaizeci și două de mii de oameni. Armata stăpînului nostru era alcătuită din patru regimente, purtînd fiecare alt nume: „Puternicii“, „Fruntașii“, „Semeții“ și „Vitejii“. Fiecare regiment avea două mii de hopliți și trei mii de soldați ușor înarmați.

Nu aveau oarecare superioritate decît în privința carelor de luptă. Ahemenes avea optzeci și cinci, iar noi o sută cinci. Nu era însă sigur că aceste care ar fi putut da un ajutor.

— Asta va depinde de calitatea terenului, spuse Amirteus și, întorcîndu-se spre Inaró, adăugă: Mă îndoiesc că Ahemenes va accepta să lupte după vechiul nostru obicei...

Atenienii nu înțelegeau despre ce era vorba și atunci Amirteus le povesti că în vechime, pe vremea cînd Virtutea mai călăuzea armatele în război, un general își chema rivalul la luptă într-o anumită zi, într-un anumit loc și stabilind dinainte ordinea de bătaie a armatei. Haritimide luă drept glumă această explicație și spuse cu un aer sever că acum nu era momentul pentru așa ceva. Cum ar fi putut accepta persanul Ahemenes o asemenea invitație?

Se luă hotărîrea ca armata să plece imediat și, urmînd cursul fluviului, să se așeze pe pozițiile dintre Papremida și oastea lui Ahemenes, care înainta spre oraș. Flota avea să pornească și ea în aceeași seară. Înainte de plecarea strategilor, Amirteus le organiză în grabă și cît putu mai

bine un mic banchet. Ca să le facă plăcere străinilor, o rugă și pe mama să ia parte la serbare. Atenienii fură uimiți aflînd că vor trebui să mănînce șezînd și mirarea lor spori cînd văzură că mama, o femeie, lua loc la masă alături de ei. Cînd aflară că e elenă, și încă originară din multchinuita Ionie, se înduioșară și o rugară să le spună povestea ei. Cu ochii înlăcrimați, mama le povesti pățaniile ei, apoi, luîndu-mă de mînă, mă arătă strategilor.

— Silicos, spune cîteva versuri oaspeților noștri.

Iar eu, cu seriozitate și cu ifose, am început să recit :

Toți peste noapte dormeau și zeii ceilalți și oștenii
Războitorii din car, numai Zeus n-avea parte de tihna
Somnului. Sta chibzuind cum el să-l înalțe pe-Ahile
Cinstea mărindu-i cu pierderea multor ahei la corăbii...[1]

— Bravo, bravo ! exclamă Haritimide și, mîngîindu-mă pe obraz, mă întrebă dacă vreau să vin cu el la Atena.

Am strigat cu ochi strălucitori :

— Da ! Vreau ! Vreau să vin cu voi !

Atenienii au rîs și mama m-a certat cu blîndețe pentru neașteptata mea nerecunoștință față de Amirteus, care se purta ca un tată față de mine.

Armata porni în asfințit. Am făcut tot ce-am putut ca Amirteus să mă ia în suita lui, dar a fost în zadar. Mama m-a luat lîngă ea ca să mă mîngîie.

— Ești încă un copil, Silicos, cum vrei să pornești la război ?

— Mamă, atenienii înving oriunde s-ar duce. N-ai văzut ce corăbii au ? Dar pe ei nu i-ai văzut azi-dimineață ? Uite ! Privește flota !

Și am silit-o să se ridice, să vină lîngă mine și să se aplece pe fereastră.

Ultimele licăriri ale zilei aureau apele Nilului și cîțiva nori mici călătoreau încet pe cer, îndreptîndu-se spre sud. Jos, în depărtare, o tăcere deplină se lăsase deasupra portului și corăbiile atenienilor alunecau fără zgomot, una cîte una, pe ape, pornind pe urmele infanteriei. Își desfășurau pînzele mari și mîndre și le vedeai cum se pierd în amurg,

[1] Homer — *Iliada*, cîntul II.

de parcă însăşi Victoria îşi întindea aripile şi pornea pe urmele armatei. Înserarea le învălui treptat.

Priveam tăcuţi spectacolul acela minunat şi, fără să-şi dea seama, mama m-a strîns în braţe.

— Flota pleacă, fiul meu, merge să ne elibereze de Ahemenes...

— Da, mamă ! Dar pe urmă ? Pe urmă grecii vor pleca înapoi la Atena şi noi vom rămîne aici, am spus eu cu tristeţe.

Trecură trei zile şi trei nopţi de nelinişte, de agonie. Preoţii ardeau tămîie şi făceau sacrificii în ordinea stabilită pentru cazurile cînd stăpînul e plecat la război.

Întîi se face o jertfă pentru ca să-şi învingă duşmanul, apoi se face alta pentru ca duşmanul să se îndure de el dacă-l învinge. Cea de-a doua era foarte necesară, mai ales în acest război. Nu pentru Amirteus, ci pentru cumplitul Inaró, care-l omorîse cu cruzime pe nefericitul Harpiabazos. Sosind în palatul stăpînului nostru şi aflînd de la acesta că reprezentantul satrapului era captiv jos, în temniţele palatului, hrănit doar cu pîine şi apă, Inaró se mirase de această pedeapsă ; dar cînd Amirteus îi vorbi despre lăcomia monstruoasă a întemniţatului, porunci ca Harpiabazos să fie adus în sala cea mare a palatului şi aşezat la masă. Persanul era de nerecunoscut : avea o faţă palidă, era murdar şi părea aproape slab din cauza postului. I se aduse mîncare multă şi aleasă, şi Harpiabazos se aruncă asupra ei. Cînd, după multă vreme, se opri din mîncat, Inaró porunci să i se lege mîinile la spate şi să fie întins pe jos. I se vîrî în gură o pîlnie, în care se turnau găleţi de bere. Era îngrozitor să vezi trupul mare şi greu al lui Harpiabazos zbătîndu-se şi săltînd în efortul de a refuza lichidul care pătrundea nestăvilit în el, încetul cu încetul, şi-l îneca. Aşa a murit Harpiabazos. Fumul jertfei urca acum sus, spre cer, cerînd lui Ra să trimită îndurare în inima lui Inaró. Nimeni nu bănuie cum potriveşte soarta lucrurile. Viaţa e o roată care se învîrteşte şi, în adînca lor înţelepciune, preoţii ştiau unde se închide cercul răului, după ce s-a pornit.

În cea de-a treia zi am văzut înălţîndu-se la mare depărtare trei coloane de fum. Era semnalul victoriei ! Noutatea se răspîndi ca fulgerul în oraş şi cu toţii, femei, co-

pii, bătrîni şi bărbaţii care nu plecaseră cu armata, se adunară lîngă palat manifestîndu-şi în strigăte de entuziasm bucuria de a fi fost eliberaţi definitiv de sub jugul perşilor. Un vuiet unanim îl întîmpină pe marele preot cînd ieşi să vorbească, în timp ce entuziaştii cei mai aprigi îşi aruncau sandalele în aer.

Eram atît de fericit, atît de curios să aflu cum se desfăşurase bătălia, încît nu mai puteam fi stăpînit. Mama se străduia să mă liniştească, dar eu alergam în sus şi în jos prin palatul pustiu, ameninţînd statuile din sala mare cu spada mea de lemn. Prea mult nu mă apropiam de aceste statui, fiindcă ochii lor pictaţi erau bizari, mă priveau cu răceală şi mustrare, şi mă înfricoşau.

Peste puţin, am aflat că în depărtare se ivise o corabie ateniană, care înainta cu mare viteză, cu pînzele întinse şi cu vîslaşii în acţiune ca să coboare în direcţia Nilului. O mare mulţime se repezi numaidecît spre port şi în curînd răniţii pe care-i aducea corabia fură transportaţi în palat. Erau cinci şefi de detaşamente egipteni şi Clinias, un comandant atenian de triremă, care luptase cu hopliţii lui. Clinias avea o rană mare la coapsă şi nu putea să umble. Băile fură pregătite imediat şi medicii veniră să examineze răniţii. Mama îi îngrijea cum se pricepea mai bine.

Amănuntele bătăliei mi le povesti Scarfitis, aghiotantul lui Amirteus, care fusese rănit la mînă de o săgeată. Rana nu era adîncă, dar se putea ca săgeata să fi fost otrăvită şi Amirteus nu-l lăsase să continue expediţia.

— Am dobîndit o mare victorie, spuse mama.

— Da, Hiperina, o mare victorie. Şi Ahemenes nu mai există.

Întins pe pat, tînărul ne povesti cu vocea tremurătoare de emoţie ce se întîmplase după plecarea armatei din Sais. În a doua zi de marş trecuseră la apus de Papremida, fără să stîrnească nici un lătrat de cîine, şi avanposturile semnalaseră prezenţa duşmanului. Oastea fu imediat orînduită în formaţia de luptă stabilită de Consiliul de război. În dreapta, în apropierea fluviului, erau atenienii. În mijloc, conform vechiului obicei egiptean, luă loc Inaró, în carul lui de luptă. În stînga se

așeză Amirteus, și în spatele lui veniră „Puternicii". Apoi fură orînduite cavaleria și carele de luptă. Pe toată lungimea liniei de bătaie soldații săpară un șanț provizoriu. Așa poruncisera atenienii, care voiau să evite un atac de noapte prin surprindere și foloseau acum experiența căpătată în lupta de la Plateea. Dar Inaró nu pricepu și se supără, crezînd că atenienii s-au intimidat și s-au fortificat ca să nu lupte. În cele din urmă, un strateg trebui să-i explice despre ce era vorba.

Petrecură noaptea așa, fără să aprindă focurile, pentru ca perșii din Papremida să nu le vadă reflectîndu-se pe cer. Drept în fața oastei noastre, Ahemenes își pregătise și el linia de bătaie și unitățile lui forfotiră toată noaptea. În zori, cele două armate se pomeniră față în față, la o distanță de douăsprezece stadii. Trîmbițele sunară, armata noastră trecu micul șanț și se îndreptă cu repeziciune spre dușman, schimbînd însă direcția ca să-i oblige pe perși să lupte avînd drept în ochi soarele care răsări chiar atunci. La patru stadii distanță de formația dușmană, aliații se opriră. Toată armata satrapului se desfășurase în falange adînci, în mijlocul cărora se putea desluși carul de luptă în care se afla însuși Ahemenes, înconjurat de o mulțime de căpetenii ale perșilor. Se lăsă o tăcere deplină, cele două armate stînd nemișcate, măsurîndu-și parcă puterile. Armurile persane străluceau în soare, și soldații, cu sulițele lor lungi și cu căștile împodobite cu moțuri, păreau niște animale uriașe gata să se repeadă.

Deodată, izbucnind într-un răcnet care părea că iese dintr-o singură gură, atenienii se aruncară asupra dușmanului. Alergau din răsputeri ca să străbată distanța ce separa cele două armate, fără să fie atinși de miile de săgeți aruncate de dușman.

Formația noastră porni o dată cu a atenienilor, dar ritmul în care se mișca era mai lent. La prima ciocnire, masiva falangă ateniană produse mare confuzie în rîndurile dușmanilor, care începură să dea înapoi, dar pe tot restul frontului se desfășură o luptă crîncenă. Strigăte, lovituri, vuiet de scuturi, răcnete, țipete și un val de praf negru care învăluia totul, îi înăbușea pe soldați și rămînea suspendat deasupra cîmpului de luptă. Din cînd în

cînd, prin ceață, se zărea luciul unei spade sau fîlfîirea unui steag ridicat în vîrful unei sulițe.

În dreapta, atenienii învingeau pe dușman silindu-l să dea înapoi. În centru, Inaró și Ahemenes porneau pe rînd asalturi puternice însoțite de răcnete, dar nici unul nu izbutea să-l silească pe celălalt să se retragă. În stînga, deși însuși Amirteus lupta vitejește, „Mîndrii" și „Puternicii" nu putură să țină piept atacului și începură să se retragă. Se ivise primejdia încercuirii, fiindcă „Puternicii" o luaseră la fugă. Dușmanul fu oprit de intervenția oportună a carelor de luptă ale lui Inaró și „Puternicii" reușiră să se regrupeze. Bătălia se întețea și cele două armate luptau cu îndîrjire. Duduitul carelor de luptă și al cavaleriei, care se aruncase în bătălie, mărea și mai mult vuietul, și praful se ridica asemeni unui nor adevărat care acoperea cerul. Căldura încingea scuturile și căștile, caii spumegau și nechezau și, răspunzîndu-le parcă, ostașii albi și roșii ai lui Inaró răcneau din răsputeri. Situația era grea. În stînga, frontul nostru se retrăsese destul de mult, iar în centru Inaró ținea piept cu greu atacurilor năvalnice ale dușmanului. Numai în dreapta atenienii erau biruitori, cu toate că și acolo perșii se retrăgeau în ordine, fără să descopere aripa stîngă a lui Ahemenes. Deodată, bătălia luă altă înfățișare. În dreapta, dincolo de falanga ateniană, se ivi un șir de pînze umflate, care se apropiau cu repeziciune și, fiindcă fluviul rămînea invizibil, ai fi zis că navele înaintau pe uscat. Întreaga flotă urca Nilul și, văzînd-o cum depășește cîmpul de bătaie și se desfășoară la orizont, dușmanul crezu că atenienii vor debarca. Perșii își slăbiră rezistența și începură să se retragă. Prinzînd curaj, aliații începură să dea asalturi hotărîte. Retragerea se transformă curînd în goană. Întreaga armată persană fugea să se salveze. Inaró se repezi cu carul de luptă asupra carului lui Ahemenes, care-și întoarse caii și o luă la fugă. Inaró aruncă cu sulița după el, dar nu-l nimeri. Spumega de furie la gîndul că satrapul avea să-i scape și striga vitejilor săi să-l ajute să-l prindă. Carul de luptă al lui Ahemenes alerga ca o săgeată, dar una din roți intră într-o groapă și se sfărîmă. Carul se înclină și satrapul se prăbuși la pămînt. Cu un răcnet sălbatic, Inaró se repezi asupra lui, înge-

nunche pe jumătate și, apucîndu-l de păr pe Ahemenes, îi prinse gîtul pe genunchii săi, își ridică în aer cuțitul și strigînd : „Ra ! Viață ! Lumină ! Sănătate ! Putere !" îl jertfi pe satrap zeului său.

— Iată, deci, că jertfele noastre de aici n-au folosit la nimic ! oftă mama.

— Cum n-au folosit, Hiperina ? I-am învins pe perși și sîntem liberi ! Auzi ? Liberi ! răspunse Scarfitis și, extenuat, se culcă, dorind să doarmă și să viseze victoria.

— Ai grijă de străin, Hiperino, mai șopti el înainte de-a închide ochii.

Mama se duse să-l îngrijească pe Clinias, care avea febră mare. Rana lui era adîncă și-l durea. Aiura des și atunci se ridica și încerca să sară din pat. Mama îi răcorea cu apă rece fruntea încinsă, iar el se prăbușea iar vlăguit în așternut, delirînd, îmbrățișînd-o și strigînd :

— Dinomahe ! Mor ! Te las fără apărare ! N-ai născut nici un fiu ! Nu mi-ai făcut un copil ! Nu vreau să mor printre străini ! Pericle ! Pericle !... Iar am învins, Dinomahe !...

Mama nu s-a mișcat de la căpătîiul lui. Zile întregi a stat lîngă el și l-a îngrijit, pînă cînd febra i-a scăzut treptat și trierarhul și-a revenit. Dădeam și eu cîte-o mînă de ajutor în măsura în care-mi era cu putință, potrivind cearșafurile, aducînd apă proaspătă, pregătind lapte și miere, pentru ca rănitul să se pună pe picioare. După un timp, rana începu să se vindece. Clinias aștepta cu nerăbdare să ne vadă dimineața în camera lui. Îndată ce mă zărea, îmi zîmbea, mă chema lîngă el și-și trecea timpul spunîndu-mi fabule de Esop. Apoi mă punea să le repet și-mi corecta pronunțarea. Cînd făceam vreo greșeală amuzantă, privirea lui calmă și albastră avea o strălucire ușor ironică.

Ca să-și treacă timpul, fiind nevoit să stea întins în pat fără să se miște, preabunul meu protector s-a gîndit să-mi facă o sandală de lemn cu talpa foarte înaltă, care să se potrivească perfect pe picior. În felul acesta, aș fi putut umbla fără să șchiopătez. Ceru să i se aducă o bucată de lemn, sculele necesare și meșteri sandala. Era perfectă. Am încălțat-o și, îndată după aceea, am încetat să mă istovesc ca înainte, cînd șchiopătam și cînd mi se

întîmpla să și ameţesc din această cauză. Și, cum am spus, Clinias avea o mare slăbiciune pentru Esop și-i plăcea să-și coloreze vorbirea cu fabulele lui. Cînd își întrerupea recitarea — spunea versuri pe-un ton cam emfatic și cam tăios — rîdea ușor și făcea o mișcare nedefinită cu mîna, de parc-ar fi vrut să arate că tot ce se întîmplă pe lume se statornicește într-o ordine care, vrînd-nevrînd, tot la Esop duce.

Abia mai tîrziu am putut să înţeleg cît de necesară era pentru el această slăbiciune „de comandă" pentru Esop. Mentalitatea pozitivă a bogătașului atenian găsea refugiu și sprijin în poveţele cuprinse în mituri, care-i ofereau un mijloc ușor și la îndemînă pentru a-și susţine părerea, scutindu-l de oboseala de a găsi argumente proprii, înmănunchieri de idei și referiri la paralelisme îndrăzneţe sau la deosebiri rafinate. Tiparul era gata pregătit. Îi aparţinea lui Esop și se potrivea pentru fiecare.

Clinias folosea mult tiparele lui Esop.

— De la el încoace nu s-a mai făcut nici un pas înainte, erau vorbele care-i serveau totdeauna drept epilog clasic.

Predilecţia oamenilor mediocri pentru Esop e demnă de semnalat. O să spuneţi că Esop îi place și lui Socrate, dar eu cred că asta-i un fel de cochetărie la el, ca să arate, dragă Doamne, că trebuie să se refere la cineva și mai înţelept decît el ! Și cine-i acel înţelept ? Esop ! Desigur, vrea să ne înjosească !

Stăpînul meu Alcibiade nu putea să audă nici primul rînd al vreuneia din fabulele sale.

— Banalităţi plicticoase și fără gust, Silicos ! îmi spunea el. Povești stupide cu animale, bune pentru copii. Ca să înveţe morala curentă ! Și în leagăn cînd le auzeam mă plictiseau !

— Nu e chiar așa ! am îndrăznit eu să-l întrerup într-o zi. Esop nu e numai morală, stăpîne, e și experienţă de viaţă, și cunoaștere.

— Experienţă de viaţă ! Cunoaștere ! Ai impresia că am rămas în urmă pe undeva, Silicos ? Ai impresia că trebuie să mai învăţ ? Sau îţi închipui că sînt un om slab, care are nevoie de-o călăuză în viaţă, fiindcă n-are nici

destulă minte, nici destul curaj ca să-și dea singur seama ce e bine să facă ?

— N-am spus...

— Încetează ! Mă enervezi !

Mă gîndesc la toate acestea și cred că Atropos a fost bună cu Clinias tăindu-i firul vieții cînd fiul lui n-avea decît patru ani. Ce-ar fi spus liniștitul, blîndul Clinias dacă l-ar fi auzit pe Alcibiade vorbind astfel ? Conștiința lui senină s-ar fi tulburat, sînt sigur că chipul lui s-ar fi posomorît și că și-ar fi dezaprobat în tăcere fiul. N-ar fi putut admite că băiatul lui e una din acele firi deosebite care nu pot fi judecate și nici măsurate cu obișnuitele noastre unități de măsură. De altfel, cum ar fi recunoscut omul acela modest că fiul lui e o fire excepțională ? Că zeii îl copleșiseră cu daruri ca pe nimeni altul și că frumusețea lui perfectă îi oglindea numai în parte farmecul ? Distanța dintre tată și fiu era atît de mare încît nu s-ar fi putut înțelege în nici o privință. Cum să ni-l închipuim, de pildă, pe Alcibiade rănit, îngrijit într-un palat străin și trecîndu-i prin minte să-și ocupe timpul confecționînd o sandală pentru un mic libert șchiop ? El l-ar fi răscumpărat pe micuț, l-ar fi eliberat și i-ar fi dat douăzeci de drahme ca să comande la un pantofar ceva pe placul lui.

Există în viață oameni ai „sandalei", există și generoși. Oamenii „sandalei" sînt cam închistați. Le lipsesc generozitatea și curajul. Nu sînt viteji. Au conștiința că le lipsește ceva și se străduiesc să înlocuiască acest ceva cu mici gesturi de noblețe, simpatice desigur, mișcătoare uneori, dar limitate. Gesturile de noblețe sînt calculate, studiate, dar săvîrșite totdeauna cu oarecare stîngăcie, fiindcă le lipsește obișnuința. Toată viața lor e măsurată, socotită cu atenție, dar în ea nu mai rămîne nici un locșor pentru gesturi spontane, pentru acele fapte neașteptate și sincere, care, indiferent de mobilul lor, îți taie respirația, te amețesc, te cuceresc și te obligă să le admiri. Așa, de pildă, lui Clinias nu i-a trecut niciodată prin minte să dărîme gardurile livezilor sale, cum au făcut Cimon și stăpînul meu, din dorința ca toți concetățenii să poată pătrunde în voie pe cuprinsul lor și să le culeagă poamele după plac.

Nu vreau să par nerecunoscător față de memoria lui Clinias, care a fost marele meu binefăcător, care m-a luat din Egipt și m-a adus la Atena. Dar fac o comparație între tată și fiu. De altfel, poate că generoșii, oamenii în stare de gesturi de mărinimie, încearcă doar să-și acopere o lipsă : lipsa subtilității sentimentelor și o oarecare indolență, ca să se obișnuiască să ofere personal ceva.

Singura trăsătură de caracter comună între tată și fiu era dragostea pentru risc, o mare îndrăzneală, vitejia.

Viața lui Clinias a fost răsplătită cu multe acte de bravură. La Artemision a luptat cu atîta eroism încît pînă și exigentul Herodot a fost nevoit să-l pomenească în istoria sa. Clinias era încă tînăr pe atunci, a echipat o corabie pe cheltuiala lui și a dus-o la luptă. Gurile rele spuneau pe urmă că a dat dovadă de atîta vitejie fiindcă lupta pentru o corabie plătită din banii lui. Clevetiri ! Oferise o corabie demosului, într-un moment de grea cumpănă, fără să știe că o va comanda chiar el. Construcția navei și echiparea ei îl costaseră mai bine de doi talanți și jumătate. Poate că mai tîrziu obișnuia să cam exagereze cînd își începea spusele așa : „La Artemision... cu corabia..." Dar patriotismul lui era mare și pur. Sufletul lui viteaz nu știa ce înseamnă șovăiala și nici calculul. Cînd, după trecere de mulți ani, după campania din Egipt și în ciuda dojenilor lui Pericle, la bătrînețe, adică trecut de șaizeci de ani, plecă la lupta de la Coronia împotriva beoțienilor, știa că picioarele lui nu vor mai rezista. Știa lucrul acesta, totuși a plecat. A plecat și nu s-a mai întors. Ultima lui poruncă — a dat-o Dinomahei chiar în fața mea, în momentul plecării — a fost ca, dacă nu se mai întoarce din război, nici ea și nici celelalte rude să nu poarte doliu, pentru ca în sufletul de copil al lui Alcibiade să nu se întipărească sentimentul că moartea pentru patrie e o nenorocire.

Sărmana Dinomahe își înăbuși durerea și făcu numai jertfa de pomenire, nu-și tăie părul și nu-și schimbă hainele.

Viața lui Clinias era calmă, ușoară, cumpătată, fără patimi, fără avînturi, fără disperări, fără zbucium și fără nici o altă ambiție în afară de una singură : aceea de a-și sluji patria. Deși neînfricat, nu era un temerar, ca Alci-

biade, ci doar violent și impetuos în anumite momente. Cît despre bani, am mai spus că nu era un avar, ci un om măsurat și foarte ordonat în socoteli. Cînd ne duceam uneori să petrecem seara la Pericle și se întîmpla să-l găsim făcîndu-și socotelile în tovărășia intendentului său Evanghelos, ochii lui Clinias străluceau de mulțumirea ce-i provoca sîrguința, vecină cu pedanteria, cu care vărul lui, „Olimpianul", își verifica cheltuielile și încasările, luîndu-i lui Evanghelos un adevărat interogatoriu pentru fiecare obol cheltuit. Nefericitul intendent ședea pe podea cu picioarele încrucișate și dădea lămuririle cerute : atît cheltuise pentru găini, atît pentru vaci, atît dăduse culegătoarelor de măsline, atît plătise pentru piatra de moară care plesnise... și așa mai departe.

Aceste amănunte îl mulțumeau pe Clinias, pentru că, dacă a doua zi cineva ar fi vrut să-l necăjească și în agora sau la teatru ar fi făcut glume cu subînțelesuri, răspunsul lui era pregătit :

— Și Pericle e atent la asta...

Clinias nu dorea neapărat să treacă înaintea tuturor, în timp ce stăpînul meu era ambițios, dornic să fie mai presus de toți și cutezător.

Dacă m-am hotărît să scriu, o fac doar pentru a închide gura invidioșilor care-i critică pe Alcibiade și care și-au luat nasul la purtare, fiindcă știu, lașii, că stăpînul meu nu se mai poate scula din mormînt și nici nu mai poate veni în Adunarea poporului ca să-i distrugă. Oamenii aceștia, în frunte cu Critias și cu Pitonicos, se întrunesc și scornesc calomnii, exagerează și denaturează ca niște viespi turbate ce se năpustesc grămadă pe un fruct frumos ca să-l facă praf. Pînă și amintirea lui Alcibiade îi răscolește, iar gloria lui cea mare, care răsună și acum în toată Elada, renumele lui, a cărui strălucire postumă își mai aruncă și azi razele asupra tuturor elenilor, îi face să turbeze și-i umple de venin. Nu-și amintesc decît de cusururile lui Alcibiade și de acele fapte pe care ei l-au împins să le facă în clipe de deznădejde ! Nu-l apăr aici pe stăpînul meu și nici nu-i fac apologia. Apărarea și apologia lui s-o facă alții, mai mărunței. Eu îl justific.

Viața stăpînului meu și activitatea lui erau flăcări care luminau puternic în jur și-i sileau pe oameni să realizeze planuri mari și îndrăznețe. Stăpînul meu era o vrajă care-i fermeca pe cei din jur, dîndu-le viață și credință. Era forța care le dezvăluia nesfîrșitele posibilități de care dispunea Atena. Stăpînul meu era spaima războiului și conducea toate bătăliile. Victoria îi dădea sandalele ei. Pînă și pe lacedemonieni i-a înjosit aici, sub zidurile Atenei, în fața cetățenilor ei uluiți ! Avea un suflet viteaz și frumos și voia să fie totdeauna primul numai pentru că-și dădea, pe bună dreptate, seama de superioritatea lui. Căci cine vrea să conducă totul trebuie să fie primul și să se arate cel mai bun. A cheltuit cu generozitate darurile sfinte pe care i le-a dăruit Moira, și-a cheltuit energia supraomenească pentru realizarea unor planuri mari, care — vai ! — n-au putut fi duse la bun sfîrșit din cauza atitudinii pasive a demosului [1], din cauza invidiei și a spiritului mărginit al oligarhiei. Scelerații nu-și dădeau seama că luptă împotriva ultimului conducător adevărat al democrației. Cum să înțeleagă fricosul Nicias că după pieirea lui Alcibiade aveau să vină alți Hiperboloși, alți Lisicle și alți așa-ziși „ocrotitori" ai demosului !

„Trădarea" de care s-ar fi făcut vinovat Alcibiade la Sparta, trădare pe care dușmanii lui au idolatrizat-o, pe care au transformat-o într-o gogoriță și pe care sînt oricînd dispuși s-o înfățișeze ca pe-o noutate, e propria lor operă. Toate aceste tîrîtoare — mă refer la Andocide și la ai săi — în loc să-și înghită limbile veninoase, se încurcă în propriile lor minciuni și aruncă răspunderea catastrofei din Sicilia asupra stăpînului meu.

Catastrofă a fost Nicias, catastrofă a fost și criminala naivitate a Adunării, care a dat crezare calomniatorilor și l-a rechemat pe Alcibiade ! Cînd el pleca la luptă, dornic să dea hegemoniei Atenei o întindere și o putere pe care nici Cimon nu îndrăznise vreodată s-o viseze, în clipa cînd începuse victorios campania din Sicilia, dușmanii lui n-aveau altă grijă decît să profite de lipsa lui ca să-l distrugă. L-au condamnat la moarte fără să-l lase să se apere, l-au condamnat fără nici o vină. „În Elada nu e

---

[1] **Păturile populare favorabile regimului democratic.**

loc pentru doi Alcibiade, șopteau ei, nu e loc nici măcar pentru unul."

Cîte învinuiri nu i s-au adus că era risipitor! Cu cîtă răutate îl judeca oligarhia pentru nebuniile lui din tinerețe, pentru accesele lui de furie, pentru disprețul lui nestăvilit față de mediocri și de fricoși! Nu! Alcibiade nu era făcut să se supună nimănui! Din copilărie a fost mîndru și viteaz, din copilărie s-a văzut că e născut să fie un conducător, un conducător neînfricat.

Criticile, calomniile, plîngerile, toată strădania depusă de dușmanii lui pentru a-l distruge nu era decît invidie. Invidie pentru că era de-o frumusețe desăvîrșită. (S-ar fi găsit vreun sculptor care să-l roage pe pocitul acela de Pitonicos să-i pozeze pentru un bust?) Invidie pentru farmecul lui, pentru elanurile sale pornite din inimă. Chiar și acum, după ce s-a dovedit că toată povestea aceea cu Misterele și cu hermocopizii[1] n-a fost decît o calomnie ingenios înscenată, dușmanii lui numai de asta își amintesc. Restul trebuie dat uitării! Trebuie date uitării viața cea nouă, pulsația și flacăra cea nouă, pe care le-a introdus Alcibiade la Atena, într-o vreme cînd Nicias cel fricos se străduia din răsputeri să ne îngrădească activitatea, iar Hiperbolos și Lisicle, cu demagogia lor, duceau o activitate subversivă în cetate. Trebuie dată uitării victoria de la Olimpia, apariția lui uluitoare la întrecerile panelenice, care a dovedit elenilor, da, tuturor elenilor, de la Rodos pînă la Egesta și Neapolis[2], măreția Atenei și gloria Alcmeonizilor și a spulberat astfel orice părere, orice gînd că Atena e într-o stare de marasm și că a început să decadă. Da! Trebuie să dăm uitării faptele de arme ale lui Alcibiade, marile lui victorii, cea de la Cizicos, care a silit Sparta să trimită un ambasador, acesta venind și ghemuindu-se neliniștit lîngă tribună, pe Pnix, în așteptarea hotărîrilor demosului, acea hotărîre criminală a Adunării care a respins propunerea de pace a eforilor[3]! Cîte greșeli cumplite a făptuit demosul! Și de cîte ori nu s-a străduit Alcibiade să stăpînească mul-

---

[1] Referire la Misterele eleusine. Hermocopizi — distrugători ai statuilor zeului Hermes.

[2] Egesta și Neapolis — colonii grecești din sudul Italiei.

[3] Cei cinci magistrați supremi ai Spartei.

ţimea ! Dar Pericle dezlegase burdufurile[1] şi, cu tot farmecul, cu toată răbdarea lui, Alcibiade a fost silit să pornească pe acelaşi drum.

Acel *Nu creşte pui de leu în cetate, dar dacă l-ai crescut şi s-a făcut mare, supune-te lui*[2] nu-i o simplă vorbă de duh a lui Aristofan, rostită pentru a cuceri aplauzele galeriei, ci un sfat înţelept pe care puţini l-au înţeles şi pe care mulţi n-au vrut să-l înţeleagă. Da, supune-te lui ! Dacă cel care te conduce e un leu, de ce să te temi ? De ce să nu-l urmezi ? Demosul nu l-a urmat pe Alcibiade şi s-a distrus.

Dacă i s-ar fi dat mînă liberă viteazului, cîte n-ar fi făcut ! Sicilia întreagă ar fi fost a noastră ! Marea Eladă ! Siracuza, care astăzi susţine că ne-a învins, ar fi fost o bogată posesiune ateniană. Şi Sparta ? Ce-ar fi putut face Sparta ? Nici searbăda filozofie a lui Licurg, nici violenia eforilor n-ar fi putut s-o salveze. Încercuită de peste tot, lipsită de orice speranţă de-a primi bani din Susa, ar fi cerut pace. Atunci stăpînul meu i-ar fi silit pe spartani să-i elibereze pe iloţi şi pe perieci, să rămînă astfel fără temelia puterii lor şi să fie siliţi să muncească pentru a putea trăi, ca toţi ceilalţi eleni, în loc să hoinărească de dimineaţă pînă seara la exerciţii militare, şi la parăzi cîntînd : *Şi noi vom deveni mai buni*[3], *Cu el sau pe el*[4] şi altele de acelaşi gen. Cîte n-ar fi putut înfăptui Alcibiade dacă ar fi fost stăpîn pe toată Elada, de la Hiblos la Samos şi de la Tenaros la Bizanţ ! Însuşi Marele rege ar fi tremurat de frică să nu pornim războiul împotriva Asiei ca să ne răzbunăm pentru războaiele medice.

Dar de ce m-am lăsat în voia gîndurilor, o, zei ? Am simţit că mă înăbuşă indignarea, că mă arde suferinţa pricinuită de nedreapta pieire a lui Alcibiade. Nu mi-am putut continua povestirea în linişte.

Noaptea îşi aşternea în jur mantia de tăcere, iar orăcăitul monoton şi neîntrerupt al broaştelor urca din di-

---

[1] Aluzie la burdufurile lui Eol, zeul vînturilor.

[2] Citat din *Broaştele* de Aristofan.

[3] Cîntecul tinerilor la serbările Spartei.

[4] *Tau i epi tes* — *cu el sau pe el*, cuvinte spuse de mamele spartane, cînd înmînau fiului lor scutul : ori învingător cu scutul, ori mort pe scut.

recția mlaștinilor spre terasa cea mare a palatului, unde Amirteus dădea un banchet de adio în cinstea lui Clinias. Trierarhul pleca în dimineața următoare la Atena și mă lua cu el.

Înclinîndu-se spre atenian, Amirteus îi oferi o cupă și, întorcîndu-se spre mine, îmi porunci să-i pun apă în vin, fiindcă așa dorea străinul.

— Obiceiul vostru e ciudat, Clinias. Vinul nu trebuie amestecat cu apă. Nu crezi ? Se vede că așa îl bea zeul vostru [1], altfel cum ar mai hoinări cu Menadele și cu ceilalți tovarăși nerușinați ai lui...

— Cu satirii și cu silenii ?

— Da, cu satirii !

— Zeii noștri, prietene, fac multe lucruri pe care noi nu le putem face. Hai să spunem că te-ar înșela nevasta. Crezi că ți-ar trece vreodată prin minte, dacă ai prinde-o în flagrant delict, s-o legi strîns îmbrățișată de nerușinatul care ți-a luat locul, să-i legi așa cum i-ai găsit cînd făceau dragoste, după care să-ți chemi toate rubedeniile să le arăți cuplul și să te umfli în pene ?

— Pe Isis ! Protectoarea casei mele !

— Și, totuși, așa a făcut Hefaistos, cînd a aflat că soția lui, Afrodita, își face de cap cu Ares...

— E zeul războiului !

— Crezi că asta-i o justificare ?

— Vitejia scuză multe lucruri, Clinias. E cea dintîi, cea mai mare virtute.

— Nu, Amirteus. Prima virtute e bunătatea. Nu l-ai învinuit oare chiar tu adineauri pe Inaró ? E viteaz, dar e crud ! Aș spune că e rău...

Amirteus își ridică privirea și tăcu, cu ochii ațintiți asupra stelelor, de parcă le-ar fi cerut sfatul.

— Da, spuse el după un timp, Inaró e-o mare problemă. Au trecut luni de zile, mai bine de un an de cînd am învins la Papremida și de cînd am început asediul cetății Memfis și totuși n-am găsit nici o soluție. Ateniene, Egiptul și-a pierdut libertatea acum mai bine de o sută

---

[1] Dionisos.

de ani. Organizarea sa politică, cadrele administrative, conştiinţa ierarhiei sociale, loialitatea, totul a dispărut. În ultimii trei-patru ani s-a cultivat în mod obligatoriu şi cu stăruinţă o psihologie care a dus, inevitabil, la o rutină a ilegalităţii, a nesupunerii şi a negării oricărei autorităţi. Aceste elemente, absolut necesare pentru o acţiune de eliberare, sînt totodată rezultatul unui imperativ suprem, dar temporar. Ai să vezi însă că acum aceste elemente vor deveni dăunătoare pentru reconstrucţia Egiptului. Sînt cu atît mai neliniştit cu cît mă gîndesc că însuşi Inaró are această mentalitate, că e crud şi naiv. Pe de altă parte, preoţii noştri, care, în fond, n-au suferit prea mult în timpul ocupaţiei mezilor, nu s-au schimbat de loc. Mărginiţi, conservatori, lipsiţi de orice urmă de înţelegere pentru marile deosebiri dintre epoca noastră şi epoca lui Psametic...

Amirteus vorbea încet, în şoaptă. Sfîrîitul răşinii din torţele aprinse aproape îi acoperea glasul.

— Spune-mi, Clinias, de ce depinde legalizarea unui regim ? întrebă el după un timp. Ce elemente sînt indispensabile legilor noastre pentru a le face respectate şi pentru a le asigura, deci, posibilitatea de aplicare ?

— Ai atins o problemă foarte importantă, prietene. Pot să-ţi răspund, cred, provizoriu, că legile îşi află legalizarea în consimţămîntul comun, în aprobarea lor de către demos.

— Şi cînd nu există demos ?

— Atunci există posibilitatea de-a le impune.

— Adică tirania. O tiranie asemănătoare cu a lui Pisistrat !

— Nu-l da de exemplu pe Pisistrat, Amirteus. A fost un tiran, dar a făcut lucruri mari şi importante pentru Atena. A fost un om bun.

— Zeule Ra ! Chiar ieri mi-ai spus, vorbindu-mi despre Atena, că există un decret special pentru interzicerea terminării templului lui Zeus Olimpianul, pentru că lucrările au fost începute de Pisistrat.

— Asta nu înseamnă nimic, Amirteus !

— Dar statuile de bronz ale lui Harmodios și Aristogiton pe care le țineați în Pritaneu [1] și care purtau inscripția *Ucigătorii tiranilor* pentru că-l omorîseră pe Hiparh ?

— Amirteus, bietul de tine ! Dacă ai ști după cîți ani, după cîte manevre iscusite, după cîte eforturi stăruitoare s-a ajuns la acordarea titlului de „ucigători ai tiranilor" acestor doi derbedei ! Istoria a fost falsificată pentru a se înlesni crearea unei false legende în jurul acestor două nume și pentru ca, mulți ani după moartea tiranului, să se asmută ura împotriva lui. Pisistrat, prietene, a guvernat Atena de două ori. Prima dată cu ajutorul lui Megacle, Alcemeonidul, bunicul soției mele, care-i dăduse de soție pe Cisira, una din fiicele sale, în speranța că urmașii lui, fiind și descendenți ai lui Pisistrat, vor întemeia un fel de dinastie care să conducă cetatea din bunic în nepot, bineînțeles cu aprobarea demosului. Dar Pisistrat, care avea trei fii din prima căsătorie, pe Hipias, pe Hiparh și pe Tesalos, nu voia să aibă copii cu Cisira și nu se culca cu ea. Ea s-a plîns lui taică-său. Megacle s-a înfuriat, și-a chemat prietenii și a dat alarma.

— ...ca să-l oblige pe Pisistrat să...

— ...Ei, nu ! Ca să-l izgonească din Atena ! De altfel, între cei doi politicieni existau de mult neînțelegeri în diferite privințe. Pisistrat crease un fond agricol și-i ajuta pe țăranii săraci. Le împrumuta bani cu dobîndă minimă, le dădea semințe, le înlesnea cumpărăturile. Cămătarii i-au declarat un război sălbatic și, cu ajutorul lui Megacle, au izbutit să-l izgonească din Atena. Unsprezece ani au fost frămîntări în cetate. Măsuri impulsive, nedreptăți, legi care se băteau cap în cap... Opera lui Solon, a preaînțeleptului Solon, ajunsese o îndepărtată și ștearsă amintire. În Bulé [2] și în Adunare, situația era aceeași, așa că nici arhonții nu mai puteau să aleagă. Pisistrat, care fusese ostracizat în Eritreea, își pregătea întoarcerea. Avea moșii întinse în Tracia și nu ducea lipsă de bani. Toți oamenii politici reușesc să aibă totdeauna avere în străinătate, ca să se pună la adăpost de capriciile soartei. Așa,

---

[1] Clădire publică în Atena antică, acolo era păstrată flacăra nestinsă a orașului.

[2] Parlamentul Atenei antice. Începînd din anul 508 î.e.n. era format din cinci sute de membri, trași la sorți dintre candidații aleși de demos.

de pildă, după ce Temistocle a obţinut mari victorii şi după ce a luat prăzi de război, a trimis, pentru orice eventualitate, şaptezeci de talanţi unui bancher din Corint, un oarecare Filostefanos. Aşadar, Pisistrat s-a întors atotputernic la Atena. Cînd rivalii lui au aflat că a plecat din Eritreea şi că a debarcat la Maraton, au încercat să-l oprească, undeva lîngă Brilisos, cu un corp de armată organizat în pripă, dar cînd l-au zărit pe tiran şi pe cei cîţiva credincioşi care-l însoţeau, s-au împrăştiat fără să tragă măcar o săgeată. Aşa a început marşul triumfal al tiranului spre Atena. Lumea îl întîmpina cu aclamaţii şi cununi ! A fost multă vreme tiran, şi, la moartea lui opera pe care o lăsa în urmă era minunată. În tot timpul acestei tiranii n-a ucis pe nimeni. Numai pe Alcmeonizi i-a persecutat. I-a exilat la Naxos şi i-a dat în paza prietenului său Ligdamis, tiranul insulei. Ai să te miri, Amirteus, dacă am să-ţi spun că Pisistrat şi nimeni altul a aplicat cu adevărat legile lui Solon. I-a ocrotit pe săraci şi a dat fiecăruia posibilitatea să muncească în linişte. Neguţătorii făceau afaceri serioase, oamenii se îmbogăţeau, iar în tezaurul public se îngrămădeau talanţii cu ajutorul cărora s-au ridicat numeroase clădiri publice. Atena a fost cîrmuită multă vreme cu înţelepciune şi dreptatea a domnit în cetate aşa cum visase Solon, care, pricepînd firea nestatornică a atenienilor, îi pusese să jure că în tot timpul cît va lipsi nu vor schimba nici una din legile sale, Solon se autoexilase pentru zece ani şi, la întoarcere, ce crezi că a găsit ? Opera lui distrusă de aceeaşi oameni care o ceruseră ! A fost nevoie de un Pisistrat ca s-o impună. Cine cercetează istoria de aproape descoperă multe lucruri urîte...

— Dar istoria voastră, Clinias, istoria glorioşilor atenieni e frumoasă !

— Ba nu, prietene ! Istoria noastră nu e frumoasă ! Avem momente istorice frumoase. De altfel, care cetate, ce popor se poate lăuda cu o istorie frumoasă ?

Amirteus oftă, dar răspunse cu oarecare vioiciune :

— Ateniene, cred că laudele pe care le aduci lui Pisistrat sînt exagerate. În definitiv, care e contribuţia lui la dezvoltarea cetăţii tale ? Ce-a mai făcut în afară de edificii ?

— Ca să înțelegi cît de binefăcătoare a fost tirania lui Pisistrat, am să-ți spun doar atît, Amirteus. După moartea lui, și fără nici un fel de împotrivire din partea poporului, a urmat fiul său, Hipias, așa cum în Sparta un rege urmează unui alt rege. Cei mai mulți cred că Harmodios și Aristogiton l-au ucis pe Hiparh pentru că era tiran și nu știu că pe vremea aceea tiran era fratele lui, Hipias. În ziua omorului, cei doi complotiști au bănuit că fuseseră denunțați lui Hipias și n-au îndrăznit să se apropie de el. Voind însă să facă ceva înainte de a fi prinși de garda cetății, l-au găsit pe Hiparh — un chefliu inofensiv — care dădea tocmai atunci ultimele dispoziții pentru serbarea Panateneelor — și l-au ucis. Asta e fapta lor strălucită ! Cei mai mulți dintre noi își închipuie că pot cunoaște adevărul fără nici un efort și cred fără șovăială în ceea ce li se oferă de-a gata. De altfel, poeții și istoricii sînt în bună parte răspunzători de această situație. Își împodobesc cît mai frumos povestirile și versurile ca să-i farmece pe cei ce le ascultă și le primesc fără să le controleze, astfel încît, cu timpul, se creează o legendă care biruie adevărul. Mai tîrziu, după trecerea generațiilor, nu mai e cu putință să suprimi legenda ca să triumfe adevărul.

— Dar există adevăruri care devin legende, Clinias, de pildă marile victorii din războaiele medice !

— Ai dreptate, Amirteus, dar nici nu bănuiești de cîte strădanii și de cîte lupte a fost nevoie pentru unirea elenilor, cînd barbarul ne-a călcat pămînturile. Lucrurile acestea sînt foarte dureroase și e mai bine să nu mă gîndesc la ele... Silicos ! Știi că e aproape miezul nopții ? Mîine în zori pornim, ai uitat ?

— Cum să uit ? am exclamat eu cu vioiciune.

— Atunci du-te să te culci ! zise Amirteus.

Mama mă aștepta cu opaițul aprins. M-a strîns în brațe și mi-a urat noapte bună, rugîndu-se în șoaptă Atenei să mă apere. N-am mai văzut-o din noaptea aceea. Îmi amintesc că i-am promis să mă întorc repede la Sais, după ce-mi voi fi terminat studiile la Atena, și eram sincer cînd spuneam asta, dar ea a oftat, a întors capul și a plecat.

M-am culcat, dar n-am putut să adorm. În mintea mea se învîrteau o mie şi unul de lucruri, închipuirea mea ţesea, destrăma şi iar ţesea imagini minunate : călătoria pe corabia de luptă, debarcarea la Pireu, sosirea la Atena, viaţa mea nouă în cea mai de frunte, în cea mai mare cetate a elenilor.

Din clipa cînd Delta fusese curăţată de perşi şi oraşul Memfis, unde se refugiaseră resturile armatei perşilor, fusese asediat, trecuseră cîteva luni în care se întîmplaseră multe. Trei mii de mezi, dispunînd de întăriri serioase, erau stăpîni pe fortăreaţă şi aşteptau ajutoare din Susa. Noul rege, Artaxerxe, nu era omul care să stea cu braţele încrucişate, şi curtenii lui, dar mai ales Megabizos, care înţelesese ce nenorocire ar fi însemnat pentru regat pierderea definitivă a Egiptului, se hotărîră să treacă imediat la acţiune. Regele adună o oaste uriaşă, o înarmă şi începu s-o pregătească. Ultimele informaţii primite de la negutătorii sosiţi din Hiblos arătau că Megabizos avea intenţia să trimită în scurt timp o armată mare şi o flotă numeroasă împotriva Egiptului. Pe întreaga coastă a Siriei nu se putea găsi nici un cui, nici o scîndură, fiindcă toate erau cumpărate de tezaurele regale. De la Aspendos şi pînă la Iope, şantierele navale lucrau zi şi noapte.

Susa nu se mărgini la pregătiri militare, ci încercă să creeze şi diversiuni, ca să-i oblige pe atenieni să se retragă din Egipt. Megabizos fu trimis la Sparta cu bani mulţi, cu promisiuni şi mai multe, ca să-i convingă pe efori să atace Atena. Din fericire, nu reuşi să-şi realizeze planul. Oferise oare prea puţin ? Să fi fost promisiunile lui prea vagi şi lipsite de garanţii ? Fapt e că eforii nu-şi luară nici o obligaţie, dădură răspunsuri evazive şi spuseră că trebuie să cîntărească lucrurile, să se gîndească, să se informeze. Oare corintienii puteau fi stîrniţi mai uşor ? Corintienii cei veşnic nemulţumiţi ? În acest caz, însă, ar fi fost nevoie de mulţi bani ! Megabizos fu nemulţumit de lipsa de rîvnă a eforilor şi se strădui să-i convingă să creeze împreună cu egineţii şi cu epidaurienii un front împotriva atenienilor, dar eforii nu-şi schimbară părerea. Fireşte, aveau să găsească modalitatea de a-i înştiinţa pe corintieni că o expediţie împotriva atenienilor n-ar fi fost

inutilă — aveau poate să meargă pînă acolo încît să afirme că ar fi folositoare — dar nu voiau să sprijine deschis o asemenea acțiune, cu atît mai mult cu cît nu terminaseră încă războiul cu iloții și nu luaseră Itome. Un război cu Atena nu era o treabă ușoară, chiar dacă două sute de corăbii ale Atenei se aflau în Egipt. Megabizos părăsi Sparta fără nici un rezultat, ușurat de-o frumușică sumă de bani. Trecînd însă pe la Egina, despre care știa că e o veche și aprigă dușmană a atenienilor, se opri două-trei zile pe insulă, ca să-și repare, chipurile, corabia. Se întîlni cu conducători și cu oameni politici și le spuse că Marele rege privea cu nemulțumire creșterea puterii și influenței Atenei și că ar fi fost încîntat să găsească un mijloc de-a nimici pe acest dușman comun. Firește, toți cei care luptau împotriva stăpînei mărilor puteau să fie siguri cu anticipație de recunoștința, de generoasa recunoștință a lui Artaxerxe. Megabizos plecă, dar cuvintele lui rămaseră atît de adînc întipărite în mințile egineților încît peste cîteva zile o corabie ateniană de război, care trecea în larg pe lîngă promontoriul Afeii, fu atacată de trei nave eginete. Corabia ateniană era mai rapidă și reuși să scape ajungînd la Pireu cu grinda ancorei sfărîmată și cu cîrma dreaptă lipsă. Această îndrăzneață provocare stîrni o indignare atît de puternică în rîndurile demosului încît votă războiul ! Se vede că Pericle ceruse acest lucru. Douăzeci de zile mai tîrziu avu loc prima ciocnire. În această bătălie navală, Egina suferi o înfrîngere catastrofală. Pe vremea aceea, ca și mai tîrziu, egineții se îmbătau, se amețeau cu amintirea premiului pe care îl luaseră la Salamina și nu-și dădeau seama, naivii, că, pentru ca o tradiție să aibă valoare, ea nu trebuie să rămînă o simplă amintire, ci să se păstreze vie prin fapte. De data asta pierdură în bătălia navală șaptezeci de corăbii, adică aproape întreaga lor flotă, și fură siliți să se refugieze în portul lor, unde se fortificaseră. Un asediu în regulă începu și, deși atotputernică pe atunci, Atena fu nevoită să recheme cîteva corăbii din Egipt. Primind poruncă să trimită trei escadre, Haritimide hotărî să expedieze înapoi navele care suferiseră avarii pentru a fi reparate la Pireu. Astfel porunci să fie pregătite *Aihme*, *Lonhe*, *Sfendone* și *Triaina* din prima escadră ; din a treia escadră : *Agate*, *Lampra*,

Trifosa, Hediste şi *Gnoste,* aceasta din urmă sub conducerea trierarhului Clinias. Din a şasea escadră plecau: *Antipasia, Iera, Olimpias,* iar din a noua: *Hamila, Euploia* şi *Cufotate*[1].

Clinias îl rugă pe Haritimide să-mi îngăduie să mă îmbarc şi eu pe *Gnoste.*

— De altfel, Sificos, îmi spuse el, peste cîţiva ani, cînd vei deveni şi tu cetăţean atenian, vei avea dreptul să urci pe puntea corăbiilor demosului.

Sfîrşit de oboseală şi de bucuria că voi pleca în călătorie, m-am culcat, în timp ce în mine cîntau cuvintele: „Cetăţean atenian... cetăţean atenian... atenian..."

Dar asta a rămas un vis: n-am devenit niciodată cetăţean atenian.

B

Ultima noastră escală înainte de Pireu era Miconos. O furtună se stîrni şi Clinias, care conducea escadra, hotărî să tragă corabia pe una din numeroasele plaje adăpostite ale insulei, pentru a aştepta să se potolească vîntul. Secundul lui stărui să mergem la Reneia, peste drum de Delos cea sacră, ca să-l cinstim pe Apolo şi tezaurul aliat, care se afla încă în paza zeului, dar Clinias preferă să evite această demonstraţie.

— Puterea noastră e atît de mare încît nu-i nevoie să scoatem ochii tuturor cu ea.

Echipajele erau istovite de călătoria îndelungată şi Clinias se gîndi că ar fi mai înţelept să rămînă pe-o plajă pustie, unde oamenii să se odihnească bine, în loc să bată cîrciumile şi casele de toleranţă din Reneia. Patru zile încheiate am aşteptat să se potolească vîntul. Noaptea aprindeam focuri mari, în jurul cărora se adunau mari-

---

[1] Numele navelor sînt, în ordine, următoarele: *Ascuţişul, Lancea, Praştia, Tridentul, Buna, Strălucita, Gingaşa, Fermecătoarea, Vestita, Şarja, Sacra, Olimpiada, Bătălia, Cea care călătoreşte bine* şi *Uşoara.*

narii. Frămîntau cocoloaşe mici din făină şi ulei şi le puneau pe jar să se coacă. Toţi ofiţerii şi marinarii se bucurau că se-ntorceau la Atena după atîta timp şi petreceau în fiecare seară în jurul focurilor, dansînd şi cîntînd. Cîntau mereu un anumit cîntec şi de fiecare dată reluau împreună refrenul :

O, mare, mare amară
Bătută de Xerxe
Că stavilă puse trecerii sale...[1]

Şi-un alt cîntec, comic, în care se legau de Poseidon :

Poseidon, Poseidon,
De ce faci spume la gură ?

În ziua a patra am primit de la Pireu dispoziţia să plecăm numaidecît. Am pornit în zori, cu vîntul potrivnic. Era cel mai rău timp cu putinţă pentru vîslit. Degeaba dădea ritmul omul cu flautul ! Valul care sosea învălmăşea totul. Vîslele trebuiau să fie puse din nou în poziţia iniţială şi să pornească iar toate o dată. De dimineaţă pînă seara, flota înaintă luptînd împotriva furtunii. În amurg vîntul începu să scadă, şi după ce-am trecut de capul Sunion, am pătruns într-o mare calmă, cu un vînt prielnic de nord-est. Pe înserat un foc se ivi departe, în faţa noastră. Era făclia Munihiei [2]. Clinias porunci maistrului manevrei să grăbească ritmul, ca să ajungem înainte de închiderea portului, fiindcă altfel ar fi trebuit să tragem corăbiile pe plaja Faleronului şi să aşteptăm pînă-n zori.

Gnoste era una din cele mai rapide nave ale flotei. Ceva mai lungă decît celelalte, avea o proră strîmtă şi pupa foarte joasă. Clinias avea doi flautişti, astfel încît dacă unul obosea, celălalt prelua ritmul. Un sunet ascuţit— unul grav — unul ascuţit — unul grav, şi aşa mai departe toată ziua... La început, acest fluierat îmi plăcea, pe urmă însă, neîntrerupt şi pătrunzător cum era, începu să-mi sfredelească urechile şi-mi deveni nesuferit. Pe

---

[1] Aluzie la faptul, povestit de Herodot, că Xerxe, cînd a vrut să treacă din Asia Mică în Grecia, a pus să fie bătut Helespontul (Dardanelele) cu vergi.

[2] Munihia, unul din cele trei porturi ale Pireului.

atunci nu bănuiam cîți ani din viața mea aveau să fie legați de aceste două sunete, pe atunci îi urmăream cu uimire și cu admirație pe vîslași. Trupurile lor se mișcau ritmic în sunetele flautului, ca și cum ar fi fost uneltele lui oarbe, înclinîndu-se și ridicîndu-se de dimineață pînă seara, totdeauna în același ritm cu cele două sunete. Unul ascuțit — unul grav, fără odihnă, fără încetare. Cînd marea era furioasă, apele intrau prin crăpături, marinarii erau uzi leoarcă și nu aveau răgaz nici măcar să mănînce, astfel că vîsleau cu o mînă, în timp ce cu cealaltă plămădeau pîinișoarele acelea din făină, ulei și sare și le mîncau așa, crude, bînd și cîte-un strop de vin. Zi și noapte, iarnă-vară, pe furtună sau vreme bună, dacă era nevoie, dacă cetatea le-o cerea, toate aceste mîini munceau fără încetare, legate de același ritm al aceluiași flaut.

În timpul acestei călătorii, într-o dimineață, puțin după ce trecusem de Lebintos, echipajul, care se odihnise bine în timpul nopții, trăgea voinicește la rame într-un ritm de parcă un singur om ar fi mișcat cele o sută douăzeci de vîsle. Clinias se așeză la cupastă și, arătîndu-mi triplul rînd de vîsle care loveau marea și împingeau corabia într-o mișcare falnică și rapidă, îmi spuse :

— Mîinile astea, ritmul ăsta constituie forța noastră ! Iată Amorgos, Naxos, Icaria, la apus Paros, și acolo spre nord vîrful acela, Samos ! Și tot așa o ține pînă la Helespont !

Și iată că, în timp ce ne apropiam de Atena, simțeam o oarecare neliniște, ceva care făcea să-mi bată inima. La ordinul lui Clinias, *Gnoste,* mai iute decît celelalte nave, se năpusti înainte și ajunse repede la Munihia. Am făcut un semnal luminos și ni s-a răspuns de pe țărm să ne apropiem. O voce se auzi din întuneric și întrebă de numele navei.

— *Gnoste,* trierarhul Clinias al lui Alcibiade ! strigă maestrul de manevră.

Puțin după aceea am intrat în port. Cînd am coborît pe chei, Clinias, care se grăbea să ajungă la Atena, l-a rugat pe aghiotantul său Handias, de fel din Pireu, să mă găzduiască la el în noaptea aceea.

A doua zi am pornit în zori cu calul lui Handias, el in față, eu pe crupă. Pe tot drumul, de la Pireu spre cetate,

vedeam în depărtare mii de muncitori la lucru, mişcîndu-se ca nişte umbre nelămurite în semiîntuneric. Handias se miră. Cine erau oamenii aceia care-şi părăsiseră casele cu noaptea-n cap şi se apucaseră de treabă înainte de-a se lumina de ziuă, ca ţăranii de pe ogoare ? Vremea trecea, lumina limpezea contururile din jur, şi desluşeam spre apus schele uriaşe, care începeau de la Pireu şi se ţineau lanţ pînă la Atena.

Tot acest complex de lemnărie, asemeni armăturilor unor nave ancorate una lîngă alta, părea să susţină un zid pe care lucrau mii de muncitori. Unii din ei cărau pe tărgi pietre grele, purtîndu-le cîte doi sau cîte trei, alţii, cu troace în spate, urcau mortarul zidarilor, alţii, în sfîrşit, aşezaţi pe jos, cioplieau pietre şi un vuiet urca din toată această mulţime, care vorbea, striga, muncea, cînta. Ici-colo, ascultînd de o comandă ritmică, tîrau împreună pietre mari pentru temelii. Adesea se auzea pătrunzător, ca un şuierat ce se deosebea de voci, sunetul unui flaut. Pe măsură ce înaintam, uimirea lui Handias creştea. În faţa noastră cineva mergea grăbit, ridicîndu-şi hitonul ca să păşească mai uşor. Handias îşi îndemnă calul şi-l ajunse din urmă.

— Ei ! Compatriotule !

— Salut !

— N-ai vrea să ne spui ce se întîmplă aici ?

— Dar pe ce lume trăieşti ? Eşti străin ? Nu ştii că demosul construieşte ziduri între Atena şi Pireu ?

— Hermes, ocrotitorule ! Cui i-a trecut prin minte să ceară Adunării asemenea nebunie ?

— Nebunie ? Nu cumva eşti din oligarhie ? Nu eşti unul din cei care au făcut gălăgie, împotrivindu-se ? Propunerea Olimpianului a fost votată în unanimitate !

— A Olimpianului ?

— Da ! A lui Pericle ! Aşa o să-l numim de acum înainte şi o merită. Dar, ia spune-mi, de unde vii că nu ştii nimic ?

— Din Egipt.

— Aha ! S-a întors flota ?

— Nu ! Numai o escadră. Şi, ia spune-mi, în fiecare zi vă apucaţi de lucru în zori ?

— Uneori, cînd e lună, lucrăm şi noaptea. Primim plată dublă, zeii să-i dea zile Alcmeonidului nostru ! Nimeni nu închide ochii. Dar mai sînt şi alţii care nu închid ochii : eforii... La Sparta... Mai deunăzi a venit o corabie de la Naupactos. Echipajul ei era alcătuit în întregime din meseniení, dintre cei exilaţi de lacedemonieni. Au venit şi ne-au dat o mînă de ajutor, au ridicat un zid lung de treizeci de paşi în trei zile. Parcă erau turbaţi ! Acum plec, am întîrziat !

Omul plecă, Handias îşi îndemnă calul şi am pornit mai departe. „Olimpianul“ îmi făcuse mare impresie. Cuvîntul acesta îmi zgîndărise imaginaţia, care se străduia să schiţeze înfăţişarea omului demn de-o asemenea poreclă. Mi l-am închipuit foarte înalt, frumos, sever şi calm, astfel încît să nu te poţi apropia de el decît închinîndu-te pînă la pămînt. Mare mi-a fost dezamăgirea cînd l-am zărit chiar în seara aceea. Vedenia s-a stins cînd am luat cunoştinţă de realitate. Cu cît ne apropiam de cetate, lumina devenea mai puternică şi întreaga cetate căpăta o nuanţă trandafirie. O uşoară ceaţă învăluia locurile mai joase, iar din acest nor trandafiriu şi auriu se înălţau ici-colo frontonul vreunui templu, arcade, coloane cu statui care se desenau alburii în ceaţă şi, deasupra tuturor, stînca Acropolei. Un vînticel răcoros risipi negura şi, la intrarea în Ceramicos, se ivi o mulţime nenumărată de statui. Un întreg popor de oameni împietriţi, de atenieni de marmură erau acolo şi priveau cetatea din înaltul soclurilor lor.

La Dipilon [1] am descălecat şi am intrat în Atena. Trecătorii erau puţini. Majoritatea atenienilor lucrau afară, la ziduri, aşa că la început am avut impresia de pustiu. „Unde e Saisul ? am spus în sinea mea. Unde e palatul lui Amirteus ?“ m-am gîndit cînd am văzut, lîngă Caliroe [2], casa cu un singur cat a lui Clinias, clădită din cărămizi. „Aceasta e cea mai însemnată cetate a elenilor“, mi-am spus... În jur vedeam multe temple, dar, comparîndu-le în închipuire cu amintirile mele despre templul Afroditei din Cnidos, le găseam mici.

[1] Cea mai importantă poartă a Atenei.
[2] Numele unei fîntîni din Atena antică.

După masă, Clinias mi-a poruncit să mă pregătesc să vin cu el la Pericle.

Auzindu-l, Dinomahe s-a supărat.

— Ce treabă ai acum, seara, cu vărul nostru ? E prima noapte după atîtea luni de despărţire... Ai fi putut să rămîi cu mine...

— Trebuie să mă duc, nevastă, trebuie ! Am atîtea să-i spun !

— Mare chef o să aibă la ora asta să discute politică ! Sînt sigură că s-a avîntat într-una din nesfîrşitele lui discuţii cu Taciturnul şi cu procopsita lui...

— Anaxagora e încă aici ? întrebă Clinias cu însufleţire.

— Desigur ! Unde să găsească îngrijire mai bună şi mai mulţi naivi adunaţi la un loc ? Cît despre procopsită...

— Nu te mînia, scumpa mea. La urma urmelor, treaba lui Pericle ! Cînd are să se sature de ea, are s-o dea afară din casă. De altfel, Aspasia...

— Nu rosti acest nume în casa mea !

— Bine... dar trebuie să plec...

— Şi de ce ?

— Ţi-am spus, trebuie să mă pun la curent cu problemele de aici.

— Îţi spun eu tot.

— Nu stărui. Mă întorc devreme.

— Lasă că ştiu eu ! Ai să te întinzi şi tu la vorbă cu Anaxagora. Sînteţi cu toţii nişte naivi, vă adunaţi să ascultaţi prostiile pe care le spune ! Ce-o mai fi rîzînd în sinea lui cînd vă vede cu gurile căscate ! Ştii ce i-a dat prin minte să spună deunăzi ? Că fulgerele sînt nori care se freacă ! Auzi ! Nori... Treaba asta s-a auzit mai departe, era s-o păţească. Lasă, vă duceţi toţi la Pericle să-l ascultaţi, chipurile, pe „Înţelept“, pe „Spirit“, dar nu vă luaţi ochii de la procopsită...

Clinias a insistat şi am plecat.

Cînd am ajuns la Pericle, a cărui casă tot un singur cat avea, dar era destul de mare, am găsit la poartă doi paznici voinici, care ne-au poruncit să ne oprim. Cînd Clinias şi-a spus numele, ne-au făcut loc şi am intrat. Clinias s-a mirat şi, după primele efuziuni, de altfel des-

tul de formale, schimbate cu Pericle, l-a întrebat ce-i cu paznicii.

— Ce sînt sistemele astea noi? Paznici la poarta ta! Pe Corifasia[1]! Așa și-a început Pisistrat tirania!

Ultimele cuvinte ale lui Clinias au fost auzite în sala unde se aflau ceilalți oaspeți și, deși le rostise cu un aer zîmbitor, toată lumea a tăcut și convorbirile au încetat, deoarece toată lumea știa că dușmanii lui Pericle îl asemuiau cu Pisistrat. Faptul se explica prin asemănarea dintre el și tiran, asemănare în statură, în ținută și mai ales în glas, fiindcă, spuneau cetățenii bătrîni, cine-l auzea putea să jure pe Agraulos[2] că vorbește Pisistrat.

Pericle însă nu se pierdu de loc cu firea și răspunse cu vioiciune:

— De cînd a fost asasinat Efialte, măsuri de acest fel sînt necesare, dragă vere. Acum sînt nevoit să mă îngrijesc de siguranța mea personală. Găsești că democrația e în primejdie?

Auzind de asasinarea lui Efialte, Clinias s-a tulburat grozav. S-a schimbat la față și s-a uitat în jur la ceilalți oaspeți, ca și cum ar fi așteptat o dezmințire. Politician de valoare și șef al democraților, Efialte fusese prietenul său apropiat.

În seara aceea se aflau la Pericle o serie de oameni pe care i-am cunoscut bine după aceea, ca, de pildă, strategul Metiohos, prieten intim al lui Pericle, care vorbea uneori în locul lui la Adunarea poporului, cînd Olimpianul nu voia să se prezinte el însuși, Pirilambis, care-i procura păsări rare și păuni frumoși pentru grădină, și mulți alții, despre care voi avea grijă să pomenesc mai încolo.

Pe mine mă uitaseră cu totul, astfel că rămăsesem ghemuit într-un colț, privind uluit la preafrumoasa femeie care se afla în fundul camerei, așezată pe-o pernă mare. Aspasia întrecea în frumusețe orice închipuire omenească. Grația mișcărilor, mersul unduios și lin, rîsul încîntător, adăugau frumuseții ei acea nedefinită radiație a perfecțiunii, a deplinei feminități, care, în ciuda unei anumite artificialități și a unui anumit efort, părea pe deplin naturală,

---

[1] Altă denumire a zeiței Atena.

[2] Fiica lui Cecrops.

părea o operă perfectă a Afroditei, divină și aproape inaccesibilă. O astfel de femeie te farmecă și te lasă uluit, incapabil chiar de dorință, ca în fața unei revelații divine. Văzînd-o, simțeai că poate să-ți ceară orice, pentru că ai răspunde imediat, fără șovăire : „Da !“ Am spus „imediat“ ? Acel „da“ ar fi rostit dinainte, fiind cu conștiința împăcată că te-ai supus poruncii unei puteri divine. Poate că acesta e privilegiul femeilor care se nasc și trăiesc numai și numai pentru dragoste publică ! Acum, cînd Afrodita nu-mi mai tulbură simțurile, pot să mărturisesc cît de mult mă fermecau muierușțele care-și împrumută pentru cîteva ore dragostea. Cîte fetișcane n-am ținut pe genunchi zîmbind, în timp ce mîna mea număra pe ascuns în buzunar obolii, de teamă că nu vor izbuti să le potolească lăcomia ! Îmi plăcea să bucur aceste făpturi fiindcă, dacă le dădeam cît cereau, sau chiar mai mult, își uitau interesul, se bucurau, și nemaigîndindu-se decît la Afrodita, îmi spuneau mii de vorbe dulci. Pretutindeni, femeile acestea spun aceleași lucruri, cu aceeași voce cîrîitoare și prefăcută. În falsa lor patimă erotică amestecă o mulțime de superlative, înainte de-a se deda la mîngîierile cele mai îndrăznețe, și uneori cele mai viclene se prefac că se tem. Așa cere regulamentul și cine intră în joc trebuie să-l respecte. De altfel, viața lor începe și se termină cu dragostea și, în felul acesta, fiecare din ele se transformă o clipă într-o mică zeiță.

În seara cînd am văzut-o pentru prima oară pe Aspasia, ochii ei de smarald m-au fascinat ca ochii unui șarpe și se pare că, fără să-mi dau seama, m-am ridicat de la locul meu ca să mă apropii de Frumusețe ! În timp ce pășeam pe dalele de marmură, sandala mea a făcut zgomot, toată lumea s-a întors spre mine și cîteva rîsete s-au auzit. M-am tulburat și am simțit că roșesc pînă la urechi. M-am ghemuit cît am putut, adunîndu-mi veșmîntul pe burtă.

— Vino, șchiopule ! mi-a strigat Clinias. Prieteni, vi-l prezint pe Silicos al lui Hifion din Cnidos, elen din Asia ! Aventurile lui sînt interesante. L-am adus din Egipt ca să-l dau la învățătură. Anaxagora, ai să-l lași, poate, să

te asculte și are să devină cu încetul învățăcelul tău. Ai totdeauna atîția !

— Anaxagora are un singur discipol la Atena. Pe mine, spuse cu vioiciune Pericle.

Taciturnul — așa fusese poreclit — un bărbat chel, care stătea lîngă Aspasia, își coborî ochii și spuse cu tonul unui profesor care se adresează unui copil :

— Nu am discipoli. Am numai prieteni !

— Anaxagora, spuse Clinias, pari foarte slăbit. Nu cumva ești bolnav ?

„Spiritul" nu răspunse, dar Pericle îl întrebă stăruitor dacă are ceva, fiindcă în ultimul timp i se păruse și lui că e foarte obosit și galben la față.

Anaxagora își aținti ochii asupra lui Pericle și răspunse :

— Cine are nevoie de opaiț, toarnă în el ulei, Pericle.

Olimpianul roși puternic și răspunse ceva nedeslușit. Apoi bătu din palme și doi slujitori se iviră.

— Pregătiți masa ! Imediat ! spuse Pericle și, întorcîndu-se spre Anaxagora, adăugă : Iartă-mă, învățătorule ! Uleiul nu va mai lipsi din opaiț. Îl rog să lumineze și azi...

„Spiritul" începu să vorbească și în seara aceea explică multe lucruri cu vocea lui monotonă și obositoare. Cum să mi le amintesc pe toate ! Afirmă că soarele e un glob încins, mai mare decît Peloponesul, că luna ar putea fi locuită, că are munți și codri. Despre stele spuse că s-au format din nebuloase, care încetul cu încetul s-au condensat în corpuri solide, explicînd că toate obiectele din lume sînt formate din mici elemente, din atomi (doar Zeus și sufletul lui înțelegeau ce înseamnă acest termen), care, potrivit felului în care sînt așezați, alcătuiesc materia. Inutil să mai spun că eu unul nu înțelegeam nimic din ce spunea. Cînd a terminat, era foarte tîrziu. Noaptea înaintase, adunarea s-a risipit aproape de a treia strajă. Cei doi veri n-au schimbat nici o vorbă despre campania din Egipt.

În ziua următoare am venit iar la Pericle, dar de data asta am fost singuri. S-a iscat o ceartă mare între ei.

— Trebuie să ne grăbim, Pericle, a început Clinias. Nu ştiu dacă polemarhul[1] te-a pus la curent cu cele ce i-am spus, dar e sigur că Marele rege pregăteşte o armată puternică şi o flotă importantă împotriva Egiptului. Trebuie să trimitem neapărat întăriri şi un strateg destoinic. Haritimide e un bun organizator, dar nimic altceva. Trebuie să pui pe altcineva în locul lui.

— Să trimit întăriri ! Acum zece zile am dat dispoziţii să se întoarcă la Atena şi alte corăbii !

— Şi cîte vrei să laşi în Deltă ?

— Şaizeci.

— Pericle ! Pierdem cea mai bună ocazie de a-i umili pentru totdeauna pe mezi ! O campanie strălucită, începută victorios, se poate termina printr-o catastrofă, dacă nu laşi flota noastră intactă ! Trimite mîine dispoziţia de a se proceda invers !

Clinias avea o mulţime de argumente.

În primul rînd, campania din Egipt era mai importantă decît toate cele precedente. De altfel, asta fusese şi părerea demosului cînd se hotărîse să trimită două sute de corăbii. Şi era perfect îndreptăţit ! Dînd ajutor lui Inaró şi lui Amirteus, Atena cucerea de fapt Egiptul, care, după India, era cea mai bogată satrapie a lui Artaxerxe.

În al doilea rînd, o recucerire a Egiptului de către perşi ar fi fost o teribilă lovitură pentru prestigiul Atenei.

În al treilea rînd, prin cucerirea definitivă a Egiptului, Atena îşi crea posesiuni nesfîrşite şi inepuizabile ! O mulţime de eleni ar fi cerut să devină cetăţeni atenieni, ca să poată pleca în Egipt în calitate de coloni.

În al patrulea rînd, Egiptul reprezenta o bogăţie neînchipuită, a cărei existenţă atenienii nici n-o bănuiau. Mii şi mii de talanţi s-ar fi adunat pe Acropole şi trebuia subliniat faptul că nu era vorba de o prosperitate economică trecătoare, datorată unor recente succese războinice, deoarece cucerirea Egiptului însemna un control absolut pe piaţa grîului.

— Helespontul aproape ne aparţine, dar grînarul este Egiptul.

---

[1] Arhonte care se ocupa cu problemele de război.

La toate argumentele lui Clinias, Olimpianul avea un singur răspuns :

— Cum să continuăm o asemenea campanie, cînd situaţia în Elada e atît de nesigură ? Nu se poate. Am nevoie aici de toate forţele disponibile ! Nu vezi ? Egina s-a lipit de noi ca o lipitoare, corintienii adună armată şi-şi creează netulburaţi alianţe, lacedemonienii se frămîntă de mult, şi acum, de cînd cu Zidurile lungi, sînt foarte neliniştiţi. Din fericire, războiul iloţilor continuă şi numai aşa se explică de ce Megabizos, ambasadorul lui Artaxerxe, a dat greş la Sparta. Sînt silit să consider că un atac aici, în Atica, atîrnă de-un fir de păr. Megabizos a împărţit bani în dreapta şi-n stînga atît la Sparta, cît şi la Corint şi la Egina. E dureros să-ţi spui că au trecut doar douăzeci şi cinci de ani de la Salamina şi de la Plateea şi că, în oarecare măsură, soarta noastră e tot în mîinile perşilor ; dar e şi mai trist faptul că se găsesc eleni, fie ei şi dorieni, care primesc cu atîtea onoruri un ambasador venit de la Susa. Orice planuri aş face, orice gînduri aş nutri, trebuie să-mi pun veşnic această întrebare : ce va face Susa ?

— Tocmai ! strigă Clinias. În Susa trebuie să loveşti înainte de toate. Numai în Susa ! Susa e duşmanul principal, primejdia numărul unu. Dacă o vei înlătura definitiv, toate diversiunile pe care le provoacă Artaxerxe în Elada vor dispare şi vom fi liberi să-i organizăm pe eleni cum vom dori. Întoarce spatele Spartei ! Nu te mai preocupa de nici un oraş grecesc ! De ce ai vrut Zidurile lungi ? Atena trebuie să se impună definitiv Marelui rege ! Răscoala lui Inaró a fost o ocazie neaşteptată. Puterea noastră se va statornici cu adevărat în toată Elada nu după supunerea mai mult sau mai puţin nesinceră a cîtorva insule, silite oricum să ni se supună, ci după definitiva micşorare a puterii lui Artaxerxe. Atunci nu se va mai vorbi despre Corint şi despre Sparta ! Toată Elada ne va cădea singură la picioare, vom anexa şi Sicilia la statul nostru !

— Asta e politica lui Cimon, care nu visa decît lauri războinici şi nu dădea niciodată atenţie organizării noastre

interne. Nu se poate ca noi, cel dintîi oraş elen, să nu fim singuri stăpîni în Atica, fiindcă e la cheremul primei incursiuni spartane. Mai întîi trebuie să ne întărim în Elada şi numai după aceea vom începe, poate, campaniile. Ceea ce îmi propui tu constituie pasul următor. De altfel, cu toate victoriile lui, cu ce fapt pozitiv se poate mîndri Cimon ? Succese trecătoare, mari, e drept, şi scînteietoare, dar lipsite de urmări, succese care au uluit pe toţi elenii, dar nu ne-au dat decît strălucire şi nu elemente concrete. Nu ! N-am să cheltuiesc talanţi şi n-am să jertfesc mii de atenieni ca să-mi uluiesc concetăţenii ! De aşa ceva au nevoie doar tiranii !

— Cu ce operă se poate mîndri Cimon ? a strigat Clinias, roşu la faţă de tulburare. Datorită lui, în orice colţ al Eladei te duci, dacă spui că eşti atenian, toată lumea îţi lasă cale liberă, oricine ai fi. Cimon a făcut atîtea lucruri, Olimpiene, încît tu-ţi poţi îngădui azi fără teamă să muţi tezaurul aliaţilor de la Delos pe Acropole, fără să te întrebi ce vor spune aliaţii ! Ştii bine că nu vor spune nimic, fiindcă în spatele nostru avem victoria de la Schiros, izbînda de pe Strimon, splendida victorie de la Eurimedon ! Adu-ţi aminte, Pericle ! Cimon ne-a adus două sute de corăbii persane, legate două cîte două şi le-a înşirat la Faleron, că nu le putea cuprinde Pireul cu toate cele trei porturi ale sale ! Şi azi sîntem liberi, ne trimitem flota pînă în Delta Nilului, pînă la Memfis şi regele, care continuă să se numească „mare", e atît de neliniştit, încît e nevoit să-l trimită pe Megabizos la Sparta ca să creeze o diversiune ! Şi tu cazi în cursă ! Şi dacă dăm greş în Egipt ? Şi dacă vom fi învinşi acolo ? Nu te temi, Olimpiene, de urmări neplăcute pentru „Liga" din Delos, cum îi spunem noi ? Nu te aştepţi la răzmeriţă şi nesupuneri, dacă aliaţii pierd respectul şi teama pe care le-o inspiră armele noastre ? Şi atunci, unde-i Cimon ca să ne refacă prestigiul ? În exil ! Pentru că tu ai vrut asta ! Ori poate ai de gînd să preiei tu comanda vreunei corăbii şi s-o porneşti pe mare ? Cînd vrei să uimeşti lumea, tu încerci s-o uimeşti în alt mod, Olimpiene ! Odată ne pomenim că aduni poporul, îl linguşeşti, îi promiţi lefuri, toată lumea votează cu ochii

închişi şi pe urmă ai îndrăzneala să declari că operaţia „a fost aprobată de demos“, cuvinte care ascund atît de bine situaţia reală ! În loc să încerci să devii popular dînd din banii tăi, aşa cum făcea Cimon, născoceşti cheltuieli şi lefuri suplimentare, care se plătesc din tezaurul aliaţilor ! Şi vii să-mi spui că tu nu vrei să uimeşti pe nimeni...

Convorbirea devenise aprinsă, fiindcă Pericle admitea cu greu să se pronunţe numele lui Cimon în faţa lui şi cînd Clinias îndrăzni să se atingă de politica lui internă, pe care o socotea ca proprietatea lui exclusivă, Olimpianul se înfurie la rîndul său şi începu să apere cu vehemenţă măsurile şi reformele pe care le propusese sau intenţiona să le impună.

Cînd Clinias îi aruncă următoarele cuvinte :

— Prin urmare mărturiseşti că linguşeşti demosul ca să-l convingi ! Olimpianul, cu un cinism neafectat, revoltat de naivitatea lui Clinias, îi strigă, ameninţîndu-l cu degetul :

— Află de la mine, vere ! Nu cîrmuieşti poporul dîndu-i în vileag netăgăduitele slăbiciuni, ci lăudîndu-i virtuţile inexistente !

Timp de aproape şapte ani după seara aceea, Clinias nu mai călcă pragul casei lui Pericle, dar nici acesta nu veni vreodată să-l vadă. Nu ieşea, nu se ducea nici în agora, nici la teatru. Rareori îl întîlneau grăbindu-se spre Buleuterion [1]. L-am văzut o singură dată şi anume la nunta scumpului său nepot Euriptolemos. Şi nici atunci n-a rămas pînă la sfîrşitul festivităţii. După libaţii şi înainte de a începe petrecerea s-a ridicat şi a plecat. Trebuie să spun că nimeni nu l-a regretat. Numai vară-si, mama mirelui, i-a părut rău. Noi, ceilalţi, am simţit o oarecare uşurare cînd a plecat tăcutul şi severul conducător.

Auzeam că Aspasia organiza destul de des întruniri, la care participau, cînd se aflau la Atena, Anaxagora, Zenon şi alţi filozofi, pictori, sculptori, oameni politici şi nelipsitul Metiohos, „confidentul de taină“ al lui Pericle.

---

[1] **Clădire publică din Atena antică în care se ţineau adunările Sfatului celor 500 (Bulé).**

Îmi părea rău că nu puteam participa la aceste întruniri, dar eu eram însoțitorul lui Clinias.

Au trecut luni și ani. Clinias mă dăduse la școală și începusem să mă instruiesc. În scurt timp i-am cunoscut bine pe antici. Puteam declama rapsodii întregi din Homer, dar Hesiod mă plictisea și nu l-am putut învăța niciodată. Dascălul meu, din invidie de bătrîn, poate, îmi spunea mereu cu un aer confidențial că memoria mea monstruoasă se explica prin „monstruozitatea" piciorului meu, care mă împiedica să fac atletism, astfel că, vrînd-nevrînd, eram silit să mă mărginesc la învățătură. Era un om cumsecade acest Caganos, profesorul meu. O dată, văzîndu-mă că sosesc la școală cu ochii roșii de plîns din cauza veștilor din Egipt, s-a purtat cu mine ca un adevărat părinte.

Știrile despre campania de pe Nil au sosit pe neașteptate la Atena, așa cum se întîmplă ori de cîte ori e vorba de o catastrofă. Susa trimisese o armată de două sute de mii de ostași și o flotă numeroasă, și Haritimide se văzuse silit să renunțe la asediul Memfisului și să-și retragă navele pe o insulă alcătuită de un afluent al Nilului. Din ordinul generalului persan Megabizos, mii de ostași din armata lui săpară de dimineață pînă seara pînă ce dădură un alt curs apei, apoi afluentul fu secat și toate corăbiile noastre fură capturate pe uscat ! Perșii îl prinseră pe Inaró și-l trimiseră la Susa unde fu răstignit din porunca lui Artaxerxe. Lucrul acesta îi fusese cerut de mătușa lui, soția lui Ahemenes, pe care Inaró îl înjunghiase cu propria lui mînă.

În vremea aceea, cu patru ani înainte de nașterea stăpînului meu, eforii Spartei erau foarte frămîntați din cauza Zidurilor lungi și nu știau cum să împiedice transformarea Atenei într-o insulă. Cum ar fi putut s-o atace în acest caz ? Deși iloții erau încă stăpîni în Itome — războiul împotriva lor dura de mulți ani — Sparta hotărî să pornească și împotriva noastră, ceea ce însemna un sacrificiu serios. Armata fu scoasă din Pelopones, Sparta știind că și Atena avea mîinile legate. De ani de zile asedia și ea Egina, unde lupta Leocrate, cel mai mare strateg al nostru. Spartanii îl numiră strateg pe Nicomede, tutorele tînărului lor rege Pleistoanax. În fruntea arma-

tei, acesta coborî în cîmpia Tebei, unde oamenii fură primiţi cu urale. Din perioada trădării ei, adică de cînd îl ajutase pe Xerxe şi apoi pe Mardonios, în speranţa că va obţine întîietatea în viitoarea satrapie a Egeii, Teba îndura tot felul de umilinţe şi dispreţul vecinilor ei. Nici chiar Haliartos şi Ascra, sate mari, lipsite aproape de ziduri, n-o mai luau în seamă. Cît despre plateeni, ei nu mai pomeneau nici numele Tebei. La sosirea lui Nicomede, lucrurile se schimbară însă pe neaşteptate. Strategul spartan uită de trădarea Tebei, uită că aceşti tebani nemernici dăduseră ospeţe, serbări, banchete şi-şi ridicaseră cupele în sănătatea lui Xerxe pentru robia elenilor ! Aşa sînt spartanii ! Se poartă de fiecare dată cum le convine. Nicomede reconstrui zidurile Tebei, le făcu mai mari şi mai înalte decît fuseseră, supuse un mare număr de cetăţi ale Beoţiei şi le dădu în stăpînirea tebanilor. Heronia, Orhomenos, Tanagra, Aulis, Haliartos, Tespiai se treziră dintr-o dată supuse ei, astfel încît, la numai trei sute cincizeci de stadii depărtare de Atena, Teba ajunse stăpînă pe întreaga Beoţie. Numai plateenii se închiseră din timp între zidurile lor şi răspunseră spartanilor de dincolo de ambrazuri că nu se închină unor trădători, chiar dacă sînt ocrotiţi de Sparta.

La noi, la Atena, domnea o mare agitaţie. În demos se ridică problema dacă trebuia să trimitem imediat armata împotriva lacedemonienilor, fără să ne pese de urmările mai generale. Polemarhul era nehotărît şi Pericle ezita, pentru că Egina nu căzuse încă, dar Mironide, unul din cei zece strategi, se urcă la tribună şi înflăcără mulţimea. În clipa aceea, un curier din Plateea aduse vestea că în Beoţia se răspîndise zvonul instaurării oligarhiei la Atena, a întoarcerii lui Cimon şi a efectuării unor libaţii pentru mai mulţi ani între Sparta şi Atena. Cînd lucrurile acestea fură dezvăluite adunării, mulţimea izbucni într-un singur glas plin de mînie :

— Ruşine ! Trădare !

— Moarte lui Cimon ! Moarte Oiniazilor ! Afară cu tribul de trădători !

Dacă Cimon n-ar fi fost ostracizat şi s-ar fi aflat în momentul acela la Atena, nu încape îndoială că ar fi fost sfîşiat !

Oamenii își închipuiseră că și intrarea spartanilor în Teba făcea parte din marele complot al oligarhiei din Atena, dornică să răstoarne democrația.

Zece zile mai tîrziu, adunîndu-se diverși aliați în Atica, unii veniți din Argos, în timp ce cavaleria fusese trimisă de Tesalia, armata noastră porni spre Teba avîndu-l în frunte pe Mironide. Deși oamenii erau furioși împotriva lui Cimon și a tribului său, Mironide nu acceptase să lase în urmă detașamentele acestui trib, dar, ca să fie liniștit, poruncise în secret cavaleriei tesaliene să înainteze pe lîngă Oiniazi, care se aflau sub comanda celor doi prieteni ai lui Cimon : Anaflistios și Eutipos.

În clipa cînd armata ajunse la cetatea Fila de la graniță și cînd soldații se împrăștiară să ia masa de prînz, Cimon se înfățișă lui Mironide. Era înarmat pînă-n dinți, drept, mîndru și avea pe cap coiful strălucitor.

Mare fu uimirea și tulburarea lui Mironide, care se răsti la el :

— Vii să-ți admiri opera, Cimon ?

— Vin să lupt la locul meu, strategule !

— La locul tău ? exclamă înfuriat Mironide, care nu pricepuse ce voia să spună. Eu sînt strateg ! Pleacă !

— Vreau să lupt în detașamentul meu, la locul meu, ca soldat ! spuse calm Cimon.

— Ca simplu soldat ! Tu, Cimon ? întrebă uimit Mironide care o lăsă imediat mai moale. Știi doar că nu se poate. Ești exilat... Îmi pare rău...

Prietenii lui Cimon aflară de prezența lui în tabără și dădură buzna.

— Cimon !

— Ești un om excepțional !

— Vom lupta pînă la unul ! Închipuie-ți că am fost acuzați, și tu și noi, că sîntem înțeleși cu Nicomede ca să răsturnăm democrația !

— Am venit pînă aici încercuiți de cavaleria tesaliană !

În primele clipe de înflăcărare, cei mai îndrăzneți dintre prietenii strategului îi cerură pe un ton poruncitor lui Mironide să-l lase pe conducătorul lor să lupte, dar strategul nu îndrăznea să ia o asemenea hotărîre inter-

zisă de lege. Și, apoi, el n-avea nevoie de încurcături. Dacă atenienii ieșeau învingători, s-ar fi putut răspîndi zvonul că victoria se datorează numai prezenței lui Cimon. Dacă s-ar fi întîmplat vreo nenorocire, exista pericolul să se spună că el, Mironide, cunoscînd intențiile lui Cimon, îl primise totuși în rîndurile armatei. Nu ! Era mai bine să-l lase la o parte. Prietenii lui însă se încăpățînară.

— Scoate-ți armura, îi strigau. Scoate-o, să lupte ea alături de noi !

Cimon întinse armura sa lui Anaflistios și plecă strigînd prietenilor adunați în jurul lui :

— Luptați și pentru mine, băieți !

Și sărmanii băieți luptară, luptară ca niște fiare. Cînd, în momentul cel mai critic, călăreții tesalieni trădară dezertînd, cum le era obiceiul, tot detașamentul lui Anaflistios se repezi nebunește după ei ca să-i ucidă. Deși fără cai, izbutiră să ajungă din urmă cîțiva tesalieni și să-i omoare, dar vitejia lor nu fu de nici un folos. Ca să nu fie atacat de dezertori, Mironide fu nevoit să se retragă pe înălțimi, în timp ce jos, în cîmpie, zăceau vreo sută cincizeci de trupuri, aproape toate ale Oiniazilor.

Se lăsa noaptea și tesalienii, care habar n-au de libații și nu trimit crainici, aprinseră făclii și, din goana cailor, începură să prade morții. Așa s-a desfășurat lupta de la Tanagra.

Dar sîngele vărsat de ai noștri a fost repede răzbunat ! Cînd, după gestul lui Cimon, însuși Pericle ceru adunării să-l recheme din exil, poporul se arătă atît de entuziasmat și sufletele fură atît de înflăcărate cînd în mijlocul atenienilor se ivi iar Cimon, favoritul Victoriei, încît adunarea votă în unanimitate o campanie de „reabilitare" în Beoția. În numai șaizeci de zile se realiză reorganizarea armatei care, cu ajutorul Atenei și avîndu-l tot pe Mironide strateg, dar de data asta fără trădătorii tesalieni, porni să ne apere faima. Tebanii adunaseră multă armată din întreaga Beoție și ne așteptau la Oinofita.

Dar i-am zdrobit ! S-au împrăștiat cu toții pe cîmpie și au luat-o la fugă ca să scape cu viață. Ai noștri i-au urmărit și mulți dintre cei care goneau ca să se salveze au căzut în rîul Asopos și s-au înecat. Am distrus tot ce

construise Nicomede în Beoţia şi, la rîndul său, Mironide a pus în fruntea oraşelor oameni devotaţi Atenei.

Intimităţile vieţii lui Pericle le-am aflat de la fiul său, Xantip. Obraznic şi stricat, un adevărat derbedeu, care credea că totul îi este îngăduit fiindcă e fiul tatălui său, Xantip venea la gimnaziu şi nu făcea decît să ne povestească ce auzea în casă.

Într-o zi, la palestra Liceului se întîmplă un accident. Liceul nostru fusese provocat de Cinosarges[1] astfel că aveam întîlnire cu el. Un oarecare Cleon din Alopece, atlet de la Cinosarges, îşi aruncă greşit lancea şi-l ucise pe colegul nostru Epitimos al lui Farsolos. În ziua următoare, Xantip veni la noi şi ne spuse, revoltat chipurile, dar cu ochii strălucind de viclenie, că tatăl lui, Olimpianul, se interesase personal de accident şi cerceta împreună cu Anaxagora problema responsabilităţii.

— De ieri, spuse Xantip, se tot întreabă cine e de vină, Cleon, organizatorii întrecerii, sau lancea !... Au mai chemat un „înţelept", ştiţi pe cine, pe parazitul acela nou venit din Ionia, care locuieşte la noi şi discută ceasuri întregi !

Altă dată Xantip veni în goană, înecîndu-se de rîs.

— Închipuieşte-ţi, Silicos ! spunea el, încercînd să-şi recapete răsuflarea. Închipuieşte-ţi că cineva i-a trimis tatii un cap de ţap cu un singur corn ! L-am lăsat admirîndu-l împreună cu prezicătorul Lambon şi cu Anaxagora. Se ceartă amîndoi întrebîndu-se ce ar putea însemna această trăsnaie. Prezicătorul, linguşitor ca toată tagma lui, afirmă că un corn unic înseamnă victoria pe care o va obţine în curînd Olimpianul asupra adversarilor săi din adunare şi posibilitatea de a conduce singur cetatea. Celălalt, Taciturnul, crede că acel corn înseamnă doar că animalul a avut creierul atrofiat şi că de aceea nu i s-a dezvoltat decît un singur corn mare ! Au poruncit sclavilor să spargă căpăţîna ţapului şi au găsit un creieraş numai atîtica ! Eu, însă, Silicos, i-am dat cea mai bună explicaţie ! Cornul, i-am spus eu, e simbolul lui ! Pe Hermes, Silicos ! Ştii cîţi bani de buzunar îmi dă pe lună ? Trei

[1] Unul dintre cele trei mari gimnazii ale Atenei antice.

drahme. Trei nenorocite de drahme, cînd el îl hrănește pe Anaxagora, cînd hrănește pe atîția alții, ba a început să-i și îmbrace. Alaltăieri le-a dat cîte o mantie nouă... adăugă el suspinînd.

Xantip ne informa și despre certurile dintre Olimpian și Aspasia.

— Iar a fost furtună aseară, ne spunea el.

Cînd povesteam lucrurile acestea acasă, Dinomahe se înfuria, mai ales în ultimele luni înainte de naștere.

— Așa-i trebuie, dobitocul ! Și-a lăsat nevasta și s-a încurcat cu flautista asta ! Acuma n-are decît să se frămînte, să plîngă că i-a născut și un băiat !

— Hai, nevastă ! Liniștește-te ! spunea Clinias. Nu te înfuria ! În starea ta n-ai voie să te superi.

Dinomahe nu putea să audă nici numele Aspasiei fără să se mînie. Îi trimisese vorbă lui Pericle că dacă va voi vreodată să-i facă o vizită, poate să vină, numai că îl roagă să fie singur. Dar Pericle nu intrase niciodată la ea în casă.

Cînd, însă, într-o frumoasă dimineață de Targelion [1], află de nașterea lui Alcibiade, nou vlăstar al Alcmeonizilor, Pericle nu se putu stăpîni. Trimise în dar doi șerpi de aur, care să fie atîrnați în leagănul copilului și anunță că va veni în după-amiaza aceea, fiindcă dimineața trebuia să-l însoțească pe polemarh la Agrai pentru a aduce jertfe zeiței Artemis.

După-amiază, casa se umplu de lume. Cînd se află că o cunună de laur fusese agățată de poartă, toți prietenii veniră să-l felicite pe Clinias. Fiecare se interesa de auspicii, întreba cum se prezentase jertfa adusă Ilitiei, dacă mama se chinuise mult și se bucurau aflînd că Dinomahe născuse fără să scoată un țipăt. Clinias, care strălucea de bucurie, spunea tuturor același lucru :

— Ce auspicii, ce jertfe ! Ziua de azi nu ajunge ca semn ? E a șasea zi din Targelion, zi norocoasă pentru eleni ! Ziua luptei de la Plateea și de la Micale, ziua jertfei comemorative în templul Artemidei pentru lupta de la Maraton, ziua cînd s-a născut fiul meu, Alcibiade !

---

[1] **Lună în calendarul atic (mai—iunie), în cadrul căreia se sărbătorea nașterea lui Apolo și a surorii sale Artemis.**

— Asta e numele pe care i-l dai ? întrebă cu un aer șiret unul din prietenii lui, Cefalos, din Siracuza, un meşter de scuturi putred de bogat, stabilit de mult la Atena şi care era însoțit de un tînăr urît, cam de vîrsta mea.

— Ce alt nume să-i dau ? Să nu faci vreuna din glumele tale prosteşti, siracuzane ! Îl voi numi Alcibiade !

Cînd Pericle, însoţit de nelipsitul Metiohos, intră în casă, întrebă înainte de toate ce văzuse în vis Dinomahe în noaptea din ajunul naşterii şi se linişti cînd i se spuse că nu visase un leu.

— Numai mama mea a visat un leu înainte de a mă naşte, şopti el. Ce nume îi dai ? îl întrebă pe Clinias cu oarecare nelinişte în glas.

— Alcibiade.

— Aha ! E un nume frumos, spuse Pericle cu un fel de uşurare.

— Alcibiade... şopti tînărul urîţel de o vîrstă cu mine, pe care nimeni nu-l cunoştea şi care venise împreună cu Cefalos.

— Ce-ai spus, Socrate ? îl întrebă acesta.

— Am murmurat numele pruncului şi mi s-a părut foarte frumos !

— Clinias ! strigă Cefalos, să-ţi prezint pe noul meu prieten ! Socrate al lui Sofroniscos [1] din dema Alopece ; e sculptor. În ciuda numelui său, nu se cuminţeşte [2]... Iubeşte frumuseţea cu patimă. Închipuie-ţi, a început să sculpteze un grup frumos, cele trei graţii. Îl invidiez. Pipăie toată ziua femei, fie ele şi de argilă !

— Isprăveşte, Cefalos, spuse pe un ton cam sec Socrate. E a patra oară că faci gluma asta azi. Trebuie să găseşti altceva !

La serbarea onomastică a noului născut se adună toată Atena. Să nu creadă nimeni că rivalii politici ai lui Pericle pierdură ocazia să vină şi ei la petrecere, fiindcă Olimpianul avea să fie de faţă. Pînă şi Cimon se înfăţişă, însoţit de sora sa, bătrîna, urîta şi cicălitoarea Elpinice, care, asemenea unei ursitoare rele, se aplecă peste lea-

[1], [2] Joc de cuvinte intraductibil (*sofron*-cuminte).

gănul pruncului, scoase un cîrîit înfiorător — aşa rîdea ea — şi rosti cu glas tare ca s-o audă cei din jur :

— Cimon al nostru a fost un copil mult mai frumos !

De ziua numelui lui Alcibiade veni şi Cefalos, aducîndu-l cu el pe Socrate.

Mulţi dintre invitaţi aduseseră talismane pentru prunc : unul o pereche de mînuţe de aur, altul o semilună de argint, un al treilea o sabie mică de aur. Le agăţară pe toate cu un lănţişor la gîtul copilului, ca să nu se deoache.

— Cine are să se uite vreodată la el... şopti Elpinice.

Dinomahe luă copilul în braţe şi, însoţită de Clinias, se îndreptă spre altarul Hestiei [1]. Prezicătorul îi stropi pe toţi trei cu apă din fîntîna Caliroe, apoi avu loc purificarea. Pe urmă toată lumea se adună în curte, unde fu jertfit un viţel roşu-auriu cu coroană de iasomie.

Înainte de a înfige cuţitul în gîtul animalului, prezicătorul Lambon se întoarse spre Dinomahe şi o întrebă :

— La ce oră l-ai născut ?

— În zori, tocmai răsărea soarele, răspunse ea neliniştită.

Prezicătorul se bucură de acest semn bun şi izbi cu o mişcare iute în grumazul viţelului. Sîngele curse gîrlă şi, o clipă, ţîşni în sus, spre cer. Animalul se zbătea. Scăpă din mîna ajutoarelor şi începu să se zvîrcolească jos pe dale. Curtea se umplu de sînge care stropi pe toţi cei de faţă.

— E un semn strălucit, Clinias ! spuse Lambon. Fiul tău va fi om mare şi toată lumea va vorbi despre el !

Pe urmă spintecă animalul şi se aplecă deasupra măruntaielor care erau roşii şi curate. Inima era mărită şi aşezată ceva mai sus decît normal.

— Fiul tău va fi viteaz, Clinias ! reluă Lambon cu emfază, şi viaţa lui va fi plină de fapte strălucite. Ce nume îi dai ?

— Alcibiade !

Atunci invitaţii începură să ureze :

— Să fie frumos !

— Să fie puternic !

[1] Zeiţa protectoare a vetrei familiale şi, în general, a familiei.

— Să fie neînfricat ca un leu !
— Să fie serios şi bun !
— Să fie drept...
— Nu, dragă ! interveni Cefalos. Nu cumva să fie ostracizat !

Gluma lui Cefalos, neizbutită şi prostească, făcu să se aştearnă tăcerea, căci colo, în picioare, în dreapta şi-n stînga altarului, se aflau cei doi rivali, Cimon şi Pericle.

În spatele meu era Socrate, care-şi privea cu mare atenţie şi concentrare hitonul, pătat de sîngele animalului ce se zvîrcolea.

— Trebuie să trimit vorbă lui Zolandas, în Sparta, să-l rog să ne găsească o femeie bună pentru copil !

— O doică din Laconia ! Ai înnebunit, Clinias ? Iertaţi-l, o, zei ! Nu mai există doici ateniene ? Vrei să aduci un duşman în casă ?

— Toate atenienele din lumea bună îşi cresc copiii cu doici spartane, Dinomahe, aşa că nu-i nici un motiv...

— Familia mea nu m-a crescut cu...

— N-am vorbit de tine ! Am vorbit de copiii fiecărei familii !

— Oasele tatălui meu se vor zvîrcoli în mormînt ! Era efor al Spartei, şi-a dat demisia fiindcă-i ura şi tu vrei să ne creştem fiul cu o femeie din Laconia !

— Stai puţin... Da, desigur ! Ctesifon şi-a adus o lacedemoniană pentru copil şi acuma nu mai are nevoie de ea. Trebuie s-o găsesc pînă nu pleacă. După cîte-mi amintesc o cheamă Amicla.

— Cine ştie unde ai să te duci să cauţi un profesor pentru Alcibiade ! Te pomeneşti că-l iei de la Susa sau de la Persepolis !

Cu toate protestele Dinomahei, două zile după aceea Amicla veni la noi în casă. Era o muiere foarte înaltă, grosolană, cu un fund enorm şi cu două picioare cît nişte coloane !

Din prima zi s-a legat de mine fiindcă eram şchiop. A cerut apă caldă ca să spele copilul şi fiindcă, apropiindu-mă de ea şontîc-şontîc, am vărsat o bună parte, s-a înfuriat şi mi-a strigat ca o sălbatică :

— Taiget[1] !

De atunci, ori de cîte ori era nervoasă şi ne întîlneam, îmi trîntea pe un ton arţăgos :

— Taiget ! Taiget !

La început credeam că nu ştie cum mă cheamă şi-i răspundeam speriat, aproape în şoaptă :

— Mă cheamă Silicos ! Silicos !

— Tot aia e ! răspundea cu încăpăţînare spartana.

Mă înfuriam şi eu şi-i spuneam cîte una.

— Silicos ! striga Clinias. Ai douăzeci de ani, te iei după Amicla ? Să nu vă mai aud ciondănindu-vă, că nu te iau azi la Pericle !

— Bine, stăpîne... bine...

După ce se împăcase cu Pericle, Clinias reîncepuse să-şi petreacă serile la el, deşi nu atît de des ca altădată. Cînd se ducea însă acolo discuta politică, afla amănunte asupra celor întîmplate în acest lung răstimp şi adesea — aşa se întîmplă în mod fatal după orice împăcare — avea tendinţa de a exagera elogiile şi aprobările, cînd Pericle îi explica cum şi prin ce combinaţii reuşise în cutare sau cutare situaţie, de pildă cum reuşise să mute tezaurul aliaţilor de la Delos la Atena.

Nu fusese greu să-i convingă pe aliaţi să primească propunerea — de altfel lucrul acesta îl făcuse Samosul — fiindcă era evident că tezaurul ar fi fost mai în siguranţă la Atena decît în mica insulă, fie ea ocrotită de Apolo. Greu era ca Apolo însuşi să admită că Atena va păzi mai bine tezaurul. Un oracol fu cerut de către trimisul care plecase la Delfi cu multe promisiuni şi daruri foarte bogate. Pitia vorbi, dar vorbele ei fură atît de nedesluşite şi de încurcate încît printr-o schimbare a accentului şi lăsînd la o parte legătura între cuvinte, totul se sfîrşi după voia Olimpianului.

Ori de cîte ori venea vorba despre Cimon, Pericle lua un aer important şi, în fraze alese, repeta ceea ce spusese în adunare, cînd ceruse el însuşi rechemarea generalului din exil :

— N-ai să spui că nu era nevoie de curaj politic, Clinias, sau că n-a fost unul din puţinele gesturi care pot fi

[1] Munte de pe care spartanii aruncau pruncii debili şi infirmi.

date drept exemplu ! Mi-am convins prietenii şi rivalii că sentimentele mele pentru Cimon n-au fost niciodată duşmănoase, dar dacă pe vremuri, adică atunci cînd te-ai supărat şi tu din cauza asta, am cerut ostracizarea lui, am făcut-o numai şi numai pentru că politica lui e nefastă.

— Bine... bine... răspundea Clinias, fără să dea prea multă greutate frazelor lui. Îmi închipui că încă de pe atunci ştia de înţelegerea dintre Cimon şi Pericle, despre care vorbise Elpinice. Conform acestei înţelegeri, Cimon putea să se întoarcă, dar n-avea voie să se amestece în treburile interne. I se îngăduia să ia flota şi să străbată Marea Egee, în căutare de lauri. În felul acesta aveau să fie mulţumiţi amîndoi.

— De altfel, spunea Clinias ca să schimbe subiectul, Sparta s-o fi liniştit şi ea după întoarcerea lui Cimon. Oricît le-ar displăcea actualilor efori Zidurile lungi, prezenţa lui Cimon le va da un sentiment de încredere.

— Nu e vorba de Cimon ! răspunse cu vioiciune Pericle. Uiţi că avem cu Sparta pace pe cinci ani ? Şi apoi ai uitat că, după lupta de la Oinofita, laconienii nu mai mişcă ?...

— Crezi că eforii se sinchisesc de pacea pe cinci ani şi de alte chestii de acest gen ? monologa Clinias plecînd de la Pericle. Eforii nu respectă nici altare, nici credinţă, nici libaţii de pace !

Nu ştiu care erau pe atunci intenţiile spartanilor, sigur e însă că întoarcerea lui Cimon îi liniştea. Ştiau că nu Elada, nu Peloponesul îl preocupau, ci Marele rege şi flota persană de la Faselis şi Miriandros de pe celălalt ţărm al Egeii, ştiau că preocuparea lui era să răzbune catastrofa ce suferisem în Egipt. Asta îl durea mai ales pe Cimon, fiindcă el plănuise şi inspirase campania din Egipt, după care intervenise însă ostracizarea aceea blestemată !

Amicla îl admira pe Cimon, mai mult din disciplină spartană, decît din sentiment. Cînd, asemenea unui fulger scăpat din mîna celui care adună norii [1], se răspîndi în oraş ştirea morţii lui Cimon în Cipru, în lupta de la Salamina [2], oraşul se cufundă într-o toropeală atît de adîncă,

---

[1] Cel care adună norii — denumire dată lui Zeus.
[2] E vorba de Salamina din insula Cipru.

încît pînă și frizeriile se închiseră. La noi în casă toată lumea plîngea: Dinomahe, slugile, eu, care-l admiram ca nimeni altul pe marele războinic, și micul Alcibiade, care urla fiindcă îl părăsisem cu toții.

După ce am aflat de această mare nenorocire, a venit vestea că, deși mort, Cimon învinsese totuși flota dușmană. Ultima lui victorie îl silise pe Artaxerxe să ceară pace. Cum și-ar fi putut închipui Darius, falnicul Darius al lui Histaspe, că și nepotul lui „avea să-și amintească de atenieni", dar numai silit fiind să trimită soli ca să ceară pace!

Artaxerxe trimise soli în frunte cu Artabazos. O lume întreagă se strînse în ziua aceea la adunarea demosului ca să fie de față la umilirea Marelui rege! Prăvăliile se goliră, rămaseră pustii, atelierele fură închise, numai în Ceramicos rămaseră cîțiva meșteri ca să supravegheze cuptoarele. Toată lumea se adună dis-de-dimineață ca să-i vadă pe ambasadori. Îmbrăcați fastuos, în haine brodate cu aur, așa cum se cuvine unor trimiși ai Susei, cei cinci soli, cu Artabazos în frunte, se prezentară atenienilor.

După libații, șeful delegației se ridică în picioare și ceru să afle condițiile de pace ale Atenei. După ce cuvintele lui fură traduse și după ce crainicul adunării ieși ca să rostească întrebarea clasică: „Cine are de spus ceva?" — se iscă o harababură de nedescris! Toată lumea voia să se ridice în picioare și să spună cîte ceva.

— Eu! Și eu! auzeai de peste tot. Bogați, săraci, neguțători, meseriași, plugari veniți din demele apropiate, pescari sosiți de jos, de la Faleron, epistați de mine, plecați anume de la Laurion, diocrieni [1] din Ramnunt, fiecare avea să pună o condiție Marelui rege. Unul îi cerea să plătească o despăgubire de zece mii de talanți, celălalt să reconstruiască toate templele pe care le dărîmaseră el și bunicul lui, al treilea ar fi vrut să-l oblige să plătească Atenei un tribut anual, un al patrulea cerea o sută de corăbii sau materialul necesar pentru construirea lor. Era o gălăgie că nimeni nu mai înțelegea nimic. Toți așteptau ca Pericle să ia cuvîntul. Așezat pe un tron, acesta privea cum se zbuciumă și urlă mulțimea și nu se hotăra să

[1] Locuitori săraci din regiunile muntoase ale Aticei.

vorbească. Nu voia să propună pe loc condiţii de pace, fiindcă atunci ar fi fost silit să le prezinte şi să le discute imediat, înainte de a le propune lui Artabazos. Vedea mulţimea cuprinsă de o agitaţie atît de mare, încît se temea ca nu cumva, împins de rivalii lui, poporul să ceară condiţii prea grele şi umilitoare ca Artaxerxe să le poată accepta. Şi, fiindcă se înfăţişase prilejul, Olimpianul voia să încheie pace cu orice preţ.

În cele din urmă se ridică, şi liniştea se aşternu imediat. Cînd se urcă la tribună, nu se mai auzea nici o şoaptă. Pericle spuse :

— Atenieni, dacă bătălia de la Salamina Ciprului înseamnă sfîrşitul războiului pe care Darius ni l-a declarat acum patruzeci de ani, război pe care l-a lăsat moştenire nepotului său, război pe care nu l-am vrut, care ne-a pustiit de atîtea ori patria, care a stors cetăţii noastre tot ce avea mai bun, care a fost cît p-aci să ne zdrobească şi să ne facă robi, care a adus aici barbari lipsiţi de respect faţă de templele şi faţă de părinţii noştri — amintiţi-vă cum i-au ars de vii între zidurile de lemn ! — dacă victoria de la Salamina a însemnat cu adevărat sfîrşitul războiului, acest sfîrşit nu trebuie să aibă loc aci. Prea des au venit barbarii la Atena ! E timpul să mergem noi la Susa ! Acolo, în palatul lui Artaxerxe, înconjurat de curtenii şi de satrapii lui, care să privească şi să ţină minte, acolo să semnăm pacea !

— Aşa — aşa ! ţîşniră de peste tot aprobările.

— Condiţiile ! Condiţiile ! strigau rivalii lui Pericle, care se temeau că propunerea Olimpianului va fi aprobată. Se vede că ghiciseră ei ceva, fiindcă în clipa cînd se hotărî alegerea lui Calias, prieten intim al lui Pericle, ca ambasador, se arătară nemulţumiţi şi începură să protesteze cerînd să fie numiţi nişte co-ambasadori, avînd acelaşi rang şi aceleaşi drepturi. Nu izbutiră însă să se facă ascultaţi, astfel încît Calias plecă la Susa în calitate de conducător al soliei şi însoţit de Metiohos. Se spune — dar lucrul acesta nu l-am putut dovedi — că Pericle îi dăduse instrucţiuni lui Calias să încheie pacea cu orice preţ, arătîndu-se, de formă, cît se poate de trufaş şi de mîndru, dar fiind în fond împăciuitor. Formularea textului trebuia

să fie, fireşte, pompoasă, împestriţată cu fraze pedante şi... „să nu fie uitaţi aliaţii"...

Calias lipsi şaizeci şi cinci de zile. La Susa, Artaxerxe îl primi într-unul din paradisurile[1] sale. Era acolo atîta frumuseţe, atîta bogăţie, atîta farmec, încît pe Calias nu-l mai lăsa inima să plece... Cînd, după mult timp, luă calea întoarcerii, Artaxerxe îi oferi daruri minunate. Argint în greutate de doi talanţi, un superb colier din inele grele de aur, brăţări de mare preţ în formă de şerpi de aur curat, o spadă scurtă de aur cu mîner smălţuit şi o armură întreagă, tot de aur.

Calias se întoarse cu toate aceste daruri minunate, dar cu o pace nesigură :

„Atenienii şi aliaţii lor,

Artaxerxe, Marele rege, stăpîn peste Midia, Persia, Persepolis şi Susa, Protector al Egiptului, Satrap al Pasopomisadelor, Hegemon al Bactrienilor şi Ihtiofagilor

ÎNCHEIE PACE

Artaxerxe recunoaşte autonomia, neatîrnarea şi independenţa cetăţilor elene din Eolida, Ionia şi Caria. Plata tributului, precum şi orice obligaţie administrativă, militară, religioasă, comercială sau de alt fel se desfiinţează.

Artaxerxe se obligă să nu trimită oaste pe malurile Egeii şi pe uscat, pe o distanţă de trei zile de marş de la ţărmul mării. Prin «oaste» se înţelege orice fel de trupe înarmate, fie că e vorba de combatanţi, de trupe însoţitoare sau de paznici ai avutului obştesc.

Artaxerxe acceptă să restrîngă raza de acţiune a flotei sale. În mările sudice, navele de război persane sau feniciene nu vor naviga la apus de Insulele Helidonice în Golful Faselidei. În mările nordice nu vor depăşi Pietrele Caunice sau Simplegade.

Atenienii şi aliaţii lor recunosc lui Artaxerxe dreptul de a ocroti, de a supraveghea şi de a ajuta Egiptul şi Ciprul.

PACEA se încheie pentru o perioadă de treizeci de ani."

---

[1] Grădini sau parcuri regale.

— Va să zică aşa ! strigă scos din fire în adunare Tesalos, fiul lui Cimon, cînd veni rîndul lui să vorbească despre pacea semnată de Calias, pace care aştepta acum ratificarea demosului. Va să zică tatăl meu a murit victorios în Cipru, pentru ca acum să recunoaştem sclavia Ciprului faţă de Artaxerxe ! Am trimis în Egipt două sute de corăbii, da, două sute, dintre care cele mai multe s-au pierdut, pentru ca astăzi să lăsăm Egiptul în seama „supravegherii" şi „ajutorului" barbarilor ! Au pierit mii de atenieni şi de aliaţi, am pierdut corăbii, am cheltuit sute de talanţi ! Cine dintre voi nu are un tată, un fiu sau un frate ucis în acest război, care ne-a chinuit timp de treizeci de ani şi care acum se termină cu un compromis ! Da ! Un compromis ! În ce măsură ne va folosi, în ce măsură va folosi aliaţilor noştri această pace a lui Calias ? Cică Artaxerxe nu-şi va mai trimite corăbiile dincolo de Insulele Helidonice ! Parcă înainte de pace îndrăznea să le trimită ? Era nevoie să ne ducem la Susa ca să ne spună lucrul acesta ? Era nevoie să-i cerem să recunoască autonomia cetăţilor Ioniei ? Şi pentru această vorbă bună îi lăsăm bogăţiile Ciprului şi preţioasa Deltă a Nilului ? Lăsăm în mîinile lui toată marea de sud, îi lăsăm posibilitatea de a comunica cu Cartagina ! De ce ne-am grăbit să încheiem pace ? De ce l-am trimis ca împuternicit pe Calias la Susa ? De ce am rechemat flota din Cipru după victorie ? De ce acceptăm o pace care nu înseamnă nici un cîştig şi nu face altceva decît să consemneze o situaţie existentă ? Poate că un tunet venit din Olimp ar putea să ne răspundă.

Dar Olimpianul rămase în umbră în ziua aceea şi nu se arătă în adunare. Îşi trimise prietenii, în frunte cu Metiohos, ca să explice, în fraze entuziaste şi cu gesturi mari, avantajele păcii, ale „păcii lui Cimon", cum declară unul din ei ca să linguşească opoziţia. Tesalos, însă, se ridică iar înfuriat în picioare :

— Nu îngădui să vă folosiţi de numele tatălui meu drept paravan pentru acţiunile voastre politice catastrofale ! Nu, niciodată !

Cu toate protestele şi argumentele lui Tesalos şi ale reprezentanţilor oligarhiei, nu se luă nici o măsură. Cu cîteva zile în urmă, Pericle răspîndise în cercurile politice

ale democraților zvonul că are de gînd să propună noi legi privind lefurile și ajutoarele. Tesalos putea să zbiere mult și bine! Pericle, Olimpianul, promitea bani, înlesniri, scutiri de dări...

Așa se făcu pace între demosul atenienilor și Marele rege, doi ani după nașterea lui Alcibiade, doi înainte de moartea lui Clinias în catastrofa de la Coroneea. Singurii ani liniștiți și fericiți din agitata mea viață. Aveam douăzeci de ani și singura mea grijă era să văd cum crește Alcibiade, cum face primii pași, cum dă primele semne de îndrăzneală. Într-o zi — abia începuse să umble singur — Amicla îl scoase în curte și-l lăsă de capul lui. Era după-amiază și grăsanei i se făcuse somn de căldură. Se întinse la umbră și începu să moțăie. Un cîine intră în curte și se apropie de Alcibiade, care ședea pe jos și se juca. Copilul apucă de coadă cîinele, care se întoarse mîrîind spre el, dar Alcibiade continuă să-l tragă pînă ce animalul îl mușcă, mai înainte ca Amicla să fi apucat să-l gonească. Din ziua aceea, Clinias își pierdu orice încredere în ea și peste cîteva luni o goni din casă.

— Silicos, să-i porți tu de grijă, îmi spuse el.

Lucrul acesta nu-mi era chiar pe plac, fiindcă însemna să nu mai știu ce-i odihna. Copilul avea numai doi ani, dar era de pe acum greu de stăpînit. Alerga dintr-o odaie într-alta, trîntea la pămînt și spărgea tot ce-i cădea în mînă și, dacă nu putea să spargă ceva, se înfuria, călca obiectul în picioare, se înroșea și zbiera pentru că găsise ceva care să i se împotrivească. Clinias poruncise să nu fie necăjit pentru nimic în lume.

O dată sau de două ori pe lună eram liber și uneori Clinias mă lua cu el. Într-o dimineață ne-am dus la Cefalos, în Freatida. Am pornit în zori, pe o vreme răcoroasă și plăcută. Cîțiva nourași, asemenea unor aburi, străluceau trandafirii deasupra Himetului.

— Privește ce frumos e, băiatule! spuse Clinias, care era bine dispus. În jurul nostru sînt grădinile, mai jos colinele Munihiei, mai încolo marea și colo, în fund, umbra Eginei, care peste puțin va fi trandafirie, apoi va începe să strălucească. Numai mlaștinile astea murdare ale Faleronului îmi strică priveliștea. Peste tot e pace, Silicos.

Avem pace cu Susa, pace cu Sparta, în toate insulele e liniște, pacea și supunerea domnesc în Beoția. Flota e ancorată la Pireu ! Potrivit înțeleptei hotărîri a lui Pericle, numai șaizeci de corăbii iau parte la manevre în primăvara și vara asta. E bine așa. Cu prilejul acesta se controlează problemele ligii și se amintește insulelor și aliaților că Pireul e pe aproape.

De la locuința lui Cefalos, mai că zăream și Capul Sunion. Cele două Ziduri lungi înaintau prin cîmpie în direcția Atenei și se uneau în depărtare, formînd un fel de pîlnie mare. Pe cîmpia scăldată în lumină primăvăratică răsăreau, asemeni unor aburi albi, cînd un mic templu, cînd un izvor, împodobit cu o coloană memorială, sau, ceva mai sus, cocoțată cam la jumătatea Himetului, în frunzișul de un verde deschis al viilor, o casă ce se putea desluși ușor printre brazii deși. Pădurea urca pînă în vîrful Himetului, întretăiată ici-colo de mari luminișuri.

— Încetul cu încetul, muntele va rămîne golaș, fiindcă-i luăm tot lemnul ! exclamă uimit Clinias.

Cefalos, care îl știa pe Clinias scump la vorbă și de loc expansiv, îl asculta vorbind, zugrăvind lucrurile pe care le vedea și entuziasmîndu-se de frumusețea Aticei.

— Astăzi ești foarte bine dispus, Clinias ! spuse el. Ce s-a întîmplat ?

— Poate că sînt bine dispus fiindcă mîine sper să înceapă în adunarea demosului o nouă epocă pentru eleni... și pentru Atena !

În jurul nostru, marea de un albastru închis strălucea și sclipea în soarele care, pe măsură ce urca pe cer, pîrjolea totul. Reverberația puternică tulbura și obosea ochiul. Marea era aurie și strălucitoare ca un scut nou, pe care pluteau de parcă ar fi fost desenate tot felul de corăbii, unele venind, altele plecînd, încărcate cu mărfuri din toate colțurile pămîntului. Erau nave de transport, unele mari și roșii, purtînd grîu din Euxin și Tracia, altele cu prora largă, ducînd animale din Eubeea și navigînd numai cu ajutorul vîslelor, ca să nu se încline, în timp ce altele, avînd catarge cu două antene, mai rapide și mai joase, destinate unor călătorii mai îndelungate, aduceau papirus și piei din Egipt, cherestea din Fenicia, din Idumeea, țesături din Misia și din Cilicia, pește din Propontida. Un vas

mic al marinei militare se-ndrepta repede spre Egina, transportînd ofiţeri sau vreun ordin pentru garnizoana noastră.

— Slavă zeiţei, bună treabă face Hermes, aducătorul de cîştig ! exclamă Cefalos. Cum s-ar putea altfel cînd sîntem atît de puternici şi ne bucurăm de atîta linişte ? Peste tot e pace ! Nici măcar atîta campanie militară cît să vînd un scut ! Să ni se mai pună sîngele în mişcare !

— Sîngele celorlalţi, vrei să spui, Cefalos. Noi, ăştia, la şaizeci de ani...

— Vorbeşte pentru tine, îl întrerupse Cefalos care-şi vopsea părul şi barba şi o băga pe mînecă în zilele călduroase cînd transpira. Dacă se-ntîmplă ceva, cu toate că sînt venetic, eu cer să lupt cu hopliţii !

— Mai încet, vezi să nu lupţi cu călăreţii ! Ia spune-mi, „Protectorul" tău Pericle ţi-a băgat în cap să slujeşti la hopliţi ?

— Cred şi eu ! L-am întrebat dacă se poate şi mi-a spus că da.

— Te-a linguşit, Cefalos... Ţi-a spus aşa fiindcă e convins că nu vom mai avea război mulţi ani de acum înainte, altfel ce rost ar fi avut propunerea pe care a făcut-o alaltăieri în Bulé ?

În perioada aceea, Pericle se străduia să înceapă aplicarea marelui său plan : unirea elenilor şi crearea confederaţiei elenice. Propunerea depusă la Buleuterion era subiectul principal de conversaţie. În dimineaţa cînd pornise spre Freatida, Clinias nu voi să se pieptene şi să se dichisească singur în semiîntunericul casei, astfel că ne-am dus la frizer unde se adunase dis-de-dimineaţă un număr destul de mare de clienţi care-şi aşteptau rîndul sporovăind. Catisachis, frizerul, se tot întorcea spre clienţi şi pleda pentru propunerea lui Pericle.

— Are dreptate ! Are dreptate ! Are cea mai mare dreptate ! răcnea el, ameninţînd în dreapta şi-n stînga cu foarfecele. Să se termine cu războaiele dintre noi ! Toată lumea să intre în confederaţie ! Cine plăteşte oalele sparte cînd e război ? Noi, săracii. Ceilalţi, pentacosiomedimnii şi cavalerii au armurile lor, caii lor, scuturile lor, coifurile lor ! Ce le pasă ? Ştiţi care era echipamentul meu la Ta-

nagra ? Ce grozăvie, o, zei ! Aveam un hiton, nişte sandale vechi, o scufie de piele pe care nevastă-mea o găsise aruncată pe undeva şi un arc cu cincisprezece săgeţi, dragii mei ! Atît şi nimic mai mult ! Martori îmi sînt morţii care au căzut în luptă ! Poftim de te bate aşa ! Şi iată urmarea...

Îşi ridică mîneca stîngă şi arătă celor din jur o cicatrice adîncă, ceva mai jos de cot.

— N-am putere să strîng degetele, spuse el pe un ton plîngăreţ.

Săraci şi bogaţi, aristocraţi şi democraţi, neguţători şi zilieri, pescari din Faleron şi plugari din provinciile centrale, pînă şi tîrfele din partea de jos a oraşului, toată lumea discuta cu entuziasm propunerea Olimpianului. Şi cînd, în dimineaţa aceea, se află că în Bulé se hotărîse să se aducă problema în faţa adunării extraordinare a demosului pentru ca solii noştri să poată pleca îndată după aceea să comunice cetăţilor elene invitaţia Atenei, entuziasmul ajunse la culme.

În dimineaţa aceea, Cefalos era şi el foarte bine dispus şi scornea mereu jocuri de cuvinte :

— Să mă trimită şi pe mine ambasador în Lacedemonia. Voi spune regelui lor : vino şi tu, demone !

— Să ştii că încep să mă înfurii, Cefalos, spuse Clinias, chipurile supărat.

— Să mă trimită pe mine şi ai să vezi ! Bărbaţi lacedemonieni ! Cei dintîi ostaşi ai Eladei ! Marea Atenă vă cere ajutorul ! Vă dă mîna ! Înhăţaţi-o !

— Crezi că eforii nu vor întreba dacă în mîna pe care le-o dăm nu se află ceva ?

— De ce spui asta ?

— Pentru că Sparta nu pierde niciodată ocazia să primească bani...

— Las-o baltă ! Slujitori ! Trăsni-v-ar Hefaistos ! Zeus e prea bun cu voi ! Unde-i vinul ? Mai aduceţi friptură ! Aduceţi de băut ! Să bem în cinstea confederaţiei panelenice ! Pentru trainica unire a cetăţilor elene !

— Ce numeşti tu cetăţi elene ? întrebă Clinias cu seriozitate.

— Uf ! M-ai plictisit !

— Stai ! Am să te mai plictisesc ! Să lăsăm glumele. Avem o zi întreagă înaintea noastră. Să discutăm. E vorba să invităm pe toţi elenii la un congres ca să hotărîm trei lucruri : reclădirea templelor arse de barbari, împlinirea urărilor făcute cînd l-am învins pe Mardonios, hotărîrea unei păci statornice între noi. Pînă aici e frumos. Dar aş vrea să ştiu : trebuie să-i poftim şi pe tebani ? Şi pe tesalienii aleuazi ? Pe acei care l-au ajutat pe Xerxe să ardă templele ? Şi dacă-i poftim şi ei vin, ce are să se întîmple ? Vor primi vreodată plateenii, de exemplu, să ia loc alături de tebani ca să discute cele hotărîte după victoria de la Plateea, adică dacă trebuie să întreţinem o sută de corăbii şi zece mii de ostaşi, gata oricînd pentru orice eventualitate ?

Cefalos, care asculta cu atenţie, nu răspunse imediat, ci îşi aţinti privirea în depărtare.

— Nu te teme, spuse el peste puţin. Nimeni nu va lua loc alături de nimeni. Congresul panelenic nu se va întruni, nu se va lua nici o hotărîre şi Atenei nu i se va recunoaşte titlul de cea dintîi cetate a elenilor...

— Nimeni n-a pomenit despre asemenea recunoaştere !

— După mine, e indiscutabil că Pericle tocmai asta vrea. De ce s-a apucat Olimpianul, mai ales acum, după pacea încheiată cu Artaxerxe, să dezgroape cele discutate la Plateea acum treizeci de ani şi mai bine ? Asta miroase aşa de tare a pretext, încît nu mai trebuie să te îndoieşti o clipă. Eforii au şi înţeles despre ce e vorba şi vor face tot ce vor putea, eventual vor pune mîna şi pe spadă, ca să împiedice întrunirea congresului. Olimpianul n-a fost abil. Nu trebuia să facă pace cu Susa ! Poate că aşa propunerea lui ar fi avut sorţi de izbîndă, dar acum ? Celelalte oraşe îi vor putea răspunde foarte simplu : de ce să ne unim ? Împotriva cărei primejdii să ne apărăm ? Împotriva Susei ? Păi, doar voi aţi încheiat pace cu perşii...

— Mai sînt multe oraşe care ne iubesc şi ne respectă, Cefalos.

— Crezi ? Abstracţie făcînd de plateeni, care, de altfel, au drepturi de cetăţeni atenieni, nici un elen nu vă iubeşte. Ceilalţi se tem de voi, simt oarecare admiraţie şi... invidie şi vi se supun. Peloponesienii, corintienii, epidaurienii şi alţii, refugiaţi din Egina care s-au împrăştiat în cele

patru vînturi... ăștia vă urăsc. Și de ce ar fi aleasă Atena drept loc al congresului ? De ce nu v-ați gîndit la Delfi sau chiar la Olimpia ? De ce trebuia să se țină congresul aici ?

Cefalos își părăsise aerul glumeț, ceea ce i se întîmpla destul de rar, și vorbea cu glas monoton și uscat, privind drept înainte cu ochi tulburi. Ai fi zis că face o prorocire.

Propunerea prin care Pericle cerea întrunirea congresului panelenic fu primită în unanimitate de adunare, în ciuda anumitor reprezentanți ai oligarhiei ca Tucidide, Tesalos și alții, care încercaseră s-o amîne. Douăzeci de soli porniră la drum spre cele patru puncte ale elenismului, ca să invite toate cetățile elene la congres. Cei cinci care plecară în Pelopones aveau ordin să se ducă mai întîi la Sparta, ca nu cumva să se supere eforii dacă s-ar fi adresat unei alte cetăți.

Eforii nu răspunseră nimic. Declarară că se vor gîndi și se gîndiră vreme destul de îndelungată, adică vreo trei-patru luni. Apoi trimiseră oaste la Delfi ca să izgonească de la sediul oracolului pe aliații noștri din Focida și predară sanctuarul lui Apolo localnicilor din Delfi, care în timpul războaielor medice, din ură față de Sparta, o influențaseră pe Pitia Aristonice și aceasta, în ciuda numelui ei, dăduse faimosul oracol :

Vai, ce mai stați oracolul să-l știți,
Salvarea doar în fugă v-o aflați.
Se-abate Ares peste noi din Asia !
Plecați, fugiți, v-așteaptă o altă soartă-aiurea.
Nu-i zid care-n Elada să reziste.
Se-abate Ares peste noi din Asia !

După războaiele medice, atenienii luaseră oracolul din mîna locuitorilor din Delfi și-l încredințaseră foceenilor. Și iată ! Înșiși spartanii răsturnau acum situația. Se pare că eforii se temuseră ca nu cumva Pericle, dîndu-și seama de nereușita congresului convocat la Atena, să fixeze la Delfi locul adunării. Cum, în acest caz le-ar fi fost greu să împiedice cu forța adunarea reprezentanților, avuseseră grijă s-o ia înaintea evenimentelor.

Cînd se află la Atena că oracolul fusese încredinţat localnicilor, poporul fu cuprins de mînie.

— Ne provoacă !

— Ocrotesc pe toţi trădătorii, care sînt prieteni cu mezii !

— Nişte nelegiuiţi !

Vorbe de acest fel se puteau auzi în agora. În Bulé se hotărî trimiterea unei armate în Delfi. Şi un corp expediţionar, alcătuit din patru sute de hopliţi şi o sută de călăreţi, fu organizat în mare grabă. Oastea se îndreptă spre Delfi, străbătînd Beoţia, ocolind, deci, drumul celălalt, pe la Pietrele Scironiene, şi ajunse la sanctuarul lui Apolo, unde localnicii nu opuseră nici o rezistenţă. Prinzînd de veste, foceenii se înfăţişară imediat şi luară iar în primire oracolul. Armata noastră se întoarse pe acelaşi drum, făcînd o escală la Plateea, unde arhonţii declarară alor noştri că în ultimul timp se observaseră mişcări suspecte în Teba, Orhomenos şi Cheroneea.

— Fiţi atenţi, s-ar putea ca transfugii din Beoţia să pună ceva la cale !

Ai noştri primiră ştirea cu nepăsare şi strategul care conducea corpul expediţionar îi vorbi pe un ton oarecum ironic lui Pericle despre neliniştea plateenilor.

Se dovedi însă că aveau dreptate. Într-o dimineaţă, un curier al lor sosi aducînd veşti rele. Cîmpia Tebei era pradă tulburărilor. Cu sprijinul Spartei, o mulţime de exilaţi din Teba, Egina şi Eubeea se răsculaseră şi, organizaţi în detaşamente, se străduiau să ocupe cetăţile beoţiene. Curierul spunea că Orhomenos şi Cheroneea se şi aflau în mîinile lor şi că toată Beoţia era în fierbere.

Polemarhul Tolmide propuse plecarea imediată a acelor detaşamente care se puteau organiza în grabă. Subestima forţele reprezentanţilor oligarhiei beoţiene şi credea, sărmanul, că această campanie avea să fie o plimbare militară. Pericle, însă, care ştia cît de urîţi erau acum guvernatorii atenieni din cetăţile beoţiene, unde, în ciuda pedepselor, dispoziţiile lui fuseseră călcate, se împotrivi acestei măsuri propusă de Tolmide şi ceru o pregătire serioasă. Atunci, polemarhul împinse tineretul la răscoală. O mie de hopliţi, toţi voluntari, acceptară să-l urmeze

imediat pe Tolmide, care adună cîţi aliaţi găsi prin vecini şi începu această expediţie „de pedepsire" cum îi spunea.

— Ce prostie, zău aşa ! mormăia mai tîrziu incorigibilul Cefalos, vorbind despre Clinias. Ce prostie ca el, un om bătrîn, să facă pe tinerelul, să-şi îmbrace armura şi să se avînte la o moarte zadarnică.

În seara în care se hotărîse plecarea armatei, Pericle şi Metiohos veniră în grabă la noi şi încercară să-l convingă pe Clinias să nu plece. Dar nici figurile de retorică, nici frazele răsunătoare, nici ameninţările nu folosiră la nimic. Clinias îşi puse pe cap coiful pe care-l purtase la Artemision, îşi încinse spada pe care o luase ca pradă de război la Plateea şi se pregăti de drum. Cînd îl văzu pe taică-său înarmat, cu coiful care cobora pe frunte acoperindu-i faţa, Alcibiade, care avea pe atunci cinci ani, se sperie, se agăţă de poalele Dinomahei şi se ghemui lîngă ea, gata să plîngă.

— Vino aici, Alcibiade ! îi spuse taică-său cu glas mîngîios. Nu face ca Astianax...

— Taci, taci ! Cum spui astfel de vorbe ! strigă îngrozită Dinomahe, care era foarte superstiţioasă. Fă un pas înainte, Clinias !

Clinias se întoarse spre Pericle şi, arătîndu-l pe Alcibiade, îi spuse :

— Îl las în paza ta.

O sărută pe Dinomahe, pe mine mă mîngîie pe obraz, spunîndu-mi „ai grijă de copil, Silicos", apoi se făcu nevăzut în întuneric. Nu l-am mai văzut niciodată de atunci. De copilul lui am avut grijă patruzeci de ani şi mai bine.

La Coroneea am suferit o mare catastrofă. Ca să salveze situaţia, Atena a fost nevoită să încheie imediat pace şi să cedeze Tebei toată Beoţia, afară de Plateea, fireşte. Aşa a pierdut toate cetăţile pe care le adăugase aliaţilor săi după triumful de la Oinofita. Am trimis soli la Teba şi am admis noi, marea democraţie, ca satele mari ale Beoţiei să fie guvernate de reprezentanţi ai oligarhiei, care au adoptat titlul pompos de beotarhi ! Aşa am pierdut noi Beoţia ! Şi dacă n-ar fi fost decît Beoţia ! Dar am fost în primejdie de a pierde şi Eubeea, care s-a răsculat îndată după aceea. Ca strateg, Pericle a plecat personal cu patruzeci de co-

răbii, ca să supună această mare insulă. N-a apucat însă bine să debarce la Eritreea — care ne rămăsese totdeauna credincioasă încă de pe timpul războaielor medice — că Bulé l-a rechemat numaidecît. Megara se răsculase şi ea! Da, Megara, care cu cîţiva ani în urmă ne ceruse s-o ocrotim de teama unui atac al corintienilor! Și iată că acum, tot cu ajutorul Corintului, se răzvrătea împotriva noastră. Și cînd te gîndeşti că Zidurile lungi care uneau acum Megara cu portul ei Niseea, unde noi aveam un arsenal, fuseseră ridicate pe banii noştri buni! Se pare că guvernatorul garnizoanei ateniene era crud, dispreţuitor şi plin de o trufie prostească. Dar de ce nu protestaseră megarienii? Bulé l-ar fi schimbat imediat! Mizerabilii preferaseră să se înţeleagă cu Corintul şi, într-o noapte, luaseră garnizoana noastră prin surprindere, măcelărind toţi soldaţii. Ca şi cînd această nenorocire n-ar fi fost de ajuns, sosi ştirea că Pleistoanax, regele Spartei, venea în fruntea unei armate din Pelopones şi avea de gînd să pătrundă în Atica. Al doilea comandant al armatei spartane era eforul Cleandride. Atena fu cuprinsă de tulburare! Toată lumea aştepta ca Pericle să se întoarcă din Eubeea în chip de mîntuitor. La vestea sosirii armatei spartane, oamenii din satele din jur începură să se adune în interiorul cetăţii. Pericle sosi în sfîrşit, chiar în momentul cînd în Bulé se dădea citire unui mesaj al marelui preot din Eleusis, care anunţa că Pleistoanax îşi înălţase cortul la Triasion[1]!

În noaptea aceea, nimeni n-a dormit la Atena. Din înaltul zidurilor, atenienii vedeau reflectîndu-se pe cer, dincolo de dealul Aigaleon, focurile aprinse de spartani care ardeau grînele.

— Trebuie să-i atacăm pe nelegiuiţii ăştia!

— Vrea-nu vrea Olimpianul, mîine de dimineaţă să trimitem armata! Să-i dăm un ultimatum lui Pleistoanax!

— Care Pleistoanax! E un copil, ce poate el? Lui Cleandride!

— Unde-i Olimpianul? strigau cu glas ameninţător cei mai înflăcăraţi.

Dar Pericle nu se arăta.

---

[1] Cîmpie între Eleusis şi mare.

Cînd se întoarse acasă, noaptea tîrziu, era frînt de oboseală şi zdruncinat.

— Unde ai fost? îl întrebă blînd Aspasia.

— Pe Acropole!

— Singur, la ora asta? Spune-mi, situaţia e serioasă?

— Da... foarte serioasă. Am dat o adevărată luptă în Bulé! Lumea voia să atacăm imediat. Închipuie-ţi! Acum, cînd toate forţele noastre sînt împrăştiate în dreapta şi-n stînga! Ca să păţim ca la Coroneea! Am plecat de la adunare şi n-au îndrăznit să ia o hotărîre fără mine.

— Şi acum ce ai să faci?

— I-am trimis lui Cleandride cinci talanţi şi promisiunea că, dacă-şi ia armata şi pleacă pînă mîine dimineaţă, alţi cinci talanţi îl vor aştepta la Istmia.

— Şi cum ai să dai socoteală de banii ăştia? Cum ai să justifici o astfel de cheltuială? Or să te silească să dai din buzunar!

— Crezi că am înnebunit? Cînd o să vină clipa să dau socoteală, am să văd ce-i de făcut.

— Şi cum ai să te justifici? Ai să spui că l-ai mituit pe Cleandride? Ca să-l ucidă spartanii şi să trimită imediat altă armată?

— Ba de loc! Am să scriu... Trebuie să fac aşa! Tu nu te gîndeşti decît la banii pe care s-ar putea să-i plătesc! S-ar zice că nu-ţi dai seama în ce situaţie sîntem de cînd s-a răsculat Megara. Nu te nelinişteşte uşurinţa cu care Cleandride a ajuns pînă la Triasion? Revolta Megarei e o catastrofă! Pietrele Scironiene se deschid şi oricine poate să dea năvală în Triasion cînd pofteşte! Şi cînd mă gîndesc... cînd mă gîndesc că eu, auzi! chiar eu am propus adunării să cheltuim o mulţime de bani ca să le construim Zidurile lungi. Megara! Am s-o ţin minte!...

Moartea lui Clinias a însemnat o schimbare radicală în viaţa mea. Conform legii, epitropii lui Alcibiade erau Pericle şi fratele lui, Arifron, veri ai Dinomahei. Cu toate protestele Dinomahei, Pericle hotărî să-şi ia nepotul la el.

Cînd ne-am mutat la Pericle, stăpînul meu avea abia cinci ani, iar eu douăzeci şi cinci.

Era cînd aici, cînd nicăieri. Intra mereu în gineceu ! Îmi era şi mie foarte plăcut să intru în camerele Aspasiei, singurul loc unde Alcibiade se astîmpăra. Cînd mă duceam să-l iau de acolo, mă ghemuiam fermecat într-un colţ şi nu mă mai săturam de plăcerea de a mă afla în acel loc inaccesibil. Încăperea aceea, unde orice obiect răspîndea un fluid de parc-ar fi fost vrăjit, unde pluteau miresme, unde o lumină blîndă, difuză, mîngîia culorile, unde prezenţa feminină era vizibilă în cel mai mic fleac, unde fermecătoare era pînă şi uşoara dezordine prilejuită de un veşmînt aruncat la întîmplare, în timp ce, pe podea, două sandale graţioase erau aşezate simetric una lîngă alta, încăperea aceea, deci, mă umplea de fericire şi de tulburare. Toate erau moi, peste tot se aşternuse parcă un puf fin, lucrurile deveneau parcă de la sine mai frumoase şi mai luminoase şi tăcerea din jur crea o sfinţenie ameţitoare care amintea de divinitate. Un fel de mîngîiere lină, asemenea unui suflu domnea acolo şi pătrundea în mod inexplicabil în sufletul meu, făcînd să-mi tresalte inima dacă întîmplător, cu o uşoară mişcare, atingeam ceva. Eram cuprins de încîntare şi rămîneam neclintit, trăind cu lăcomie fiecare clipă, pînă cînd un zgomot sau sunetul unor paşi ce se auzeau afară mă readuceau la realitate. Pînă şi încăpăţînatul, insuportabilul meu stăpîn, care nu stătea o clipă locului, se astîmpăra, se îmblînzea, se potolea cînd intra la Aspasia.

Cum ieşea, însă, din încăperile ei, devenea un adevărat tiran. Neînfrînat, uneori violent, îmi scotea sufletul. Numai de Pericle se temea Alcibiade în oarecare măsură, dar, din nefericire, în perioada aceea Olimpianul lipsea des din Atena şi, apoi, nici nu dădea prea mare atenţie educaţiei copilului.

Alte necazuri avea el pe cap ! După supunerea Eubeii izbutise să încheie o pace de treizeci de ani cu Sparta. Da ! Felul în care reuşise să convingă demosul că trebuie să accepte condiţiile Spartei era o realizare care se datora unei inteligente abilităţi politice. Trebuia să răscumpărăm pacea recunoscînd Megara şi portul său Niseea drept membre ale Ligii peloponesiace. După-amieze întregi Pe-

ricle își pregătise discursul făcînd exerciții în fața Aspasiei, care-i corecta mereu fie mișcările, fie intonația.

Nu era greu să-i convingă pe reprezentanții oligarhiei care nu puteau să fie de părere contrară, fiindcă înțelegerea cu Sparta se încadra în politica lor, cunoscută, consacrată și dezaprobată încă de pe vremea lui Cimon. Greu de convins erau înșiși adepții Olimpianului. Căci, dacă ar fi fost vorba de libații de pace pe cinci sau chiar pe zece ani, situația putea fi prezentată ca o cotitură temporară, oportună și necesară după dezastrele din Beoția și Megara. Dar niște libații de pace pe treizeci de ani ! Nu cifra avea importanță, firește, dar ea arată o intenție, un gînd ! Am spus un gînd ? Era o speranță ! Asta însemna o schimbare politică hotărîtoare, o aplicare a programului oligarhiei de către Pericle însuși ! Democrații fură cuprinși de neliniște. „Ce se întîmplă ?“ îl întrebau ei stăruitor pe Olimpian seara, în localurile pe care le frecventa dinadins pe atunci, în dorința de a pregăti spiritele. „Nu cumva te-ai înțeles cu Tucidide al lui Melesios ?“ „Într-o bună zi o să-mi spuneți că am fost mituit de efori ! le răspundea el. Nu, dragii mei. Avem de înfăptuit lucruri mari și importante, pentru asta avem nevoie de liniște. Patria noastră nu poate fi în permanență în război cu Sparta. Din moment ce forțele noastre nu sînt încă perfect organizate, din moment ce stăpînirea noastră nu-i destul de întinsă, situația continuă să fie precară. Pentru a preîntîmpina orice element neprevăzut, trebuie să liniștim Sparta și s-o imobilizăm printr-o acțiune solemnă“.

Această „acțiune solemnă“ pe care o pregătea Pericle era destul de înjositoare pentru Atena. Părăseam Pagais, Megara, Niseea și Troizenia, adică tot Peloponesul, și acceptam încorporarea acestor cetăți în Liga peloponesiacă. Sparta recunoștea Liga ateniană și-și lua obligația de a nu încerca să-i spargă alianța.

Cu prilejul discursului ținut de Pericle cu această ocazie, Alcibiade primi prima și, poate, ultima palmă din viața lui. Avea opt ani, era răsfățat și încăpățînat.

— Vreau să-l aud pe unchiul vorbind ! Vreau să merg și eu pe Pnix !

— Nu se poate, îi spuneam noi. Nu țipa ! Nu se poate !

— Fă să se poată, Silicos ! Vreau să merg la adunare !

— Copiii n-au voie să meargă la adunare !

— Eu trebuie să am voie ! Trebuie ! Dacă nu, înseamnă că tu nu eşti bun de nimic.

Pericle, care trecea tocmai pe acolo, auzi ţipetele şi intră să vadă ce era agitaţia aceea.

— Să-ţi spun, unchiule ! Vreau să te aud poimîine vorbind pe Pnix şi Silicos nu vrea să mă ia. Spune că nu merită să mă ostenesc pînă acolo.

Din fericire, Pericle înţelese viclenia lui Alcibiade şi începu să rîdă. Îl mîngîie pe obraz şi ne spuse să-l urmăm în sala cea mare, unde avea să vină peste puţin şi Aspasia pentru repetiţia generală.

— Îmi pun coiful şi hlamida cea frumoasă, prin urmare ai să mă vezi chiar aşa cum am să mă înfăţişez pe Pnix, îi spuse el lui Alcibiade.

Ne-am aşezat într-un colţ şi peste puţin a venit şi Aspasia. Pericle se ivi cu coiful pe cap şi cu o hlamidă frumoasă, artistic drapată. Era foarte impunător, dar Aspasia nu se declară mulţumită şi-i făcu vreo cîteva observaţii în legătură cu mersul şi cu poziţia capului.

Pericle începu :

— Bărbaţi atenieni...

— Ştii, Pericle ! îl întrerupse Aspasia. „Bărbaţi atenieni" e atît de stereotip şi de banal, încît începe să fie sîcîitor. Trebuie să găsim altceva.

— Ce anume ?

— Ştiu şi eu ?... Lasă, nu-i nimic... ne gîndim mai tîrziu. Mergi mai departe.

Pericle îşi dădu drumul ca un torent. Îşi studiase bine discursul şi-l spunea foarte frumos, totuşi Aspasia îl corecta mereu.

— Repetă fraza asta şi accentuează pe „vrem". Rămîi nemişcat pînă ajungi aici, apoi ridică mîna cu hotărîre şi fă un pas înainte. Aşa ! E bine !

Îl urmăream pe Pericle şi mă miram că, în ciuda numeroaselor observaţii ale Aspasiei, nu-şi pierdea de loc demnitatea şi scena nu părea cîtuşi de puţin comică.

Alcibiade, însă, se distra de minune, se-ntorcea mereu spre mine şi-mi şoptea cu şiretenie :

— Îl ceartă...

Spre sfîrşitul discursului, Pericle avea o frază în care repeta ca un refren cuvîntul „patria" :

— Patria trebuie să ne fie călăuză, patria e mai presus de orice, patria care, din clipa naşterii şi pînă-n clipa morţii, e pretutindeni şi totdeauna alături de noi.

— Doamne, plicticos mai e ! spuse în clipa aceea Alcibiade cu glas tare.

Olimpianul îşi ieşi din fire şi, mai înainte ca Aspasia să-l fi putut opri, îi arse o palmă lui Alcibiade. În loc să plîngă, băiatul roşi şi fugi să se ascundă.

După încheierea păcii de treizeci de ani, Pericle nu se mai astîmpăra. Îşi cheltuia toată energia în misiuni. Era cînd în Eubeea, cînd la Naxos, la Andros sau în Peninsula Calcidică, unde supraveghea instalarea noilor coloni, pe care Atena îi trimitea în toate cele patru părţi ale Egeii. Ducea o politică nouă, voia ca Atena să răspîndească un număr cît mai mare de coloni, creînd astfel o reţea de colonii credincioase, chestiune importantă pentru întinderea şi mai ales pentru menţinerea dominaţiei noastre. Pericle ajunse pînă la Sinope, pe malul Euxinului, unde domnea un oarecare Timesilaos, urît de popor. O dată ajuns în port şi fără să se întîlnească măcar cu Timesilaos, trimise la el pe Laneleos, comandantul flotei, care-i înmînă un ultimatum cerîndu-i să dispară din oraş şi să plece departe. Flota noastră rămase mai multe zile la Sinope unde se dădură numeroase serbări în cinstea lui Pericle, eliberatorul ! Un mare banchet avu loc şi cu acest prilej i se oferi o coroană de lauri din aur. „Nu plecaţi ! Nu plecaţi !" strigau oamenii cînd sărbătoritul se ridică de la locul lui ca să mulţumească şi să spună că va duce cu el cele mai calde amintiri despre Sinope.

— Rămîi aici, Pericle !

Olimpianul îi linişti, spunîndu-le că şi el şi flota trebuiau să plece, dar că în curînd avea să le trimită coloni atenieni. Locuitorii portului, care nu ştiau ce înseamnă acest cuvînt, se arătară plini de entuziasm.

— Un oraş ca al tău e fruntaş printre oraşele elene, Pericle ! strigă cineva cu aprindere. E o capitală !

Aşa se face că Pericle se întoarse la Atena cu un cuvînt nou : Capitală. Îl spunea, îl repeta, îl muia, lungea puţin pe *l*, însoţindu-l cu o mişcare semeaţă a capului.

Cînd făcu bilanţul „campaniei paşnice" — era termenul cu care o desemnase el însuşi — şi ajunse la capitolul Sinope, nu uită să spună cu emfază :

— ... şi iată, nu numai că am asigurat Atenei un număr mare de colonii bogate, dar mai aduc şi un titlu pentru cetatea noastră, titlu care a ţîşnit spontan din inima poporului simplu şi bun din Sinope. E titlul de Capitală !

Se iscă mare larmă ! Uralele şi aplauzele se contopeau cu strigătele, apoi poporul se repezi la tribună să-l ridice pe braţe pe Pericle şi să-l poarte în triumf. Gărzile, care scoteau ciudatele lor exclamaţii tracice, reuşeau cu greu să stăpînească mulţimea. Grupuri compacte de oameni se revărsară pe străzi şi pretutindeni se organizară petreceri. Pînă-n seară, poporul rămase adunat în agora, la Teseion, în Ceramicos şi pe lîngă ziduri. Printre cîntece şi chiuituri, se putea desluşi şi un vuiet ritmic : „Pe-ri-cle ! Pe-ri-cle ! Olimpianul !" şi pe urmă „Ca-pi-ta-lă ! Ca-pi-ta-lă !" pînă ce gîtlejurile se uscau şi oamenii se apucau iar de băut.

Diverşi prieteni şi linguşitori se adunară în casa lui Pericle, organizînd şi aici un banchet. Oaspeţii îşi întindeau cupele spre Pericle spunînd :

— Primului fiu al capitalei ! [1]...

El se înclina cu condescendenţă, prefăcîndu-se că primeşte laudele numai din politeţe, ca să nu-i jignească. De fapt, însă, era încîntat de ele.

Între timp, eu trăgeam tot felul de ponoase din cauza lui Alcibiade. Era atît de nestăpînit, de mofturos şi de obraznic încît uneori nu mai ştiam ce să fac. Dar, pe zei ! curajos şi îndrăzneţ mai era ! Un adevărat pui de leu ! Se strecura pe poarta întredeschisă şi se ducea să se joace „de-a grecii şi perşii" cu golanii din vecini. În grupul unde se afla el erau totdeauna încăierări.

— Hai să ne jucăm de-a Maratonul ! Eu sînt Temistocle ! Cine e Mardonios ?

---

[1] Joc de cuvinte intraductibil (în greceşte *protos*-primul şi *proteusa*-capitală).

— Habar n-ai, îi spuse un băiat mai răsărit, care se numea Pitonicos, şi care nu-l prea avea la inimă. La Maraton a fost Miltiade şi rivalul lui a fost Tisaferne.

— Şi Datis! Şi Datis! strigară ceilalţi copii.

— Atunci tu să fii Datis! îi spuse Alcibiade lui Pitonicos.

— De ce eu şi nu tu?

— Fiindcă eşti mai mare şi mai puternic şi fiindcă ai să mănînci bătaie.

Pitonicos se înfurie şi-l îmbrînci pe Alcibiade, care-şi pierdu echilibrul şi căzu. Copiii se prăpădeau de rîs, dar stăpînul meu se ridică dintr-un salt şi-l apucă de gît pe Pitonicos. Se iscă o adevărată luptă, copiii făcură cerc în jur şi începură să ţipe. Am auzit strigătele din camera mea şi am ieşit în drum să văd ce se întîmplă. Cînd colo, ce credeţi? Pitonicos şi Alcibiade se tăvăleau pe jos, făcuţi ghem. Am alergat să-i despart. Deşi mai mic decît Pitonicos, care avea pe atunci vreo doisprezece ani, Alcibiade îl apucase de păr şi-l lovea cu capul de pămînt.

— Eşti Datis! eşti Datis! eşti Datis! zbiera el.

L-am înşfăcat şi l-am silit să-i dea drumul lui Pitonicos, care s-a ridicat de jos năucit şi cu hainele rupte.

— Dacă nu venea Silicos, spuse el gîfîind, ţi-aş fi arătat eu!

— Ce să-mi arăţi, că te-am bătut măr, Datis nenorocit ce eşti! strigă Alcibiade, întorcîndu-se furios spre el în timp ce-l tîram cu forţa spre casă.

Din ziua aceea Pitonicos a început să-l urască pe stăpînul meu. În cartier i se dăduse porecla de „Datis".

Pe măsură ce creştea, Alcibiade devenea tot mai obraznic. În fiecare după-amiază o ştergea de acasă şi se ducea să joace arşice. Grupul lui se zbenguia totdeauna în drum.

Într-o zi, tocmai era rîndul lui Alcibiade să joace, cînd din capătul străzii se ivi o trăsură cu doi cai, care alergau în galop. Ceilalţi copii se dădură speriaţi la o parte, dar Alcibiade se opri furios în mijlocul drumului şi făcu un semn poruncitor vizitiului să oprească. Acesta îi strigă din depărtare să se dea la o parte, fără să încerce măcar să-şi domolească fugarii. Ce credeţi că a făcut atunci Alci-

biade ? S-a întins cît era de lung în mijlocul drumului și a strigat :

— Treci dacă-ți dă mîna !

M-am repezit să-l ridic, dar, din fericire, vizitiul evitase primejdia, trăgînd de hățuri cu putere și oprind caii la cîțiva pași de copilul trîntit la pămînt.

— Altă dată să oprești cînd îți poruncesc eu ! îi spuse Alcibiade vizitiului, care se freca la ochi de uimire, văzînd cum omulețul acela neînfricat se ridica de jos, aproape dintre picioarele cailor.

— Acum poți să treci ! adăugă Alcibiade cu oarecare condescendență și, întorcîndu-se către tovarășii săi de joacă, spuse :

— Fiindcă am ținut în loc o cogeamite trăsură, am să joc de două ori !

Din grup se auziră strigăte și proteste, dar stăpînul meu nu se dădu bătut.

— Ar mai fi făcut așa ceva vreunul din voi ? Aud ? Cum ? Ei, atunci tot am să joc de două ori !

Am vrut să-l iau de la joc, dar era plin de fapta lui și nu asculta. În fața celor de o vîrstă cu el nu voia să arate — el care oprise în loc o trăsură — că se supune lui Silicos cel șchiop.

Am plecat. Pășeam încet, trist și neliniștit, de parcă aș fi avut o revelație, de parc-aș fi atins cu degetul un mister, o forță întunecată care începea să izvorască. Era forța creației care amestecă laolaltă talente, virtuți, frumusețe, grație, putere și le adună pe toate într-o singură ființă, dîndu-i însă și năravuri de netăgăduit. O contrapondere a talentelor, ar fi spus unii. Eu aș îndrăzni să numesc acest fenomen conștiința superiorității, care te face să pretinzi un tratament excepțional.

Întîmplarea se află în agora și, cîteva zile, toată lumea comentă îndrăzneala și curajul copilului.

Încă de mic, Alcibiade se simțea superior celor de o vîrstă cu el, astfel încît băieții din grupul lui acceptau totdeauna și oriunde să se lase conduși de el.

Dar pe măsură ce se făcea mare, copilul se lăsa de joacă și învăța. Era o plăcere să-l vezi cum intră în clasă și cum urmărește, serios și concentrat, vorbele profesorului. Era foarte frumos și, dacă n-aș fi fost de față la nașterea lui,

aş fi crezut că e o statuie căzută din Olimp, înalt şi zvelt cum era, cu părul foarte blond şi creţ. În clasă strălucea ca un zeu.

Nu ierta nimic profesorilor săi. Unul din ei n-avea nici măcar o carte ca s-o împrumute copiilor.

— Nu mai merg Silicos ! De ce să-mi pierd timpul ?

Altă dată ne-am dus la profesorul de muzică, Alcibiade trebuia să înceapă lecţiile de flaut. Profesorul începu să arate fiecărui elev cum să ţină instrumentul şi cum să sufle în el. Cînd Alcibiade îl luă pe al său şi-şi dădu seama că nu va putea cînta decît umflîndu-şi obrajii şi strîmbîndu-şi gura, se ridică în picioare, aruncă mînios instrumentul şi declară că nu va învăţa să cînte din flaut.

Profesorul vru să-l dojenească, dar stăpînul meu se întoarse spre ceilalţi copii şi le spuse :

— Numai un sclav poate să cînte dintr-un astfel de instrument ! Trebuie să-ţi schimonoseşti faţa aşa de tare că nu-ţi mai poţi recunoaşte nici pe cel mai bun prieten. Ia uitaţi-vă la Cinade (şi arătă spre un elev care-şi umfla obrajii, străduindu-se să scoată sunete din flaut). Să-i lăsăm să cînte din flaut pe beoţienii cei bădărani şi pe copiii tebanilor, fiindcă lor oricum li se încurcă limba în gură şi nu pot vorbi. Dar noi, atenienii ? Protectoarea noastră e Atena, care şi-a spart flautul cînd şi-a dat seama că se urîţeşte cîntînd. Şi nu uitaţi de Apolo, care l-a jupuit pe flautist şi i-a agăţat pielea într-un copac !

Cîţiva copii, care nu cunoşteau bine mitologia, întrebară :

— Pe care flautist ? Pe care flautist ?

— Pe Marsias !

Se auziră aplauze şi, faţă de această unanimitate, profesorul, furios, renunţă să mai dea elevilor săi lecţii de flaut. De atunci, copiii atenienilor învaţă să cînte numai din liră.

Stăpînul meu era răsfăţatul Aspasiei, care-l iubea ca şi pe băieţaşul ei Pericle. Cînd Alcibiade venea acasă după vreo încăierare, într-un hal fără hal, îl spăla, îi ştergea de sînge picioarele rănite şi-l mîngîia dacă mîncase bătaie.

— Nu-i nimic, Alcibiade, îi spunea ea cu glas duios. Eşti copilul cel mai frumos şi cel mai puternic ! Dar de ce te încurci cu derbedeii ? Ei sînt mulţi şi tu eşti singur !

— Lasă că le arăt eu dacă trec prin mahalaua noastră !

— Ei, gata ! Ce treabă ai tu, un Alcmeonid, cu niște haimanale ?

Și astfel picura încet-încet stropi de aroganță și de vanitate în sufletul lui.

Trebuie să mărturisesc că și eu eram de vină. Eram atît de slab în fața lui, încît chiar cînd mă mințea și-l amenințam că-l voi spune lui Pericle, pe urmă tăceam. Cu cît creștea, cu atît devenea mai arogant. Nu primea observații de la nimeni. Numai de Pericle se temea, dar nu totdeauna. Cînd îi vorbeam frumos și-i ceream să facă ceva de hatîrul meu, mă asculta. Dar fiindcă nu voia să arate că se supune, pleca de lîngă mine simulînd furia, după care venea să-mi spună pe un ton poruncitor că se hotărîse să facă ce-i cerusem.

— Ce să fac ? Dacă las lucrurile să-și urmeze cursul, s-ar putea să ne pomenim într-o bună zi într-o situație grea. Oligarhia nu stă degeaba !

— Ostracizează-i, spuse cu vioiciune Aspasia, privindu-l pe Pericle drept în ochi.

— Da ! răspunse el. Încep și eu să cred că nu există altă soluție !

— Nu te mai preface că șovăi, Pericle. Nici tu, nici Efialte n-ați șovăit să cereți ostracizarea lui Cimon ! Ai să șovăi acum pentru Tucidide al lui Melesios ? Adu-ți aminte ce ți-a prorocit Lambon, cînd ți s-a adus țapul acela cu un singur corn !

— Da, scumpa mea, dar timpurile s-au schimbat de atunci. Dacă pe vremea aceea ceream cu conștiința împăcată exilarea strategului, făceam asta din cauza unor chestiuni de politică generală în care nu ne împăcam. Acum, însă, neînțelegerile dintre noi și reprezentanții oligarhiei se mărginesc la politica internă, fiindcă pacea cu Sparta a fost încheiată. Poate că voi fi considerat meschin sau laș dacă voi cere ostracizarea lui Tucidide !

— Cine să te considere laș ? Lumea ? Doar te pregătești să-i dai lefuri, să-i dai de lucru pentru mulți ani de aici înainte ! Poporul e cu tine !

— Atunci de ce să-l ostracizez pe Tucidide ?

— De ce ? Nu trebuie să-l ostracizezi imediat, dar lucrările care încep curînd pe Acropole se vor termina odată și odată. Atenienii se vor obișnui să fie plătiți bine și să aibă mereu de lucru. Se vor ivi nemulțumiri și, dacă-i lăsăm pe reprezentanții oligarhiei să se organizeze, să se bage peste tot și să exploateze nemulțumirea poporului, are să le meargă bine. Atenienii sînt nerecunoscători, Pericle ! Nu lăsa lucrurile să se desfășoare în voie. S-ar putea ca, peste cîțiva ani, aceiași oameni care strigă „ura" îndată ce te arăți în agora, care așteaptă hrana lor și a familiilor lor de la lucrările tale, să devină instrumentele oarbe ale lui Tucidide ! Ostracizează-l ! Acuma ! Acum cînd poți cu ușurință să faci așa ceva !

Aspasia avea dreptate, dar Pericle, care nu voia, dragă Doamne, să se abată de la metodele lui „olimpiene", nu se hotărî să împingă lucrurile pînă la ostracizare. Poate se și temea într-o oarecare măsură... Insuccesele din Megara și Eubeea erau încă destul de proaspete. Amintirea lui Cimon era încă vie și sora lui, Elpinice, cea care trăia la nesfîrșit, ca un corb, nu pierdea nici un prilej să facă gălăgie și-și dădea silința să-l diminueze totdeauna pe Pericle comparîndu-l cu fratele ei.

După moartea strategului, așa cum se întîmplă adesea în partidele ale căror forțe se sprijină pe o singură personalitate, oligarhia fu nevoită să se organizeze mai bine. Cît trăise Cimon, partidul trăia și el de pe urma victoriilor lui. Rivalul său nu avea la îndemînă astfel de victorii, căci victoria nu-i surîdea prea des lui Pericle. După dispariția lui Cimon, trebuia găsit un conducător care să-l poată întrece pe Pericle în adunarea poporului. Fu ales Tucidide al lui Melesios și alegerea se dovedi atît de bună, încît Pericle se vedea acum nevoit să recurgă la ostracizare.

Partidul oligarhic deschisese un mare număr de centre. De la Freatida pînă la Aharnes și pînă în demele de la periferie avea reprezentanți care nu stăteau degeaba. În dorința de a se lua la întrecere cu Pericle, care împărțea oamenilor banul public cheltuind pentru justiție, pentru spectacole și pentru alte prilejuri asemănătoare, dădeau și ei. Mulți bogătași, adevărați arhonți, veneau, după exem-

plul lui Cimon, în agora urmaţi de vreo zece sclavi şi împărţeau bani sărăcimii.

Acum, însă, cînd lefurile aveau să crească şi Pericle avea să propună cheltuieli uriaşe pentru temple, cea mai mare parte din bani fiind destinată pentru plata muncitorilor şi a lucrărilor, oligarhia îşi dădea seama că nu se mai poate lua la întrecere cu sumele de care dispunea el şi declară un război crîncen planurilor lui Pericle. Argumentul principal era că banii Ligii nu puteau fi destinaţi înfrumuseţării Atenei. Aliaţii plăteau tribut pentru ca armata şi flota să fie veşnic gata, să-l înspăimînte pe Artaxerxe, nu pentru ca Atena să ridice temple cu frontoane mărețe. Olimpianul răspundea că din moment ce Atena îşi luase obligaţia de a-şi ocroti aliaţii, nu trebuia să dea socoteală nimănui de felul în care avea să-i ocrotească şi nici nu trebuia să-şi justifice cheltuielile. De altfel, spunea Pericle, atîta timp cît tezaurul uriaş, alcătuit din vreo zece mii de talanţi, rămînea pe Acropole, aliaţii n-aveau motiv să se teamă şi nici să protesteze !

Nu se găsi nimeni care să-i spună că, dacă aşa stăteau lucrurile, aliaţii trebuiau să înceteze de a mai plăti tribut.

Pericle propuse adunării o nouă sporire a lefurilor şi un plan de construcţii care avea să necesite cheltuieli uriaşe. Creşterea lefurilor era însemnată. Salariul judecătoresc pentru Heliaia[1] creştea de la unul la trei oboli pe zi, adică cu o jumătate de drahmă ! Salariul militarilor se ridica la doi oboli de hoplit, plus alţi doi pentru alimente, ajungînd la patru oboli. Comandanţii de companii şi ofiţerii primeau opt oboli, cavaleriştii doisprezece ! Salariul deputaţilor era de o drahmă. Pericle propusese şi cheltuieli pentru spectacole, care să îngăduie săracilor să asiste gratis la tragedii şi serbări. Culmea a fost că a cerut să se voteze — şi a obţinut mai tîrziu lucrul acesta — o despăgubire zilnică de un obol pentru participanţii la adunare, asta pentru ca să fie sigur că majoritatea poporului avea să asiste totdeauna cu plăcere la întruniri.

---

[1] Tribunal popular suprem în Atena antică. Judecătorii, în număr de cinci mii, se numeau heliaşti.

— Lefurile astea ai să le plăteşti tu ? îl întrebă şiret Alcibiade.

— Prostule ! Și eu care credeam că ești deștept, răspunse Pericle şi, în clipa aceea, nu ştiu ce-i veni că se întoarse spre mine, mă privi stăruitor şi mă întrebă : Ce crezi, Silicos ? Sînt bune legile despre salarii ? Ia spune ? Ce se aude prin oraş ?

N-am îndrăznit să spun nimic. Am rămas la locul meu, simțind că, fără să vreau, mă fac mic sub privirea lui Pericle.

— Răspunde, Silicos ! Te învîrteşti toată ziua prin oraş şi asculţi ce spun fel de fel de — vreau să spun feluriţi — oameni. Ce se spune ?

— Lumea e mulţumită, Pericle... am reuşit să articulez.

— Dar văd că tu ești amorţit ! Hai, spune !

Eu mă cufundasem iar în tăcere.

— Silicos ! Dacă nu vorbeşti, am să poruncesc să ţi se dea cincisprezece ciomege !

— Și dacă vorbesc, ai să poruncești să mi se dea tot atîtea.

Poate că eram măgulit sau poate mă temeam ca nu cumva tăcerea mea să-l înfurie, fiindcă am adăugat cu jumătate de gură :

— Hrăneşti fiara şi mîine are să te muște !

— Care fiară ?

— Demosul, Pericle. Demosul care are să tragă foloasele de pe urma legilor tale, dar care într-o zi poate să se răscoale împotriva ta.

— Dă-i înainte ! Nu te teme.

— Ei bine, ascultă ! Te pregăteşti să dezlegi baierile burdufurilor ! În clipa cînd am spus lucrul acesta, am simţit că un fel de nod a dispărut din mine şi am continuat : Ai să dai fiecărui om dreptul de a crede că cetatea e un izvor nesecat din care se poate îndestula toată lumea ! Ai creat Heliaia, ai creat cinci mii de trîntori care primesc trei oboli pe zi ca să nu facă nimic. La fiecare tribunal, un om sau doi fac treabă şi ceilalţi cască gura ! De ce nu dai o raită prin demele mai depărtate ? Toată lumea dă buzna de dimineaţă la tribunal, pentru ca seara să ia în schimbul dovezii de prezenţă cei trei oboli, dar toată ziua oamenii aceştia stau degeaba şi se plictisesc fără să aibă

măcar bunul simț de a-și ascunde indiferența față de pricinile pe care, dragă Doamne, le judecă. Și armata! În timp ce altădată era o cinste și o mîndrie pentru fiecare cetățean să devină soldat, acum a ajuns o profesie! Foarte bine că se dau armuri, dar de ce să dai și leafă! Amintește-ți ce a spus Xerxe la Termopile despre eleni: „Nu luptă pentru bani, ci pentru virtute!“ Ceea ce depășește, însă, puterea mea de înțelegere sînt „cheltuielile pentru adunare“, cum le numești tu, obolul primit de fiecare atenian pentru că-și va lăsa treburile, hai să zicem, ca să urce pe Pnix. Păi doar nu se duce acolo pentru treburi străine! Și tu vrei să-l plătești pentru așa ceva! Iartă-mă, Olimpiene, că-ți spun toate aceste lucruri, dar dacă cheltuielile cu lefurile au oarecare explicație, asta din urmă nu are nici una. Procedezi așa numai fiindcă vrei să aduci sărăcimea în adunare și să fii totdeauna sigur de majoritate. Faci ca politica să nu mai fie o funcție, ci o muncă. Ce înseamnă despăgubirile pentru adunare? Oare oamenii scapă de griji cu un obol? Și apoi, de ce vrei să stîrnești interesul oamenilor? Nu vezi cît de indiferenți sîntem în fond noi, atenienii, față de chestiunile politice? Discutăm, ne ciorovăim între noi, ne înjurăm, dar la adunare vin cel mult șase mii de cetățeni și încă în zilele de mare afluență. Știu că părerea mea n-are valoare, dar dacă mi-o ceri, îți spun că, după mine, cu cît se amestecă mai puțini oameni în politică, cu atît e mai bine pentru cetate.

Vorbisem întîi cu glas tremurător, căutîndu-mi cuvintele și cu limba împleticită, dar, încetul cu încetul, vocea mea își recăpătase sunetul obișnuit și ridicasem tonul. Pericle se sculase de pe scaunul lui și pe măsură ce vorbeam se apropia de mine. Se opri lîngă mine și mă privi de sus fără să trădeze nici o enervare. Cînd am terminat, s-a lăsat o tăcere grea.

— Va să zică tu crezi într-adevăr că săracii determină și hotărăsc politica, Silicos?

— Dar cine dacă nu ei?

— Eu! exclamă Pericle cu aprindere. Eu pregătesc planurile și le impun. Ce importanță are că poporul face adesea greutăți? E un amănunt care ajunge să fie captivant! Gîndește-te numai cît de monoton și de searbăd i s-ar părea unui politician — e vorba de un politician ca

mine — dacă toată lumea ar accepta orbește ce spune el, fără să-l refuze vreodată, fără să-i arunce vreo răutate, fără să-l pună în situația de a lupta ca să obțină ce vrea. Dacă atenienii n-ar fi fost atît de neîmblînziți și de nestatornici, aș fi înscenat conflicte în adunare ! Nu te teme, Silicos ! Poate că, așa cum spui tu, aceste măsuri ale mele vor dezlega burdufurile, dar dacă am să vreau, am să le leg la loc !

— Și cînd n-ai să mai fii, Olimpiene ?

— Ei... cînd n-am să mai fiu... ce-mi pasă de ce are să se întîmple cînd n-am să mai fiu ?... Cînd n-am să mai fiu, voi fi făcut tot ce trebuia făcut și urmașul meu n-are să aibă altă grijă decît să păstreze neatinsă opera mea. Am pornit să unesc Elada sub steagul democrației !

Cincisprezece zile mai tîrziu, Pericle ținu un discurs bine cîntărit, plin de subînțelesuri și de exagerări și obținu ostracizarea lui Tucidide.

C

În epoca aceea, epocă fără griji și plină de veselie pentru mine, aveam aproape treizeci de ani și o iubeam pe Filion. Nu știu dacă mă exprim bine cînd spun că o iubeam. Fiecare om crede că e un privilegiu al său să fie însuflețit de dragostea cea mai frumoasă, cea mai pură și cea mai puternică din cîte a simțit vreodată o inimă omenească. Fiecare crede că emoția pe care o simte e mult mai frumoasă decît a oricărui altul. Mă înșel, poate, dar o adoram ! Era pentru mine un fel de zeiță ! Uneori, în nebunia mea, în loc să-i spun Filion, îi spuneam Rea și, cînd îi șopteam acest nume nou, mă privea plină de seriozitate cu ochii ei limpezi și nu credea. S-ar fi zis că nu-și dă seama în măsura în care aș fi vrut eu de elanurile și de beția de care eram cuprins cînd mă aflam lîngă ea.

Eram tînăr, desigur, dar, deşi nu se observa prea tare, eram şchiop şi din cauza asta nu îndrăzneam să ridic ochii la o femeie. În afară de femeile de rînd de la Dipilon şi din partea de jos a oraşului, de lîngă ziduri, nu mă apropiasem de alte femei. Cu bănişorii pe care-i cîştigam ici-colo, copiind pentru bibliofili rapsodiile lui Homer sau nişte versuri de Simonide, abia izbuteam să merg din cînd în cînd la teatru şi să fac cîte o vizită fetelor de la Dipilon. Pericle îmi dădea rareori bilete gratuite pentru galeria de la teatrul lui Dionisos, spunînd că nu se cuvine să pară că face favoruri...

Apariţia Filiei m-a buimăcit, m-a ameţit, mi-a tăiat răsuflarea. Cînd mi-a surîs pentru prima oară din spatele coşurilor ei cu peşte proaspăt, aş fi vrut... să-i cumpăr toată marfa ! Tatăl ei, vechi luptător de la Micale şi Eurimedon, era scutit de impozit pe piaţă şi deschisese o mică pescărie. Era bătrîn, aproape orb şi mergea sprijinindu-se într-un toiag... Nu se ducea niciodată la prăvălie.

Într-o zi Pericle dădea o masă în cinstea nu ştiu cărui prinţişor din Macedonia şi fiindcă Evanghelos, economul lui, nu apucase să facă toate cumpărăturile, mă trimise pe mine să cumpăr peşte şi zarzavat. Îmi dădu o tetradrahmă şi un sclav care să mă însoţească, după care am pornit spre agora. M-am întors cu peştele şi cu inima Reii ! Cînd m-a văzut însoţit de un sclav şi m-a auzit vorbind despre preferinţele lui Pericle, în timp ce-i arătam peştele, nişte peşti dinţaţi cu ochi mari roşii-aurii, holbaţi de uimire — cine ştie ce şi-a închipuit Rea... Darămite cînd am scos tetradrahma să plătesc ! S-a gîndit, poate, că sînt o rudă de a lui Pericle, care vrea să-i trimită un dar, un fiu de bogătaş de familie mare care a avut ghinion într-o luptă, într-o campanie glorioasă şi a rămas cam şchiop, decoraţie pe viaţă şi titlu de onoare atît de evident, încît ajunge prilej de invidie...

În orice caz, cînd mi-am ridicat privirile de pe marfă şi le-am aţintit asupră-i, ochii ei albaştri au strălucit şi au zîmbit atît de dulce, încît întrebarea privitoare la preţul peştelui mi-a rămas în gît. Ne-am privit zîmbind. Nu mă săturam să mă uit la fetişoara aceea, care părea şi mai mică sub pălăria mare de pai care o apăra

de soare. Era micuță, dar toate mișcările ei erau pline de o grație desăvîrșită. Arăta ca o statuetă de Tanagra — singurele lucruri ca lumea pe care le fac beoțienii. În spatele meu sclavul aștepta țeapăn, dar începea să se scandalizeze și să dea semne de nerăbdare. M-am întors spre el și, pe un ton poruncitor, i-am spus să ia peștii și să se ducă să mă aștepte lîngă statuia lui Teseu. Filion n-avea rest la tetradrahmă și-mi spuse să-i plătesc a doua zi. Am protestat, spunînd că nu se cade, dar ea m-a oprit cu un gest drăgălaș :

— Dacă nu v-aș face credit dumneavoastră, apoi cui să-i fac ?

M-am gîndit că era un pretext ca s-o revăd și am primit. Din ziua aceea, sub un motiv sau altul, izbuteam să trec adesea pe la Filion, la ora la care forfota din agora se mai potolea. Îi aduceam mici daruri, cînd o broșă, cînd o cingătoare, o dată am ales cîteva curmale trimise lui Pericle de niște prieteni care călătoreau prin Fenicia și i le-am dat Reii, care nu gustase niciodată din aceste fructe. Bineînțeles, acum nu mă mai însoțea nici un sclav, ceea ce o mira pe Rea, dar i-am explicat că nu voiam să am pe nimeni lîngă mine cînd veneam s-o văd. M-a întrebat unde stau și i-am răspuns că locuiesc în cartierul Cilis. Acum nu mai avea nici o rezervă, ba chiar îmi spunea adesea, pe jumătate supărată, pe jumătate speriată : „Voi, ăștia din Cilis !"

Și astfel, aproape fără voia mea, s-a înjghebat o minciună, care pe măsură ce trecea timpul devenea mai încîlcită și mai primejdioasă. La un moment dat, nu-i mai puteam dezvălui nimic ! Vedeam limpede că Filion iubea un Silicos ireal, pe care fără voie la început, de nevoie după aceea, încercam să-l întruchipez. Speram că, în clipa cînd adevărul avea să iasă la iveală, Rea îl va iubi pe Silicos cel adevărat sau că nu va îndrăzni să admită că iubește o poziție socială, un nume, o avere în loc să iubească un om. M-am înșelat. Această dezamăgire și fuga stăpînului meu la Sparta sînt cele două mari amărăciuni ale vieții mele. Am înțeles prea tîrziu că personalitatea noastră nu e numai ceea ce vrem să fim sau părem că sîntem, ci o totalitate de elemente pe care nu le putem controla, elemente dependente de mai mulți

factori. Fiecăruia dintre noi i se adaugă „forțe" de la început nedefinite, fiindcă măsura influenței lor asupra noastră depinde de o selecție personală, ale cărei cauze sînt nedeslușite și care-și află poate sursa mai mult în mediu decît în individ. „Poziția" fiecăruia este predestinată automat la nașterea lui și concomitent cu ea. Ea aparține de drept sau inevitabil unei clase, unei grupări, unui cerc. Acest element e materia primă, argila, care, indiferent de forma sau chipul ce-i dai, rămîne totdeauna aceeași materie, înzestrată cu o anume culoare sau nuanță. Să ne gîndim, de pildă, la Cefalos, siracuzan de origine, bine făcut, putred de bogat și destul de deștept ca să-și dea seama că nu e prea deștept. Dacă ar fi rămas la Siracuza, ar fi avut o situație firească, „legală" și personalitatea lui n-ar fi fost forțată, n-ar fi fost artificială. Dar o dată ajuns la Atena, personalitatea lui a suferit o alterare, pricinuită de mediul cel nou în care intrase. Și Cefalos deveni un uzurpator ! Instinctul îl preveni că, orice ar fi făcut, ar fi rămas pentru atenieni un venetic. Desigur, era pretutindeni bine primit, se bucura de simpatia, ba chiar de dragostea multor aristocrați, dar asta nu era de ajuns. Într-o țară străină, și mai ales la Atena, nu capeți naturalizarea printr-un act administrativ, și nici datorită prieteniei cîtorva arhonți și mari aristocrați. Naturalizarea ți-o recunoaște sau ți-o neagă omul din popor. Un cizmar se va purta liber și fără prefăcătorie față de tine, fără să trădeze că onorează pe „străin" făcînd excepții de hatîrul lui, un vînzător ambulant, pe care-l vei scoate din fire întîrziind și șovăind să alegi marfa, nu va pregeta să te hărăzească cu voce tare mîniei lui Zeus și nu va aștepta să te depărtezi, ca să șoptească : — lucrul acesta îl bănuiești pe loc — „Ce venetic împuțit !"... Cefalos simțea deci toate aceste nuanțe și se străduia să pară mai atenian decît atenienii, să se arate totdeauna vesel, bine dispus și spiritual. Și pentru că nu reușea, făcea jocuri de cuvinte, după cum, dacă s-ar fi dus la Sparta, și-ar fi dat toate silințele să vorbească în monosilabe.

De cele mai multe ori, personalitatea noastră nu reprezintă adevărata noastră ființă, ci ceea ce vrem să fim în ochii celorlalți, ai oamenilor care ne impun o atitu-

dine față de ei, care provoacă, fără să bănuiască măcar, o anumită purtare din partea noastră. Poate că factorii determinanți ai alegerii ce face fiecare dintre noi nu ne apar limpede nici chiar nouă înşine. Poate că aparțin unei zone a lumii noastre interioare, pe care aş numi-o — n-are decît să se supere Socrate ! — subconştient.

Există un număr redus, foarte redus de oameni care sînt totdeauna ce vor să fie. Deşi duşmanii stăpînului meu spuneau despre el că ar fi un cameleon [1] — *came* avea drept scop să le micşoreze frica — Alcibiade se simțea pretutindeni liber. Putea trăi foarte firesc la curtea lui Tisaferne, din Magnesia, în atmosfera de măreață neruşinare şi de trufaşă indiferență în care trăia satrapul, dar putea să se aşeze şi la mesele comune din Sparta, sub legea cruntă, istovitoare şi prostească a disciplinei. Elementele vieții exterioare erau ca o mantie pentru el, o îmbrăca şi o schimba în mod firesc şi sincer, potrivit cu împrejurările. Îşi dădea seama că, oriunde s-ar fi dus, nu putea fi nimic altceva decît Alcibiade, un strateg neînvins, un om politic iscusit, un om fermecător.

Dacă la Sparta a luat loc la mesele lor comune, murdare, şi a mîncat laolaltă cu spartanii inimaginabila lor zeamă neagră, n-a făcut-o ca să-i linguşească, ci sigur fiind de superioritatea lui şi dorind să ridice totul pînă la el, să se asocieze o clipă cu toate, fermecînd astfel pe cei care considerau aceste lucruri neînsemnate drept viața şi gloria lor ! Şi aşa se face că a reuşit, numai pentru că voia să-i cucerească şi pe ei, să li se impună şi să conducă el, un atenian, nişte spartani.

La început, Rea m-a făcut foarte fericit. Prima dată cînd a acceptat să ne întîlnim în altă parte decît în prăvălie, am reuşit să lipsesc de acasă toată după-amiaza, spunînd că mă duc într-un loc depărtat să copiez din Homer. Ne-am întîlnit la poarta lui Diohares, lîngă rîul Ilisos şi acolo, printre pini şi leandri, i-am făcut primele jurăminte şi mi-a dat primul sărut. Poate că sînt sentimentalități prosteşti, dar de atunci, ori de cîte ori mă

---

[1] **Cameleon în greceşte e format din cuvintele *came (chamai)* — jos, umil şi *leon* — leu.**

regăsesc în locul acela, simt cum mă cuprinde tristeţea. E o suferinţă sufletească dulce-amăruie, dar mi se pare că mă găsesc într-un loc unde e îngropat un mort drag. Mai tîrziu, ori de cîte ori mă duceam cu Alcibiade la Socrate, care una-două venea la Ilisos, abia aşteptam ceasul plecării.

Cu Rea mă întîlneam zilnic la poarta lui Diohares şi ne pierdeam amîndoi printre pini. Ne plimbam sub umbra uşoară a copacilor şi ori de cîte ori ne opream şi mă întorceam s-o privesc, inima îmi tresărea. Martoră mi-e divina Afrodita, martore îmi sînt apele de trei ori întunecate ale Stixului! „Am să te iubesc toată viaţa!" îi spuneam. Avea un zîmbet triumfător şi-şi sprijinea uşor capul încîntător pe umărul meu. Pe gîtul ei se juca soarele desenînd tot felul de puncte şi punctişoare de lumină. Cu timpul, mîngîierile noastre au devenit mai îndrăzneţe şi, de fiecare dată, de teamă să nu ne vadă cineva, pătrundeam tot mai adînc în pădure, unde nu era ţipenie de om. La urmă ne-am obişnuit să ne urcăm pe Ardetos.

Sus, hoinărind pe costişe şi trăgînd-o pe Filion de mînă, simţeam o bucurie nesfîrşită cînd o vedeam lîngă mine, păşind în foşnetul liniştit al pădurii, cu mersul ei legănat, uşor voluptos. Nu-mi puteam sătura ochii. Frumuseţea Reii, fluidul inexplicabil pe care-l răspîndea trupul ei urca în mine ca o ceaţă ce mă învăluia şi mă amorţea. În jurul meu totul se tulbura, rămînea doar o lumină blîndă care-i izvora din ochi. Îmi amintesc că găsisem un platou, acoperit de un strat des şi moale de muşchi şi înconjurat peste tot de pini deşi. Cînd ajungeam acolo şi mă opream pentru ultima oară să-i admir frumuseţea înainte de a o strînge în braţe, trupul ei plin de o misterioasă chemare mă făcea să tremur, să-mi pierd capul...

Au trecut ani de zile de atunci! Trupul meu bătrîn e indiferent acum la ispitele Afroditei. Şi totuşi în memoria mea ai rămas neştearsă şi întreagă, Rea, ai rămas fierbinte şi încîntătoare, pînă şi în spasmul suprem al dragostei, în apoteoză, cînd te înalţi în faţa mea ca o statuie albă şi luminoasă.

Luni de zile am trăit ca într-o vrajă. Nu mai aveam cap pentru nimic, nici chiar ca să corectez lecţiile lui Alcibiade. Din fericire, chiar în perioada aceea, Pericle a socotit că nu mai sînt la înălţime şi a numit pedagog oficial al lui Alcibiade pe Zopiros, un sclav bătrîn din Tracia, care nu mai putea face nici o altă muncă.

Într-o zi însă o trăsnaie a lui Alcibiade m-a nenorocit. Stăpînul meu a dispărut pur şi simplu ! Într-o seară nu s-a mai întors acasă !... L-am căutat două zile prin Atena şi a fost cu neputinţă să-l găsim. Pericle nu ştia ce să mai facă şi fratele lui, Arifron, cotutorele copilului, se pregătea să trimită un crainic prin oraş ca să-l caute, cînd Pericle, sfătuindu-se cu Metiohos, s-a împotrivit, spunînd că dacă copilul era mort, un crainic ne-ar fi adus această veste doar cu cîteva ore mai devreme, şi dacă era totuşi viu, ar fi rămas pătat pentru toată viaţa.

În tulburarea mea, alergam prin toate cartierele şi căutam să aflu ceva despre el, dînd explicaţii minuţioase pentru ca lumea să înţeleagă că-l pierdusem de două zile. Fără să-mi dau seama m-am pomenit în cartierul iubitei mele. Zăpăcit cum eram, am simţit nevoia să mă duc la ea acasă şi să-i vorbesc despre nenorocirea ce mă lovise, să-i spun că de două zile căutam copilul şi că tremuram la gîndul că ar putea fi adus mort sau că trupşorul lui neînsufleţit ar putea fi găsit în vreo carieră de piatră din împrejurimi ! Am bătut în poartă şi mi-a deschis însăşi Filion. Cînd m-a văzut tulburat, transpirat şi murdar, s-a mirat :

— Ce s-a întîmplat, Silicos ? De ce eşti în halul ăsta ?

— Nenorocire, scumpa mea ! Nenorocire ! Acibiade a plecat de acasă, l-am pierdut de două zile ! Îl caut peste tot şi nu-l găsesc... Ce să mă fac... Zei !

— Alcibiade, nepotul lui Pericle ?

— Da ! El ! Nu cumva l-ai văzut ? Îl cunoşti ?

— Toată lumea îl cunoaşte pe copilul ăsta frumos ! Dar spune-mi, Silicos ?...

În clipa aceea am simţit că se apropie catastrofa. Ca un fulger mi-a trecut prin minte gîndul să scornesc o poveste mincinoasă, o rubedenie neadevărată, dar m-am gîndit că, mai devreme sau mai tîrziu, Filion va întreba şi va afla. Era mai bine să-i spun adevărul, era mai bine

să-l afle de la mine şi într-o asemenea clipă. S-a întîmplat însă lucrul de care mă temeam de atîta timp. Cînd a aflat că sînt un fel de pedagog al lui Alcibiade, fața fetei s-a crispat într-o expresie de uimire. A tăcut, în timp ce eu, cu mîinile atîrnînde, nu ştiam ce să fac şi nu găseam cuvintele potrivite, corespunzătoare cu împrejurarea aceea. Ce fel de cuvinte ?

Tăcerea a fost întreruptă de vocea bătrînului ei tată care întreba din casă cine venise şi ce voia.

— Nu-i nimeni ! i-a strigat Filion enervată şi, întorcîndu-se spre mine, mi-a spus : Pleacă, să nu te audă !

— Cînd pot să te mai văd ?

— Pleacă, ți-am spus !

Cînd m-am regăsit în stradă, m-am simțit cuprins de o mare amărăciune. Tonul vocii, expresia feței lui Filion, graba ei dovedeau că în acele cîteva clipe se produsese ceva ireparabil. Tăcerea surdă şi goală care se aşternuse între noi ca o prevestire grea a despărțirii, ochii ei care trădaseră atîta mirare la început şi atîta cruzime, pe urmă, toate acestea se învălmăşeau în mintea mea. Eram atît de desperat încît a trebuit să fac un efort ca să nu izbucnesc în plîns. Am pornit pe străzi lăturalnice spre casă. Cînd am intrat pe poartă, am auzit cu multă uşurare răcnetele lui Alcibiade. Pericle pusese mîna pe el şi-i trăgea o bătaie zdravănă.

— Nu m-am ascuns ! striga copilul, nu m-am ascuns ! Lasă-mă ! şi încerca să-i scape.

Dar Pericle era atît de furios că nu auzea nimic.

— Derbedeule ! Ne-ai făcut de ruşine ! Nu ajunge că toți duşmanii mei scornesc calomnii, mai trebuie să le dai şi tu apă la moară !

Niciodată nu-l văzusem pe Pericle în halul acela ! S-a întors ca să-şi verse furia şi asupra mea.

— Şi tu, nepricopsitule ! Nevrednicule ! Ce stai şi te uiți la mine cu gura căscată ! Imbecilule ! Prostule ! Dacă se mai întîmplă aşa ceva, te trimit la puşcărie, pentru că-ți nesocoteşti obligațiile ! (Era aşa de furios că spunea şi prostii.) Am să te zdrobesc ! Am să te trimit în Egipt să te mănînce crocodilii, numai că nici ei nu vor pune gura pe un infirm ca tine ! Bine că l-am găsit pe Zopiros, cel puțin ăsta e un om serios ! Nu aleargă după

fetele din piață ! Poate crezi că nu știu ! Piei din ochii mei, nemernicule !...

M-am năpustit în camera lui Alcibiade, crezînd că-l voi găsi plîngînd. Era întins pe pat, roșu de furie. Am vrut să-l mîngîi, dar m-a respins. Am vrut să-i vorbesc, să-l dojenesc cu blîndețe, dar mi-a răspuns imediat cu obrăznicie :

— Ia mai taci și tu ! Ce crimă am făcut ? Am fost la Trasibulos.

— Și ce-ai făcut două zile întregi într-o casă străină ? Dar întîi și-ntîi, cine-i acest Trasibulos ?

— Fiul lui Calicrate.

— Și cine-i Calicrate ?

— E sculptorul care lucrează cu Fidias. I-a încredințat o serie de basoreliefuri pentru planurile sale. Trasibulos m-a rugat să vin în atelierul lui să-i pozez, vrea să-mi facă capul !

— Și i-au ajuns numai două zile ca să-ți facă capul ? Mincinos mic ce ești !

— Pe zei ! Lucra și noaptea ! A așezat o mulțime de opaițe în jurul meu. A aprins și făclii. A fost foarte frumos. Azi la amiază a terminat. Ah ! Să-l vezi, Silicos ! Să-l vezi numai ! Nu știam că sînt atît de frumos ! Să nu spui nimănui, Silicos, te implor ! Pînă nu-l termină în marmură !

Seara, după mii de constrîngeri și de rugăminți, l-am convins pe Alcibiade să-i ceară iertare lui Pericle și să promită că n-are să mai facă. S-a oprit în fața lui Pericle — era un omuleț atîtica — și a șoptit :

— Iartă-mă... n-am să mai fac...

— Dacă ai să mai faci așa ceva, am să te trimit cu Silicos în cea mai îndepărtată colonie ! În Pont am să te trimit, i-a spus cu asprime Pericle.

— Îți promit... n-am să mai fac.

— Noapte bună, Alcibiade, i-a spus pe același ton Olimpianul.

— Noapte bună, răule, i-a spus zîmbind Aspasia.

L-am culcat pe Alcibiade și m-am repezit în camera mea, ca să fiu în sfîrșit singur. În minte îmi revenea mereu scena din după-amiaza aceea, dintre Filion și mine, și mereu trebuia să-mi înăbuș hohotul de plîns

care-mi urca în gîtlej și mă îneca. O bătaie poruncitoare în ușă mă aduse la realitate. Un sclav îmi spuse să mă îmbrac repede și să vin în sala cea mare, fiindcă mă chema Pericle. Fidias și Metiohos erau de față.

— Silicos, spuse Olimpianul. Ia tăblița pentru socoteli și scrie.

— Să fim înțeleși, spuse Fidias adresîndu-se lui Pericle, în timp ce eu îmi pregăteam cele necesare pentru scris. Calculele sînt provizorii, ți-am mai spus doar. De altfel, de la întîlnirea noastră precedentă, Ictinos și-a mărit pretențiile.

— Bine, spuse Pericle. Atunci o să lăsăm un spațiu, ca să nu fiu nevoit după aceea să cer adunării credite suplimentare. Prin urmare...

Am început să scriu cifre, să adun, să înmulțesc și să citesc adesea, cu glas tare, totalul adunării sau produsul înmulțirii care provocau exclamațiile aprobatoare ale lui Fidias. Cînd s-a terminat, mîna îmi amorțise și nici nu mai știam bine ce scriu.

— Fă totalul ! porunci Pericle.

— O să am nevoie de multă vreme !

— Fă-l în liniște...

Îmi vedeam de treabă într-un colț, moțăind și tăcut, în timp ce Metiohos, Fidias și Pericle discutau planurile templelor, ale propileelor, ale Pireului. Cînd am terminat, cifra era atît de mare că m-am speriat.

— Ia să vedem, Silicos !

— E mult.

— Cît ?

— Trei mii cinci sute de talanți !

— Imposibil ! spuse Pericle neliniștit.

— Ia să văd și eu, spuse Aspasia, care nu se amestecase încă în vorbă.

Au luat tăblița pentru socoteli și s-au aplecat toți trei ca să controleze calculele. Mai priceput la cifre, Pericle termină primul.

— Păcat de matematica pe care ai învățat-o în Egipt, Silicos ! exclamă el ușurat. Sînt două mii cinci sute de talanți și nu trei mii cinci sute ! Prin urmare, spuse el întorcîndu-se spre Fidias, să ne oprim la această cifră.

Dacă adăugăm zece la sută, face două mii şapte sute cincizeci de talanţi ! E exagerat, Fidias ! Exagerat !

— Dar suma asta se va repartiza pe zece ani, Pericle ! Asta înseamnă două sute şaptezeci şi cinci de talanţi pe an. Ia să vedem... Înseamnă un milion şase sute cincizeci de mii de drahme, adică... dă-mi o plăcuţă, Silicos, înseamnă... aproximativ patru mii cinci sute de drahme pe zi.

— Unde vrei să ajungi ? îl întrerupse Pericle nerăbdător.

— Numaidecît ! Aşa da, patru mii cinci sute de drahme înseamnă douăzeci şi şapte de mii de oboli ! Fidias tăcu, cu privirile aţintite în pămînt, cu o faţă inexpresivă.

— Cine ştie ce are să mai scornească ! exclamă Pericle, dar Fidias nu-l auzi. Era adîncit în gînduri. Ceilalţi îl priveau, aşteptînd să vorbească. În sfîrşit, Fidias spuse cu vioiciune :

— Prin urmare, putem obţine douăzeci şi şapte de mii de oboli pe zi fără să ne atingem de tezaurul aliat !

— Bine ! spuse Pericle, dar tocmai de asta l-am exilat pe Tucidide, adică tocmai ca să putem lua din tezaurul aliat... şi acum tu vii şi-mi spui că...

— Douăzeci şi şapte de mii de oboli se pot obţine foarte uşor, repetă Fidias. Avem cinci mii de heliaşti, care primesc cîte trei oboli pe zi fiecare. Dacă reducem leafa lor la doi oboli, avem dintr-o dată cinci mii de oboli. Nu-i aşa ?

— Opreşte-te, Fidias ! spuse Pericle pe un ton dojenitor. Nu facem nici un fel de reducere ! Aceste lefuri au un singur scop : să întărească spiritul de solidaritate şi conştiinţa poporului şi să-l facă mai disciplinat la gîndul că fiecare poate deveni şi el mîine un deputat, un heliast sau un păzitor al legii. Poporul să simtă că depinde de cetate.

— Dar gîndeşte-te, Pericle, cu banii economisiţi din lefuri ai putea mulţumi mult mai mulţi oameni.

— Dacă aş face aşa cum spui tu, aş stîrni duşmănie şi ura poporului. Să reduc lefurile celor care conduc cetatea, ca să le dau muncitorilor de pe Acropole ! Nu, nu ! Cheltuielile vor fi plătite din tezaurul aliat. Avem zece

mii de talanţi, vom lua din ei ! Lucrările au un caracter panelenic, Fidias, ai uitat ?

Trecuseră multe zile şi eu tot nu îndrăzneam să mă duc în agora. Într-o dimineaţă mi-am făcut curaj şi am plecat. Filion nu era acolo. În locul ei era altă fată, mult mai tînără decît ea. Am întrebat-o de Filion şi mi-a spus că nu mai vine la pescărie.

— E bolnavă ? am întrebat eu neliniştit.

— Nu... soră-mea e sănătoasă.

— E sora ta ? Spune-i, te implor... în numele lui Artemis...

În clipa aceea se apropie un client şi micuţa îmi spuse pe un ton foarte rece :

— Vă salut !

M-am dus la ea acasă, am bătut în poartă şi mi-a deschis chiar Filion. Dar cînd m-a zărit, a închis repede poarta la loc. În ziua următoare a venit la mine un băiat, care mi-a dat o scrisoare împăturită în patru. Era prost scrisă, toate literele erau strîmbe. Am citit următoarele : „N-are nici un rost să mă plictiseşti. Ştiu cine eşti şi cîte parale faci.“ Nici măcar nu semnase. Nu ştiam ce să fac. Zilele treceau seci şi searbăde şi eu eram cufundat în toropeală, în amorţire, mi se părea că dorm adînc şi că nu-mi dau seama ce se petrece în jurul meu. Cînd vedeam o femeie pe drum, mă luam după ea sau o urmăream cu ochii multă vreme, flămînd de dragoste, de mîngîieri, de îmbrăţişări. Starea asta a ţinut luni de zile. Numai cînd mergeam la frizer, mintea mi se mai liniştea. Catisachis era în plină glorie ! Cine era ca el !

Din zori şi pînă seara vorbea despre marile lucrări care începuseră. Limba îi umbla ca o vîrtelniţă şi bucuria îi era atît de mare că nimeni nu mai îndrăznea să-l contrazică.

Olimpianul urca adesea pe Acropole ca să supravegheze munca şi-şi lua fiii şi pe Alcibiade cu el. De cele mai multe ori rămîneam acasă, ros de melancolie. Văzîndu-mă trîndăvind şi fără chef, Pericle mă chemă şi-mi spuse că nu stă nici în principiile şi nici în metodele lui să hrănească trîntori la el în casă (cît de repede uităm cu toţii ce au

făcut alții !) și că, dacă voiam să mă număr mai departe printre oamenii lui, trebuia să muncesc. Îmi dădea în sarcină registrele provizorii ale tezaurului Ligii, ceea ce însemna muncă, nu glumă !

Liga era împărțită în cinci grupe. În grupa tracică intrau toți aliații de la Metone la Enos, în grupa helespontică erau cuprinse cetățile Bosforului și ale Chersonesului, în grupa ionică toate porturile de la Asos la Milet, în grupa carică, insulele Rodos, Casos și altele. În sfîrșit exista și o grupă insulară care cuprindea : Eubeea, Cicladele, Egina și se întindea pînă la Lemnos. În total, patru sute și mai bine de aliați, de colonii și de vasali, plătind fiecare un tribut diferit și în mod diferit. Unii plăteau o dată la șase luni, alții o dată pe an, unii trimeteau numerar, alții se achitau în natură, unii deschideau credit la vreun mare negustor, alții suportau cheltuielile garnizoanei noastre.

În vremea aceea, Alcibiade începuse să hoinărească prin cetate cu vărul lui mai în vîrstă, Euriptolem. Prefera să iasă cu el pentru ca să pară mai mare. Avea zece ani și se străduia să-și întipărească pe față o expresie serioasă și să discute cu cei mari. Dacă-l oprea cineva pe stradă și-l mîngîia pe obraz, spunîndu-i vreuna din prostiile pe care noi, cei mari, le spunem copiilor, stăpînul meu se dădea înapoi, se posomora și-l trăgea de mînecă pe Euriptolem ca să plece.

În anul acela s-a întîmplat marea catastrofă de la Samos, catastrofă atît pentru Atena cît și pentru casa noastră.

Șușotelile tainice dintre Aspasia și Pericle cu privire la relațiile dintre Samos și Milet îmi ajunseseră de mult la ureche. Samos era oraș aliat, nu plătea tribut, ci avea doar obligația de a trimite armată și flotă, cum și cînd ar fi fost nevoie. Miletul era oraș supus, plătea tribut și era stăpîn peste Priena, un sat mare revendicat de Samos. Reprezentanții oligarhiei din Samos care erau la putere, vrînd cu orice preț să cucerească Priena, au trimis armată, i-au învins pe cei din Milet și și-au atins scopul. Amintindu-și însă de o veche clauză a alianței, conform căreia orice diferend între aliați trebuie să fie soluționat de Areopag, Miletul a trimis o delegație la Atena ca să-și ceară drepturile. Cînd i-am chemat pe cei din Samos să vină să-și susțină punctul de vedere în Areopag, au refuzat. Pericle

a aşteptat douăzeci de zile un răspuns la mesajul său, dar nu s-a arătat nimeni din Samos şi nici răspunsul n-a sosit. Pe măsură ce timpul trecea, enervarea lui Pericle creştea. „Nimeni nu-i cinstit în Samos“, striga el, iar Aspasia, care era din Milet, repeta ca un ecou : „Nimeni, dragul meu !“

În sfîrşit, răspunsul sosi sub forma unui refuz de a purta orice discuţie. Am avut atunci prilejul să admir hotărîrea Olimpianului ! Răspunsul sosise seara şi, în ziua următoare, patruzeci de nave de război îşi întinseră pînzele pornind spre Samos. Cînd se adunase Bulé ? Cînd fuseseră numiţi strategii ? Cînd fuseseră strînse toate echipajele ?

Cele patruzeci de corăbii ale noastre s-au îndreptat spre Samos, de unde reprezentanţii oligarhiei plecaseră din timp, refugiindu-se la satrapul Pisutnes din Sardes. Strategul nostru instaură democraţia pe insulă, încasă o amendă foarte mare — vreo optzeci de talanţi — şi se întoarse plin de entuziasm. Pînă aici lucrurile merseseră bine şi Olimpianul îşi freca mîinile.

Pisutnes însă (ce nume-şi găsise şi ăsta, zău aşa !) satrapul Lidiei şi fiul lui Histaspe, fire ambiţioasă şi veşnic în mişcare, vru să se folosească de oligarhia din Samos pentru scopurile lui. Convinse, fără să se fi rugat prea mult, pe conducătorii insulei să se întoarcă acasă, să răstoarne democraţia cu ajutorul lui şi să ia din nou puterea. Le făgădui şapte sute de soldaţi.

— Dacă Atena vă va ataca, spuse el, două satrapii se vor pune în mişcare ca să vă sprijine şi atunci voi, cei din Samos, veţi fi iar în fruntea Ioniei.

Aşa se face că, într-o noapte, cei cîţiva exilaţi, ajutaţi de cei şapte sute de oameni ai lui Pisutnes, toţi mercenari greci — pentru ca satrapul să nu contravină păcii lui Cimon — şi înţeleşi cu oamenii lor rămaşi în Samos, intrară în oraş, luară garnizoana noastră prin surprindere şi proclamară din nou oligarhia pe insulă. Complotul era bine organizat, astfel că fu încununat de succes şi în Lemnos, de unde reprezentanţii oligarhiei reuşiră să ia ostaticii pe care localnicii îi păstrau pentru noi. Pe soldaţii garnizoanei noastre, complotiştii îi trimiseră în dar lui Pisutnes, ca să-i salte inima de bucurie la vederea unor hopliţi atenieni, legaţi doi cîte doi. Dar această înjosire nu fu destul :

flăcăii noştri fură însemnaţi pe frunte cu fierul roşu, semnul fiind o corabie din Samos. Trebuie să mărturisesc că atenienii dăduseră primii exemplul rău cînd au însemnat pe cîţiva membri ai oligarhiei cu o bufniţă pe frunte.

Cînd toate acestea s-au aflat la Atena, s-a stîrnit mare nemulţumire.

— De ce ne-am amestecat în cearta dintre Samos şi Milet ?

— Aspasia e de vină ! E din Milet, i-o fi împuiat capul Olimpianului !

— Olimpianul a făcut o greşeală ! A făcut o greşeală ! A fost prost informat ! Trebuia să ştie cît de puternică e oligarhia la Samos ! Trebuia să ştie cu cine sînt prieteni şi ce relaţii au cu ăsta, cum îl cheamă, cu Pisutnes !

Alţii, mai cumpătaţi şi mai serioşi, vorbeau altfel :

— Pericle a procedat foarte bine. I s-a oferit ocazia să supună Samosul şi să instaureze acolo democraţia şi a profitat de ea. Ce vină are Olimpianul că şeful garnizoanei noastre e un incapabil şi n-a avut grijă să supravegheze uneltirile oligarhiei ?

— De altfel, acum va pleca personal la Samos ca să pună lucrurile la punct. Aşadar, pentru ce să ne neliniştim ? Să ia vreo patruzeci de nave şi să se ducă acolo ! Are să-l zdrobească de la prima ciocnire.

— Crezi că cei din Samos vor sta cu braţele încrucişate ? întreba un altul. Vor umbla prin toată Egeea şi prin tot Peloponesul după aliaţi. Vor trimite şi la Sparta după ajutor, şi la Artaxerxe, vor ridica pe toată lumea împotriva noastră. Şi dacă se pun în mişcare satrapiile apusene ? Unde ajungem ? Ia spune !

Adevărul e că situaţia ar fi putut să ia o întorsătură foarte neplăcută pentru noi, dacă spartanii, care nu respectă nici libaţii, nici jurăminte, ar fi ajutat Samosul. Exista şi teama de răscoale în alte insule din Egeea. Se vede că gînduri de acest fel îl frămîntau pe Olimpian, care se sfătuia mereu cu Metiohos, cu strategii şi cu arhontele eponim [1]. Neliniştea lui se transformă într-o adevărată febră cînd se răsculă şi Bizanţul, cheia Bosforului, pe

[1] Primul din cei zece arhonţi, cel al cărui nume servea la denumirea anului respectiv de arhontat.

unde trecea tot grîul Pontului. Dar inerţia Spartei, repulsia lacedemonienilor pentru acţiuni şi expediţii îndepărtate, îngădui, din fericire, situaţiei să ia altă cale.

Într-o dimineaţă, Pericle îl chemă pe stăpînul meu, care avea pe atunci numai unsprezece ani, şi-i spuse cu seriozitate :

— Nepoate ! Azi plec spre Samos, s-ar putea să lipsesc multă vreme. Eşti singurul bărbat care rămîi acasă. Vreau să mi-o predai aşa cum ţi-o las. Rămîne sub ocrotirea ta, dar să asculţi şi de Silicos ! Îmi promiţi ?

— Îţi jur ! spuse cu vioiciune Alcibiade.

Viclenia lui Pericle dădu roade. În cele cîteva luni cît lipsi el, stăpînul meu fu de o cuminţenie exemplară. Îndată după orele de clasă, se întorcea în fugă acasă. La început, fiindcă nu puteam să alerg după el, credeam că vrea s-o şteargă şi-l strigam. De fiecare dată, însă, îl găseam în sala mare, cuminte şi serios, ca un adevărat paznic al casei. Cînd bătea cineva în poartă, îl chema numaidecît pe sclavul portar ca să afle cine era şi ce voia. Nu se mai zbenguia şi nu mai juca zaruri în drum, nu se mai lua la trîntă prin cartier. Acum, însă, ne dădea bătaie de cap în alt fel : se răstea la profesori. Într-o zi, profesorul lui se îmbolnăvi şi, ca să nu piardă timpul, Alcibiade hotărî ca, în timpul bolii sale, să se ducă la altul. Am sosit la noul profesor unde erau adunaţi şi alţi copii. Stăpînul meu dădu bineţe şi ceru *Iliada* lui Homer vrînd să continue fragmentul la care se oprise cu celălalt profesor.

— *Iliada* lui Homer ? întrebă bătrînul profesor. N-am aşa ceva.

Stăpînul meu se înfurie.

— N-ai *Iliada* lui Homer ? strigă el revoltat.

— Şi de ce aş avea-o ?

— Dar ce fel de profesor eşti... ignorantule ? şi înainte de a fi apucat eu să-l opresc, ridică mînuţa şi-l lovi peste faţă. Profesorul rămase împietrit la locul lui şi Alcibiade ieşi grăbit din clasă. Eu pălisem. Sîntem pierduţi, îmi spuneam. Profesorul are să ne reclame la pedonomi[1] sau la sofronişti[2] şi ce o să ne facem ? Şi Pericle care nu-i aici să ne salveze !

---

[1], [2] Arhonţi care supravegheau tineretul.

În drum spre casă l-am certat pe Alcibiade cu cea mai mare asprime de care eram în stare :

— E un om bătrîn ! Nu ţi-a fost ruşine să ridici mîna asupra lui ? Ar fi putut să-ţi fie tată.

— Huleşti, Silicos... Tatăl meu ar fi avut operele lui Homer !

— Ce te faci dacă se duce la heliaşti ? am spus eu ca să-l sperii.

— Prostii ! Auzi, la heliaşti ! Las-o mai moale. Nu cumva are să se ducă şi la Areopag ? Dacă-i dă mîna, să ne reclame. Să vedem cum are să judece tribunalul reclamaţia unui profesor care n-are nici una, auzi dumneata ! nici una din operele lui Homer !

— Zeiţă ! Şi cînd mă gîndesc că Pericle nu-i aici.

Fraza asta îl înfurie pe stăpînul meu, care mă întrerupse strigînd cu violenţă : „Ţine-ţi gura !" Auzindu-l, cîţiva trecători se întoarseră miraţi să ne privească. Fără să-i pese cîtuşi de puţin, Alcibiade îşi văzu mai departe de drum, îndreptîndu-se spre sala de gimnastică a Liceului. Asta era o altă trăsnaie a stăpînului meu, care încerca mereu să intre în sala de gimnastică, deşi n-avea vîrsta legală.

La liceu, portarul nu ne dădu voie să intrăm.

— E nepotul lui Pericle... am spus eu. Lasă-ne.

— Al lui Pericle... atunci se schimbă treaba... iertaţi-mă... poftiţi...

Stăpînul meu îşi îndreptă trupşorul, îl privi drept în ochi pe portar şi-i spuse răspicat :

— Nu intru ! Nu sînt nepotul nimănui ! Sînt Alcibiade Alcmeonidul ! Să mergem, Silicos !

De la incidente la impertinenţă, de la impertinenţă la încăierări şi jocuri primejdioase, faima stăpînului meu se răspîndea şi creştea în lumea copiilor din Atena.

Între timp, la Samos, Pericle o cam băgase pe mînecă...

Faptele s-au întîmplat aşa cum am să vi le povestesc. Le cunosc bine, fiindcă unul din prietenii mei a luat parte la această campanie.

Îndată ce a sosit vestea că şi Bizanţul s-a răsculat, Pericle a pornit cu şaizeci de corăbii şi patru strategi spre

Samos, care trimisese șaptezeci de nave să atace Miletul. Flota noastră le-a întîlnit lîngă Samos, în momentul cînd se întorceau în port. A urmat o scurtă bătălie navală și numai în cîteva ore i-am învins pe dușmani, care au pierdut treisprezece nave de război și cinci de transport. Totuși, în urma unui atac deznădăjduit, dușmanul reuși să spargă aripa noastră stîngă, să-și deschidă drum și avu timp să se adăpostească în portul insulei. După terminarea bătăliei au sosit la fața locului ajutoarele cerute de Pericle din Chios și din Lemnos, adică alte douăzeci și cinci de corăbii.

A început un asediu în regulă. Pericle a construit pe uscat un triplu zid care înconjura orașul, tăindu-i astfel orice posibilitate de aprovizionare, în timp ce pe mare avea o flotă de optzeci și cinci de corăbii.

Pînă aici lucrurile au mers bine și Pericle trimitea relatări în stil de corespondență comercială afirmînd că, în scurtă vreme, Samosul se va preda. Dar iată că au început să circule zvonuri privitoare la apropierea flotei feniciene care venea să ajute Samosul răsculat ! Olimpianul căzu în cursă și, fără să-și spună că o hotărîre atît de importantă nu putea fi luată de Pisutnes, că un ordin de acest fel trebuia să vină de la Susa, adică de la Artaxerxe — ceea ce ar fi însemnat o grosolană încălcare a tratatului lui Cimon — în loc să trimită doar o avangardă, porni cu șaizeci de corăbii spre Insulele Helidonice, lăsînd la Samos numai douăzeci și cinci de nave de război. Ajunse în orașul Caunos din Caria unde așteptă două săptămîni, fără să zărească ivindu-se nici o navă, nici o pasăre. Atunci se produse dezastrul ! Văzînd că flota plecase și că nu mai erau asediați decît de o forță redusă, cei din Samos se pregătiră în mare taină și atacară într-o noapte cele cîteva corăbii ale noastre care supravegheau intrarea în portul lor. Le scufundară, se întoarseră împotriva celorlalte nave ateniene venite în grabă în ajutor și ieșiră biruitori. În felul acesta, în cele două săptămîni cît ținu lipsa lui Pericle, Samosul putu să aducă pe mare ce poftea. Pisutnes, care fusese anunțat, trimise provizii pentru mai multe luni. După paisprezece zile, aflînd de cele întîmplate, Pericle se întoarse repede la Samos, ai cărui locuitori se retraseră iar între zidurile lor. Asediul

reîncepu. Era un asediu epuizant, fără asalturi, fără eforturi, un asediu de lungă durată. Rapoartele lui Pericle căpătară un stil mai dramatic și mulți spuneau că Sofocle, care era strategul lui, îl ajuta să le întocmească.

La Atena domnea mare neliniște. Asediul trebuia să ia sfîrșit imediat. Ce s-ar fi întîmplat dacă, urmînd pilda Bizanțului, care se declarase solidar cu Samosul, alți aliați ar fi ridicat și ei capul ? Ce s-ar fi întîmplat dacă orașele mici, sătule de actele arbitrare ale comandanților atenieni, s-ar fi răsculat și ele ? Samosul trimisese la Sparta soli pentru a cere ajutor, eforii îi primiseră și convocaseră consiliul peloponesiac pentru a discuta situația ! Din fericire, corintienii susținuseră că orice alianță are tot dreptul să pedepsească pe unul din membrii ei fără ca nimeni să poată interveni, astfel că Sparta nu veni în ajutorul Samosului. Dar mai înainte ca toate aceste vești să sosească la Atena, în Bulé și printre strategi domnea o mare neliniște. Alte patruzeci de nave plecară în mare grabă, avînd în fruntea lor pe strategii Hagnon și Formion, un tînăr plin de viață și de îndrăzneală. Arhontele eponim luă asupra lui sarcina de a explica lui Pericle de ce i se trimiteau întăriri cu strategi care n-aveau mînă liberă.

Cîteva zile mai tîrziu fură pregătite încă douăzeci de corăbii de război și alte treizeci de corăbii din Chios și Lesbos primiră ordin să se adune la Samos. Întreaga flotă a confederației fu mobilizată ; o sută șaptezeci și cinci de corăbii asediau acum Samosul.

La Atena lumea continua să fie neliniștită și Catisachis trebuia să țină piept tuturor clienților care veneau în frizeria lui.

— Trebuie să grăbim lucrurile, spunea unul. Cu cît trece timpul, cu atît e mai rău ! Toate slăbiciunile noastre ies la iveală.

— Firește ! spunea un altul. Un aliat s-a răsculat — cel mai mare și mai puternic, asta-i adevărat — am trimis toată flota Ligii și n-avem încă nici un rezultat.

— O să avem mii de rezultate ! exclama furios Catisachis. Pînă-n douăzeci de zile flota noastră are să fie înapoi ! Și are să aducă pradă de război, are să aducă și talanți și sclavi !

— Pradă de război elenă, sclavi eleni... spuse un client pe un ton dojenitor.

— Desigur eleni ! spuse cu vioiciune Catisachis. Dar talanții pe care-i cheltuim pentru construcțiile de pe Acropole și din Pireu nu sînt eleni ? A părut asta ciudat cuiva dintre voi ? Ați zis ceva ?

Intrasem în a cincea lună de asediu. Datorită întăririlor primite, asediul progresa. Un triplu zid încingea orașul, astfel încît nici un suflet nu putea intra sau ieși din el, afară, bineînțeles, de spioni, care au totdeauna metodele lor. Crezînd că vor reuși ca prima oară, cei din Samos trimiteau oameni în tabăra noastră pentru a răspîndi zvonul că flota feniciană e pe aproape, dar pățania trecută fusese o lecție și, în afară de cinci corăbii care patrulau lîngă Rodos, toată flota rămînea la Samos.

Cum încercuirea se prelungea, se ivi nevoia de a se organiza viața armatei. La Samos se adunase un popor întreg. Pericle împărți flota în opt escadre și porunci ca șapte din ele să efectueze încercuirea, iar a opta să se odihnească. Vorba vine că era odihnă, fiindcă oamenii erau trimiși pe țărmurile de peste drum ale Ioniei ca să cumpere alimente. Vasele se duceau la Efes, la Halicarnas sau urcau pînă la Smirna și Clazomene.

— Cum merge asediul ? întrebau cei din porturi.

— Cum să meargă ?... tot așa...

Parc-ar fi fost vorba de un bolnav ! Într-una din aceste călătorii, o corabie a noastră se întoarse aducîndu-l pe inginerul Artemon din Clazomene, un bătrînel simpatic și liniștit, care șchiopăta puțin. Știa pe dinafară toată opera lui Homer, recita din Pindar și putea să declame coruri întregi din ultima tragedie a lui Sofocle. Mi s-a spus că stătea ceasuri după ceasuri să deseneze planuri cu o trestie subțire pe nisipul umed. Inventa diferite mașini pe care le construia fie din lemn, fie din fier. Se pare că inventase mașini de asediu, care dărîmau ziduri și sfărîmau porți.

Trierarhul corăbiei care venise cu el, mîndru de această descoperire, îl conduse numaidecît în cortul lui Pericle care, enervat și obosit din cauza situației, îl primi prost și nici nu vru să audă de planurile lui. Se mărgini să spună că-l va chema cînd va avea nevoie de el.

Cîteva zile mai tîrziu am pornit la atac, dar cei din Samos, preveniţi poate de cineva, ne aşteptau. Adunaseră pe zid o mulţime de obiecte grele de tot felul : pietre, fierărie, grinzi groase, mobile masive şi le aruncau asupra vitejilor noştri, care se străduiau să urce pe zid cu ajutorul scărilor. Mulţi de-ai noştri au fost ucişi şi foarte mulţi răniţi.

Atunci Olimpianul a poruncit să fie adus Artemon.

Bătrînelul îi descrise lui Pericle cele două maşini pe care le născocise. Una se numea berbec, cealaltă broască ţestoasă şi era o completare a celei dintîi. Aceasta era alcătuită dintr-o grindă lungă şi puternică avînd la una din extremităţi un cap greu de fier. Pe toată lungimea lemnului erau ţintuite mînere, pentru ca de fiecare parte să fie apucat de cîte cincisprezece soldaţi. Cu ajutorul acestei arme uriaşe, cei treizeci de viteji aveau să se repeadă asupra unei porţi lovind în ea cu toată greutatea şi avîntul berbecului îmbrăcat în fier.

— Bine ! Dar cum să ajungă soldaţii mei atît de aproape de o poartă încît s-o poată lovi fără să fie atacaţi de cei dinăuntru ? întrebă Pericle.

— Aşteaptă puţin, spuse Artemon fără să-şi piardă cumpătul. Pentru asta o să construim broaşte ţestoase, adică nişte scuturi uriaşe, orizontale, care îi vor ocroti pe soldaţii berbecului. Fireşte, broaştele vor fi ţinute de alţi oameni.

— Şi de ce le-ai spus broaşte ţestoase ?

— Fiindcă seamănă cu carapacea lor.

Pericle fu entuziasmat de planul desenat de Artemon şi porunci să se înceapă imediat lucrul. Fiindcă Artemon era şchiop şi nu putea alerga încoace şi-ncolo ca să supravegheze lucrările, Olimpianul porunci să i se facă un jilţ portativ şi bătrînelul putu fi văzut în tabără, cocoţat pe el şi transportat în goană de patru soldaţi.

Cînd primul berbec fu terminat, se făcu o încercare. Ostaşii construiră o bucată de zid şi o poartă, la depărtare destul de mare de oraş, pentru ca să nu fie văzuţi de cei din Samos şi o companie începu exerciţiile cu berbecul, conform instrucţiunilor lui Artemon. La început soldaţii nu se pricepeau, erau lipsiţi de elan şi treaba mergea greu. Unii dintre ei se răniră. Pericle îşi încruntă sprîncenele,

dar bătrînelul șchiop coborî din jilțul lui și arătă soldaților cum trebuie ținut berbecul ca să-l arunce înainte în ultimul moment, din goană, după care să se îndepărteze spre laturi. Soldații înțeleseră îndată cum trebuie să-și ia vînt și, după cîteva lovituri, poarta începu să trosnească, iar lemnăria să salte din loc și să se sfarme.

Artemon supraveghea neobosit fiecare lucrare, dînd instrucțiuni cum să se monteze fierăria și lemnăria, cum să fie cumpănit berbecul și cum să se țintuiască toartele. Cînd obosea, se repezea pînă la cortul lui Sofocle care, plin de entuziasm, începea să declame versuri împreună cu el.

Îndată după ce mașinile fură terminate, începu atacul. Ocrotiți de broaștele țestoase, cei zece berbeci acționau cîte doi, în diferite puncte ale zidului și la poarta pe care o indicase Artemon. Cînd lemnăria uneia și a alteia și a mai multor obiective începu să se sfarme, cînd, după aceea, se iviră crăpături mari în ele, asediații încercară să dea foc broaștelor țestoase aruncînd cîlți aprinși asupra lor, dar Artemon, care prevăzuse totul, le îmbrăcase cu aramă, astfel că nu luau foc. Asediații încercară să coboare frînghii cu lanțuri ca să apuce berbecii și să-i tragă sus. Izbutiră să prindă unul din ei și fură foarte încîntați crezînd că au scăpat de primejdie. Dar cînd văzură că porțile lor se dărîmă în trei locuri, fură cuprinși de disperare. Înălțară semn că se predau și trimiseră soli la Pericle.

— Nu primesc nici o discuție, nici un fel de tratative ! le spuse acesta. Iată condițiile noastre.

Condițiile erau următoarele : Să predea toate navele aflate în port sau aiurea. Să predea un număr de ostatici și anume pe aceia pe care-i va cere Atena. Să plătească cheltuielile campaniei, socotite la două sute de talanți. Să-și dărîme zidurile și să nu mai ridice niciodată altele.

Artemon se întoarse la Clazomene cu o navă de război, pe care i-o pusese la dispoziție Olimpianul.

La întoarcerea lui Pericle, atmosfera la Atena era apăsătoare. Asediul însemnase o cheltuială serioasă pentru tezaurul public. Firește, Samosul avea s-o plătească, dar numai în rate anuale. Morții erau în număr destul de mare. O mulțime de familii erau îndoliate și, ceea ce era

mai important decît orice pentru Atena, întreaga campanie precum şi sfîrşitul ei erau lipsite de glorie!

La frizerie, Catisachis se înfuria auzind ce spuneau şi cum bîrfeau clienţii săi, dintre care majoritatea erau orăşeni din clasa de mijloc şi vreo doi mari aristocraţi.

— Nici dacă Olimpianul ar fi fost o femeie gravidă nu i-ar fi mers mai bine! A născut victoria la nouă luni!...

— Ce victorie, sărmane! răspundea altul. O victorie schiloadă şi de şapte luni!

Catisachis se transforma într-o fiară şi se aprindea de mînie.

— Cum adică schiloadă şi de şapte luni? E, totuşi, o victorie! Ceea ce spun eu e atît de adevărat, încît marele serviciu pe care Pericle l-a adus democraţiei a fost recunoscut public. I s-a cerut să rostească discursul funebru din acest an! Aţi spus ceva?

— Bine, sărmane... Ştim noi cum se fac treburile astea... E orator bun şi le-o fi cerut prietenilor lui politici să facă propunerea... Atîta te pricepi tu la culisele politicii?...

La noi acasă, Aspasia era neliniştită. Seara, cînd n-aveam oaspeţi, studia cu Pericle discursul pe care avea să-l rostească la ceremonia funebră. Instinctul ei feminin o avertizase că opinia publică şovăia. Circulau tot felul de glume usturătoare, care ajungeau pînă la urechile ei, fiindcă oricît de deasă era cortina tăcerii, pe care diverşi linguşitori o coborîseră în jurul lui Pericle, se întîmpla mereu să-i vină cîte o prietenă binevoitoare, care, sub pretext că vrea să-i facă un serviciu, îşi picura otrava spunînd cu un aer întristat:

— Scumpa mea, ieri seară soţul meu a fost undeva în vizită. A auzit lucruri înfiorătoare... M-am grăbit să vin să ţi le spun, ca să ştii...

Aspasia turba, dar nu-şi trăda tulburarea şi nici faţă de Pericle nu arăta nimic. Mă chema şi-şi revărsa furia asupra mea.

— Tu te învîrteşti toată ziua prin oraş, de ce nu vii să-mi spui ce se vorbeşte? Ce înseamnă asta? Tot n-ai înţeles încă ce obligaţii ai în casa noastră?

Pe măsură ce se apropia ziua cînd Pericle avea să-şi rostească discursul, Aspasia devenea mai nervoasă. Ceruse prietenilor să nu vină pe la noi şi-l ajuta pe Olimpian.

— Greu n-are să fie să spui generalităţi. Nu de ele mă tem ! Măreţia Atenei, puterea ei, întinderea alianţei, apoi elogiul morţilor, al vitejiei nemuritoare etc... Astea vor merge strună. Dar nu se poate să nu vorbeşti despre campanie ! Trebuie să spui două cuvinte despre ea, nu poţi trece sub tăcere evenimentul care a prilejuit direct ceremonia !

— Desigur, trebuie să vorbesc despre Samos ! Dar cum să justific prelungirea asediului ?

Aspasia nu răspunse. Tăcerea ei stărui cam mult, dar, dintr-o dată, chipul i se lumină.

— N-ai să justifici nici o prelungire ! Dimpotrivă, ai s-o subliniezi ! Ai să faci o comparaţie, ai să spui că în timp ce lui Agamemnon, care avea alături de el pe toţi elenii, i-au trebuit zece ani de zile ca să cucerească Troia, ţie, care aveai mult mai puţine forţe, nu ţi-au trebuit nici zece luni ca să supui Samosul, cel mai puternic şi mai bogat oraş din Egeea răsăriteană !

— Bravo, Aspasia ! Foarte frumos ! E o figură retorică admirabilă ! Stai să scriu imediat ! Pericle şovăi, apoi spuse : Desigur, e frumos, dar nu trebuie oare să pomenesc ceva despre Artemon şi despre maşini ? Despre berbecii şi despre broaştele lui ţestoase ?

— Vrei să-ţi transformi discursul în grădină zoologică ? E drept că Artemon a construit maşinile, dar cine le-a folosit ?

— Despre lucrările de construcţii să vorbesc ? Despre Partenon, despre Odeon, despre Pireu ?

— Mai bine nu... Abia au început. Ai să pomeneşti altă dată despre ele. Întîi să vedem că s-a isprăvit ceva...

La ceremonia funebră se adună multă lume. Conform rînduielii, urnele cu cenuşă fuseseră aşezate sub tribuna ridicată pentru această împrejurare.

Oameni din toate clasele veniseră să-l asculte pe Pericle. Femei îndoliate, mari bogătaşi fără treabă, dornici să-şi omoare timpul, tineri dornici să-l vadă pe Pericle, sărăcimea pregătită să exploateze durerea oamenilor şi să ciupească vreo pomană.

Ceramicos era aproape plin. O mulţime de veterani ai campaniei veniseră să primească laude. Recruţii aveau să alcătuiască garda de onoare, iar ici-colo, în mulţime, pu-

teau fi zăriţi soldaţi mai în vîrstă, care luptaseră la Micale, în Egipt, în Cipru.

Cînd se urcă la tribună, Pericle era mişcat. Cuvîntarea lui fu foarte frumoasă, e drept. Singura exagerare a fost ideea aceea a Aspasiei în legătură cu cei zece ani ai războiului lui Agamemnon la Troia, comparaţi cu cele zece luni ale campaniei lui din Samos. Dar tocmai asta a fost pe placul mulţimii ! Capetele se înălţară, ochii începură să strălucească şi feţele să se înviorează. Pericle termină cu un epilog, superb, aşa cum numai el, cu ajutorul Aspasiei, se pricepea să facă, epilog în care frumuseţea gîndirii se îmbina cu ritmul desăvîrşit al frazei. Fraze de acest fel deveneau lozinci, pe care le spunea şi le repeta pînă şi ultimul hamal din agora. Oamenii fură cuprinşi de un entuziasm atît de mare încît femeile, care purtau în mîini cununile menite să împodobească urnele cu cenuşă, se apropiară spontan şi-l încununară. Arăta ca un atlet care ar fi învins în lupte ! Numai bătrîna Elpinice, sora lui Cimon, găsi prilej să-i strecoare şi ea un cuvinţel. Se apropie de Pericle care străbătea cu pas rar mulţimea, împărţind zîmbete şi strîngeri de mînă în dreapta şi-n stînga, şi-i spuse :

— Toate astea sînt minunate, Pericle ! Meriţi aceste cununi, tu, care ai condus la moarte atîţia tineri atenieni frumoşi, nu împotriva fenicienilor sau a mezilor, cum făcea fratele meu, ci distrugînd o cetate elenă mare şi frumoasă !

Atunci Pericle lăsă la o parte politeţurile, plecăciunile şi purtările alese şi-i spuse o grosolănie :

— Sărmană Elpinice ! cînd eşti bătrînă, poţi să te găteşti mult şi bine că fată mare nu te mai faci ! Apoi îi întoarse spatele şi se depărtă.

După revolta din Samos, concluziile pe care le trăgeau oamenii, în legătură cu simpatiile politice ale acestui oraş, erau contradictorii.

Catisachis susţinea că puterea Atenei fusese demonstrată în mod strălucit.

— Cel mai puternic aliat al nostru a ridicat capul cu sprijinul acelui satrap nemernic... cum îl cheamă ? întreba pe unul din ajutoarele sale.

— ...Pisutnes...

— ...cu sprijinul acestui Pisutnes, dar noi l-am zdrobit în nouă luni. Și, ascultați-mă pe mine ! În tot acest răstimp, afară de Bizanț — dar cine ia în seamă orașul ăsta și apoi la ce să te aștepți din partea unor urmași ai megarienilor ? — nici un alt aliat nu a îndrăznit să se răscoale, deși Samosul a făcut pe dracu-n patru ca să găsească sprijin, trimițînd după ajutor chiar și la Sparta ! Lesbos și Chios ne-au ajutat cît au putut ! Prin urmare, unde vedeți voi slăbiciune ? Ați spus ceva ?

— Dar a fost nevoie de o sută nouăzeci de nave, de două sute de talanți și de nechibzuința Spartei ca s-o putem scoate la capăt ? Și dacă nu era șchiopul acela din Clazomene cu mașinile lui, am mai fi căscat gura și acum sub zidurile Samosului. Dacă baza alianței noastre este atît de șubredă, încît trebuie să ne lăudăm că nici un aliat nu s-a răsculat, atunci ce am făcut în toți acești ani ? Ce se întîmpla dacă în loc să se răscoale Bizanțul se răscula Eubeea ? Atunci s-ar fi dus totul de rîpă.

— De ce să mă gîndesc că s-ar fi răsculat Eubeea ? De ce să mă gîndesc că s-ar mai fi răsculat și alt aliat ? Ce motiv au să se răscoale ? Nici unul ! Își plătesc tributul, altceva nu le cerem. Cît despre orașele în care avem garnizoane, să îndrăznească numai să se răscoale !

— Nu-i așa ! răspunse clientul care vorbise. Nu-i de loc așa. Poate că aliații ne respectă, dar nu ne iubesc. Se tem de noi. Ar fi trebuit să procedăm altfel ca să întărim Liga.

— Cum ?

— Să dăm aliaților cîteva drepturi. De pildă, noi îi obligăm să-și rezolve neînțelegerile dintre ei în fața tribunalelor noastre. Atunci ar fi trebuit să le dăm dreptul să aleagă și ei dintre atenieni pe judecătorii care ar putea să-i judece mîine. Am mai fi putut face și altceva. Forțele aliate sînt conduse de zece strategi ai noștri ! Toți sînt atenieni ! Ar fi trebuit să fie opt ai noștri și doi ai aliaților, dintre cei care în loc de tribut dau nave de luptă și armată !

— Îți bați joc ! strigă revoltat Catisachis. Să dau eu drept chiotului sau naxiotului să aleagă judecători la Atena ! Să-mi las corăbiile de război în seama unui strateg din Samos sau din Lesbos ? Ia te uită ! Mai bine să

încheiem discuția fiindcă văd că habar n-aveți de politică ! Eu atîta vă spun : numai dacă va veni vreodată ziua blestemată cînd hegemonia va trece din mîinile noastre în alte mîini, vor înțelege elenii cît de ponderat și cît de blînd s-a exercitat puterea noastră ! Frizerul se întrerupse, respiră adînc și spuse : Ați înțeles ce v-am spus ? Dacă ați fi înțeles, ați fi adepți ai lui Pericle. Pînă și eforii din Sparta periclieni au fost nevoiți să devină adepți ai lui Pericle.

— Ei ! exclamă cineva, ăia se încurcă mereu în șmecheriile lor ! Ei sînt adepți ai cercului...[1]

Această glumă înveseli iar pe toată lumea, dar cel care vorbise despre tribunale și despre strategi — am aflat mai tîrziu că era un negustor de grîne — aduse din nou vorba despre alianță.

— E așa cum spun eu. Nu trebuie să le dăm impresia că se supun, ci că participă !

— Că participă ? spuse enervat Catisachis, că participă ? cum adică ? Ce înseamnă că participă ? Să fie mulțumiți și ultramulțumiți că participă la gloria noastră ! Ia te uită ! și arătă cu foarfece spre stînca Acropolei, unde marele templu începea să se ivească dintre schele.

Îndată după înălțarea primei schele pe Acropole, sărăcimea căzu în admirație. Un popor întreg trăia datorită acestor schele. Demosul cheltuia talanți cu nemiluita și nu era familie în Atena care să nu tragă folos de pe urma campaniei de construcții. Antreprenorii și meșteșugarii făceau afaceri de aur. Cît despre mărmurari, nu mai pridideau cu comenzile, fiindcă, printre altele, ieșise moda ca fiecare casă să aibă cîte un Hermes la poartă. Era un vechi obicei religios, care se răspîndise în vremea aceea la Atena. Nu numai habotnicii și superstițioșii i se supuneau, fiecare cetățean voia ca zeul, simbol al prosperității, să-i ocrotească locuința.

Pireul și Partenonul înghițeau cele mai mari sume de bani. Unul simboliza puterea celuilalt. Sus, pe stîncă, templul se înălța treptat și lîngă el, sublimă, aproape terminată, se vedea statuia cea nouă, marea statuie de bronz a

---

[1] **Joc de cuvinte intraductibil : *perikliki* (adepți ai lui Pericle) și *pereyeliki* (circular).**

Atenei, pe care, întorcîndu-se în amurg de la muncă, credincioşii ei se opreau s-o admire din depărtare, aurită de razele soarelui care apunea. Uriaşă, înaltă de patruzeci de coţi, puternică, cu coiful pe cap şi cu scutul în mînă, dar senină şi calmă, Atena privea în jos spre oraşul care se întindea la picioarele ei. Pentru această Atenă, pentru această nouă şi falnică zeiţă de marmură, se stîrni mare zarvă în adunare. Reprezentanţii oligarhiei se străduiau să facă greutăţi cu orice prilej, astfel că unul dintre conducătorii lor, Nicias al lui Niceratos, încercă să împiedice făurirea noii statui. Nicias declară că era o mare impietate faţă de zeiţă să aşezăm noua statuie în locul vechii statui de lemn, care în timpul războaielor medice putuse fi salvată, pe jumătate arsă, din oraşul incendiat de Xerxe. Habotnic, superstiţios şi mărginit, Nicias (cel care a fost mai tîrziu strateg împreună cu stăpînul meu în Sicilia) declară în adunare că statuia de lemn, un lemn vechi şi mîncat de cari, căzuse din cer şi, prin urmare, numai pe ea trebuia s-o venerăm. Pericle răspunse că, dacă ar fi fost aşa, ar fi trebuit să spargem sau să topim toate celelalte statui. Din fericire, atacurile polemice ale lui Nicias dădură greş şi, acum, zeiţa falnică şi puternică păzea de sus oraşul. Lîngă ea se desluşea o schelărie deasă, un vălmăşag de scînduri, de frînghii şi de lanţuri, învăluind ca o coajă şi ascunzînd privirilor templul cel nou. Mii de muncitori lucrau sub ordinele lui Fidias, ale lui Ictinos, ale lui Calicrate, ale lui Mnicle şi, treptat, o operă care părea să atingă desăvîrşirea se întruchipa în marmură. Într-adevăr, fiecare amănunt al templului care se apropia de sfîrşit era o capodoperă atît de măreaţă, încît de pe acum dobîndise un aer de antichitate. Ictinos şi Fidias lucrau toată ziua acolo sus şi, adesea, nici nu mai coborau la casele lor ca să doarmă, ci trăgeau un pui de somn pe aşternuturi improvizate. Pericle urca destul de des pe Acropole ca să supravegheze lucrările.

Într-o zi îl întrebă pe Ictinos :

— După ce reguli te călăuzeşti pentru proporţii, Ictinos ?

— După inspiraţia mea, răspunse acesta cu multă simplitate.

La Pireu se construia un întreg oraş. Pericle adusese un inginer vestit, pe Hipodamos, şi era minunat, era surprinzător să vezi cum planurile lui se înfăptuiesc şi zămislesc o ordine şi o frumuseţe care nu se putea întîlni în nici un alt oraş al Eladei, cel puţin în cele pe care le cunoşteam eu. Hipodamos hotărîse că toate drumurile aveau să fie drepte, încrucişîndu-se în unghiuri tot drepte. La Pireu, agora era o capodoperă... Unde găseai la Atena o asemenea agoră ! Ce depozite ! Ce vămi ! Încăpeau în ele mărfuri de mii şi mii de talanţi ! Dar cheiurile !... Pînă şi stîlpii de fier de care se legau corăbiile erau sculptaţi : unul înfăţişa un cap de gorgonă, altul un delfin, altul un falus — asta ca să aibă oamenii ce glumi...

Mulţi sculptori îi cereau lui Pericle permisiunea de a-l folosi pe Alcibiade drept model. Avea paisprezece ani, era foarte frumos şi expresia lui se făcea mai serioasă, ceea ce-i dădea un farmec în plus. Într-unul din atelierele unde ne duceam venea şi Socrate. Tăcea totdeauna şi rămînea aplecat asupra lucrului său. Cînd intra Alcibiade lăsa totul şi stătea nemişcat, privindu-l pe stăpînul meu cu uimire şi cu admiraţie. Alcibiade observă şi se prefăcu nemulţumit.

— De ce se uită aşa la mine urîtul ăsta ? Parc-ar vrea să mă mănînce...

Apoi începu să fie măgulit de stăruitoarea atenţie a lui Socrate, mîniindu-se repede cînd celălalt nu se mai uita la el şi nu-şi mai ridica ochii de pe lucrul său.

Într-o zi Socrate lipsi de la locul lui.

— Ce s-a întîmplat cu omuleţul acela care lucra în colţ ? întrebă Alcibiade.

— Socrate ? spuse un meşteşugar. Ne-a lăsat. S-a lăsat şi de sculptură. Nu-i plăcea. Îi place mai mult să discute despre ce-i drept şi ce-i nedrept ! Du-te de-l caută...

După ce Samosul fu îngenuncheat, în dorinţa de a-l distra pe Olimpian, Aspasia reîncepu să adune seara la noi în casă prieteni şi artişti. Întrunirile nu erau prea dese, dar mai totdeauna ne apucau zorile. Dintr-un artist neînsemnat cum era, Socrate deveni în scurt timp una din cele mai cunoscute figuri din Atena. Nimeni nu ştia din ce trăieşte, fiindcă-şi petrecea toată ziua discutînd în agora sau

sub vreun portic. Ciugulea din dreapta și din stînga, fiind invitat și la prînz și seara. Stătea ceasuri întregi la soare în vreun colț al agorei sau se ducea să se întindă sub pini, deasupra teatrului lui Dionisos, acolo unde se plimbau tinerii în fiecare seară și rămînea la pîndă. Pînă să se însereze, se adunau în jurul lui vreo zece băieți care-l ascultau. Cînd nu vorbea, așteptau toți tăcuți pînă deschidea gura, de parcă avea să iasă aur din ea.

Cînd nu voia să vorbească, nu puteai să scoți un cuvînt din gura lui. Îi spuneai ceva, dar îți dădeai seama că nu te aude. O dată, cineva îl întrebă ce-l apucă de nu vorbește și el răspunse că îl împiedică demonul.

Lunile treceau și sus, pe Acropole, schelele deveneau tot mai rare în jurul templului, care se elibera treptat din coaja lui de lemn. Pericle îi zorea pe Ictinos și pe Fidias, fiindcă voia să-l inaugureze la sărbătoarea marilor Panatenee. În ciuda grabei de care dădeau dovadă antreprenorii, templul nu fu terminat la data stabilită și toate celelalte pregătiri de sărbătoare trebuiră să aștepte. Mai mult chiar, în ultimele zile, un accident avu loc în Partenon. Cel mai bun muncitor căzu de pe o schelă și-și zdrobi oasele. Îl duseră numaidecît la vraci. Nefericitul scuipa sînge și abia-și trăgea sufletul. Vraciul spuse că nu mai avea mult de trăit, ceea ce-l întristă pe Pericle. Dar zeița Atena, care voia ca templul ei să rămînă neîntinat, se arătă în vis Olimpianului și-i spuse ce trebuia să facă pentru a-l vindeca pe muncitor, care gemuse toată noaptea în așternutul său. Soția lui pregătise cele necesare ca să împodobească leșul și le înșirase în fața ei, așa cum se obișnuiește în popor. Ce leacuri dezvăluise zeița lui Pericle ? Cum le pregătise el însuși ? N-am putut afla niciodată. Sigur e că omul se făcu bine ! Plin de entuziasm, Pericle îi porunci lui Fidias să facă o statuie în cinstea Atenei-Higeia.

— Din bronz, Fidias... dar să nu mă coste cît ochii din cap !

— Cred și eu ! răspunse cu oarecare ironie artistul, totuși făcu statuia din marmură.

Așadar, în anul acela, marile Panatenee s-au sărbătorit o dată cu inaugurarea templului. Atena era tot timpul în sărbătoare. Fiecare a treia zi era o sărbătoare sau se făcea

vreo jertfă. Cînd Agrauliile[1], cînd Alao[2], cînd Antesteriile[3], cînd Schiroforia[4], cînd nu mai știu ce... O dată am stat și le-am numărat. Fuseseră peste șaizeci de sărbători într-un an, afară de jertfe!

— Poporul trebuie să se distreze și să aibă ce face, spunea Pericle.

Cu cît se apropia ziua dublei sărbători, cu atît frămîntarea creștea și se-ntindea în toată Atena. Zvonul despre frumusețea și perfecțiunea Partenonului trecea din gură în gură. Ani de zile schelele dese ascunseseră orice amănunt. De jos nu vedeai decît o învălmășeală complicată și dizgrațioasă de lemnărie, în jurul și deasupra căreia forfotea o mulțime nesfîrșită de meșteșugari și de muncitori.

Cînd suna încetarea muncii și cînd oamenii coborau obosiți, îndreptîndu-se spre casele lor, atenienii îi opreau în drum și încercau să scoată ceva de la ei. Cîte coloane avea templul? întrebau. Cum arată canelurile? În ce culoare se vopsește? Ce reprezintă basoreliefurile? Ce pictează pictorii? Întrebarea cea mai tainică dintre toate era: Cine a văzut statuia pe care Fidias o sculptează la Adetos? Statuia din aur și fildeș? Cum arată?...

În curînd toată Atena visa la templul cel nou.

Cu trecerea anilor, Catisachis ajunsese arțăgos și morocănos. Rămăsese același fanatic admirator al lui Pericle și nu putea deschide gura fără să spună „Olimpianul". Uneori, în timp ce tundea sau potrivea cuiva barba, îl auzeai murmurînd: „Slăvite! Slăvite!" și dacă îndrăzneai să-l întrebi dacă-ți vorbește ție, se supăra.

— Ție!... exclama el cu dispreț. Ți-aș fi spus ție slăvite? Unul singur e slăvit! Da, slăvit!

Trebuia să știi despre ce e vorba ca să înțelegi ce vrea să spună. Era aproape ca în Misterele eleusine... Multă

---

[1] Agrauliile — sărbătoare în cinstea lui Agraulos, fiica lui Cecrops.

[2] Alao — sărbătoare a femeilor în luna Poseideon (noiembrie) la începutul tăierii viței.

[3] Antesteria — sărbătoare dionisiacă în Atena antică, la sfîrșitul lui februarie.

[4] Schiroforia — sărbătoare din luna Schiroforion (iunie). Cu acest prilej marele preot al lui Erehteus purta o umbrelă sacră. Ceremonia avea ca scop îndepărtarea arșiței.

lume era ca el în anul acela, mulţi îl aveau numai pe „Pericle“ în gură.

În ajunul Panateneelor, Catisachis îşi închise prăvălia. Prefera să piardă decadrahma pe care ar fi cîştigat-o de la numeroşii lui clienţi, decît să piardă vreun amănunt al pregătirilor.

— Am să cutreier tot oraşul ! Vreau să-mi satur ochii de măreţie şi de bogăţie, vreau să simt pînă în adîncul fiinţei ce înseamnă să fii atenian !

Toată lumea era afară. Mulţimea urca şi cobora pe străzi căscînd gura. Hotelurile erau pline. Nu era casă fără oaspete. Din toate părţile Ligii, din cele mai îndepărtate colonii, chiar şi din cele pontice, veniseră reprezentanţi care însoţeau ofrandele sau animalele pentru jertfele hotărîte zeiţei. Pînă şi cîţiva beoţieni se încumetaseră să vină, străduindu-se să treacă neobservaţi, deşi erau recunoscuţi îndată după accentul lor greoi.

În ajun m-am dus şi eu în Ceramicos, de unde urma să pornească procesiunea. M-am dus singur, fiindcă Alcibiade rămăsese acasă, dornic să se gătească din ajun pentru procesiunea la care avea să ia parte în rîndul efebilor. În Ceramicos se adunase mult popor care admira animalele trimise de celelalte oraşe : boi graşi cu coarne lungi şi tălăngi de argint, alţii mai zvelţi şi mai mici, animale negre din Ionia cu coarnele aurite şi copitele ţintuite cu argint. Insulele în care creşterea vitelor avea o mare dezvoltare trimiseseră vite frumoase dar mici, junci albe cu pete gălbui. Dar cele mai frumoase din toate erau cele venite din Eubeea, cu crupe înalte, cu părul vîrtos şi tare, care ridicau capetele şi mugeau cu privirea sălbăticită. M-am mirat, aflînd că Turioi, una din coloniile noastre, trimisese un singur animal pentru jertfă.

În agora era atîta îmbulzeală că trebuia să lupţi ca să-ţi poţi face drum. Pe măsură ce timpul trecea, strigătele vînzătorilor, sosiţi din cele patru părţi ale Aticei, creşteau şi deveneau tot mai asurzitoare. Pe străzi, lumea veselă şi însufleţită se pregătea pentru marea sărbătoare.

Într-adevăr, ziua a douăzeci şi una din luna Targelion a anului patru din a optzeci şi cincea Olimpiadă a rămas

una din zilele neuitate ale vieții mele. Înainte încă de a se fi crăpat de ziuă, toată casa fusese cuprinsă de agitație. Pericle și Alcibiade se pregăteau să pornească spre Ceramicos, unde urma să se formeze procesiunea. Sclavii aduceau repede, plini de zel, tot ce li se cerea și Aspasia supraveghea fiecare amănunt din îmbrăcămintea Olimpianului. Pericle se înfășură într-o hlamidă de un albastru închis, încălță sandale aurite, se încinse cu o spadă scurtă, insemnul calității sale de strateg, și-și puse pe cap coiful cel mai frumos, un dar al lui Fidias, care pe fiecare parte sculptase artistic în aur și aramă capul Atenei. Gătit astfel, se opri în fața unei oglinzi ca să se admire. Pe Atena! Ce impunător era! Avea o față liniștită și pășea ca un rege. Pe urmă intră Alcibiade!... Zei, cum de făuriți uneori perfecțiunea și o trimiteți aici pe pămînt ca să-i chinuiască pe ceilalți oameni și să aprindă în inimile lor o sete de nestins! Ce revelație am avut în clipa aceea! Îl vedeam în fiecare zi, cunoșteam cel mai neînsemnat amănunt al chipului său, aș fi putut descrie și umbrele pe care jocurile de lumină le desenau pe fața aceea, totuși, cînd l-am văzut în licărirea palidă a zorilor ivindu-se zîmbitor în cadrul ușii, în hiton alb, cu capul puțin aplecat înainte, cu părul ondulat sclipind ca razele de soare, numai că n-am îngenuncheat ca să mă închin.

Au plecat însoțiți de slugi și eu, nesocotind regulile de etichetă, de rang și de clasă socială, am ieșit și m-am așezat pe drumul pe care avea să treacă procesiunea. Acoperișurile din jur erau negre de lume, un vuiet urca din oraș și se întindea pretutindeni ca o hidră. La apariția primelor șiruri de purtători ai urnelor de aur, strigătul care se ridică din piepturi fu atît de puternic, încît acoperi psalmodierea rapsozilor și animalele, rămase încă la Ceramicos, începură să se zbuciume înspăimîntate. În clipa aceea, soarele răsări dincolo de Himet și primele lui raze luminară — o, minune! — Partenonul!

Templul scînteia și strălucea ca de o lumină proprie și un norișor trandafiriu, abur al cerului, se așeză deasupra lui, mesaj al zeiței care se mîndrea împreună cu poporul ei.

— Minune ! Minune ! striga mulţimea. În clipa cînd procesiunea trecea prin agora, strategii o opriră din cauza îmbulzelii şi atunci un exaltat — am aflat mai tîrziu că era Catisachis — ţîşni din mulţime şi se aruncă la picioarele lui Pericle. Prinse în pumni pămîntul pe care călcase Olimpianul, îl sărută şi, ferindu-l cu grijă, se întoarse în rîndurile mulţimii.

— De ce ai luat cu tine ţărîna aceea ? l-am întrebat mai tîrziu.

— Ca s-o pun lîngă zeii mei casnici ! răspunse el cu un glas care tremura de emoţie.

N-am putut urmări în voie procesiunea. Era multă lume şi, scund cum eram, nu puteam să văd bine şi nici să mă înalţ mereu în vîrful picioarelor. Întîi trecu un detaşament al gărzii oraşului, format din robi traci cu suliţe de aramă. Apoi cetăţenii foarte bătrîni, păşind încet şi ţinînd în mîini ramuri de măslin. După ei venea un regiment de hopliţi tineri, care-şi făceau stagiul militar ; coifurile lor erau coborîte de parc-ar fi fost gata de atac. Un murmur străbătu mulţimea la ivirea celor vreo sută de meteci, care purtau fiecare cîte o albie, simbol al poziţiei lor în oraş, plină de flori — trandafiri şi oleandri — pentru ca spectacolul să fie mai puţin comic.

Obosit de atîta stat în picioare, încercam tocmai să mă strecor prin mulţime şi să găsesc undeva un loc unde să mă odihnesc, cînd am auzit pe cei de lîngă mine întrebîndu-se unul pe altul :

— Cine-i ăsta ? Cine e ?

— Uitaţi-vă la efebul acela ! Uitaţi-vă ce minunat e !

Am înţeles că era vorba de Alcibiade şi, vrînd să mă conving, m-am înălţat cît am putut în vîrful picioarelor ca să-l văd. Era mai înalt decît ceilalţi copii şi păşea cu capul sus. Fără voie, cei de o vîrstă cu el lăsaseră un gol în jurul lui, de parc-ar fi vrut să-l lase să umble nestingherit, de parc-ar fi vrut să îngăduie frumuseţii lui să strălucească şi mai tare.

Era aproape de amiază şi simţeam că nu mai pot rezista. Am plecat spre casă, astfel încît n-am văzut nici peplonul, nici pe fetele tinere purtînd coşuri pline de flori, nici oficialităţile, nici animalele împopoţonate cu mii de zorzoane pentru acest prilej.

La terminarea studiilor, stăpînul meu cînta din liră, știa pe de rost pe Homer, pe Hesiod și pe Simonide, de-ți împuia urechile cu ei, știa mitologie și putea să spună pe dinafară toate figurile de retorică.

Acum alerga toată ziua la sala de gimnastică a Liceului, firește unde veneau toți tinerii de neam. La toate întrecerile sportive se străduia să fie primul. Era o desfătare a ochilor să-l vezi gol, uns cu ulei, adevărată statuie, aruncînd discul sau greutatea ori luptînd. Puternic și sprinten, își destindea și-și aduna alternativ trupul, își înșfăca rivalul și începea lupta, apoi se liniștea și se întindea gîfîind pe nisipul cald al palestrei.

Fidias venea uneori și admira împreună cu mine trupurile tinere încleștate în luptă.

— Frumusețea are nevoie de libertate, Silicos ! îmi spuse el într-o zi, arătînd spre Alcibiade. Nu pot sili o asemenea făptură divină să rămînă ceasuri întregi nemișcată într-o anumită poziție. Asta ar însemna prefăcătorie. Și atunci vin să-mi umplu ochii cu frumusețea lui aici, unde nu bănuiește că-l urmăresc, că mă hrănesc din perfecțiunea lui. Uită-te la el... aprins... cu părul ondulat care strălucește ca aurul în soare.... cîtă frumusețe... cîtă grație !... cîtă forță... uită-te ! lupta începe iar... Ce gesturi... Cîtă viață, cîtă mișcare !

Pe vremea aceea, toată Atena vorbea despre frumusețea divină a stăpînului meu și despre înțelepciunea lui Socrate.

Mă îndoiam destul de serios pe atunci de înțelepciunea lui Socrate, fiindcă-mi spuneam că dintr-un sculptor era cu neputință să ajungă un înțelept într-un timp atît de scurt. În ce privește însă mlădierea și ingeniozitatea spiritului său, era încă de pe atunci neîntrecut. În clipa cînd scriu aceste rînduri se șoptește în oraș că unii vor să-l pîrască pentru că propovăduiește „demoni noi". Nu știu dacă-și vor duce la capăt amenințările, mie, însă, mi-ar părea foarte rău ca bătrînul să pățească ceva. În ciuda răutăților pe care mi le spunea odinioară, am pentru el un fel de veche simpatie. Avea atîta admirație pentru bietul meu stăpîn !

Încă de pe atunci își începuse Socrate jocul periculos. Nu exista profesor, sofist sau pseudoînvățat pe care

să nu-l silească să discute cu el. Și era într-adevăr o desfătare să-l urmărești și să-l auzi încolțindu-i cu întrebările, încurcîndu-i în propriile lor răspunsuri și, în cele din urmă, după o observație care-și atingea ținta, legîndu-i de mîini și de picioare în fața discipolilor lui, care făceau cerc în jur și-l urmăreau cu gura căscată de admirație.

Cît despre stăpînul meu, niciodată nu pierdea ocazia de a se certa cu cei de vîrsta lui și de a face rămășaguri monstruoase. Fie că mergeam la o serbare, că ne plimbam sau că făceam vreo excursie, Alcibiade era totdeauna centrul grupului. Cîte nebunii nu scornea ! Cîte farse nu făcea proștilor din grup ! Răspunsurile iuți și usturătoare, rămășagurile excentrice pe care de cele mai multe ori le cîștiga provocau admirația celor de vîrsta lui, ba chiar și a multora vîrstnici.

Într-o zi a pus rămășag că pînă-ntr-o lună avea să dreseze zece prepelițe, ca să ajungă de neînvins în luptele de prepelițe.

— O lună ! exclamară unii rîzînd.

— Da ! Pînă-ntr-o lună am să le aduc în fața voastră ! Cît îmi dați dacă-mi cîștig rămășagul ?

— Nu cumva ai să le înveți să numere pînă la cinci ?

— Poate c-o s-o fac și pe asta. Cît îmi dați dacă am să cîștig ?

— Cît ai să ceri, spuse Calias, fiul lui Hiponicos și nepot al celebrului Calias, adică cel mai bogat moștenitor din lumea elenă.

— Foarte bine, spuse Alcibiade.

— Dar tu cît dai ?

— Cît vei cere !

Eram în luna Boedromion [1] și prepelițe se găseau pretutindeni. În anul acela treceau în grupuri foarte mari și vînătorii care-și întindeau plasele la Sunion cîștigau cîte patru și cinci drahme pe zi, vînzîndu-le cu un obol perechea. Cît despre Meidias, cunoscutul crescător de prepelițe, făcea afaceri de aur. Le aduna și le învăța să lupte între ele. Le jumulea aripile ca să nu poată zbura, le vîra

[1] Cea de a treia lună a anului în Atena antică, corespunzînd lunilor septembrie-octombrie.

două cîte două într-un cerc pe care-l desena pe nisip și le asmuțea după metode proprii. Prepelița care izbutea s-o scoată pe cealaltă din cerc ieșea biruitoare. Spectatorii din afara cercului puneau rămășaguri. Păsările aveau legate de picior sfori de diferite culori ca să poată fi deosebite una de alta.

— Veniți, domnilor ! Prepelițe ! Bine crescute, dresate, antrenate la orice, frumoase și ordonate ! striga Meidias, care făcea el însuși pe crainicul.

Alcibiade cumpără de la el douăzeci de prepelițe nedresate. Le luă cu colivie cu tot, mi le puse în circă și-mi porunci să mă duc acasă și să-l aștept. El zăbovi la Meidias ca să cumpere grăunțe și să-i ceară sfaturi. Am dus colivia în camera stăpînului meu, care a sosit peste puțin. A închis ferestrele și a dat drumul păsărilor, care au început să zboare înnebunite prin cameră. Trei din ele s-au lovit atît de tare de pereți încît și-au spart capetele și s-au prăbușit moarte pe podea. Am ieșit din cameră și le-am lăsat pe toate fără apă pînă-n seară. Cînd ne-am întors, făcuseră murdărie peste tot, pe scaune, pe pernele răspîndite pe jos, pe pat. Puțea a găinaț. La intrarea noastră s-a stîrnit iar mare învălmășeală. Păsările se zbăteau ca nebune. Alte două s-au lovit de pereți și au murit și ele.

— Au să se prăpădească toate ! spuse Alcibiade. Ia te uită ! Am și pierdut cinci ! Stai să le dau apă, să vedem ce au să facă !

Le-a dat apă și le-a aruncat grăunțe pe podea. Încetul cu încetul, păsările s-au obișnuit să se adune în jurul grăunțelor pe care le arunca Alcibiade în fiecare zi, totdeauna în același loc. S-au îmblînzit și acuma veneau în zbor spre Alcibiade ori de cîte ori intra în cameră. Stăpînul meu învățase de la Meidias să șuiere ca ele și scotea sunete prelungi : „frrrr..."

Într-o zi, una din păsări s-a așezat din zbor în palma deschisă a lui Alcibiade.

— Asta are să fie prima pe care am s-o dresez ! hotărî el imediat și-i legă o sfoară de picior, ca s-o deosebească de celelalte.

Într-o dimineață, trecînd prin fața camerei, Pericle simți duhoarea, intră și fu cît p-aci să cadă lat cînd văzu

cele cincisprezece păsări care se învîrteau pe podea și făceau murdărie peste tot.

— Vrei să faci din cameră un coteț ? Ce înseamnă asta ? Mîine-poimîine ai să bagi aici și un struț !

— Tu ai păuni, eu de ce să n-am prepelițe ? a întrebat Alcibiade.

— Prostii ! Eu îmi țin păunii în grădină ! Pentru ce ții prepelițele în cameră ? Ca să-ți murdărească patul ?

— Vreau să le învăț să numere pînă la cinci.

Pericle rămase înmărmurit. I se tăiase răsuflarea și nu găsea cuvinte. Încercă să spună ceva, dar începu să se bîlbîie.

— Vrei să faci prepelițe matematiciene, prostule ? izbuti el să articuleze în sfîrșit. Ce sînt prostiile astea ? Ești bărbat în toată firea, mîine-poimîine ai să depui jurămîntul de cetățean ! Cum ai să mai ieși în lume cînd are să se afle de nebunia asta ?

— Să se afle ! Am pus rămășag cu Calias al lui Hiponicos.

— Zeiță protectoare ! Îndură-te de el ! Și-a pierdut mințile ! Și ce-or să spună oamenii despre mine ? Ce-or să spună ?

— Nimic mai rău decît spun despre mine ! Au spus că am lipsit două zile de acasă ca să stau la unul din admiratorii mei. Au spus că la sala de gimnastică am bătut un sclav cu toiagul și că l-am ucis ! De fapt l-am pocnit de două-trei ori pentru că a vrut să treacă înaintea mea. Cînd l-am pălmuit pe învățătorul care nu avea operele lui Homer, au spus că am aruncat cu pietre în el și că i-am spart capul. Să spună ce poftesc dacă țin neapărat să vorbească despre mine !

— Scoate numaidecît păsările astea scîrboase din cameră !

— Și unde să le duc ?

— Unde vrei ! Du-le în grădină ! Păsările astea scîrboase...

— Nu sînt scîrboase. Mănînci carnea lor !

— Haide, prostule ! Numaidecît dai drumul la un sofism !

Pericle plecă trîntind ușa și, fără să piardă timpul, stăpînul meu se duse în grădină — care nu era prea

mare — şi se căzni toată după-amiaza să facă o colivie din trestie.

— Cum o duc prepeliţele tale ? îl întrebau prietenii, care începuseră să-şi bată joc de el.

— Aveţi răbdare... aveţi răbdare... spunea Alicibiade.

În cîteva zile, gluma se răsuflă şi toată lumea uită de pariu.

Socrate nu îndrăznise pînă atunci să vină la Pericle acasă, unde seara se aduna lume multă — sofiştii, artiştii şi oamenii politici ai Atenei. Într-o zi îşi făcu curaj şi veni.

— Iartă-mă, Aspasia, spuse el zîmbind, că vin în casa ta nepoftit şi neanunţat, dar am aflat că toată înţelepciunea şi gloria Atenei se va aduna astăzi aici şi n-am vrut să pierd o astfel de lecţie. De altfel, de mult îl tot rog pe prietenul nostru comun Cefalos să mă ia cu el. Nădăjduiesc că ţi-a spus cît de mult doresc să iau parte la adunările voastre, dar siracuzanul ăsta se tot fereşte, din cine ştie ce tainice motive, să mă aducă aici. Iată deci că am hotărît să vin singur.

— Fii bine venit, Socrate ! răspunse Aspasia. Cefalos nu mi-a spus niciodată nimic, dar am auzit multe despre tine. Te-ai lăsat de sculptură, arta tatălui tău, şi acum cauţi adevărul discutînd cu tinerii. Poate că nu-i cea mai bună metodă... Casa mea, Socrate, îţi este totdeauna deschisă şi sper că vei găsi mai uşor adevărul aici, împreună cu noi ! Sînt ani de cînd sub acest acoperiş se adună din toate părţile elenismului filozofi străini şi sofişti, care ne explică gîndurile lor şi concluziile la care ajung. Ar fi nedrept şi urît ca tu, un atenian, să nu te bucuri de un tratament asemănător în această casă.

— Îţi mulţumesc, Aspasia, pentru cuvintele tale bune. Dacă trebuie să descopăr vreodată adevărul, e de bănuit că am să-l găsesc mai curînd aici, lîngă tine, fiindcă e îndeobşte ştiut că adevărul şi frumuseţea sînt surori. Trebuie însă să-ţi mărturisesc că azi simt oarecare tulburare, oarecare sfială, fiindcă mă aştept să întîlnesc minţi luminate. Pe Anaxagora...

— Da ! Lui Anaxagora nu-i place să fie întrerupt, Socrate... Ţine seama de asta...

În clipa aceea intră Anaxagora urmat de o suită de admiratori și în încăpere se așternu tăcerea.

Aspasia ieși în întîmpinarea filozofului și Socrate își aruncă privirile în jur, căutîndu-l pe Alcibiade. Deși era un flăcău în lege de șaisprezece ani, stăpînul meu nu avea încă voie să stea cu cei mari. Dornic, însă, să afle ce se va întîmpla în seara aceea, despre ce avea să vorbească Anaxagora și ce observații avea să facă Socrate, îmi poruncise să rămîn, prefăcîndu-mă că-l ajut pe intendentul Evanghelos, care dădea porunci sclavilor.

— Să-mi spui ce face Socrate, îmi zise Alcibiade, înainte de a se culca.

În ziua următoare mă chemă în grădină, unde-și îngrijea prepelițele.

— Ei ? Ce a zis Socrate ieri seară ?

— N-a zis nimic, băiatule. Nimic...

— Ești un somnoros ! Se vede că ai tras un pui de somn în colțul tău și acuma vii să-mi spui că Socrate a tăcut !

— N-a zis nimic, lumina mea.

— Nimic ? N-a rostit nici o frază ? exclamă furios Alcibiade.

— Ba da, a spus o frază... la sfîrșitul serii...

— Va să zică a vorbit ! Și ce a spus ?

— Uite ce a spus. Anaxagora explica tot felul de lucruri și vorbea despre legi, arătînd deosebirea dintre legea naturii și legile oamenilor. A vorbit mult și cînd s-a oprit, în tăcerea ce se lăsase, s-a auzit ca o șoaptă, o întrebare a lui Socrate : „Ce e legea ?“ Toți s-au întors spre el și l-au privit mirați de parc-ar fi spus o tîmpenie, dar nimeni n-a răspuns. Tuturor le era somn. Era tîrziu, aproape de cîntatul cocoșilor și au plecat cu toții. Numai Aspasia i-a spus lui Pericle după plecarea oaspeților că în altă seară va trebui să se discute ce înseamnă legea.

— Așadar, nu i-a răspuns nimeni ! Bine ! Într-una din zilele astea am să mă duc să mă întîlnesc cu Socrate. Dacă a întrebat, înseamnă că el nu știe ce e legea. Am să-i spun eu ce e.

— Crezi că nu știe ?...

— Atunci de ce întreabă ?

— Fiindcă-i un şmecher, mizerabilul! Un mare şmecher! Tu nu l-ai auzit vorbind. Aşa face totdeauna... Face, dragă Doamne, pe neştiutorul... Pune întrebări cu o naivitate prefăcută, pe urmă așteaptă. Deunăzi treceam prin Stoa Poichile[1] şi iată că Socrate se apropie de un grup. M-am oprit și eu ca să ascult. Și ce crezi că a început să spună? Că știe un singur lucru, și anume că nu ştie nimic... A spus că a venit pe acolo ca să învețe și să se mai lumineze la minte. Să fi văzut numai cum îi scînteiau ochii de şiretenie în clipa aceea. Ceilalţi, neştiutori, i-au spus să-şi dea osteneala și să asculte. În scurt timp s-a ajuns la un adevărat interogatoriu. Socrate se așezase pe jos cu picioarele încrucișate și începuse să pună întrebări. Și cînd începe el să pună întrebări, îl apucă noaptea. Cum şi de ce şi cînd şi de unde şi de cînd şi cine şi de la cine şi cui! i-a năucit, nu știau ce să mai răspundă!

— Astea-s vorbe, Silicos! Eu nu mă tem! Ai să vezi tu!

— Tu ştii mai bine, stăpîne! am răspuns văzînd că Alcibiade e gata să se aprindă și să mă ocărască.

Seara, cînd Pericle, Aspasia, Pericle cel tînăr, fiul lor — care era copil nelegitim, fiindcă Aspasia nu avea cetăţetenia ateniană — și Alcibiade s-au întîlnit la cină, singură Aspasia, totdeauna vorbăreaţă, se auzea. Stăpînul meu, care de obicei la masă era limbut, uneori chiar gălăgios, îşi vîrîse nasul în farfurie şi nu arunca nici o privire în jur.

— Ţi s-au înecat corăbiile în seara asta? îl împunse Aspasia. Sau poate divina Afrodita s-a milostivit să-ţi arunce o privire?

Stăpînul meu nu răspunse. La sfîrşitul mesei însă, cînd Aspasia se instală comod lîngă Pericle, care avea o digestie rea şi voia să fie liniştit după cină, în loc să le spună noapte bună şi să plece, Alcibiade se aşeză cu picioarele încrucișate pe dalele de marmură şi, privindu-l cu un aer provocator pe Pericle, îl întrebă:

— Epitrope! Ce e legea?

— Poftim! exclamă rîzînd Aspasia. Prin urmare, nu-i vorba nici de corăbii înecate, nici de divina Afrodita, nici de altceva... Vrei să te încurci cu politica!

---

[1] Porticul „pestriţ", adică multicolor, împodobit cu picturi.

— N-am să mă încurc! Am să fiu om politic. Spune-mi, Pericle, poţi să-mi explici ce e legea ?

— Pe zei, băiete ! În fiecare zi urmăresc cum se fac legile, uneori le fac chiar eu, cum să nu ştiu ce e legea ?

— Atunci ce-i ? Spune-mi !

— Legea e ceea ce hotărăşte adunarea demosului ! Ce hotărăşte ea că trebuie sau că nu trebuie să se facă.

— Şi ce hotărăşte demosul ? Binele sau răul ?

— Pe Zeus ! Fireşte că binele, copilul meu ! Binele ! Cum ar putea să hotărască răul ?

— Ai dreptate ! Dar ia spune-mi : dacă, aşa cum se întîmplă în regimurile oligarhice, conducerea o au numai cîţiva cetăţeni şi dacă *ei* hotărăsc ce trebuie şi ce nu trebuie să se facă, atunci ce înseamnă ?

— Din moment ce cetăţenii care hotărăsc se află la conducere, înseamnă că şi hotărîrea lor e lege.

— Şi dacă un tiran îşi însuşeşte puterea şi dă porunci, sînt şi ele legi ?

— Desigur, din moment ce porunca o dă cel care deţine puterea !

— Bine, dar atunci cînd e răsturnată o lege ? Nu cumva atunci cînd cineva mai puternic ia conducerea prin forţă şi-i sileşte pe cei mulţi să facă ce vrea el ? Ce-i place lui ?

— Aşa-i, fireşte...

— Prin urmare, un tiran care-i sileşte pe cetăţeni să se supună capriciilor lui e un duşman al legii ?

— Fireşte ! Adineauri am greşit cînd am dat numele de lege poruncii unui tiran, care nu ţine seamă de consimţămîntul poporului, ci izbuteşte să-şi impună voinţa cu forţa.

— Bine, şi dacă cei puţini, adică oamenii oligarhiei, în momentul cînd au conducerea în mîinile lor, poruncesc poporului să facă ce vor ei, fără să-i ceară vreodată părerea ? Ce spui tu că-i asta ? Constrîngere sau lege ?

— De oriunde ar veni o poruncă, fie ea scrisă sau nescrisă, dacă are la bază violenţa şi nu acceptarea, trebuie să spunem că e mai degrabă constrîngere decît lege.

— Bine, epitrope, dar cînd poporul, care e stăpîn în adunare, votează o măsură şi o impune celor bogaţi, fără să le ceară consimţămîntul, fapta lui nu-i mai curînd constrîngere decît lege ?

— Ceea ce spui tu e foarte adevărat, Alcibiade ! Foarte adevărat ! La vîrsta ta eram şi eu tare în chestii de astea. Îmi plăcea să mă joc şi să fac sofisme, cum faci tu acum. Dar e tîrziu ! Du-te la culcare.

— Noapte bună, Alcibiade, îi spuse cu duioşie Aspasia, care urmărise toată convorbirea cu un surîs protector.

Alcibiade spuse „noapte bună" cu un aer jignit şi plecă.

— Trebuie să te ocupi de băiatul ăsta ! spuse Aspasia lui Pericle. E isteţ !...

— Da !... oftă cu mîhnire Pericle. Adică de ce să mă ocup de el ?

— Ai să vezi de ce ! Prezintă-l cu încetul prietenilor tăi, vorbeşte-i despre politică...

— Dacă vrei, ia asupra ta sarcina asta. El e cu capul la prepeliţe şi la pariuri. În curînd are să înceapă să se gîndească la femei şi n-are să-l mai intereseze nimic altceva. De altfel, n-am timp ! Ştii că din zi în zi situaţia e tot mai grea. Azi dimineaţă — nici n-am apucat să-ţi spun — la adunarea demosului, s-a ridicat un omuleţ din popor, tăbăcar dacă nu mă-nşel, care a vrut să cîştige oamenii linguşindu-i cu grosolănie. Fireşte, n-a făcut aluzie la omagiul pe care voia să mi-l aducă demosul, a vorbit aşa, în general, a spus că democraţie înseamnă venirea la conducere a oamenilor din popor, că demnităţi nu trebuie să aibă numai cîteva familii... Auzi ce îndrăzneală !

— Cum îl cheamă ?

— Stai puţin... Cleon... Cleon îl cheamă. Cîteva familii cică ! La mine se referea, nemernicul, fiindcă de ani de zile sînt mereu ales strateg ! La mine, care am dat de lucru tuturor, care am procurat oamenilor pîine cu lucrările ce s-au făcut şi se fac ! Eu, care am obţinut să-i plătesc bine luînd din tezaurul public, care i-am făcut judecători, arhonţi, deputaţi, pritani, apărători ai legii, care le-am dat nu mai ştiu cîte demnităţi !

— Acuma lasă astea ! De ce te pierzi cu firea pentru prostiile unui necunoscut care a vrut să facă pe grozavul faţă de prietenii lui ? Şi oamenii cum au reacţionat ?

— L-au dezaprobat, dar fără convingere ! Din fericire, situaţia externă e destul de nesigură şi în curînd atenţia tuturor se va îndrepta într-acolo. Cearta dintre Corcira şi Corint pentru Epidamnos... Corcira şi Corintul sînt gata

să se bată. Problema asta mai are, însă, un alt aspect. O neînțelegere de familie, să-i zicem, e pe punctul de a se transforma într-o neînțelegere panelenică, deoarece Corintul cere acum ajutor orașelor Ligii peloponesiace. Megara a promis patru nave, Pales alte patru, Epidaurul cinci, Troizenia două ! Mai sînt și alții ! Cearta se întinde. Pe noi ne interesează azi cum vor lupta corintienii. Singuri, ca să rezolve o neînțelegere cu fosta lor colonie, sau în calitate de membri nedreptățiți ai Ligii peloponesiace, care cer ajutorul aliaților lor ? Îți dai seama ce importanță are pentru noi această întrebare ? Între timp, cei din Corcira, care se tem să nu se pună în mișcare întreaga Ligă peloponesiacă, n-au găsit nimic mai bun de făcut decît să trimită ambasadori la Sparta ! Dacă întîlnirea dintre reprezentanții Corintului și ai Corcirei, care are loc în clipa asta la Sparta, nu rezolvă lucrurile, cu siguranță că va fi război. Dacă învinge Corintul, înseamnă că în cîțiva ani avem un rival primejdios. Corintienii sînt buni marinari și învingînd Corcira își fac drum spre Sicilia... Pericle tăcu puțin, apoi spuse în chip de epilog : Deocamdată, să rămînem în afara acestui război și să așteptăm ce întorsătură are să ia. Ești de acord ?

— Nu ! Nu sînt de acord !

— Nu ești de acord ? De ce ?

— Pînă acum, Elada a fost împărțită între Atena și Sparta, Pericle... Corcira a rămas în afară și bine a făcut ! Dacă aș fi fost unul din oamenii ei politici, tot așa aș fi procedat. Dar insula asta e o putere nu numai pentru că, după a noastră, flota ei e cea mai numeroasă, ci pentru că poziția ei față de noi este mult mai independentă decît a Corintului, care constituie, firește, o preocupare pentru noi, dar care, din moment ce noi sîntem stăpîni la Naupactos, e închis în adîncul golfului său, nu-i așa ? Ce se va întîmpla atunci dacă, prin mijlocirea Spartei, Corcira și Corintul se împacă ? Tu nu te gîndești la posibilitatea ca Sparta să invite Corcira în Liga peloponesiacă, folosindu-se de un argument admirabil, de un argument hotărîtor, și anume că, fiind aliata Spartei, prin urmare ocrotită de ea, va scăpa o dată pentru totdeauna de amenințarea corintiană ? Și atunci ? Tot ce ai spus adineauri în legătură cu Corintul și cu drumul Siciliei capătă și mai multă greu-

tate ; superioritatea noastră maritimă față de Liga peloponesiacă ar scădea în comparație cu superioritatea lor pe uscat !

— Bine, dar...

— Știu ce vrei să spui. Vrei să spui că o astfel de posibilitate, adică o rezolvare pașnică datorită mijlocirii Spartei, e exclusă. Din spusele tale, mi-am dat însă seama că dorești în taină reușita acestei intervenții. Ea nu trebuie să reușească pentru nimic în lume ! Din războiul dintre Corcira și Corint noi avem de cîștigat ! E ușor să manevrezi cu îndemînare în această problemă. Pînă acum ai trimis în Corcira numai informații. De ce nu le-ai face și promisiuni secrete, pentru ca, în tratativele cu Sparta, să ia un ton intransigent ? Ai să-mi spui că e de prisos pentru că relațiile lor cu Corintul au ajuns la un punct care nu mai îngăduie nici o putință de înțelegere. Dar de ce să riști o înțelegere ? Ai un prilej unic de a te alia cu Corcira, de a îmbogăți hegemonia noastră cu o podoabă prețioasă ! Gîndește-te la Corcira, cu flota ei puternică, cu poziția ei geografică privilegiată, care, mîine-poimîine, are să-ți ofere prilejul de a avea avangărzi ateniene în apropiere de Capul Iapigian... în Marea Ionică... în Sicilia...

— Taci, biata de tine !

— Da ! Toate astea te sperie ! Din cauza ta am pierdut Egiptul și pînă la Pont te-ai dus doar ca să faci o plimbare militară. Dar, avînd Corcira de partea ta, de ce n-ai încerca să-ți realizezi planurile panelenice ?

— Planurile mele panelenice ! oftă Pericle. De trei ori am încercat să le realizez, Aspasia, și tu știi mai bine decît oricine cît de scump e acest vis pentru mine ! De trei ori am dat greș. Îți amintești cum a răspuns Sparta cînd am convocat aici un congres panelenic pentru reconstruirea templelor distruse de perși ? A pornit cu război și a năvălit în Atica ! A doua oară, cînd, după nimicirea lor, sibariții ne-au rugat să-i ajutăm să clădească un oraș nou, am chemat iar pe toți elenii ca să contribuie la ridicarea noului oraș care s-a numit Turioi. Adu-ți, însă, aminte că la Turioi n-a venit nimeni din orașele dorice ! Și nu știi ce dezvoltare a căpătat noul oraș ! E unul din cele mai bogate din Italia, totuși la Panatenee ne-au trimis un singur bou, în timp ce Miconos, care-i atît de săracă, a trimis

patru... Trebuie să mă gîndesc să micşorez tributul pe care-l plătesc miconioţii... Şi a treia oară, cînd am cerut tuturor oraşelor elenice să trimită la Eleusis primele lor roade în chip de ofrandă către Demetra, nici măcar nu mi-au răspuns... Totuşi sîntem un oraş panelenic. Nu sîntem xenofobi ca Sparta, care a dat xenofobiei putere de lege, numind-o xenelasie — expulzarea străinilor. Din toate oraşele elene ne vin savanţi, ingineri, astronomi, medici şi artişti de seamă. Nu noi îi chemăm. Vin singuri şi găsesc aici sprijin şi admiraţie. Desigur, poporul de jos are prejudecăţi, Anaxagora nu-i prea iubit, dar ăsta-i doar un amănunt. Am devenit un centru panelenic, ceilalţi eleni văd asta şi contribuie la constituirea lui, deşi îi suportă influenţa, nu vor s-o recunoască. Încep să cred că panelenismul s-ar putea realiza numai cu forţa.

— Dacă perşii ar năvăli iar...

— Adu-ţi aminte de războaiele medice, Aspasia... Dar, bineînţeles, nu-ţi poţi aminti de ele, încă nu veniseşi pe lume... Cînd Xerxe a ajuns în Tesalia, jumătate din Elada a fost gata să treacă de partea lui şi numai atunci a acceptat Sparta să facă front comun cu noi. Care a fost primul ei gînd ? Să ne lase să luptăm cu întreaga noastră flotă la Artemision şi nu i-a trimis decît pe cei „trei sute“ la Termopile, construind în acelaşi timp un zid la Istm... Termopilele sînt departe de Sparta, nu meritau decît trei sute de oameni ! Numai prin eroismul şi sacrificiul lui Leonida a putut fi spălată ruşinea eforilor spartani. Dar ce ştii tu despre Salamina şi despre Plateea ? În timp ce atenienii se aflau încă la Egina şi Salamina — vai de acest refugiu ! — în timp ce unica lor forţă era de trei ori glorioasa noastră flotă, iar Mardonios era peste drum, în Atica, spartanilor nici nu le-a trecut prin minte să-i gonească pe perşi din Elada. Fără viclenia lui Temistocle n-ar fi ajuns să se teamă că Atena e gata să se alieze cu Mardonios. Numai aşa s-a putut da lupta de la Plateea. Sparta e din totdeauna singura preocupare a laconienilor. Sînt lipsiţi de pămîntul şi de ţarinile lor, sînt chinuiţi veşnic de teama unei răscoale a iloţilor. Planurile mele panelenice ! Cum să le înţeleagă spartanii ? Şi ceilalţi eleni ? Dacă nu vor să asculte de glasul Atenei, îi vor simţi totuşi farmecul şi poate că-şi vor întoarce cîndva ochii spre ea de bună voie.

Cele mai multe dintre prepelițele stăpînului meu se prăpădiseră, numai două mai erau în viață. Una dintre ele, cea mai deșteaptă, era perfect domesticită. Cînd Alcibiade intra în grădină fluierînd prelung : frrrr... pasărea zbura spre el și se oprea în palma lui întinsă. Dar prietenii stăpînului meu uitaseră de pariu și nici el nu mai aducea vorba despre asta. Erau cuprinși cu toții de o nouă febră : discutau politică. Fiecare spunea ce-i trecea prin minte și stăpînul meu vorbea totdeauna mai mult decît ceilalți.

— Lasă, mă fac eu mare, o să vedeți voi ce pot.

— Mai mult decît a făcut Pericle ce ai să faci ?

Alcibiade răspundea cu brutalitate și trufie, ba chiar, uneori, rostea cuvinte de dispreț la adresa epitropului său :

— Dar ce mare lucru face Pericle ca să nu pot face și eu la fel ?

— De paisprezece ani în șir poporul îl alege strateg !

— L-o fi alegînd poporul, dar Victoria nu-i alături de el ! Să ajung eu strateg, să vedeți cum am să jumulesc Victoria de pene ca să mă împodobesc cu ele !

Prietenii lui îl ascultau uluiți. Unii rîdeau, alții erau cuprinși de oarecare teamă, fiindcă Alcibiade vorbea cu înflăcărare și convingere, cu ochii scînteietori și aruncînd în jur priviri mîndre de pui de leu. Se apropia timpul cînd avea să depună jurămîntul de cetățean și avea să înceapă o viață independentă, fără epitropi și fără îngrădiri. Voia să înceapă să se radă, pentru ca barba lui să se întărească și să crească mai repede, se străduia să se poarte și să se miște în așa fel încît să pară un bărbat adevărat. Bine primit peste tot, Alcmeonidul însuflețea cu prezența lui orice adunare, orice serbare. Mulți băieți de vîrsta lui nu-l iubeau, ci-l dușmăneau și-l invidiau. Cei mai vîrstnici îl admirau pe ascuns, dîndu-și seama că avea să-și cucerească repede faimă în viața publică.

Multe firi slabe și timide începură să se gudure pe lîngă el ca să-i poată aminti despre asta mai tîrziu, cînd avea să devină un om de vază în cetate.

Din seara cînd Socrate intrase la noi în casă, începuse să-l urmărească pretutindeni pe stăpînul meu, la sala de gimnastică, la plimbare, la Poichile. Avea pe atunci cam patruzeci de ani, era, deci, cam de vîrsta mea, dar părea

mult mai trecut și Alcibiade, care avea aproape optsprezece, spunea despre el: „bătrînul cel urît". Avea un nas turtit, obraji osoși și fruntea lată; capul lui era și mai lunguieț decît al meu, avea o barbă ascuțită, iar ochii vicleni și foarte negri aminteau de un satir la pîndă care aștepta să-i pice vreo pradă. Buzele lui groase, întredeschise, descopereau dinți foarte albi și strălucitori.

Stăpînul meu se înfuria cînd îl vedea mereu în cale-i și spunea că va schimba sala de gimnastică sau că va înceta să se mai ducă la Poichile. Dar hotărîrile acestea însemnau mai curînd o cochetărie. Așa-zisa repulsie a lui Alcibiade față de Socrate se transformă curînd într-o imensă dorință de a-l cunoaște, fiindcă el vedea adunîndu-se în jurul „bătrînului urît" pe tinerii cei mai de vază din Atena, pe Hipocrate, fiul lui Apolodor, pe Eriximahos, pe Faidros, pe Andron, pe minunatul Agaton, pe care stăpînul meu era cam gelos, fiindcă numai el i se putea compara în frumusețe și grație, pe Eutidemos, pe Glaucos și pe Polemarhos, fiul lui Cefalos, care veneau aproape zilnic de la Pireu, uneori pe jos, ca să-l întîlnească pe Socrate la locul său obișnuit. Și nu numai tinerii se adunau în jurul lui, veneau și oameni mult mai vîrstnici care-l ascultau vorbind ceasuri întregi.

Într-o după-amiază de primăvară, cînd toată natura era în floare, stăpînul meu, care îmbrăcase un frumos hiton alb, era bine pieptănat și ușor fardat (își pusese puțin roșu pe obraji și-și incondeiase ochii), mi-a spus să urc cu el pe Acropole, unde-l așteptau niște prieteni pentru a le arăta și a-i convinge că în basorelieful procesiunii Panateneelor doi dintre călăreți aveau chipul lui.

Ca să scurtăm drumul, în loc să trecem prin agora și prin Basileion, am luat-o prin Stoa Poichile. Eram cam grăbiți, fiindcă întîrziasem, cînd iată! Socrate se ivi deodată înaintea noastră ieșind din cine știe ce colț întunecat unde pîndea cum își pîndește păianjenul victima.

— Alcibiade! îi spuse el stăpînului meu, care se oprise zăpăcit. Alcibiade! Ți se pare poate ciudat că sînt singurul dintre cei ce-ți admiră frumusețea și tinerețea care mă aflu mereu unde te afli tu, care merg mereu unde mergi și tu, deși nu mă apropii de tine și nu-ți vorbesc așa cum fac numeroșii tăi admiratori. Te rog să crezi că nu un sen-

timent omenesc m-a împins să mă port astfel pînă acum. Un glas interior îmi poruncea să nu mă apropii de tine. Dacă-ți adresez azi cuvîntul, e pentru că vocea a tăcut, pentru că acum am voie să te cunosc. Sînt sigur că pînă azi nici unul dintre admiratorii tăi — dintre cei mulți și falnici care se apropie de tine — n-a scăpat de trufia ta. Ursitoarele ți-au dăruit cu mărinimie toate însușirile. Înainte de orice, ești un flăcău foarte frumos și bine legat...

— Să mergem... i-am șoptit lui Alcibiade, dar el zîmbi înroșindu-se ușor de plăcere la auzul ultimelor cuvinte ale lui Socrate și, fermecat de tonul vocii lui, nici nu m-a auzit. Celălalt a continuat :

— Cine vrea să se încredințeze că spun adevărul, n-are decît să te privească. În al doilea rînd, te tragi din cel mai mare neam al Atenei, cel mai strălucit și mai glorios dintre orașele Eladei. Tatăl tău ți-a lăsat o mulțime de rude și de prieteni. Ești bogat, adică vei fi în curînd bogat, în clipa cînd vei deveni major, și trebuie să recunosc că nu ești desfrînat, cum sînt de cele mai multe ori bogații. Așa se explică de ce i-ai alungat pe cei ce-ți dădeau tîrcoale și-mi închipui că te întrebi de ce dintre toți atenienii sînt singurul care mă silesc să fiu totdeauna lîngă tine și de ce mai sper după ce am văzut cum i-ai descurajat pe ceilalți !

— Nu știi, poate, Socrate... răspunse stăpînul meu cu mult curaj, că mi-ai luat-o puțin înainte. Aveam tocmai de gînd să-ți vorbesc eu primul și să te întreb ce vrei de la mine, de ce mă plictisești și de ce te găsesc totdeauna în calea mea, oriunde m-aș duce ? Într-adevăr, purtarea ta mă miră, iată de ce mi-ar face cea mai mare plăcere să-mi dai lămuriri.

— Dacă ai să mă asculți frumos și în liniște, am să-ți explic totul. Gîndește-te bine însă... să nu ți se pară ciudat dacă am să mă întrerup pe neașteptate, așa cum am început.

— Am să te ascult, Socrate ! Vorbește !

— Dacă mi s-ar fi părut că însușirile despre care am vorbit, adică frumusețea, poziția socială și originea îți sînt de ajuns, aș fi renunțat de mult să te mai urmăresc și să te supraveghez. Dar eu vreau să-ți spun cîte ceva din cele ce gîndești tu însuți despre tine... Socrate respiră adînc și continuă : Dacă un zeu ar fi venit la tine și te-ar fi în-

trebat : „Alcibiade ! Ce-ai vrea mai curînd ? Să trăiești cu însușirile de pînă azi, fără să dobîndești niciodată nimic mai mult, sau să mori ?“, ce-ai fi zis ? Cred că ai fi preferat să mori. Fiindcă, știi ce anume speri tu ? Că în curînd, cînd ai să te înfățișezi în fața demosului atenienilor — cred că e vorba de cîteva luni — ai să ajungi cu siguranță și în scurtă vreme superior lui Pericle și tuturor celor care au făcut vreodată politică. Speri să ajungi atotputernic în oraș și știi că cine e primul la Atena e primul în întreaga Eladă ! Dar eu merg mai departe și-ți spun așa : Dacă Zeus însuși ar veni să-ți spună : „Bine, Alcibiade, ai să fii stăpîn pe toată Europa, dar n-ai să poți pătrunde în Asia“, cred că și de data asta ai dori mai curînd să mori decît să nu poți umple cu numele tău întreaga lume ! Și cred că, după tine, în afară de Cirus și Xerxe, nici unul din oamenii a căror faimă s-a răspîndit peste tot nu e demn de luat în seamă. Poate că de data asta mă vei întreba : „Bine, Socrate, ce legătură au toate acestea cu faptul că m-ai urmărit mereu fără preget ?“ Și eu îți voi răspunde îndată, prietene. Fără mine nu vei ajunge niciodată acolo unde speri să ajungi, fiindcă eu cred că am o mare influență asupra ta. Tu speri că vei conduce Atena și eu sper că te voi conduce pe tine ! Ascultă ! Nimeni, nici o rudă, nici un prieten, nici un tutore, nimeni în afară de mine nu-i în stare să-ți dea ce dorești. Și, dacă pînă acum demonul[1] meu nu mi-a îngăduit să-ți vorbesc, e pentru că ai fost prea tînăr și vorbele mele s-ar fi pierdut în van.

Fascinat ca o pasăre în fața unui șarpe, Alcibiade se așeză, se sprijini de o coloană și, plecîndu-și capul, îi spuse lui Socrate, care se așezase și el în fața lui, cu picioarele încrucișate.

— Vorbele tale, Socrate, sînt și mai ciudate decît tăcerea ta. N-are importanță dacă ce spui e adevărat sau nu. Spune-mi doar de ce crezi că mi-aș putea realiza ambițiile cu ajutorul tău și de ce e imposibil să fac asta fără tine ?

— N-am de gînd să-ți țin un discurs, răspunse Socrate, dar, dacă vrei, putem să discutăm despre asta.

— Numai să nu-mi spui nimic neplăcut... zise stăpînul meu cu sfială.

---

[1] Aici cu sens de duh, „demonion“ al lui Socrate.

— E neplăcut să-ți pun întrebări ?
— Nu, desigur.
— Cum să începem ? Să presupunem că am ajuns la o concluzie justă ?
— Da, să presupunem...
— Prin urmare... dacă nu mă înșel, ai vrea să te prezinți în adunare și să faci politică. Adică să-i sfătuiești pe atenieni ce trebuie să facă. Prin urmare, dacă în momentul cînd ai fi pregătit să urci la tribună te-aș opri și te-aș întreba : „Spune-mi, dragul meu, ce-i preocupă pe atenieni și ce sfat ai să le dai dacă urci la tribună ? E vorba de o problemă pe care o cunoști mai bine tu sau pe care o cunosc mai bine ei ?" Ce ai răspunde, Alcibiade ?
— Aș răspunde că, dacă urc la tribună, vreau să vorbesc despre o chestiune pe care o cunosc mai bine decît ei !
— Ce știi tu ? Lucrurile pe care le-ai învățat de la alții, sau acelea pe care le-ai învățat singur ?
— Ce altceva aș putea ști ?
— Dacă nu mă înșală memoria, ai învățat gramatică, ai învățat să lupți și să cînți la chitară. N-ai vrut să înveți să cînți la flaut din cochetărie...
— Adevărat, altceva n-am învățat !
— Prin urmare, vrei să te ridici și să iei cuvîntul ca să dai sfaturi atenienilor cînd se va discuta în demos despre gramatică ?
— Pe Zeus, nu !
— Atunci cînd va fi vorba despre chitară ?
— Nu, Socrate ! răspunse jignit stăpînul meu.
— Atunci mărturisesc că nu înțeleg cînd vrei să te ridici să vorbești, din moment ce în demos nu prea cred că se discută de obicei despre lupte...
— ...Știu că nu.
— Atunci în legătură cu ce chestiune crezi că va trebui să-ți spui părerea ? Ca să ți-o spui trebuie să fii sigur că e cea mai bună din toate !
— Voi vorbi despre problemele noastre, Socrate. Dacă trebuie să fie război, dacă trebuie să fie pace și despre alte chestiuni politice.
— Adică vrei să te ridici să vorbești cînd adunarea va avea de hotărît cu cine trebuie să facem război și cu cine

trebuie să încheiem pace, nu-i așa ? Dar ia spune-mi : Ce urmărim cînd încheiem pace sau cînd ne războim ?

— N-am înțeles ce ai spus, Socrate.

— Alcibiade, i-am șoptit eu aplecîndu-mă spre urechea lui, e tîrziu, prietenii tăi te așteaptă. Mai bine să plecăm... cu ăsta n-ai s-o scoți la capăt..

— Taci, Silicos ! mi-a spus el răstit, întorcîndu-se spre mine. Spune-mi, Socrate, ce sens are întrebarea ta ?

— Cînd luptăm cu vreo cetate, nu știi de ce ne luptăm ?

— Ba știu, firește ! Luptăm fiindcă cetatea aceea ne-a nedreptățit sau fiindcă ne-a luat ceva care ne aparținea sau fiindcă ne-a atacat ea mai întîi.

— Adică ? În general cum vine asta ?

— Ce înseamnă „în general" ? Cînd sînt nedreptățiți ?

— Exact ! Împotriva cui îi vei sfătui, deci, pe atenieni să lupte ? Împotriva celor care săvîrșesc ceva contra noastră pe drept sau numai împotriva celor care ne nedreptățesc ?

— Asta-i bună ! Păi, dacă s-ar hotărî cineva să atace pe cei care au dreptate, n-ar mărturisi-o !

— Fiindcă nu-i drept să luptăm împotriva celor care săvîrșesc o faptă dreaptă.

— Bineînțeles !

Stăpînul meu începuse să prindă curaj. Se necăjise la început cînd cu dușul rece despre chitară și despre lupte, dar acum credea că se descurcă bine. Își îndreptă ușor spinarea, își potrivi hitonul și-mi zîmbi cu cochetărie, de parc-ar fi vrut să-mi spună :

— Vezi, prostule ? O scot foarte bine la capăt.

Socrate, însă, îi puse o nouă întrebare :

— Dragă Alcibiade, chiar asta-i problema : cine are și cine n-are dreptate. Dar stai puțin. Ai uitat, oare, că n-ai învățat de la nimeni ce e drept și ce e nedrept sau, poate, ai ascultat pe furiș vreun profesor care te-a învățat și asta ? Cine-i acest profesor, Alcibiade ? Spune-mi, te rog, numele lui. Aș vrea să mă duc să învăț și eu de la el...

— Îți bați joc de mine, Socrate ? spuse stăpînul meu care-și pierduse dintr-o dată curajul, dîndu-și seama că celălalt îl lua peste picior.

— Pe Zeus ! Nu-mi bat joc.

— Ce importanță are, Socrate, că n-am avut alt profesor ? În alt mod n-am putut învăța ce e drept și ce nu-i drept ?

— Firește că da... dacă ai descoperit metoda...

— Și crezi că nu pot s-o descopăr ?

— Dacă-ți dai osteneala... Spune-mi însă, la ce vîrstă nu știai să deosebești ce-i drept de ce-i nedrept ? Spune-mi asta fiindcă n-aș vrea să trăncănim prea mult. De pildă, anul trecut știai sau nu știai ?

— Păi... cred că știam...

— Dar acum trei-patru ani ?

— Și atunci !

— Acum cinci ani însă erai încă un copil și totuși știu bine că și atunci te credeai în stare să poți deosebi ce-i drept de ce nu-i drept.

— Ce înseamnă că știi bine ?

— Te-am urmărit adesea cînd te duceai la lecții, sau cînd jucai zaruri sau cine știe ce mai făceai. Pe atunci nu s-ar fi zis de loc că-ți pasă de ce-i drept și de ce nu-i drept ; erai veșnic cu gură mare și te certai cu cei de vîrsta ta, învinuindu-i că fac șmecherii, astfel că ieșeai totdeauna nedreptățit !

— Ce era să fac dacă mă nedreptățeau, Socrate ?

— Întrebi ce trebuia să faci și tu nu știai dacă te nedreptățeau sau dacă îi nedreptățeai tu pe ei ?

— Dar știam, Socrate ! Știam că mă nedreptățesc !

— Prin urmare, după tine, știai și în copilărie ce e drept și ce e nedrept ?

— Știam, Socrate, spuse înciudat stăpînul meu, care simțea că se clatină și-mi aruncă o privire piezișă cerînd ajutor. Trebuie să mărturisesc că am simțit o tainică satisfacție de a-l lăsa prins în plasa lui Socrate, fiindcă el însuși stăruise să rămînă și să discute.

— Cînd ai învățat asta ? Și unde anume ? întrebă mai departe Socrate neînduplecat.

— Nu știu ce să-ți răspund ! Poate că adineauri nu ți-am dat un răspuns bun. Cred că am aflat și eu așa cum află și alții.

— Ne întoarcem iar de unde am plecat ! oftă Socrate. De la cine ai învățat asta ?

— De la cei mulţi! Nu-i crezi demni să dea învăţături?

— Ba da, ei pot să te înveţe să joci zaruri şi alte jocuri.

— Limba pe care o vorbesc am învăţat-o de la cei mulţi!

— Lumina mea! exclamă nerăbdător Socrate, fireşte că de la cei mulţi vei învăţa limba aşa cum vei învăţa şi alte lucruri uşoare. Vei învăţa ce-i lemnul şi ce-i piatra. Dar ce-i drept şi ce-i nedrept... Sînt demni cei mulţi să te înveţe aşa ceva?

— De ce nu?

— Au învăţat ei asta de la cineva?

— Nu ştiu!

— Dacă n-au învăţat de la nimeni, cum pot să predea ceea ce nu ştiu?

— Ai dreptate!

— Deci iată că nu de la cei mulţi ai învăţat ce-i drept şi ce-i nedrept. Şi aşa ajungem la concluzia că Alcibiade, frumosul Alcibiade, Alcibiade Alcmeonidul, fiul lui Clinias şi al Dinomahei, nu ştie ce-i drept şi ce-i nedrept şi că vrea să se prezinte în adunare ca să dea sfaturi atenienilor asupra unor chestiuni pe care nici el nu le cunoaşte...

— Iartă-mă, Socrate, dar mi se pare că atenienii, ca şi ceilalţi eleni, rar se sinchisesc de ce-i drept şi de ce-i nedrept. Mai curînd se gîndesc la interesele lor şi eu nu cred că interesul cuiva e unul şi acelaşi lucru cu dreptatea, deoarece mulţi s-au căpătuit făcînd mari nedreptăţi, pe cînd alţii, care au fost totdeauna oameni drepţi, s-au dus de rîpă.

— Dacă crezi că ce e drept nu-i unul şi acelaşi lucru cu interesul cuiva, afirmi că ştii ce înseamnă interesul!

— Ce m-ar împiedica să ştiu asta? Nu cumva ai să începi iar să mă întrebi de unde am învăţat şi de la cine şi, dacă n-am învăţat, cum de ştiu?

— Foarte bine! Dacă nu vrei, nu te întreb cine ţi-a fost profesor. Fie că te întreb, fie că nu te întreb, e totuna, dacă o să ajungem la aceeaşi concluzie, adică la aceea că n-ai învăţat şi nici n-ai aflat singur ce înseamnă interesul. Şi fiindcă ai o purtare sfidătoare, fiindcă nu-ţi place să discutăm despre aceaşi temă, s-o lăsăm baltă, indiferent

dacă știi sau nu care anume e interesul atenienilor. Dar nu mi-ai dovedit că interesul nu e unul și același lucru cu ce-i drept. Vrei să mi-o dovedești întrebîndu-mă, așa cum te-am întrebat eu adineauri ? Sau poate preferi să vorbești fără întrebări și răspunsuri...

— Cum adică ?

— Uite cum ! Presupune că eu sînt adunarea poporului. Nu-i așa că acolo trebuie să încerci să convingi pe toată lumea ?

— Firește !

— Nu vei folosi oare aceleași argumente ca să convingi pe unul ca și pe cei mulți ? Încearcă deci să mă convingi că adesea dreptatea nu e ceea ce se cuvine să facem...

— Socrate !...

— Și eu te voi convinge de contrariul. Singurul lucru pe care ți-l cer e să răspunzi la întrebările mele.

— Ajunge cu întrebările ! Vorbește... te ascult !

— Ba nu, ba nu ! Dacă nu te auzi pe tine însuți recunoscînd că ce-i drept nu e unul și același lucru cu interesul, să nu crezi în vorbele nimănui. Spune-mi deci : ai afirmat că există unele lucruri juste care sînt de folos și altele care nu sînt de folos.

— Da !

— Prin urmare, unele sînt bune și altele rele...

Întrebările lui Socrate începură să curgă ca ploaia. Stăpînul meu abia pridìdea să spună cîte un : da, desigur, firește, cum să nu, în timp ce Socrate se aprindea și se însuflețea tot mai mult, vorbea cu glas tot mai tare și mai vioi, gîfîia, ca într-o stare de exaltare erotică. Era tot mai furat de discuție și vorbele lui se rostogoleau cu rapiditate. Făcea mișcări vii, se strîmba și, în ochii lui, care-l priveau înflăcărați pe stăpînul meu, se aprinsese o scînteie. Un fulger de șiretenie îi străbătu privirea și-i lumină chipul urît cînd îl întrebă pe stăpînul meu :

— Va să zică, tu însuți mărturisești că nu știi nimic despre ce e drept și ce-i nedrept, despre ce-i bun și ce-i rău.

— Mărturisesc... spuse Alcibiade cu jumătate de gură.

— Dacă mărturisești, înseamnă nu numai că nu știi nimic despre cele mai importante lucruri, înseamnă tot-

odată că pînă foarte de curînd nu ştiai nici măcar că nu ştii nimic...

— Mă tem că...

— Ce nenorocire, Alcibiade ! Ce-ai păţit ? Nici nu îndrăznesc să-ţi spun. Dar pentru că sîntem între noi şi nu ne aude nimeni, am să-ţi explic ! Faci casă bună cu neştiinţa, dragul meu, cu cea mai neagră neștiință ! Și vrei să te ocupi de politică înainte de a te instrui ? Nu ești singurul care o păţeşte ! Cei mai mulţi dintre oamenii noștri politici — afară, poate, de Pericle al tău şi de alţi cîţiva — habar n-au ce-i cu ei.

— E aşa cum spui, Socrate ! Cei mai mulţi dintre oamenii noștri politici sînt nişte imbecili !

— Prin urmare ?

— Dacă ar fi fost oameni de seamă și de cultură, ar fi trebuit, firește, ca cel ce vrea să se ia la întrecere cu ei să se instruiască, să se pregătească, asemenea atleţilor care vor lupta cu rivali puternici ! Dar de ce să-mi pierd timpul pentru nişte nenorociţi ? Cu însuşirile mele naturale, am să-i întrec repede, foarte repede !

— Vai, Alcibiade ! Spui lucruri nedemne de tine, tu care ai atîtea virtuţi !

Alcibiade deschise gura ca să vorbească, dar tăcu, îl privi prostește pe Socrate și înțelese că a spus ceva care-l nemulţumise foarte tare pe celălalt.

— De ce spui asta ? izbuti el să șoptească.

— Sînt revoltat gîndindu-mă la admiraţia ce aveam pentru tine ! răspunse Socrate.

— De ce ? întrebă tulburat stăpînul meu.

— Fiindcă ambiţia ta se mărginește la a voi să dovedeşti că ești superior oamenilor noştri politici.

— Faţă de cine ar trebui să-mi dovedesc superioritatea ?

— Păi nu știi că Atena e mereu nevoită să lupte cînd împotriva lacedemonienilor, cînd împotriva perşilor ?

— Ba ştiu !

— Prin urmare, dacă vrei să guvernezi Atena, va trebui să te măsori cu regii Spartei și cu Marele rege al Persiei, nu-i așa ?

— Cred că ai dreptate...

— Firește că am dreptate, prietene ! Cui trebuie să devii superior ? Lui Meidias, crescătorul de prepelițe de la care ai cumpărat cîndva douăzeci de păsări ?

— Nu, desigur că nu... cred însă că regii Spartei și ai Susei nu se deosebesc prea mult de ceilalți conducători politici.

— Crezi, Alcibiade ? Atunci hai să ne comparăm cu ei... Să vedem întîi originea lor. Regii Spartei se trag din Hercule, iar regii Persiei din Ahemenes. Hercule și Ahemenes sînt urmași ai lui Perseu, care e fiul lui Zeus.

— Eu, Socrate, spuse cu vioiciune stăpînul meu, mă trag din Eurisacos, care era fiul lui Aias, nepot al lui Zeus !

— Bine, bietul de tine, n-am spus că... Și eu mă trag din Dedal, fiul lui Hefaistos, deci nepot al lui Zeus... Numai că spartanii și perșii, dragul meu, sînt regi din moși-strămoși pînă la Zeus, pe cînd noi sîntem simpli cetățeni, niște oameni gospodari. Îți închipui cum s-ar fi tăvălit de rîs Xerxe, de pildă, dacă, vrînd să-i arăți „regatele“ străbunilor tăi, Eurisacos sau Aias, i-ai fi arătat Egina și Salamina ? Ar fi căutat pe hartă și ar fi găsit niște punctișoare atîtica ! Știi, desigur, că soțiile regilor Spartei sînt păzite de efori, ceea ce înlătură primejdia stricării seminției lui Hercule !

— E un obicei ciudat și inutil, Socrate... Cum poate avea cineva siguranța că...

— Cît despre perși, continuă Socrate, fără să ia în seamă observația necuviincioasă a stăpînului meu, iau atîtea măsuri de precauție în jurul reginei, încît nimănui nu i-a trecut vreodată prin minte să conteste puritatea obîrșiei prințului moștenitor. La nașterea primului fiu al regelui, care e urmașul la tron, tot regatul Persiei și toată Asia sînt în sărbătoare ! În timp ce la noi, Alcibiade, cînd mamele noastre ne aduc pe lume, în afară de moașă, nimeni, nici chiar vecinii nu află... În Persia, un prinț nu e crescut de oricine, ci de înțelepți de vază, de oameni cu experiență, aleși cu mare atenție de rege ! Cînd prințul împlinește șapte ani, învață să călărească și ia parte la vînătorile regale. Cînd împlinește de două ori șapte ani, i se dau patru pedagogi. Sînt cei mai buni oameni din Persia : cel mai învățat, cel mai drept, cel mai înțelept și

cel mai viteaz dintre perşi. Primul îl învaţă religia lui Zoroastru şi eticheta curţii, al doilea îl învaţă să nu mintă niciodată, al treilea să se stăpînească totdeauna pe sine şi să nu se lase stăpînit de nici o plăcere, al patrulea, să fie viteaz şi să nu se teamă niciodată de nimic ! Aşa se petrec lucrurile cu prinţul Persiei ! Pe cînd ţie, Alcibiade, Pericle ţi l-a dat ca pedagog pe Zopiros, un bătrîn, un ramolit, un incapabil, care e pedagog pentru că nu mai poate face altă muncă ! Cît despre ăsta de aici, cu capul ca un pepene, cum îl cheamă... Silicos... mă întreb dacă are habar de ceva...

Vorbele lui Socrate m-au jignit, astfel că i-am aruncat o privire furioasă lui Alcibiade, care a spus imediat :

— Silicos a fost în Egipt, Socrate, ştie multe lucruri !

— Şi te asigur, Alcibiade, continuă Socrate, fără să-l ia în seamă, nimeni nu dă un ban pe educaţia ta, nimeni nu se întreabă ce vei învăţa şi dacă vei ajunge sau nu cineva. Şi acum, dacă e să ne comparăm cu ei în privinţa luxului şi a grandoarei, în privinţa podoabelor şi a mirodeniilor, a numărului de sclavi şi a bogăţiilor, ţie ar trebui să-ţi fie ruşine de cel mai amărît satrap. Numai aşa ai înţelege că faţă de el eşti un biet omuleţ fără haz.

— Socrate !

— Adevărul nu trebuie să te supere, dragul meu. În ce priveşte înţelepciunea, bunăvoinţa, educaţia, mărinimia, capacitatea, bărbăţia, hărnicia, sîrguinţa, iscusinţa, dacă ar fi să te compari cu un spartan de vîrsta ta, ţi s-ar părea că eşti un prunc ! Şi să nu uităm cît de bogată e Sparta ! E mult mai bogată decît noi. E mai întinsă, are roade mai îmbelşugate, sclavi mai mulţi, herghelii nenumărate, care pasc pe întinsele păşuni ale Meseniei. Iar dacă-i vorba de aur şi de argint, Elada întreagă nu-i bogată ca Sparta ! De cîteva generaţii încoace, aurul intră în Sparta, dar nu iese niciodată din hotarele ei ! E ca în mitul lui Esop, unde vulpea se duce să viziteze pe leul bolnav şi vede la intrarea peşterii urmele animalelor care au pătruns în ea, dar nici o urmă a celor care au ieşit... Dacă le comparăm cu bogăţiile celorlalţi eleni, bogăţiile Spartei sînt multe şi mari, dar dacă le comparăm cu ale Persiei, sînt egale cu zero ! Îţi spun asta fiindcă un om de încredere, care a fost la Susa, mi-a povestit odată că a umblat o zi întreagă pe

o moşie, o proprietate a soţiei regelui. Moşia se numea Brîul şi omul acesta cumsecade mi-a spus că soţia regelui avea multe moşii la fel de mari, tot atît de multe cîte podoabe poartă pe ea. Una se numeşte Brîul, alta Voalul, a treia Broşa... Cred, deci, că dacă m-aş fi dus să-i spun reginei-mame Amestris, soţia lui Xerxe şi mama lui Artaxerxe : „Ascultă ! Cu fiul tău vrea să se ia la întrecere fiul Dinomahei, a cărui avere constă din trei sute de pletre[1] de pămînt şi lumea întreagă", Amestris ar fi crezut că sînt nebun, ar fi apucat-o rîsul şi nici nu şi-ar fi dat osteneala să-l anunţe pe fiul ei Artaxerxe că Alcibiade are de gînd să-i fie rival. Şi dacă i-aş fi spus că Alcibiade nici n-a împlinit douăzeci de ani, că nu ştie nimic, că e necopt la minte, că, dacă învăţătorul lui îi spune să înveţe, el răspunde că n-are nevoie fiindcă e foarte bun şi aşa cum e, atunci Amestris ar fi dorit să afle ce calităţi deosebite are Alcibiade. Şi noi ce am fi răspuns ? Am fi spus aşa : E frumos, are un trup bine legat, e de familie mare, e bogat şi îndrăzneţ. Atunci însă, prietene, ar fi crezut că sîntem de două ori nebuni ! Chiar şi Lampido, fiica lui Leotide, soţia lui Arhidamos şi mama lui Agis, fiică, soţie şi mamă de rege, ar fi surîs dacă aş fi vestit-o că ai de gînd să te măsori cu fiul ei ! Nu-i ruşinos oare, Alcibiade, ca soţiile duşmanilor noştri să ştie mai bine decît noi ce trebuie să fim şi ce trebuie să facem ca să ne luăm la întrecere cu ei ? Dar să lăsăm asta. Ascultă ! Ascultă ce-ţi spun eu şi ce-ţi spune Oracolul din Delfi : „Cunoaşte-te pe tine însuţi !" Numai atunci vei şti ce trebuie să faci ca să ajungi demn de a-ţi lovi rivalii, adevăraţii rivali, despre care am vorbit acum ! Nu putem deveni superiori lor decît prin strădanii fără preget şi dacă tu nu înţelegi ce-ţi spun, nu spera că-ţi vei cîştiga vreodată faimă, nici la eleni, nici la barbari. Şi cred că nimeni nu doreşte aşa ceva mai mult decît tine !

— Socrate, n-ai putea să-mi spui ce am de făcut ? întrebă stăpînul meu plin de sfială.

— Ba aş putea. Trebuie, însă, să ne gîndim împreună cum ne putem îmbunătăţi pe noi înşine, fiindcă eu nu admit ca tu să devii mai bun, iar eu să rămîn acolo unde am

[1] Pletra — 1 pogon.

ajuns, dacă nu mă deosebesc de tine decît într-o sigură privință.

— Care anume, Socrate ?

— Epitropul meu e mai înțelept decît al tău, decît Pericle.

— Cine e epitropul tău, Socrate ?

— Zeus, Alcibiade, Zeus, care pînă azi m-a împiedicat să-ți vorbesc și care mă face să cred că numai eu îți pot da forța necesară pentru a-ți cuceri faima.

— Glumești, Socrate !

— Poate că da, murmură Socrate. Dar acum e tîrziu. O să mai vorbim și altă dată. Sper că de-acum înainte ne vom vedea mai des !

— În fiecare zi, spuse cu vioiciune Alcibiade și se ridică în picioare. M-am ridicat și eu.

— Cu bine, Alcibiade, spuse Socrate.

Încetul cu încetul se întunecase și noi înaintam fără grabă. Eram înțepeniți fiindcă șezusem multă vreme și Alcibiade umbla ca beat. Primele umbre ale nopții se strecurau printre coloanele Poichilei și luna răsărea, ridicîndu-și sprînceana argintie deasupra Himetului, pe ale cărui pante zăbovea încă o nuanță de violet palid. Jos, în cartierele din centru, primele opaițe ardeau în case, în timp ce, la periferie, săracii adunați lîngă ziduri așteptau să se întunece de-a binelea ca să-și aprindă și ei lumina.

Alcibiade pășea gînditor, cu privirile în pămînt.

— Cum a putut să descopere gîndurile mele cele mai tainice ? Niciodată nu mi-am mărturisit nimănui ambițiile ! începu el. Că vreau să ajung om politic nu-i un secret. Dar celelalte ? Acum înțeleg cît de copil am fost pînă azi și cu cîtă ușurătate, cu cîtă neseriozitate mă gîndeam la planurile mele. Și lui i-a trebuit atît de puțin timp ca să-mi dezvăluie atîtea ! Îi simțeam cuvintele ca pe niște picături de plumb topit care cădeau în mine și mă încălzeau și-mi stîrneau setea, Silicos ! Setea de a-l auzi pe Socrate vorbind și explicînd, setea de a învăța cu un ceas mai devreme ! Vreau să aflu ce să fac, pe ce cale să mă îndrept ca să ajung un om mare !

D

La cîteva zile după întîlnirea dintre Alcibiade și Socrate, despre care am vorbit, sosi vestea că între Corcira și Corint avusese loc o mare bătălie navală. Corcira cîștigase o mare victorie scufundînd cincisprezece nave de război corintiene și luînd șase sute de prizonieri. Ostașii ei se întorseseră în insulă victorioși și fericiți.

Pericle era nebun de bucurie mai ales fiindcă, după părerea lui, victoria Corcirei era o dovadă neîndoielnică a slăbiciunii Ligii peloponesiace, slăbiciune mai gravă decît crezuse el.

— Sparta n-a mișcat un deget ; de acum înainte Corintul are să-și vadă de treabă, spuse el în concluzie.

— Și ce are să se întîmple cu Epidamnos ? am îndrăznit eu să întreb.

— Ei !... Epidamnos are să aibă de suferit.

Și Epidamnos, orașul acela îndrăgostit de libertate și de democrație, avu multe de îndurat de la oligarhie. Corintienii, însă, nu-și văzură de treabă. Așa ceva nu puteau înghiți ! Cum putuseră ei, corintienii, inventatorii triremei, marinari bătuți de valuri din moși-strămoși, să pățească o asemenea rușine ! Să piardă cincisprezece corăbii ! Să se facă de rîs în fața tuturor elenilor ! Să ajungă un fel de zdrențe, să-și bată joc întreaga confederație de ei, lucru care se întîmpla pînă și-n cîrciumile din Pireu ! Și cine să le facă figura asta, o, zei ! Cine ! Corcirienii ! Sîngele lor nu se stricase amestecîndu-se cu al localnicilor, oameni de nimic, zvîrliți la periferia lumii elenice și care, încă de pe vremea lui Alcinou, nu se pricepeau decît să cînte la chitară ! Așa vorbeau și așa gîndeau corintienii, otrăviți de orgoliul care le răpea somnul și liniștea fiindcă-și pierduseră și gloria și onoarea. Ajunseseră de batjocură în cîrciumile din Pireu...

Trecuseră luni de zile și noi frămîntări se iviră la orizont. Argosul trimise vorbă că în Corint se pregătea o nouă campanie. Zi și noapte, în șantierele sale navale se auzea zgomot de ciocane și de ferăstraie ; o flotă întreagă de nave comerciale sosea pînă la linia de plutire, încărcată cu materiale, pe care corintienii le cumpărau

de pretutindeni și la orice preț. Megara, Ambracia și Leucada se înarmau și ele. Cîțiva exilați din Samos găsiră de lucru și izbutiră să-și îndulcească viața umblînd din oraș în oraș și supraveghind construcția navelor.

— Ce-ai să faci, Pericle ? întrebă Aspasia.

— Despre ce e vorba ?... întrebă Olimpianul, prefăcîndu-se distrat.

— Despre pregătirile corintienilor. Ce ai să faci dacă au să-și pună iar flota pe picior de război și au să atace Corcira ?

— Pînă-ntr-un an de zile, corintienii nu pot să facă mare lucru. Pînă atunci avem timp să ne gîndim.

În lunile acelea, stăpînul meu ajunse independent. Cînd împlini optsprezece ani, se prezentă împreună cu Pericle și cu Arifron la lexiarhul[1] demosului — Scambonide, firește — unde fu legalizată înscrierea lui, făcută de bietul Clinias :

Alcibiade al lui Clinias, Scambonide. Din tribul Leontid. Din contingentul lui Eutimide.

După ce se înscrise la Lexiarheion[2], Pericle îl chemă și-i dădu socoteală pentru felul în care-i administrase averea. Era comic să-l vezi pe de o parte pe unchi, serios și scolastic, insistînd să lămurească cel mai mic amănunt, cel mai neînsemnat dihalc[3], justificînd cea mai mică cheltuială „ca absolut necesară", și pe de altă parte pe nepot, nerăbdător să pună mîna pe avere și absolut indiferent față de o cheltuială inutilă de zece-douăzeci de drahme. Explicațiile ținură mult. Era o avere foarte mare și Pericle o administrase timp de paisprezece ani. În toți acești ani, Evanghelos ținuse socotelile într-o ordine perfectă, uimitoare, demnă de toată admirația. Fiecare an, fiecare capitol erau trecute separat și cheltuielile înregistrate pe categorii. Toate calculele fuseseră făcute în talanți și în drahme. Minele alcătuiau un capitol aparte, moșia din Erhia, în suprafață de vreo trei sute de pletre, un alt capitol, și așa mai departe. Sclavii erau la un capitol de-

[1] Arhonte care, împreună cu ajutoarele sale, ținea evidența cetățenilor atenieni.

[2] Clădire publică în care lucrau lexiarhul și ajutoarele sale.

[3] Monedă măruntă atică de aramă, valorînd un sfert de obol.

osebit, socotiţi la valoarea lor, începînd de la douăzeci şi mergînd pînă la cinci sute de drahme. În sfîrşit, casa părintească fusese preţuită şi ea la doi talanţi.

— Şi iată, scumpul meu nepot, spuse în încheiere Pericle, că eşti în fruntea uneia din cele mai mari averi din Atena de azi. Bagă de seamă să n-o risipeşti cu un lux fără rost, cu pariuri pe prepeliţe sau cu alte distracţii. Ştii ? o avere se adună greu, dar se cheltuieşte uşor. Fireşte, de azi eşti liber să locuieşti în casa ta, cu sclavii tăi şi cu Silicos — Pericle îmi aruncă o privire piezişă de parc-aş fi fost vinovat de ceva — dar, deşi nu vreau să te umfli în pene pentru asta, lăsînd la o parte modestia şi ruşinea, nu ţi-ar strica să rămîi aici, să auzi şi să înveţi o serie de lucruri. În afară de discuţiile cu mine, ai să auzi ce este şi ce nu este lege ! Nu uita, de altfel, că Socrate vine des pe aici !

— Socrate va veni des acolo unde mă voi afla eu, Pericle !

— Ia te uită ! exclamă rîzînd Aspasia. Abia i-au mijit tuleiele în barbă şi vrea să plece ! Rămîi la noi, Alcibiade !

— Stăpînă, am spus eu, Alcibiade trebuie să ia de pe acum în mîini conducerea casei lui. De pe acum trebuie să aducă jertfe zeilor casnici...

— Aşa e, Aspasia ! În afară de asta, am prieteni. Trebuie să încep să-i primesc. Şi, cum a spus Silicos, dacă nu voi aduce jertfe zeilor mei casnici, se vor supăra.

— Cum vrei. Ai putea să-ţi aduci jertfele locuind mai departe aici !

Chiar a doua zi m-am aruncat în vîltoare. În primul rînd, am fost numit administrator împuternicit şi supraveghetor. Alcibiade a poruncit să mi se aducă un cal de la Erhia ca să pot merge cît mai des la moşii şi la mine să supraveghez munca. La nevoie (şi cînd n-avea Alcibiade nevoie !) aveam dreptul să scontez la bancheri veniturile noastre. Scontările lui Alcibiade erau foarte căutate. Plăteam o dobîndă mică, fireşte, dar cînd stăpînul meu mă silea eram nevoit să dau şi optsprezece la sută.

Ne-am apucat să facem cumpărături. Alcibiade cumpăra tot ce era mai scump, mai bogat, mai deosebit, mai ciudat. Cumpăra fără să se uite la preţ. Căuta şi bijuterii şi le dăruia diverselor hetaire care-l înconjurau. Negu-

țătorii l-au mirosit și au început să urce prețurile pînă-ntr-atît încît oligarhul Nicias, colecționar pasionat, întîlnindu-ne într-o zi pe stradă, l-a oprit furios pe Alcibiade.

— Ce înseamnă asta ? Îmi strici tîrgul ! a spus el supărat.

— E al tău și ți-l stric ? N-ai decît să plătești și să cumperi !

— Știi doar că pot să plătesc mai mult decît tine, dar nu-i drept !

— Dacă eu plătesc, e drept !

— Ascultă, tinere ! Te sfătuiesc spre binele tău să-ți schimbi felul de a fi că altfel ai să dai de multe buclucuri în viață, spuse Nicias cu severitate și plecă în timp ce Alcibiade spunea în urma lui :

— Tu ai să dai de buclucuri, dacă n-ai să-ți schimbi felul de a fi !

Nicias era supărat fiindcă stăpînul meu reușise să cumpere două mici obiecte prețioase pe care el le dorea de luni de zile, nehotărîndu-se însă să dea prețul cerut de negutător. Unul era un car de luptă cu patru cai, sculptat în lemn, dar atît de mic, încît o albină l-ar fi putut acoperi cu aripile ei. Celălalt era și mai extraordinar : un bob de susan, pe care un oarecare Mirmecide din Milet scrisese un distih cu litere de aur !

Dacă Nicias se hotărîse să oprească un om în drum și să-i vorbească pe un ton furios, cum făcuse cu stăpînul meu, însemna că se necăjise foarte mult. Strategul acesta, cu care Alcibiade a avut atîtea conflicte și neînțelegeri, era un om ciudat. Foarte cunoscut în Atena pentru marea lui avere, era un om fricos și lipsit de energie, totdeauna prudent în relațiile sociale. Toți șantajiștii și șmecherii din oraș îl cunoșteau și se luau după el cerîndu-i fie de lucru, fie bani, fie o favoare oarecare. Nu refuza pe nimeni, fiindcă se temea ca nu cumva, din răzbunare, vreunul din ei să nu-l denunțe. În afară de asta, Nicias era superstițios ! Atît de superstițios încît avea la el acasă un oracol propriu. În fiecare dimineață consulta jertfe, auguri și semne, ca să afle dacă ziua aceea avea să fie bună sau rea și, potrivit cu ce afla, știa dacă poate sau nu să iasă din casă, să treacă sau nu prin agora. În jurul lui erau veșnic adunați nenumărați șarlatani, unii

prezicînd cu ajutorul unor lighene, alții ghicindu-i visele sau nu mai știu ce altceva, toți îndopîndu-se în casa lui și împuindu-i capul cu sfaturi.

— Cînd ai să ieși pe stradă, să calci cu dreptul! spunea unul.

— În numele lui Zeus! spunea altul. Să calci cu stîngul!

Atunci, pentru ca totul să fie în ordine, Nicias sărea cu amîndouă picioarele peste pragul casei. Cineva care asistase odată la această operație îi spuse ironic:

— Cred că ar fi timpul să începi să umbli în patru labe, strategule!

Cu toate acestea, Nicias era iubit la Atena și, mai tîrziu, în cursul marelui război, părerea lui atîrnă greu. În frizerii era luat peste picior și Catisachis născocea la infinit tot felul de bazaconii pe care le punea pe seama lui și pe care lumea le lua apoi drept bune. Cînd se întîmpla însă să vorbească în Bulé sau în adunare despre vreo chestiune politică, toată lumea îl asculta cu atenție și cu oarecare respect. Cîtă putere are bogăția și cît respect inconștient inspiră ea! Căci Nicias era destul de înțelept ca să ofere mari sume de bani orașului. Accepta cu cea mai mare bunăvoință să ia asupra lui orice horegie [1], orice trierarhie [2], orice gimnasiarhie [3]. Fiindcă voia să devină popular cu orice preț — fiecare din noi e frămîntat de cîte o idee — se străduia să-și facă renume cheltuind bani și desfășurînd un mare fast în cadrul funcțiilor publice ce-i erau încredințate. Una din horegiile lui Nicias cu prilejul serbării anuale de la Delos rămăsese de pomină în toată Elada. Strategul instalase un pod articulat între Reneia și Delos, astfel încît ai noștri nu debarcaseră în dezordine și la întîmplare, ci delegații însărcinați cu misiuni religioase alcătuiseră o frumoasă procesiune și trecuseră podul în cea mai perfectă ordine, avînd în frunte corul care psalmodia. În anul acela, Nicias îi dăruise lui Apolo un curmal de aramă și la instalarea prețioasei ofrande jertfi doisprezece boi negri. Ca să se pună bine cu Apolo și să fie sigur că va avea totdeauna oracole fa-

---

[1] Horegie — cheltuieli pentru spectacole.

[2] Trierarhie — cheltuieli pentru echiparea unei trireme.

[3] Gimnasiarhie — cheltuieli pentru organizarea unor întreceri atletice.

vorabile, cumpără pămînt la Delos și hărăzi veniturile respective jertfelor și ospețelor în cinstea preoților. Nu bănuia, prostul, că zeul avea două tezaure, unul la Delos și celălalt la Delfi.

Febra cumpărăturilor care-l cuprinsese pe stăpînul meu fu întreruptă brusc de stagiul militar. Două luni după ce se înscrise la Lexiarheion depuse jurămîntul de soldat, împreună cu toți cei de vîrsta lui. Arhontele eponim Eutidemos, epistatul[1] Buléei, participa la solemnitate. Flăcăul meu se afla la cîțiva pași înaintea celorlalți și înfățișarea lui era o încîntare pentru ochi. Frumos ca un zeu, ținînd cu dreapta sulița și cu stînga coiful, încins cu spada, aștepta în poziție de drepți pe preoteasa zeiței Agraulos[2] care urma să facă jertfa. Și cînd aceasta ieși din peșteră, cu panglicile și cuțitele sacre în mîini, în loc s-o invoce pe zeiță, amuți văzîndu-l pe Alcibiade și se opri în fața lui fără să-și ascundă admirația. Arhontele eponim tuși ca să-și dreagă vocea și încîntătoarea Teano începu invocația cu glasul ei dulce. O ruga pe Agraulos să apere pe voinicii Atenei, dar cuvintele acestea nu erau rostite pe un ton sec și formal, ci cu voce caldă, vibrantă, rugătoare care răsuna în jur și ajungea ca o șoaptă pînă la locul unde mă aflam eu. Se ruga din tot sufletul, privindu-l pe Alcibiade drept în ochi. În clipa cînd el trebui să jure și cînd, ridicîndu-și dreapta, începu să spună :

— Nu voi face de rușine aceste arme sacre, nu-mi voi părăsi tovarășul... un fior străbătu mulțimea.

Stăpînul meu se grăbi să meargă acasă, să-și taie părul și să-și îmbrace prima hlamidă, astfel încît, chiar în după-amiaza aceea, să se poată prezenta cu prietenii lui în agora, ca cetățean.

— Cărui zeu să-i dedicăm părul și veșmîntul tău, Alcibiade ? l-am întrebat.

— Lui Eros, Silicos ! Lui Eros ! Nu te apuca să-mi înșiri tot felul de obiecții pedante ! Lui Eros ! E zeul cel mai mare, cel mai universal, cel mai neînvins în lupte !

---

[1] Arhontele care supraveghea activitatea în Bulé.
[2] În fața templului zeiței Agraulos, efebii din Atena depuneau jurămîntul.

Lui Eros, care conduce viața tuturor. Lui Eros, care se află la originea tuturor faptelor mari. Sînt plin de dragoste față de tot ce-i frumos, mare, strălucit. Cînd va veni timpul, voi comanda la atelierul lui Cefalos un scut de aur cu un Eros sculptat și împodobit cu fildeș ! Nu vreau un zeu mic și anost cu niște aripioare cît palma, vreau un chip care să radieze viață și frumusețe ! Un chip mai frumos decît al meu, dacă se poate !

N-avea nici un rost să fac vreo obiecție.

În ziua următoare, împreună cu tinerii de vîrsta lui, Alcibiade s-a prezentat la armurier. Erau acolo mulți tineri, printre care unii îl urau pe Alcibiade din copilărie, deși făceau parte din grupul lui. Era mai ales un anume Androcle, care, pe vremuri, primise o bătaie de la stăpînul meu. Dar Alcibiade avea și mulți prieteni. Așa, de pildă, Agaton și Faidros îl întîmpinară cu entuziasm. Știam că vor fi și ei repartizați la cavalerie, ca și Alcibiade, în timp ce ceilalți aveau să fie infanteriști, adică hopliți și aveau să rămînă doi ani în Atica, patrulînd cel mult pînă la graniță. Recruții din cavalerie puteau spera să ia parte la vreo campanie.

Toată lumea simțea că războiul bate la ușă, astfel încît mulți recruți preferau să fie hopliți și să-și asigure doi ani de liniște în Atica, mai ales într-o vreme cînd se răspîndise vestea că la Corint s-au terminat pregătirile de război și că o dată cu venirea primăverii cetățenii lui vor ataca Corcira. Aflînd de pregătirile Corintului, cei de pe insulă își amintiră de noi și ne trimiseră soli rugîndu-ne să le acordăm cinstea și binefacerea alianței noastre. Corintienii, totdeauna bine informați, ceea ce-l făcea pe Pericle să turbeze, ne trimiseră și ei soli care să ne convingă să lăsăm Corcira în voia soartei, adică a soartei ce-i pregăteau ei. Pe de altă parte, Corcira se grăbea să facă libații de alianță cu noi, sperînd că numai acest fapt va determina Corintul să nu atace.

Solii Corintului sosiră la Atena în ziua cînd în agora se afișase programul adunării pentru ziua următoare, scopul ei fiind alianța cu Corcira. Corintienii cerură să fie duși numaidecît la Pericle, care, neputînd să-i refuze, îi primi chiar în după-amiaza aceea.

Cinci soli intrară în sala mare, unde-i aştepta Pericle. După urările de bun venit, după ce fură poftiţi să ia loc, cel mai bătrîn dintre ei spuse :

— Am venit să-ţi cerem ajutor şi sfat, Olimpiene.

— Mă bucură că pot să ajut Corintul, dar mă şi întristează gîndul că are nevoie de acest ajutor. Nu cumva negoţul vostru stă prost ?

— Slavă lui Hermes, de asta nu ne putem plînge !

— Nu cumva aveţi nevoie de specialişti pentru şantiere ? Nu cumva eforii Spartei, neînţelegători cum sînt, v-au supărat cu ceva şi vreţi să-i dojenesc ? Deşi, după cum ştiţi, dojenile unui strateg atenian nu prea ajung dincolo de Megara ! Iar dacă e vorba de locuri şi mai depărtate, de oraşele din Acarnania, sau din Insulele Ionice, cine mi-ar asculta chemarea ?

— Nu, Pericle, spuse solul cu oarecare stinghereală. În privinţa navelor, am fost şi sîntem copiii favoriţi ai lui Poseidon, iar cu eforii Spartei o ducem bine. Să nu crezi că dacă ei sînt lipsiţi de imaginaţie, sîntem şi noi în aceeaşi situaţie. Nu ! Altceva ne-a adus la uşa ta. E vorba de Corcira !

— De Corcira ! Păi n-aţi căzut la învoială pentru satul acela mare din Acarnania ?... Cum îi spune ?

— Epidamnos !

— Chiar aşa ! Epidamnos.

— Nu numai că n-am căzut la învoială, dar e vorba să-i pedepsim pe cei din Corcira !

Pericle făcu un gest de uimire.

— Vreţi să vă războiţi cu ei ? V-aţi gîndit bine ? Băgaţi de seamă ! V-aţi gîndit la răspunderi şi la toate consecinţele acestei acţiuni ? Corcira e puternică. După Atena, are cea mai puternică flotă.

— Nu ne sperie. Important e să rămînă singură.

— Îngăduiţi-mi să observ, fără nici o intenţie de a vă jigni, că şi anul trecut Corcira a fost singură şi totuşi...

— Am avut ghinion. Aşa ceva nu se va mai întîmpla ! Fireşte, dacă flota lor nu va primi nici un ajutor...

— Asta depinde de hotărîrea pe care o va lua mîine adunarea, spuse Pericle, pe un ton cam tăios şi, în felul acesta, puse capăt discuţiei.

Solii plecară şi Pericle, amărît şi mîniat, o chemă pe Aspasia. Era şi ea amărîtă, fiindcă, de la o vreme, în dorinţa de a-l discredita pe Pericle, membrii oligarhiei răspîndeau tot felul de calomnii, sperînd că Olimpianul va pierde încrederea oamenilor.

— Ce s-a întîmplat cu solii ? întrebă Aspasia.

— Mă tem că sînt hotărîţi să lupte, Aspasia ! Poziţia mea devine destul de grea. Duşmanii se vor folosi de acest prilej şi de neliniştea oamenilor ca să spună că doresc război ! Oligarhia se organizează tot mai bine pe zi ce trece şi răspîndeşte tot felul de bîrfeli pe seama mea, bîrfeli în care lumea începe să creadă. Simt că în opinia publică s-a ivit oarecare nepăsare la adresa mea. În adunare nu mai sînt ascultat ca altădată... Pericle tăcu puţin apoi reluă : Din invidie, Aspasia ! Din invidie ! De aproape douăzeci de ani, la Atena nu se aude decît numele meu ! Tare mă tem că voi avea şi eu soarta lui Aristide cel Drept !

— Spune mai bine : soarta vestitului Pericle !

— De ce ? Găseşti că nu sînt drept ?

— Ba eşti, dragul meu ! Eşti, spuse cu duioşie Aspasia.

— Ce crezi că am auzit ieri ? Umblă zvonul că Diopites are intenţia să ne denunţe, pe mine şi pe Anaxagora, pentru impietate. Aleargă în dreapta şi-n stînga spunînd că nu cred în zei şi că, deci, nu trebuie să fiu strateg ! Asta-i invidie, Aspasia ! Noi, atenienii, sîntem nişte oameni invidioşi ! Odinioară, în tinereţe, cînd mintea mea se străduia să vadă pretutindeni frumuseţe, susţineam că mania mea de a critica e şi ea un aspect, cel mai puternic, poate, al patimii noastre pentru desăvîrşire, că orice imperfecţiune ne devine imediat nesuferită şi că prin învinuirile noastre exprimăm amărăciunea şi dezamăgirea. Că pentru acelaşi motiv criticăm pe oricine depăşeşte media, fiindcă îl vrem perfect, fiindcă orice nărav al lui ne jigneşte. Teorii tinereşti... Era un pretext subconştient pe care-l ofeream minţii mele ca să justific ceea ce era de nejustificat. Cîtă dreptate avea vechiul meu profesor Damon, vorbind despre invidie, despre dorul nostru de răzbunare, despre nestatornicia noastră, adăugînd că timpul zboară mai repede pentru noi decît pentru ceilalţi.

Pericle tăcu şi privirea lui melancolică se întoarse spre Aspasia.

— Trebuie să-ţi spun şi eu ceva, spuse Aspasia. Am aflat de la Mirto, ştii... fata aceea simpatică care vine uneori la reuniunile noastre şi cîntă din flaut. În oraş, mi-a spus ea, se zvoneşte că frumuseţea mea nu te mai impresionează şi că-mi ceri să-ţi procur femei, ceea ce eu accept ca să pot rămîne alături de tine.

— De neînchipuit ! strigă Pericle de parcă ar fi fost opărit.

— Şi nu numai asta ! Mirto mi-a vorbit despre un oarecare Herpipos, care afirma alaltăieri într-o casă unde cîntă ea că va depune o plîngere împotriva vieţii desfrînate pe care o duci.

— Nemernicul acela de Herpipos ! Un satiric ratat !

— Spune-mi ! Ce o să facem ?

— Ce să facem ? Toate aceste mîrşăvii şi vorbe rele vor fi subiect de conversaţie pentru reuniunile mondene.

— Nu te temi că autoritatea ta...

— Autoritatea şi influenţa mea nu vor avea nimic de suferit de pe urma acestor înţepături, spuse supărat Pericle. Va mai trece mult timp pînă cînd atenienii se vor putea lipsi de mine ! Atunci să te temi !

— Nu-i aşa, Pericle ! Sînt neliniştită ! Rivalii tăi lucrează bine, pe ascuns, cu dibăcie ! După ostracizarea lui Tucidide ai crezut că partidul oligarhic se va destrăma. Pînă şi Nicias, care e fricos şi nu îndrăzneşte să te înfrunte în adunare, unelteşte pe ascuns împotriva ta, deşi aţi fost strategi împreună. Are şi el relaţii prieteneşti cu Cleon ca, de altfel, toţi aristocraţii care vor să se folosească de el ca să te doboare. Pe urmă îl vor doborî cu uşurinţă şi pe Cleon.

— Pantofarul acela ? exclamă cu dispreţ Pericle. E plicticos, dar nu prezintă nici o primejdie. Abia acum învaţă să vorbească în adunare, dar cu cîtă silinţă, răbdînd cîte batjocuri...

— Pantofarul ăsta, spuse o voce venind din direcţia uşii care se crăpase, va dărui Atenei o glorie dintre cele mai strălucitoare.

Pericle şi Aspasia se întoarseră uimiţi şi-l zăriră pe Socrate, care intrase fără zgomot în sală şi auzise ultima frază.

— Socrate! exclamă Olimpianul pe un ton destul de sec, de obicei nu spui prostii. Poate că ai vrut să mă necăjeşti...

— Prostii spun, desigur, de multe ori, fără să-mi dau seama, dar o voce mi-a strigat că acest Cleon...

— Va face un lucru mare, îl întrerupse Aspasia. Adică va reuşi poate noul model de sandale comandate de favoritul tău.

— Adevărul e că pentru Alcibiade am venit, spuse Socrate cu oarecare emoţie. Nu-i aici?

— Nu, azi n-a venit. Ştii doar că e recrut, vine mîine.

— Atunci am să vin şi eu mîine. Dar ia spune-mi, care e noul model de sandale? Cum arată?

— N-aş putea să-ţi explic, Socrate. Scuză-ne, dar Pericle şi cu mine avem de discutat lucruri mult mai importante. Mîine are loc adunarea care va hotărî dacă acceptăm sau nu alianţa cu Corcira şi acum e tîrziu...

— Vorbeşti mîine, Olimp... Pericle? întrebă Socrate.

— Poate... nu ştiu încă. Am să mă înţeleg cu ceilalţi oratori.

Încă din primele ceasuri ale zilei următoare, pe Pnix se adunase mult popor. În cele două zile premergătoare, politicienii trimiseseră oameni în toate cartierele, în toate demele şi în suburbii, ca să adune lumea.

Am putut găsi loc pe o stîncă înaltă, dincolo de zăbrele, fireşte. Deşi nu se luminase încă bine de ziuă, lumea mişuna peste tot. Oricine îşi dădea seama că adunarea aceea avea să decidă pacea sau războiul. După sosirea autorităţilor, a arhonţilor, a deputaţilor şi a strategilor, crainicul adunării îi invită pe solii Corcirei să se arate. Salutară pe arhonţi, apoi cel mai bătrîn dintre ei urcă la tribună. Tulburarea lui era evidentă. Vorbea cu glas slab şi limba i se împleticea. Îşi reveni încetul cu încetul şi vorbi foarte frumos. Explică mai întîi de ce patria lui rămăsese pînă atunci în afara oricărei alianţe şi se felicită, pe bună dreptate, pentru victoria de anul trecut a Corcirei, care învinsese pe corintieni fără ajutor străin. Apoi ceru alianţa noastră, accentuînd că dacă am fi primit propunerea am fi tras mari foloase de pe urma ei, fiindcă am fi dobîndit un aliat cu o flotă importantă şi numeroasă, care putuse să-i învingă singură pe corintieni. Alianţa, spunea solul,

ar fi pus această flotă la dispoziţia atenienilor, fără cheltuială şi fără luptă.

— Faptul cel mai important e că veţi avea curînd nevoie de flota noastră chiar dacă nu vă daţi încă seama de situaţie, continuă solul. Lacedemonienii se tem de voi şi vă vor declara război. Dacă în clipa de faţă corintienii profită de izolarea noastră şi se grăbesc să ne atace, e pentru că se tem să nu ne unim forţele. Dacă vor veni să vă spună că nu e drept să-i primiţi pe colonii lor în confederaţia voastră, să le răspundeţi că fiecare metropolă se bucură de respectul coloniilor sale, atît timp cît le face bine. Cînd începe să le facă rău, le pierde. Pacea voastră cu Sparta nu vă împiedică să primiţi propunerea noastră. Tratatul e categoric ! Dacă vreţi, puteţi primi noi aliaţi. Dacă îngăduiţi să fim învinşi, veţi găsi mai tîrziu flota noastră în tabăra duşmană, în timp ce, în caz contrar, nu numai că veţi avea o superioritate maritimă absolută, dar drumul Siciliei va fi deschis pentru voi şi închis pentru peloponesiaci.

Solul termină cu o urare şi se aşeză în jilţul său. Ceilalţi delegaţi ai Corcirei îi strînseră mîna.

Eram nerăbdător să aud ce vor spune corintienii. Situaţia lor era delicată şi aveau nevoie de multă artă ca să nu calce cu stîngul. În momentul cînd solul Corintului urca la tribună, cineva mă împinse cu putere, astfel că am fost cît p-aci să cad de pe stîncă. M-am întors furios, gata să mă iau la bătaie şi am dat cu ochii de stăpînul meu :

— Fă-mi loc, Silicos, vreau să stau şi eu ! Să vedem ce va spune prostul ăsta ! Cine e ?

— Solul Corintului.

— Dobitocul ! Să se încurce cu o asemenea solie ! O fi vreunul din îmbuibaţii ăia care dau buzna cum aud că-i vorba de vreo solie. Să auzim ce palavre va spune.

Jur pe Hecate că solul corintian nu era de loc prost. Vorbi atît de bine încît răscoli adunarea şi lui Pericle îi fu greu să-i doboare argumentele.

— Trebuie să declar cu mîhnire, spuse el, că locuitorii coloniei noastre, Corcira, au dus totdeauna faţă de noi o politică provocatoare şi nedreaptă. N-au vrut niciodată să se poarte ca celelalte numeroase colonii ale noastre şi să ne recunoască drepturi de metropolă, drepturi care şi

vouă, atenieni, vă sînt la fel de scumpe cînd e vorba de coloniile voastre. Și nu numai acum, la Epidamnos, s-au dovedit a fi perfizi şi cu două fețe, străduindu-se să pară nedreptățiți, deşi ei erau nedrepti față de noi. Amintiți-vă de războaiele medice, cînd Xerxe v-a ars oraşul (aici solul făcu un gest circular). Ce au făcut atunci cei din Corcira ? Și pe atunci aveau o flotă importantă, dar cînd le-am cerut să lupte alături de noi, amintiți-vă, atenieni, cei care ați trăit anii aceia, cum s-au purtat. Au oprit cele șaizeci de corăbii făgăduite la capul Maleea, chipurile din cauza furtunii, fiindcă aveau un singur scop : dacă am fi învins noi, să ne poată spune : Noi v-am trimis corăbiile. Luați-vă la ceartă cu Poseidon, care a ridicat valuri mari cît munții ! Dacă ar fi învins Xerxe, ar fi venit să i se închine şi l-ar fi recunoscut rege al Asiei şi Europei !

Primele cuvinte ale corintianului făcură vîlvă. Solul continuă, ridicînd puțin vocea :

— Cît despre argumentele lor, cum că libațiile voastre pentru o pace de treizeci de ani cu Sparta nu vă împiedică să-i primiți în alianță, trebuie să observ că nu există în clauza aceea a tratatului nici o mențiune privitoare la vreun oraș, colonie a unei cetăți peloponesiace. Vreau să mai adaug că acea clauză nu vă îngăduie să primiți în liga voastră un oraş care se află în stare de război cu un oraş peloponesiac. Alianța voastră cu Corcira ar însemna o declarație de război împotriva noastră.

Se opri să mai răsufle, iar Alcibiade se întoarse spre mine şi-mi spuse :

— Nu e prost... dar ar fi destul de uşor pentru noi să nu ținem seamă de spusele lui referitoare la clauza aceea. Putem încheia cu Corcira numai o alianță defensivă...

— Și dacă Corcira și Corintul au dreptul să vină aici pentru a cere ocrotire atotputerniciei voastre, reluă solul, dreptul nostru ar trebui să fie mai mare decît al lor, fiindcă, în afară de tratatul de prietenie care ne leagă, fie-mi îngăduit să amintesc atitudinea noastră prietenească pe vremea cînd i-am convins pe aliații noştri peloponesiaci să nu ajute Samosul răsculat, deși, după cum ştiți, trimisese soli cerîndu-ne ajutorul. Principiul nostru a fost și a rămas același. Fiecare alianță e liberă și are dreptul exclusiv să pedepsească singură orașele care nu i

se supun. Cît despre războiul cu Peloponesul, pe care cei din Corcira încearcă să vi-l prezinte ca inevitabil, poate că nu va izbucni niciodată dacă politica voastră e dreaptă şi atitudinea voastră faţă de noi prietenească. Dacă, însă, dimpotrivă, veţi fi nedrepţi faţă de noi, războiul e sigur şi pericolele ce vă ameninţă vor fi mult mai mari decît foloasele unei alianţe cu Corcira şi cu flota ei.

— Acuma ne mai şi ameninţă !... exclamă furios Alcibiade.

Istovit de efort — nu-i glumă să urci la tribuna de la care vorbeşte Pericle — lac de sudoare şi cu mişcări şovăitoare, solul Corintului luă loc lîngă ai săi.

Îndată după aceea gărzile trace conduseră cele două delegaţii afară din adunare.

După ce crainicul puse întrebarea : „Cine vrea să ia cuvîntul ?", oamenii politici şi strategii se înscriseră pe rînd, apoi fiecare urcă la tribună şi începu să vorbească. Fiindcă erau prea mulţi, pritanul hotărî că fiecare putea să cuvînteze timp de două clepsidre, dar tot nu ajunseră să-şi spună cu toţii părerea, astfel încît adunarea se prelungi şi în ziua următoare.

Vorbitorii repetară cam aceleaşi lucruri. Cei care erau împotriva alianţei cu Corcira spuneau că nu merita să intrăm în război cu întreaga Ligă peloponesiacă, de dragul flotei ei. Ceilalţi, adică cei care erau pentru, afirmau că, mai devreme sau mai tîrziu, războiul cu Peloponesul tot ar fi izbucnit, chiar dacă am fi jertfit flota Corcirei. Un răspuns negativ dat solilor Corcirei ar fi fost o dublă, o mare greşeală.

În a doua zi a adunării luă cuvîntul Pericle, care, fireşte, convinse demosul să accepte alianţa, neţinînd seama de posibilitatea unui război cu Peloponesul. Dar demosul hotărî să încheiem doar o alianţă defensivă cu Corcira, adică s-o ajutăm dacă ar fi fost atacată. Îndată ce aflară hotărîrea, solii Corintului părăsiră Atena, deşi se lăsase noaptea.

— Prin urmare, ai hotărît, Pericle ! O să avem război... spuse Aspasia cînd Olimpianul se întoarse noaptea tîrziu de la Buleuterion unde, împreună cu ceilalţi strategi, stabiliseră în amănunt ajutorul pe care urma să-l trimitem în Corcira.

— N-am hotărît nimic ! Dacă spartanii vor să facă război din cauza Corcirei, înseamnă că ar fi luptat oricum împotriva noastră. Dacă există o singură speranţă să nu ne declare război, e tocmai hotărîrea pe care am luat-o.

— Şi cîte corăbii ai să trimiţi în Corcira ?

— Zece !

— Zece ! exclamă uluită Aspasia. Şi ce strateg ?

— Lacedemonios.

— Fiul lui Cimon ?

— Da...

— Dacă trimiţi numai zece corăbii, Pericle, e ca şi cum nu le-ai trimite nimic !

— Şi o singură corabie dacă le-aş trimite, e destul pentru realizarea intenţiilor mele. Important e să fim prezenţi în apele Corcirei. Poate că zece corăbii ateniene nu vor fi un pretext destul de serios pentru eforii din Sparta. Cu cît întîrzie izbucnirea războiului, cu atît e mai bine. Zece corăbii ajung.

Cele ce s-au întîmplat în primăvara aceea în Corcira sînt atît de cunoscute în lumea elenică, încît nu e nevoie să le mai povestesc. Corintienii au trimis o sută cincizeci de corăbii, faţă de cele o sută zece corăbii ale Corcirei, dintre care multe neînarmate şi reparate doar în măsura posibilităţilor. Zacintos, veche rivală a Corintului, trimisese în Corcira o mie de hopliţi, pentru paza coastelor. Cele zece corăbii ale noastre aveau ordin sever să nu atace flota corintiană decît în cazul cînd ar fi vrut să debarce oameni pe coastele Corcirei. Aceste zece nave au salvat Corcira, a cărei flotă a fost învinsă în lupta navală de la Sibota, astfel încît numai prezenţa noastră i-a silit pe corintieni să se retragă cînd au vrut să se apropie de insulă.

Corintul nu ne-a iertat că, deşi fără să pierdem un ostaş, l-am împiedicat să se bucure de victorie şi toată ura sa faţă de Corcira s-a întors împotriva noastră.

Rivalii lui Pericle au încercat să exploateze situaţia pentru a atrage poporul de partea lor. Spuneau şi repetau prin frizerii şi prin centrele politice că, de fapt, Corcira fusese învinsă şi că, în schimb, noi ne atrăsesem ura între-

gului Pelopones. Cine-i cunoaşte pe corintieni, spuneau ei, îşi dă seama că nu vor rămîne cu braţele încrucişate.

— Şi ai să vezi, Catisachis, tu care faci pe deşteptul şi pe atotştiutorul, că au să ne lovească acolo unde ne doare mai tare.

— Nu ne doare nicăieri ! Aţi auzit ? Nicăieri ! Pe ei are să-i lovească Olimpianul !

— Adică Zeus ? întrebau ceilalţi în bătaie de joc.

— Care Zeus ? Pericle Olimpianul !

— Asta-i blasfemie, Catisachis ! Dar dacă îl admiri pe Pericle... care e şi el un nelegiuit... Are veşnic lîngă el pe Anaxagora şi pe Aspasia, unul ca să-i strecoare idei ciudate, cealaltă ca să-i aducă femei, să nu se plictisească noaptea. Dar n-avea grijă...

Catisachis se făcu roşu ca creasta cocoşului şi-l dădu afară pe client. Era un mare aristocrat, un membru al oligarhiei, care o luă la picior, de teamă să nu-i arunce Catisachis cu ceva în cap.

Pericle află întîmplarea chiar de la Catisachis care, după cîteva nopţi de socoteli şi de frămîntări, îndrăzni să se înfăţişeze zeului său.

Pe vremea aceea, influenţa lui Pericle începuse să scadă. Tucidide al lui Melesios se întorsese din exil şi oligarhia făcea tot ce putea ca să-l sape pe conducător, în timp ce, pe de altă parte, Cleon şi cei de seama lui se străduiau şi ei să cîştige opinia publică.

Dar toate uneltirile ambelor tabere rivale rămîneau încă la nivelul subînţelesurilor, la împotrivirea ascunsă şi la glumele usturătoare, care, din gură în gură, ajungeau să fie cunoscute de toată lumea. Rivalii lui Pericle mai erau stăpîniţi de oarecare teamă, ca şi cum n-ar fi crezut că Olimpianul putea să înceteze de a fi olimpian, teamă de greaua moştenire pe care marele conducător avea s-o lase urmaşilor. În afară de asta, toţi îşi dădeau seama că se apropie criza, că, vrînd-nevrînd, statul se îndreaptă spre război. De pretutindeni veneau ştiri că, deşi învingător la Sibota, Corintul hotărîse să se răzbune pe noi fiindcă salvasem Corcira. În Peninsula Calcidică, trimişi corintieni cutreierau oraşele, împărţind făgăduieli şi încurajări verbale, care îndemnau oamenii să scuture jugul

atenian! În Pelopones se străduiau să creeze un curent duşmănos împotriva noastră şi să pună în mişcare întreaga Ligă.

În timpul acesta, la Atena lumea ducea mai departe o viaţă frumoasă şi fără griji, bucurîndu-se de spectacole, de agora, de exerciţii, de jertfe bogate, de lupte atletice, de serbări, de solii sacre la Delos şi la Delfi, de pariuri la luptele de prepeliţe, unde se pierdeau averi, de ospeţe cu vinuri bune şi cu fete frumoase. Da! Cine n-a trăit la Atena înainte de războiul cel mare nu ştie ce înseamnă bunăstarea...

Un observator atent putea deosebi, însă, oarecare nelinişte.

— O să avem război ? N-o să avem război ? Corintienii or să-şi vadă de treabă ?

Şi războiul se apropia cu repeziciune. În şantierele navale din Pireu se lucra zi şi noapte. Depozitele se umpleau de toate cele necesare flotei. Se stivuiau mii de lopeţi, aşezate după lungime, mii de leghe de frînghii, munţi de butoaie de smoală, în timp ce în depozite anume destinate era rînduită, potrivit cu întrebuinţarea ce avea să primească, o mare cantitate de cherestea, adusă din Eubeea şi din Peninsula Calcidică. În loc de şaizeci de corăbii care făceau manevre primăvara, vara şi toamna, acum aveau o sută şi se luă hotărîrea ca manevrele să aibă loc în tot cursul anului.

Toate silinţele Corintului se concentrau asupra Peninsulei Calcidice. Corintul ştia că această regiune bogată a Ligii era unul din principalele noastre puncte de sprijin. Erau acolo locuri bogate şi fericite, cu păduri nesfîrşite, cu pămînt care dădea de patruzeci şi cincizeci de ori mai mult decît însămînţai — ah! biata noastră Atică cu pămîntul ei neroditor! — cu mine de plumb, de fier, de aramă şi de aur. Porturile clădite de noi erau mari şi însemnate, oraşele puternice şi liniştite. Totuşi, aveam veşnic greutăţi cu populaţiile din partea locului. Oraşele erau aşezate toate pe malul mării şi mai departe de o zi de drum de coastă, nimeni nu se mai supunea autorităţii lor. Diverşi prinţi şi cîrmuitori din Macedonia şi Tracia erau

foarte interesați să-și vîndă produsele în porturile noastre, numai că trebuia să-i lingușim mereu, să ne ocupăm de ei, să zădărnicim alianțele pe care le plănuiau — ceea ce era destul de ușor, fiindcă existau nenumărate rivalități și mici ambiții între ei — și toate acestea le făceam ca să nu fim siliți să organizăm mereu campanii în toată legea. Cel mai important dintre acești prinți era Perdicas, fiul lui Alexandru (cel care, în timpul războaielor medice, îl ajutase pe Xerxe cu armată și provizii). Cu îngăduința noastră — fusese altă greșeală a lui Pericle — Perdicas reușise să-și extindă încetul cu încetul influența. Îi ura de moarte pe Filip și pe Derdas, cei doi frați ai săi, care, simțindu-se amenințați în satele mari din Macedonia, se refugiaseră în orașele prietene din Tracia.

Chiar în perioada bătăliei navale de la Sibota, în urma unor informații greșite despre problemele de familie ale macedonienilor sosite la noi în Bulé, am acceptat să-i sprijinim pe Filip și pe Derdas, ceea ce l-a jignit adînc pe Perdicas. Din prieten al nostru, gata totdeauna să ne ajute, deveni dușmanul cel mai aprig, intră în înțelegere cu Corintul și-i ceru ajutorul ca să asmută orașele dorice din acea regiune, orașe care aparțineau ligii noastre. Dar nu se mulțumi cu atît, ci trimise reprezentanți la Sparta ca să-i convingă pe efori să-și deschidă, în sfîrșit, ochii și să proclame în Pelopones starea de alarmă împotriva noastră.

Nu se bucură de nici un succes la Sparta, dar Corintul îi promise bani și armată și-l sfătui să-și îndrepte strădania spre Potideea, colonie dorică a Corintului, care păstra relații strînse cu metropola, unde trimitea în fiecare an o delegație și numeroase animale. Din motive economice însă, Potideea rămînea unul din cele mai liniștite orașe ale ligii noastre și-și plătea regulat tributul, fără amînări, fără rea credință și fără să aștepte presiuni ca atîtea alte orașe.

Curînd s-a aflat la Atena că, încurajată de Perdicas și de făgăduielile Corintului, Potideea era gata să se răscoale. Această situație era o preocupare foarte serioasă pentru Bulé, pentru cei zece strategi și pentru polemarh, care hotărîseră să trimită la Potideea treizeci de corăbii și o mie de hopliți cerîndu-i să-și dărîme zidurile.

Cînd flota noastră ajunse în golful Termaicos, găsi întreaga regiune pradă tulburărilor. Arhistratos, strategul nostru, făcu atunci greşeala de a nu porni îndată spre Potideea. El voia să-l încercuiască pe Perdicas şi să-l neutralizeze, crezînd că în felul acesta va curma răul din rădăcină. Perdicas se afla la Pidna, era bine întărit şi asediul se dovedea anevoios. În vreme ce flota noastră era ţintuită acolo din cauza lui, Corintul avu timp să trimită la Potideea o mie şase sute de hopliţi, avînd ca strateg pe un oarecare Aristeos, atît de iubit şi în Corint şi în Potideea, încît cei mai mulţi dintre hopliţi plecară voluntari. Îndată după sosirea acestora, Potideea se răsculă, ceea ce însemna că trebuie organizată o adevărată expediţie militară.

Cum polemarhul hotărîse să nu trimită cavalerie, Alcibiade era nebun de furie la gîndul că nu va pleca. Făcu intervenţii pe lîngă strategi, îl rugă pe Pericle, proferă nenumărate ameninţări cu voce tare pe străzi. Se duse în taină pînă şi la Nicias ca să se roage de el. Strategul îl ascultă fără să spună un cuvînt şi cînd flăcăul meu, scos din fire de tăcerea lui, începu să se obrăznicească, îl întrebă :

— De ce vrei atît de mult să pleci la război ?

— Ca să cuceresc glorie ! îi răspunse cu patimă Alcibiade.

Se rugă de atîta lume, stărui pe lîngă atîţia să-l convingă pe conducătorul tribului său, încît reuşi să se înscrie hoplit.

— Armele mele ! Trebuie să-mi pregătesc armele ! striga el gesticulînd pe străzi.

— Linişteşte-te, Alcibiade ! i-am spus eu, străduindu-mă să fiu sever. Te aude lumea. Nu-i nevoie să te dai în spectacol...

— Lumea are să audă şi are să spună multe altele ! Să mergem la atelierul lui Cefalos ! Să-mi comand arme !

M-a tîrît la atelier şi acolo numai că nu i-a luat la bătaie pe sclavi şi pe supraveghetor.

— Nu se poate ! Nu se poate ! striga el furios. Vreau ca scutul meu să fie gata în cinci zile...

— Dar e nevoie de cinci luni, încerca să-i explice supraveghetorul desperat.

— ...Eu dau comanda! Mîine am să-ţi trimit modelul pentru ornamentaţia din centru. Eu îl procur, ce-ţi pasă?

— Nu se poate! repeta mereu drept răspuns supraveghetorul, care se baricadase în dosul mesei sale şi-mi făcea semn să-mi iau stăpînul şi să plecăm. Dar Alcibiade nu asculta şi se-nfierbînta tot mai mult.

— Lăsaţi orice altă muncă! Toţi sclavii să lucreze pentru mine! Plătesc!

— Imposibil! Avem comenzi de la polemarh!

Vedeam apropiindu-se clipa cînd Alcibiade avea să-l ia la bătaie pe supraveghetor. Atunci îmi veni o idee:

— Alcibiade, i-am spus, şi Socrate ia parte la campanie. Ce ar fi să mergem să vedem cum stă el cu armele şi, dacă nu are, să-l ajuţi tu să şi le procure.

Rostisem cuvîntul magic: „Socrate".

— Să mergem! Să mergem! Cum de am uitat că ia şi el parte la campanie!

L-am căutat peste tot pe Socrate, am întrebat de el în dreapta şi-n stînga, dar nu l-am găsit nicăieri. Se înserase şi nu ne-am mai întors la atelier.

A doua zi dimineaţă tineretul nostru era cuprins de tulburare! În cursul nopţii sosise la Atena Protagora, întorcîndu-se dintr-o lungă călătorie, care durase mai mulţi ani! Locuia la Calias, care-l poftise la el. Primul care află noutatea fu prietenul stăpînului meu, Hipocrate al lui Apolodor şi, îndată ce se crăpă de ziuă, alergă ca un nebun să-l trezească pe Socrate. Bătu în poarta învăţătorului, strigînd:

— Socrate, s-a întors Protagora! s-a întors Protagora!

Socrate era încă somnoros şi, căscînd de-i trosneau fălcile, întrebă:

— Ţi-a furat ceva? De ce atîta grabă?

— Sigur că mi-a furat! spuse tînărul, care între timp intrase în casă. Îşi ţine toată înţelepciunea numai pentru el!

— Îl cunoşti?

— Nu! Tocmai de aceea mă grăbesc să-l cunosc! Vino! Scoală! Hai să mergem!

— Unde e ?
— La Calias ! Vino, nu începe cu întrebările ! Hai să mergem !
— E prea devreme ca să mergem la Calias, încă nu s-a luminat de ziuă.
— Nu-i nimic. Să pornim, o să mergem încet.
Și noi aflasem vestea. Alcibiade vru să meargă și el la Socrate ca să-l ia și să se ducă împreună. Cînd am ajuns la el acasă, am găsit-o numai pe nevastă-sa.
— Pe cine căutați ? întrebă ea arțăgoasă.
— Pe Socrate...
— De ce-l căutați aici ? Parcă e vreodată acasă ? Încă din zori a venit un mucos (și-i aruncă lui Alcibiade o privire de parc-ar fi vrut să subînțeleagă „ca tine“) și l-a luat să meargă nu știu unde.
Am alergat la Calias și l-am ajuns din urmă pe Socrate tocmai în clipa cînd se oprise în fața casei.
Am bătut în poartă, dar s-a deschis numai o ferestruică, pe care s-a ivit capul unui sclav.
— Ce vreți ? întrebă el cu glas răstit.
— Îl căutăm pe Calias, răspunse Hipocrate.
— Alți sofiști ! suspină sclavul. Stăpînul meu nu-i acasă. A plecat la țară, și închise furios ferestruica.
În clipa aceea sosi și Critias, astfel că acum eram cinci oameni care așteptam afară. Peste puțin, Alcibiade își pierdu răbdarea, se înfurie și lovi cu piciorul în poartă.
— Deschide imediat, sclavule ! strigă el.
Temîndu-se ca strigătele lui să nu se audă pînă-n casă, sclavul ne-a deschis. Am pătruns în grădină, care era o adevărată agora plină de lume.
Protagora se plimba încoace și-ncolo prin grădină, înconjurat de un mare număr de atenieni dintre cei mai cunoscuți.
Lîngă el se afla Calias, iar mai încolo Paralos, fiul lui Pericle. La oarecare depărtare îl puteai vedea pe Harmide, preafrumosul fiu al lui Glaucon. Toți aceștia erau în dreapta lui, în timp ce în stînga se aflau Xantip și Filipide — încă unul care, după cum am aflat mai tîrziu, era cel mai bun discipol al lui Protagora — iar în urma lui veneau o mulțime de atenieni și de străini.

— Priveşte, şopti Socrate lui Hipocrate, priveşte pe toţi aceşti străini. Şi-au părăsit patriile şi casele ca să-l urmeze pe Protagora care-i farmecă şi-i tîrăşte după el, aşa cum Orfeu vrăjea fiarele ! Aveai dreptate să vrei să-l asculţi !

Ori de cîte ori Protagora se întorcea, întregul grup se oprea, îi făcea loc, apoi toată lumea pornea iar spre celălalt capăt al curţii, mereu în aceeaşi ordine, ascultînd cu mare atenţie spusele dascălului. Printre ei era şi omonimul gazdei, Calias al lui Caliados, un atenian bogat, care cu cîţiva ani în urmă îl plătise pe Zenon Eleatul cu o sută de mine[1] ca să-l înveţe ce este înţelepciunea. De jur-împrejur în grădină, pe bănci de piatră, erau alţi oameni. Sofistul Hipias, care era de mult timp oaspetele lui Calias, avea în jurul său pe Eriximahos, pe Faidros, pe Andron şi pe alţi prieteni ai stăpînului meu. De la o fereastră se zărea, întins încă în pat, Prodicos din Chios, iar lîngă el era Agaton.

Îndată ce oamenii care-l urmau pe Protagora l-au văzut pe Socrate, l-au salutat cu însufleţire şi şi-au întrerupt plimbarea.

Calias l-a prezentat lui Protagora.

Stăpînul meu a înaintat către prietenii săi şi le-a spus făcînd şiret cu ochiul :

— Ei, băieţi ! Acum să te ţii ! Cred că are să se încingă o discuţie grozavă ! Cine credeţi voi că va învinge ?

— Mai încape întrebare ? răspunse Pausania. Atena, fireşte. Protagora nici nu bănuieşte că Socrate e cel mai bun vorbitor din Atena ! Să ne apropiem ca să-i auzim ! Veniţi !

Încetul cu încetul, toţi cei de faţă se strînseră în jurul lui Protagora şi al lui Socrate, alcătuind o adevărată adunare. Eu n-am îndrăznit să mă apropii, ca nu cumva să mă jignească cineva, astfel că n-am putut auzi decît jumătăţi de fraze, cînd s-a însufleţit discuţia. Nu numai cei doi au luat cuvîntul, fiecare voia să spună ce avea de spus. A vorbit şi Alcibiade, şi anume cînd Socrate a vrut să plece, fiindcă Protagora refuza să răspundă la întrebările lui şi dorea să-şi dezvolte singur ideile. Se vorbea

[1] **Mină — monedă antică egală cu 1/60 dintr-un talant.**

despre semnificația cuvîntului virtute și despre putința de a o însuși. Protagora vorbi primul, îndelung și se pare că a vorbit frumos, fiindcă mulți l-au aplaudat. Cînd însă Socrate a început să-i pună întrebări, am văzut de departe că străinul era stingherit și că gesticula cu oarecare nerăbdare. La un moment dat, Socrate s-a ridicat gata să plece.

— Nici eu, a spus el, n-aș vrea ca o asemenea discuție să se prelungească într-un mod care ți-ar fi neplăcut, Protagora. Tu ești un maestru al cuvîntului, dar eu nu pot urmări frazele lungi și nici marile figuri oratorice, nu fiindcă mi-ar lipsi dorința, crede-mă, ci fiindcă nu sînt în stare. Dar dacă ți-e ușor să discuți în ambele feluri, arată-mi oarecare înțelegere. Îmi pare rău că nu pot rămîne ! De altfel, trebuie să merg undeva.

Protagora își freca mîinile și sînt sigur că în clipa aceea gîndea : „Bine că m-am descotorosit de el !“ Toți ceilalți au protestat, însă, și Calias, apucîndu-l pe Socrate de mantie, nu l-a lăsat să plece.

— O asemenea discuție nu poate continua fără tine, Socrate !

Toți îl rugau și, după o deosebită stăruință, Alcibiade îl hotărî să rămînă.

Cineva vru să împace lucrurile și, întorcîndu-se către cei doi vorbitori, le spuse :

— Socrate, nu mai stărui în dialogul scurt și în răspunsurile seci ! Mai slăbește hățurile, înfrumusețează-ți discursul ! Iar tu, Protagora, nu porni cu pînzele întinse pe marea cuvintelor, nu te depărta de orice petec de uscat !

Socrate se așeză iar și procedeele lui stîrniră interesul grupului. Din cînd în cînd auzeam cîte o exclamație, cîte o confirmare și numele poetului Simonide, care revenea mereu în discuție.

Timpul trecea, soarele urca pe bolta cerească, era aproape ora prînzului, dar nimeni nu se gîndea să plece, cînd cineva bătu cu putere în poarta de afară. Un sclav se duse să deschidă. Era Nicias, care venea grăbit să-l anunțe pe Calias al lui Caliados că în Bulé fusese numit strateg pentru expediția din Potideea. Toată lumea se adună în jurul lui Nicias ca să afle și alte amănunte, Ca-

lias primea felicitări şi, încetul cu încetul, adunarea începu să se împrăştie.

Alcibiade îl urmă pe Socrate.

— Cum ai să faci rost de arme ? întrebă el.

— Cum am să fac ? Cum face toată lumea. Am să le iau de la arsenal...

— Aha ! exclamă dezamăgit Alcibiade.

— N-avea grijă ! Am să le aleg solide şi bune, pentru ca, la nevoie, să lupte pentru noi amîndoi.

— Nu mă necăji, Socrate !

— Pleci şi tu ? îl întreba multă lume pe Socrate.

— Da, plec și eu.

— Și tu, Eriximahos ?

— Și eu !

— Și Harmide ?

— Harmide e încă un efeb...

În dimineața aceea, din colţul în care mă găseam, m-am simţit cuprins de o amară invidie văzînd pe toţi tinerii care se învîrteau în jurul înţelepţilor, înflăcărîndu-se pentru un argument strălucitor, lăsîndu-se subjugaţi de o contrazicere bine ţintită, aplaudînd cînd li se părea că unul dintre rivali învinge, apoi luînd foc pentru expediţia din Potideea, ironizîndu-i pe cetăţenii ei şi vrînd să se năpustească numaidecît asupra lor ca să le pună mîna-n gît. Contemplînd acest avînt şi pe toți tinerii aceia, mi-am spus în sinea mea : „Ce jalnic ești tu, Silicos !“ apoi am hotărît să plec şi eu în expediţie.

Dar n-am putut să plec la Potideea ! În timpul lipsei stăpînului meu, lipsă care a durat cîteva luni — aproape că mi-am pierdut somnul de nelinişte. Și azi — cîţi ani au trecut oare de atunci ? — îmi pare rău că n-am fost de faţă la primul triumf al flăcăului meu. Oricîte relatări mi-au făcut după aceea şi el şi Socrate, nu mă săturam să-i ascult !

N-avea nici douăzeci de ani cînd a plecat la Potideea, nici soldat nu era încă. În lupta care s-a dat în afara zidurilor a fost premiat ! Cînd armata noastră a pornit la atac, stăpînul meu, mai iute de picior decît ceilalţi, s-a trezit înaintea tuturor şi a fost încercuit de corintieni. A lovit în dreapta şi-n stînga, a luptat ca un leu. În jurul lui au căzut mulţi duşmani, dar, în cele din urmă, o lo-

vitură de lance l-a rănit în coapsă. Lovitura era din fericire uşoară şi n-a vătămat osul, numai că l-a făcut să cadă în genunchi. Cînd l-au văzut jos, doi-trei corintieni s-au repezit să-l dea gata. Alcibiade se apăra cu spada şi cu scutul. Socrate lupta prin preajma stăpînului meu şi, cînd l-a văzut în genunchi, a alergat să-l ajute. Îndată ce l-a zărit în apropiere, Alcibiade a zîmbit şi, dînd o puternică lovitură circulară cu spada, i-a strigat :

— Iată ! învăţătorule, asta nu mi-a arătat nimeni să fac, totuşi mă pricep.

Socrate a luptat vitejeşte alături de el, astfel încît Alcibiade s-a putut tîrî pînă în spatele liniei de bătaie. Şi-a legat provizoriu rana ca să nu piardă sînge, apoi s-a întors în luptă, căutîndu-l pe Socrate. S-a bătut pînă la sfîrşit, numai că n-a putut lua parte la urmărire, cînd corintienii au început să se retragă şi să fugă.

După această cruntă şi grea bătălie — strategul Calias fusese ucis după primul atac — a fost înălţat trofeul şi s-au adus jertfe. Ofiţerii nu erau de acord în ce priveşte premiul. O parte din ei voiau să-l dea lui Socrate, ceilalţi însă voiau să-l înmîneze lui Alcibiade şi, în timp ce şuşoteau între ei, Socrate a făcut un pas înainte şi i-a rugat să-l încunune pe Alcibiade :

— A luptat mai vitejeşte decît mine, le-a spus el. A fost rănit de la începutul bătăliei şi, totuşi, nu numai că n-a părăsit linia de bătaie, dar a ucis doi corintieni înainte de a se retrage !

— Merită ! Merită ! au exclamat cîteva voci şi ofiţerii l-au încununat pe Alcibiade, înmînîndu-i premiul tradiţional, adică armele unuia dintre duşmani.

Din fericire, rana stăpînului meu nu era serioasă, totuşi comandantul l-a silit să se întoarcă la Atena împreună cu ceilalţi răniţi. Corpul nostru expediţionar a început asediul Potideii, care a durat aproape doi ani.

Cînd stăpînul meu s-a întors la Atena, tot oraşul aflase că a luat premiu şi, în timpul cît a rămas acasă, aşteptînd să i se vindece complet rana, au venit nenumărate rude şi prieteni ca să-l vadă, să-i aducă daruri şi să-i ţină de urît.

Vărul lui, Euriptolemos, care-l iubea foarte mult, i-a adus numeroase daruri, podoabe de aur pentru haine şi pentru cap, ţesături frumoase şi mirodenii. Într-o zi a venit cu un cîine foarte frumos.

— E de vînzare, Alcibiade, dar e foarte scump ! Costă şaptezeci de mine !

— Ce frumos e ! spuse stăpînul meu cu admiraţie. N-am văzut niciodată un cîine atît de mare ! Are să fie cel mai mare din Atena ! Îl cumpăr !

Şi-l boteză Aristeas, după numele strategului corintian al Potideii.

Cît timp stăpînul meu a stat în pat din cauza rănii, Socrate aproape că a locuit la noi. De vreo două ori, fără să-l simtă nimeni, şi-a petrecut noaptea în grădină, învelit în manta. Într-o zi s-au auzit ţipete în faţa casei. O femeie răcnea :

— Unde-i mizerabilul ăla ? Nelegiuitul ! Pocitul ! Nepricopsitul ăla, care mă lasă gravidă şi pe urmă aleargă după băieţi frumoşi !

Socrate, care recunoscuse glasul neveste-si şi voia să evite un scandal, a fost nevoit să iasă ca s-o potolească, dar văzîndu-l, ea s-a înfuriat şi mai rău şi striga aşa de tare că glasul strident i se auzea pînă la distanţă de cîteva stadii. Cînd, în cele din urmă, s-a liniştit, Socrate s-a întors în camera lui Alcibiade :

— De ce ţipa aşa ?

— Voia un veşmînt pentru procesiunea de mîine, şi, fireşte, n-am bani să i-l cumpăr !

— Şi ce i-ai spus ?

— Să-l îmbrace pe al meu, că eu tot nu ies în ziua aceea.

— Şi a primit ?

— Numai că nu m-a luat la bătaie. Mai ales cînd i-am spus că, dacă refuză, înseamnă că nu merge să vadă procesiunea, ci ca s-o vadă lumea pe ea.

Cînd Alcibiade a ieşit pentru prima oară în agora după convalescenţă, aproape că i s-a făcut o manifestaţie. Se adunase atîta lume în jurul lui încît, neştiind ce s-a întîmplat, gărzile trace au venit să împrăştie mulţimea.

Duşmanii lui Alcibiade, Pitonicos, Teramene, Androcle şi alţii, erau să plesnească de ciudă în zilele acelea şi au

început să răspîndească vechile calomnii, încercînd să umple orașul cu minciunile lor. Cîteva au ajuns la urechile lui Alcibiade, care s-a înfuriat și și-a pierdut sîngele rece. A pus mîna pe un cuțit ascuțit și a tăiat coada nenorocitului Aristeas, care a urlat toată ziua de durere.

— De ce ai făcut o răutate inutilă ? l-am întrebat eu dojenitor.

— Păcat că n-ai și tu coadă ! Ți-aș fi tăiat-o și pe a ta !

— Dar de ce ?

— Pentru ca atenienii să nu-mi poată pune în socoteală decît trăsnaia asta cu coada cîinelui ! Acuma lasă observațiile și dă fuga să mi-o aduci pe Pichis.

Am uitat să spun că Pichis era ultima din cele douăzeci de prepelițe pe care stăpînul meu le cumpărase odinioară de la Meidias. Era cea mai bună din Atena pentru luptele de prepelițe. Grasă și mare, își împingea numaidecît adversara afară din cerc și Alcibiade cîștiga la pariuri cît poftea.

Am adus-o pe Pichis și, după ce a mîngîiat-o, stăpînul meu a vîrît-o în buzunar.

— Mergem la Isonomos. Are să se strîngă lumea pentru luptele de prepelițe. Ia bani cu tine, Silicos.

— Pentru ce, stăpîne ? Noi o să cîștigăm !

— Fă așa cum îți spun.

În drum spre Isonomos am trecut prin agora, unde, în jurul cuiva, era adunată multă lume, care făcea gălăgie.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Alcibiade.

— Se împart bani pentru teatru, spuse cineva, și se vede că vistiernicul a terminat banii, iar cei care nu și-au primit obolul fac scandal.

Stăpînul meu se îndreptă spre mulțime, luă săculețul cu bani și strigă oamenilor că va împărți el bani pentru teatru. Izbucniră aplauze și ochii lui se aprinseră de mulțumire. Zgomotul o sperie pe Pichis care zbură din buzunarul stăpînului meu, pitindu-se sub degetul cel mare al statuii de aramă a lui Teseu.

— Las' pe noi, Alcibiade ! strigară oamenii și alergară să prindă pasărea. Unul dintre ei se întoarse peste puțin, gîfîind :

— Ticăloasa ! Mult m-a mai chinuit, dar tot am prins-o !

— Îţi mulţumesc ! spuse Alcibiade. Ţine o tetradrahmă ! Cum te numeşti ?

— Antiohos.

— Unde lucrezi ?

— La corăbii !

— Te iau în serviciul meu ! Vino cu mine !

— Unde mergem ? întrebă Antiohos.

— Întîi pînă la Isonomos, unde va avea loc o luptă de prepeliţe, apoi, pe înserat, ne ducem la Anitos. Ai să treci pe acasă şi ai să-ţi pui nişte straie mai bune. Mîine am să văd eu ce-ţi cumpăr.

— Şi zici că mergem la Anitos al lui Antemion ?

— Da !

— Eşti invitat la banchet ?

— Anitos dă un banchet ? Nici nu mi-a spus că mă pofteşte la un banchet !

— Cum aşa ? A invitat o mulţime de lume, azi nu era chip să găseşti peşti şi raci în agora ! Anitos a cumpărat totul.

— Prin urmare, mă cheamă ca să mă arate prietenilor lui ! N-am să merg ! N-am să merg nici la luptele de prepeliţe, fiindcă s-ar putea să-l întîlnim acolo. Silicos, du-te să faci rost de vin şi vino după mine la Timandra !

— Asta cine mai e ? am întrebat.

De cînd se întorsese din expediţie, Alcibiade era cu gîndul numai la femei. În fiecare zi îşi găsea o nouă ibovnică, în alt cartier. Cum se întuneca, dispărea. În ziua următoare se întorcea acasă în zori, palid, obosit, cu ochii încercănaţi. Cînd ştiam că se duce în partea de jos a oraşului şi că hoinăreşte prin cine ştie ce uliţe strîmte şi pustii, îl aşteptam toată noaptea. Avea atîţia duşmani, încît în astfel de locuri nu putea fi în siguranţă. De cîte ori nu l-am rugat să ia un băţ cu el ! Dar nu mă asculta.

— Cine mai e şi asta ? exclamă el furios, oprindu-se în mijlocul drumului şi întorcîndu-se spre mine. E cea mai fermecătoare fată din Atena şi are un surîs ! Nici Afrodita nu zîmbeşte mai dulce ! Şi unde locuieşte ?

— O iei pe Mirmicon şi coteşti pe a treia ulicioară la stînga, numărînd de la început. Să nu întîrzii !

O oră mai tîrziu am ajuns la locuinţa Timandrei, cu două burdufuri de vin de Samos. L-am găsit pe Alcibiade culcat pe un pat. În jurul lui, şezînd sau pe jumătate culcaţi ca şi el, se aflau cîţiva prieteni ai lui, pe care-i întîlnise pe stradă şi anume : Niciade, Gnifonide, Cefisodoros şi alţii.

— Ai întîrziat, Silicos ! Mi s-a uscat gîtlejul. Timandraaa !

— Îndată, dragostea mea ! Îndată... ciripi o voce din camera din spate şi o fată încîntătoare, de vreo optsprezece ani, îşi făcu apariţia. Avea nişte ochi imenşi, foarte negri, care dădeau fetişoarei sale o nedefinită graţie melancolică. Neliniştea nelămurită pe care o trăda totdeauna expresia chipului ei trezea în oameni dorinţa spontană de a-i da ocrotire, în orice caz, imaginaţia lui Alcibiade născocea primejdii şi aventuri care o ameninţau pe Timandra şi din care eu o salvam în cele din urmă. Surîsul ei era, însă, radios de bucuria vieţii. Avea mişcări blînde ca nişte mîngîieri şi un mers foarte uşor.

Fără falsă ruşine, se apropie de Alcibiade şi se cuibări lîngă el. E atît de odihnitor, de frumos şi de pur să vezi două făpturi frumoase care se iubesc şi se privesc în ochi !...

— O să facem şi noi un banchet ! strigă Alcibiade. Anitos poate să aştepte !

În seara aceea am auzit pentru prima oară cîntecul Timandrei. Toată lumea băuse şi stăpînul meu intonă primul un cîntec războinic, după care o ascultarăm pe Timandra. Avea un glăscior foarte dulce şi subţire ca un ciripit de pasăre, care la sunetele joase se încălzea şi începea să vibreze. Îşi însoţea cîntecul cu un acompaniament discret de liră. Vocea ei era o vrajă. Cînd a terminat, nimeni n-a îndrăznit să aplaude. Numai Niciade a murmurat de parc-ar fi implorat-o :

— Mai cîntă, Timandra...

Şi ea începu un cîntec tărăgănat şi melancolic.

Teatrul îţi oferă emoţii zguduitoare, înălţarea pe care o simţi admirînd operele lui Fidias sau ascultînd corurile *Antigonei* sînt emoţii de altă natură, dar cîntecul Timan-

drei și vocea ei fermecătoare îmi mîngîiau sufletul, mă vrăjeau și mă umpleau de liniște ca și cum inima mi s-ar fi înseninat, ca și cum aș fi văzut ridicîndu-se un praf de aur în care jucau raze luminoase. Dacă un necioplit ca Nicias m-ar fi auzit comparînd cîntecul unei hetaire cu un cor dintr-o tragedie a lui Sofocle, ar fi trimis trăsnetele asupra mea și ar fi adus jertfe Hecatei, rugînd-o să mă lovească vreo nenorocire. Dar pentru mine cîntecul Timandrei rămîne de neuitat, blînd, calm și atît de frumos că mă făcea să plîng și să rîd în același timp.

— Cîntă-ne unul vesel ! spuse Gnifonide.

— Vreți cîntecul marinarului și al soției sale ?

— Da ! Da !

La început, Timandra și toți cei de față cîntau refrenul în cor :

Eia mola
Ia-le toate
Eia lésa
Vino-ncoa.

Era unul din cîntecele acelea cîntate cu frenezie de grupuri de oameni beți.

Cînd l-au terminat și pe ăsta și cînd prietenii lui Alcibiade, gîfîind ușor de oboseală, s-au mai potolit, stăpînul meu s-a ridicat de pe patul lui și a propus să mergem cu toții, așa cum eram, la Anitos.

— E bine aici ! Unde să ne ducem acuma ? au spus unii.

— Veniți ! Veniți ! Ne ducem la Anitos și dăm totul peste cap !

Ne-am luat rămas bun de la Timandra și am plecat făcînd mare gălăgie. Din cînd în cînd, grupul se aduna în jurul vreunui Hermes și glumea pe seama falușilor sculptați.

Cînd am ajuns la Anitos, Alcibiade a intrat primul, a deschis larg ușile și s-a oprit în prag.

— Bună seara, Anitos ! a spus el.

Fața lui Anitos a strălucit de bucurie.

— Iată-te, în sfîrșit, Alcibiade ! În sfîrșit ! Te aștept de atîta vreme !

— Îmi plac vasele tale de argint şi de aur, Anitos! Pentru asta am venit! Sclavi, porunci el întorcîndu-se spre ei, luaţi jumătate din argintărie şi duceţi-o la mine acasă!

Sclavii şovăiau, dar văzînd că Anitos îl priveşte pe stăpînul meu cu bucurie şi admiraţie şi nu se împotriveşte, au înaintat şi au început să ia din faţa invitaţilor pocale, farfurii şi alte obiecte de argint.

Unul dintre oaspeţii lui Anitos s-a înfuriat că i s-a luat cupa şi a spus gazdei cu indignare:

— Cum admiţi jignirea, obrăznicia asta a lui Alcibiade?

— Obrăznicie?... exclamă Anitos. E o dovadă de mare bunătate şi de politeţe din partea lui că ne lasă jumătate din argintărie, doar are dreptul să ia totul, dacă vrea.

Noaptea era foarte înaintată, cînd, încărcaţi cu argintăria lui Anitos, am ajuns acasă. Auzind glasuri şi cîntece, Pericle, care nu se culcase încă, a ieşit în curte ca să-l certe pe stăpînul meu.

— Ce-s astea? De unde ai luat argintăria? Ce vrei să faci cu ea?

— Am s-o topesc ca să-ţi fac bustul, spuse vesel Alcibiade.

Auzind glasul lui Pericle, prietenii lui se speriară şi-şi luară tălpăşiţa.

— Ei! Unde sînteţi? strigă Alcibiade.

Dar nimeni nu răspunse, toţi se făcuseră nevăzuţi. Din fericire.

Niciodată nu-l văzusem pe Pericle atît de rătăcit, de neliniştit şi de trist, ca în noaptea aceea. Cînd am intrat în casă şi cînd Alcibiade l-a văzut la lumină s-a tulburat atît de tare că i-a trecut beţia. Aveam înaintea noastră un om istovit, cu disperarea zugrăvită pe faţă. Stăpînul meu s-a apropiat de el şi l-a apucat de umeri.

— Dar ce s-a întîmplat? Spune, ce s-a întîmplat?

— Lasă! Am să-ţi spun!... a zis Pericle cu voce obosită. Pe urmă s-a întors spre mine: Du-te, Silicos, poate ai să afli altă dată...

A doua zi dimineaţă, Alcibiade mi-a povestit ce-i destăinuise Olimpianul.

În ajun, Diopeites, un vechi duşman al lui Pericle, conservator fanatic, care încercase să împiedice construirea Partenonului, depusese în Bulé o moţiune pentru o lege care să condamne pe cine nu crede în cele sfinte şi încearcă să dea explicaţii naturale mersului stelelor, al soarelui şi al lunii. Ca şi cum atîta n-ar fi fost destul, în aceeaşi zi Hermipos, un autor de comedii, invidios şi ratat, depusese la Heliaia o plîngere împotriva Aspasiei, acuzînd-o că duce o viaţă desfrînată.

În adunare luase cuvîntul Cleon, care de multă vreme i se opunea lui Pericle. Vorbise cu brutalitate, cu trivialitate, pe un ton sălbatic care făcuse impresie asupra celor de faţă şi folosind expresii injurioase, ce începeau să placă pe vremea aceea amatorilor de teatru, obişnuiţi cu autorii comici, care pierduseră orice ruşine. Cleon vorbise mult timp şi, în baza propunerii lui Diopeites, ceruse condamnarea lui Anaxagora. Mulţimea, aflînd că „Spiritul" considera soarele drept un glob de fier înroşit, de proporţii ceva mai mari decît Peloponesul, se înfurie şi primi în unanimitate propunerea lui Cleon. Adunarea, care de obicei îşi păstra sîngele rece, părea în ziua aceea o fiară dezlănţuită. N-a lipsit mult ca mulţimea să se reverse pe străzi, pornind în urmărirea bătrînului înţelept şi să-l sfîşie dacă l-ar fi găsit.

În aceeaşi zi, pe înnoptate, Pericle însuşi, însoţit de Metiohos, îl conduse pe Anaxagora pînă la Pireu, unde înţeleptul se îmbarcă pe o navă de comerţ care pleca spre Acragas, în Silicia. Bine că apucase să fugă, fiindcă tribunalul acceptase plîngerea lui Cleon şi-l condamnase pe filozof la moarte. Am admirat curajul lui Pericle, care, deşi nu mai avea acum nici un motiv, s-a prezentat în Heliaia ca să-şi apere prietenul şi să se împotrivească unei sentinţe nedrepte.

Din clipa, însă, în care Cleon şi Hermipos îşi depuseseră plîngerile, Pericle n-a mai fost acelaşi om. L-am văzut îmbătrînind în cîteva zile. Tăcut, cu capul plecat, obosit, nu mai ieşea din casă, nu auzea ce-i spuneai, nu răspundea niciodată. Cînd ceilalţi strategi, colegii lui, veneau la el, îi primea îndată şi discuta fiecare amănunt al situaţiei politice, socotind totdeauna drept o datorie să-şi slujească patria.

Dar, în afară de Metiohos, nu mai primea pe altcineva şi nu încerca să reacţioneze la uneltirile duşmanilor săi. Pe Aspasia n-o vedea nimeni. În aşteptarea judecăţii nu mai ieşea din camera ei.

Alcibiade îi arăta multă dragoste şi devotament lui Pericle. În timp ce fiii săi, Xantip şi Paralos, nu se prea sinchiseau, stăpînul meu îşi petrecea serile cu el şi făcea ce putea ca să-l distreze şi să-l îmbărbăteze, stimulîndu-i amorul propriu.

— Cum aşa, Olimpiene ? Stai cu braţele încrucişate, în timp ce duşmanii joacă pirihul[1] în jurul tău ! Nu te duci în adunare ca să le închizi gura ? Aştepţi, într-adevăr, ca Aspasia să fie judecată ? Unde-i spiritul tău de luptă ? Unde sînt vremurile cînd cu un singur discurs îl ostracizai pe Tucidide ? Te închizi în casă, de parc-ai recunoaşte învinuirile ce ţi se aduc şi ţi-ar fi ruşine de ele ! Ieşi ca să te vadă poporul ! Să-şi amintească de legile tale, de tot ce ai făcut pentru democraţie, pentru cetate !

Pericle nu scotea un cuvînt. Se uita la stăpînul meu, îşi sprijinea bărbia în palmă şi privirea lui devenea tulbure şi tristă. O singură dată i-a răspuns lui Alcibiade :

— Poporul îşi aminteşte numai de suferinţe, nu şi de binefaceri !

— Poporul Atenei nu face asta ! răspunse stăpînul meu cu vioiciune.

— Mai ales el, Alcibiade... Ai să vezi şi tu mai tîrziu...

Cu cîteva zile înainte de procesul Aspasiei, Metiohos veni tulburat la Pericle şi-i spuse că Megara ne adusese o nouă jignire : arase o parte din pămîntul sacru de la Eleusis şi se pregătea să-l semene.

— Ticăloşii ! strigă Pericle. Şi comandantul garnizoanei i-a lăsat ?

— Ce era să facă ? După cum ştii, megarienii şi-au întărit străjile la graniţă !

— Nemernicii ! spuse Pericle care se însufleţea încetul cu încetul. Trimiteţi numaidecît o ştafetă la Megara, ca să protesteze şi să ameninţe ! Aceeaşi ştafetă să plece

[1] Dans războinic.

la Sparta, să ceară eforilor să se impună aliaţilor lor, altfel ne vom impune noi ! Ştiu eu cum !

— Pericle... poate că fraza din urmă nu trebuie spusă Spartei.

— Discutaţi în Bulé. În orice caz, trebuie să trimitem o ştafetă !

Ştafeta Antemocritos plecă în aceeaşi zi, dar nu ajunse departe, nenorocitul, fiindcă fu asasinat în Megarida. Niciodată pînă atunci nu se mai pomenise în lumea elenică de asasinarea unei ştafete în exerciţiul funcţiunii. Cînd la Atena sosi vestea despre această nelegiuire, despre asasinarea unui trimis oficial al democraţiei, lumea fu cuprinsă de indignare. Era cea mai grea jignire pe care o puteau aduce megarienii Atenei şi tuturor principiilor pe care elenii le considerau sacre. Strategii cerură convocarea imediată a unei adunări extraordinare şi chemarea fu afişată în după-amiaza aceea în agora. Pericle preferă să nu ia parte la adunare, în ciuda stăruinţelor stăpînului meu, care nădăjduia că prezenţa lui avea să influenţeze Heliaia în procesul Aspasiei. Olimpianul trimise însă pe Metiohos să vorbească şi să propună din partea lui măsuri împotriva megarienilor : „Pericle al lui Xantip crede că asasinarea ştafetei este o mare jignire adusă Atenei, e o jignire şi mai mare adusă lui Hermes, ocrotitorul ştafetelor. Iată de ce propune ca Megara să fie exclusă din toate porturile şi agorele Ligii. Orice încălcare să fie pedepsită cu moartea."

Propunerea, care luă numele de „Decretul megarian" fu votată în unanimitate. Oamenii strigau că şi atîta era prea puţin.

Aici trebuie să lămuresc schimbarea de atitudine a opiniei publice faţă de Pericle. Vreau să explic de ce înainte, cînd era un zeu atotputernic, nici unul dintre duşmanii lui nu îndrăznea să-i aducă cea mai mică învinuire altfel decît în frizerii sau în reuniuni particulare, în timp ce acum îl atacau, pe el şi familia lui, în Bulé ca şi în adunare, cu o violenţă, cu o răutate şi cu un cinism care dovedeau că erau convinşi de ascultarea ce aveau să le dea demosul şi Bulé.

De ani de zile nu se vorbea la Atena decît despre Pericle. De ani de zile, lumea se obişnuise să-l vadă atotputernic, inatacabil şi inaccesibil, de parc-ar fi aparţinut unei alte specii umane, mai apropiată de zei. Cei cîţiva membri ai oligarhiei, care rămăseseră uniţi după exilul lui Tucidide, abia îndrăzneau să-şi exprime opoziţia în chestiuni fără importanţă şi nimeni nu-i lua în seamă. Nu din partea acestei grupări începu atacul. Prima lovitură veni din popor, de la cineva care se ridicase din rîndurile poporului. Cînd Cleon îndrăzni pentru prima oară să se ridice împotriva lui Pericle, discursul lui stîrni puternice şi zgomotoase proteste în adunare, dar poporul de jos fu răscolit. Cleon era dintre ai lui, îi vorbea limba, oamenii îl simţeau mai aproape, mai la îndemînă decît pe Alcmeonidul acela distant şi inaccesibil, care, fireşte, era un mare binefăcător, un binefăcător de seamă, dar care răspîndea oarecare teamă în jurul lui. Şi, poate fără să-şi dea seama, oamenii erau bucuroşi că se găsise cineva care să risipească vraja. Încetul cu încetul, cele ce făcuse Pericle pentru Atena fuseseră date uitării şi atenienii, care considerau că veniturile suplimentare şi salariile erau acum drepturi inatacabile, începură să guste răţoielile şi crizele de furie ale lui Cleon şi încetară să se înfurie cînd acesta îl ataca pe Pericle. În adunare, lumea îl urmărea cu atenţie ; din cînd în cînd răsuna cîte un „bravo", cîte o aprobare, cînd vocea aspră a lui Cleon afirma că ocrotitorul demosului trebuia să fie un om din popor. Autorii de comedii, care pînă atunci nu îndrăzniseră să-şi bată joc de Pericle, îşi ridicară şi ei glasurile, cînd îşi dădură seama că sentimentul popular le suportă glumele. Cratinos, Hermipos şi alţii începură să vorbească în comediile lor despre Zeus şi despre Hercule, dar referindu-se la Pericle, şi despre Omfala, dar referindu-se la Aspasia. După un timp, subînţelesurile se făcură mai evidente şi trivialităţile mai grosolane... Lumea se distra, rîdea şi în ziua următoare toată Atena repeta cîteva versuri din comedie care, trecînd din gură-n gură, deveneau zicale populare. În perioada aceea se răspîndi un cîntec care făcea, chipurile, aluzie la Metiohos, deşi, de fapt, era

îndreptat împotriva lui Pericle. Îmi amintesc și acum refrenul :

Domnește și se ține de-ospețe și tot bea,
Dar va sfîrși de gloată ciomăgit.

Firește că membrii oligarhiei își frecau mîinile de bucurie și, așa cum se întîmplă în asemenea împrejurări, nu-și dădeau seama cît de important era pentru ei ca un Alcmeonid și nu un pantofar să fie ocrotitorul poporului. Sperînd că Pericle va fi curînd doborît, împingeau lucrurile tot mai departe. După ce se întoarse la Atena, Tucidide îl încurajă pe Cleon să facă plîngere împotriva lui Anaxagora. Așa au mers lucrurile pînă la reclamația lui Hermipos și la procesul Aspasiei, care a scăpat grație pledoariei lui Pericle, lacrimilor și frumuseții ei. În lunile acelea, tulburarea și confuzia din mințile oamenilor erau atît de mari, încît un oarecare Dracontide, membru al oligarhiei, a propus — și propunerea lui a fost înaintată demosului — ca Pericle să fie obligat să mai dea o dată socoteală pentru banii cheltuiți la construirea templelor și a Pireului, ba — ce era mai rău decît orice — să jure, pentru mai mare siguranță, în fața unui altar sfînt. Erau socoteli de sute de talanți, cercetate cu mulți ani în urmă și altele rămase încă neîncheiate, fiindcă se lucra mai departe la Propilee. Din fericire, se găsi un anume Hagnon, om bătrîn și serios, care luă cuvîntul în adunare spunînd că ar fi fost o mare jignire și o înjosire pentru justiția ateniană ca judecătorii să fie obligați să depună un jurămînt special. Spusele lui făcură mare impresie în adunare și jurămîntul fu respins.

Fidias, însă, avu o soartă tragică ! Noi, atenienii, am dat crezare vorbelor unui sclav, numit Menon, care se duse să îngenunche ca rugător în fața unui altar, și-l denunță pe stăpînul lui, pe Fidias, spunînd că furase din aurul încredințat pentru executarea statuii de aur și fildeș a Atenei din Partenon. Temîndu-se ca nu cumva Fidias să fugă din Atena, arhonții îl aruncară în închisoare, fără să-l cerceteze și fără să-l judece. Pericle se strădui să-l salveze. Alergă la arhontele eponim și-l rugă să ordone cîntărirea aurului din care fusese făcută statuia și care fusese turnat dinadins în bucăți pentru a putea fi

cîntărit mai lesne. Pînă să se hotărască eponimul Pitodoros, pînă să se numească o comisie, pînă să se formeze comisia şi să aprobe Bulé trecu ceva timp. Era iarnă, cei unsprezece arhonţi nu-i dădeau lui Fidias păturile şi hrana pe care Pericle i le trimitea zilnic ; genialul artist se îmbolnăvi şi în cîteva zile muri. Străjile îl îngropară ca pe un criminal, în timp ce Menon fu eliberat şi obţinu o scutire de impozite pentru agora.

Stăpînul meu simţea din plin criza prin care trecea Pericle şi se străduia să-l ajute. Protagora se afla încă la Atena şi cum Alcibiade ştia că sofistul întocmise constituţia din Turioi (Marea Eladă) se duse să-i ceară un sfat. Protagora îi ceru trei sute de drahme şi rosti diferite generalităţi despre pericolul ce ameninţă virtutea în politică. Stăpînul meu îi spuse furios că asta ştia şi el şi dădu fuga la Socrate.

— Nu înţeleg, Socrate ! Pericle a făcut mult rău oligarhiei, dar poporul de ce se poartă aşa ? Poporul ăsta, căruia el i-a împărţit o mulţime de bani, pentru care a creat o viaţă nouă !...

— Crezi că poporul îşi aminteşte de asta, Alcibiade ?

— Cum să nu-şi amintească ?

— Poporul e ca un copil care se înfurie şi se potoleşte în aceeaşi clipă. Acuma e liniştit, blînd şi mulţumit şi deodată se transformă într-o mare furtunoasă care rupe zăgazurile şi răscoleşte totul.

— Poporul e supus şi bun, Socrate.

— Se poate, dar e incult, se lasă lesne cuprins de fanatism şi, în mîinile unui conducător rău, se transformă într-o adevărată fiară.

— Pericle a fost un conducător rău, Socrate ?

— Nu vorbesc despre unchiul tău. Vorbesc despre noul lui conducător, despre Cleon. Şi unchiul tău a făcut greşeli. A stîrnit furtuna care acum s-a dezlănţuit. Să se păzească !

— Da ! A făcut greşeli...

— Nici el nu are măsură...

— De ce spui : „nici el" ?

— Vezi în jurul tău pe cineva care să ştie ce-i măsura ?

— Știu eu ? !

— Alcibiade ! De cîte ori nu ți-am spus : Cunoaște-te pe tine însuți ! Cînd te gîndești că aici, la Atena, sub altarul Înțelepciunii, au fost rostite cugetări ca acestea : „Nimic prea mult", „Măsura e lucrul cel mai bun", „Să nu faci de două ori aceeași greșeală"... și atîtea altele. De altfel, nu e ciudat. Înseamnă că avem nevoie de aceste maxime, tocmai pentru că ne lipsește măsura, iar pe cei care o au îi exilăm sau îi ucidem, cum am făcut cu Aristide și cu Fidias. Poporul e primejdios, Alcibiade, poporul preferă să audă mai degrabă învinuiri decît laude, poate pentru că fiecare simte o satisfacție ascunsă aflînd că și alții au păcate și năravuri.

— Bine, Socrate, dar dacă cei mulți sînt mai primejdioși decît cei puțini, de ce spunem că democrația e cea mai bună formă de guvernămînt ?

— De ce folosești pluralul, Alcibiade ? Cine ți-a spus că eu admit ca și voi că democrația e cea mai bună formă de guvernămînt ?

— Dar care formă de guvernămînt spui tu că e mai bună ? Oligarhia ? Tirania ? Nu vreau să cred așa ceva, Socrate !

— De unde să începem ?... întrebă Socrate, adresîndu-se mai curînd lui însuși decît lui Alcibiade, și-și plecă ușor capul. Fața lui urîtă se făcuse și mai urîtă, zbîrcită și brăzdată, dar fruntea îi rămînea senină și luminoasă. Există patru feluri de forme de guvernămînt, spuse el. Prima și cea mai vestită este forma de guvernămînt a Spartei și, pe vremuri, a Cretei. A doua e oligarhia, căreia mulți îi aduc elogii, dar care are multe puncte vulnerabile. A treia, democrația, e opusul oligarhiei. În sfîrșit, tirania, o formă de guvernămînt care este produsă și cultivată de democrație și care e cea mai rea din toate. Ești de acord, Alcibiade ?

— Sînt de acord cu enumerarea, dar explică-mi : de ce democrația dă naștere tiraniei ?

— După cum știi, fiecare formă de guvernămînt se străduiește să păstreze bunul ei cel mai de preț. Oligarhia — în aceasta îi constă instabilitatea — nu se gîndește decît la bogăție și nu ține seama de nimic altceva. Democrația, și ea lacomă și hrăpăreață, nu se gîndește decît

la libertate, pe care o consideră bunul suprem. Din cauza existenţei sale... Într-o democraţie nu vei auzi vorbindu-se despre nimic altceva în afară de libertate ! Vei auzi că e singurul bun omenesc mereu în pericol.

— Ai dreptate, numai despre asta se vorbeşte.

— Dar, oare, nu cumva tocmai acest ataşament exagerat pentru libertate, însoţit chiar de dispreţ faţă de orice altceva, duce la tiranie ?

— Cum aşa ?

— Cînd într-o formă de guvernămînt poporul e însetat de libertate şi cînd nişte conducători nesocotiţi i-o servesc în formă pură, oamenii beau şi se îmbată, iar în clipa cînd conducătorii lor refuză să le mai dea aceeaşi cantitate de libertate, ridică pretenţii, îi acuză şi-i pedepsesc, socotindu-i trădători. În asemenea momente, poporul începe să dispreţuiască şi să insulte pe acei cetăţeni care respectă încă adunarea şi spune despre ei că sînt sclavi de bună voie. O situaţie de acest fel dă naştere şi la alte rele. Se ajunge la o egalizare dăunătoare. Învăţătorul se teme şi-l linguşeşte pe elev, elevul dispreţuieşte pe învăţător sau pe pedagog şi, în general, tinerii vor să fie egali cu bătrînii, care, la rîndul lor, se străduiesc să facă pe tinerii, de teamă să nu pară înapoiaţi ! Era să uit : bărbaţii şi femeile ajung egali în relaţiile dintre ei. Toate acestea stîrnesc în fiecare cetăţean atîta teamă să nu-şi piardă libertatea şi atîta bănuială, încît e gata să se revolte la fiecare presupusă primejdie, în cele din urmă nu mai respectă nimic, nici legea scrisă, nici pe cea nescrisă şi nu se mai supune la nimic. Din această frumoasă situaţie se naşte tirania. Există un adevăr şi anume : o exagerare atrage după sine exagerarea opusă, fenomen ce se poate observa şi la anotimpuri, şi la plante, şi la trupul omenesc, dar mai ales în politică. Acum trebuie să revin la ordinea ideilor mele, ca să stabilim care e cea mai bună formă de guvernămînt. Aşadar, eu cred că toţi oamenii sînt fraţi. Toţi s-au născut pe pămînt, numai că, zămislindu-i, Zeus a turnat unora dintre ei, celor care aveau să ajungă conducători, puţin aur în clipa naşterii, de aceea sînt cei mai preţioşi. Altora le-a dat argint şi altora, în sfîrşit, fier şi aramă. Dacă oamenii au o astfel de origine, copiii lor ar trebui să le semene. Adică

cei care au în ei aur să zămislească copii posedînd şi ei aur. La fel ar trebui să se petreacă şi cu ceilalţi. Se întîmplă, însă, ca dintr-un neam de aur să se nască copii de argint şi invers, dintr-un neam de argint să se nască copii cu vînă de aur. La fel se poate întîmpla și cu celelalte două metale. Iată greutatea cea mare, fiindcă ar fi trebuit ca oamenii să dea copiilor lor exact locul ce li se potriveşte conform filonului existent în ei. Dacă un tată cu filon de aur dă naştere unui copil cu filon de argint, copilul ar trebui să rămînă în clasa din care face parte și, dimpotrivă, dacă dintr-un tată cu filon de aramă se naşte un copil cu filon de aur, ar trebui ca acest copil să ajungă la cele mai înalte demnităţi. Așa cred că ar trebui să se întîmple. Aşa crede zeul. Cunoşti, desigur, oracolul :

Și dacă fierul îl va înfrunta, și arama,
Cetatea se va prăbuși

Iată, prin urmare, marea problemă : în scurgerea generaţiilor trebuie să conducă cei care au filon de aur, fiindcă sînt cei mai buni şi fiindcă numai ei vor fi drepţi.

— Va să zică, eşti pentru oligarhie, Socrate.

— Într-un regim oligarhic conduc cei puţini, Alcibiade, dar asta nu înseamnă că sînt cei mai buni. Din nefericire, lucrurile se întîmplă tocmai dimpotrivă. Cei buni sînt puţini.

— Și cum ai numi o formă de guvernămînt în care cei mai buni ar avea conducerea ?

— Aş numi-o aristarhie.

— De ce nu aristocraţie ?

— Pentru că cei mai buni nu „stăpînesc“ [1]. Cei mai buni „conduc“. Locul lor firesc e la conducerea cetăţii.

— Și cum să-i găsim pe „cei mai buni“, Socrate ? Cum să ştim, la fiecare generaţie, cu ce metal s-a născut fiecare om, dacă spui, dacă recunoşti că nu este ereditar ? Cum să-i descoperim pe cei mai buni în fiecare generaţie ?

---

[1] In greacă : *áristos* — cel mai bun, *cratéin* — a stăpîni, *árhein* — a conduce ; deci : *aristo-craţie* şi *arist-arhie.*

În clipa aceea se apropie un grup vesel. Cei mai mulţi erau beţi. Printre ei se aflau Isonomos, Panaitios, Faidros şi frumosul Agaton.

— Te-am prins, Socrate ! De ce-l laşi pe Alcibiade să-ţi monopolizeze înţelepciunea ?

— Nu ne întrerupeţi, spuse Alcibiade.

Grupul nu-l luă în seamă şi continuă să-i necăjească şi să-i ia peste picior, glumind şi înţepîndu-i.

— Ne spuneţi despre ce discutaţi ?

— Numai dacă vă liniştiţi, zise Socrate.

— Să mergem la Isonomos ! spuse unul dintre ei. Aici nu se poate sta de vorbă.

— Să mergem ! spuseră şi ceilalţi.

Socrate şi Alcibiade se priviră, se ridicară în picioare şi tot grupul se depărtă.

Peste două-trei zile m-am dus să mă tund la Catisachis, care îmbătrînise şi fusese nevoit să-şi ia un ajutor. De cele mai multe ori îl găseam aşezat într-un colţ al prăvăliei, supraveghindu-şi clienţii şi dînd porunci ajutorului. Cînd mă vedea, îmi făcea hatîrul să mă tundă el însuşi. Ultimele păţanii ale lui Pericle îl tulburaseră şi-l stîrniseră. Se înfuria din nimic. În ziua aceea mă întîmpină fără simpatie.

— Poftim ! procopsiţii care trăiesc în preajma lui Pericle, dar nu deschid niciodată gura să grăiască o vorbă bună pentru el !

— Ce vrei să spui, Catisachis ?

— Să ieşi şi să le spui !

— Unde să ies ? Cui să spun ?

— Să ieşi să spui tuturor acestor oameni de nimic, de-alde Dracontide, lui Diopeites, lui Hermipos că ceea ce fac ei e o crimă şi o trădare ! Nu s-au gîndit niciodată la consecinţele înspăimîntătoare pe care le poate avea pentru Ligă căderea lui Pericle. Toţi nemulţumiţii din tot felul de oraşe vor ridica capul. Întreaga oligarhie va prinde iarăşi curaj, fiindcă va crede că a sosit clipa să pună mîna pe putere. Pe Pericle îl cunoaşte Liga, pe el îl ascultă, pe el îl respectă şi-l urmează fiindcă el întruchipează însăşi noţiunea de Ligă.

Catisachis vorbea şi ochii îi străluceau. Obrajii i se înroşiseră şi privirile i se roteau amenințătoare.

— Acuma și-au găsit, nemernicii ! continuă el. Acuma, cînd spartanii se pregătesc să ne declare război ! Și cine are să ducă acest război, dacă Pericle va fi înlăturat ? Cine va lua hotărîri ? Ce face oligarhia e o nebunie așa de mare, că-ți vine a crede că ascultă de efori.

În ziua aceea se afişase în agora programul adunării pentru ziua următoare. Se întorseseră doi soli ai noştri care fuseseră la Sparta să discute cu eforii despre o anumită problemă. Găsiseră adunaţi reprezentanţi din aproape toate oraşele Peloponesului, veniţi ca să declare război Atenei, la cererea Corintului, din cauza îndelungatului asediu al Potideii.

În aceeaşi zi, Metiohos îi aduse lui Pericle raportul şefului soliei. Olimpianul îl citi cu atenţie, însemnînd din cînd în cînd ceva pe margine, după care îmi ceru să-l copiez.

Raportul povestea pe scurt călătoria, apoi relata discursul ţinut în adunarea generală de la Sparta de corintieni, care cereau să ni se declare imediat război.

După ce pomeneau în cîteva cuvinte linguşitoare despre aşa-zisa dreptate şi perfecţiune a legilor Spartei, corintienii se plîngeau amar de indiferenţa eforilor, care-şi lăsau aliaţii la discreţia Atenei. Aminteau de prima lor campanie în Corcira, de asediul Potideii, apoi continuau astfel :

— Numai voi sînteţi vinovaţi de toate aceste nenorociri, spartani ! Numai voi, care după războaiele medice i-aţi lăsat pe atenieni să construiască Zidurile lungi, voi, care-i lăsaţi acum fără ocrotire pe aliaţii voştri ! O, lacedemonieni ! Dintre toţi elenii sînteţi singurii cărora vă place să amînaţi, singurii care vă hotărîţi să atacaţi duşmanul abia după ce şi-a dublat puterea şi cînd începe să devină primejdios.

Corintienii se siliră apoi să-i stîrnească pe spartani, spunîndu-le că victoriile obţinute de Corint asupra Atenei se explicau mai curînd prin greşelile făcute de atenieni, decît prin ajutorul acordat de Sparta.

— Atenienii progresează, gîndesc repede şi trec la fel de repede la realizarea planurilor lor, în timp ce voi

vă urniţi greu. Ei îndrăznesc să se avînte în lucrări care le depăşesc puterile, în timp ce voi faceţi mai puţin decît puteţi. Cînd îşi părăsesc patria, pornind în campanii îndepărtate, sînt încredinţaţi că slujesc Atena, în timp ce vouă vi se pare că, dacă vă depărtaţi de Laconia, sînteţi pierduţi. În timp ce voi vă odihniţi, ei fac planuri, pornesc acţiuni şi campanii şi-şi sporesc puterea şi influenţa. Într-un cuvînt, dacă cineva ar spune că atenienii nu se astîmpără, dar că nici pe alţii nu-i lasă să se astîmpere, ar avea dreptate. Dar acuma, destul, spartani! Ajutaţi imediat pe greci şi în primul rînd Potideea. Năvăliţi numaidecît în Atica şi nu ne lăsaţi în voia duşmanului vostru de moarte! Gîndiţi-vă şi luaţi o hotărîre dreaptă, lacedemonieni, nu arătaţi că sînteţi mai puţin vrednici decît strămoşii voştri să luaţi conducerea Peloponesului!

În josul discursului delegaţiei corintiene, Pericle scrisese pe margine:

„E un discurs inteligent! Bagă de seamă, Metiohos! Solii nu spun un cuvînt despre temeinicia sau netemeinicia asediului Potideii. Singurul scop al discursului e să sperie Sparta şi s-o trezească din letargie. Corintienii n-au şovăit să ne ridice în slăvi, ca să-i răscoale pe spartani. Dacă nu era Corintul, cred că perspectivele noastre ar fi fost mai bune".

În continuare, Pericle notase:

„Pentru SILICOS.

De comparat cu discursul solilor noştri. Neîndemînatic şi mai curînd provocator. De ce au vrut să se laude în faţa spartanilor? Ce nevoie era de fraza: «Cel slab trebuie să se supună totdeauna celui puternic, legea aceasta n-am făcut-o noi!»? De ce au spus: «Demn de laudă e cel care-i mai puţin nedrept decît ar putea să fie»?"

Raportul solilor continua cu un lung discurs al lui Arhidamos, regele Spartei, care era de părere că declaraţia de război trebuia amînată pînă ce Sparta avea să fie bine pregătită şi să atragă de partea ei un număr cît mai mare de eleni şi de barbari. „Cine ar putea să ne aducă vreo învinuire, spuse el, dacă, pentru a scăpa de primejdia ce reprezintă Atena, ne-am alia cu barbarii?"

„Iată primejdia cea mare, scrisese Pericle. Va trebui să împiedicăm cu orice preț alianța dintre Sparta și Susa. După Arhidamos vorbise eforul Stanelaide." „Un bătrîn uscățiv și cu ochi răi", spunea raportul.

— N-am înțeles vorbăria atenienilor, declarase el. S-au lăudat mult, dar nu ne-au dat nici un răspuns cu privire la acțiunile pe care le întreprind împotriva aliaților noștri din Pelopones. Dacă odinioară, în războaiele medice, și-au dovedit vitejia și demnitatea, iar acum ne fac rău, merită de două ori să fie pedepsiți. Dacă e așa, noi, care ne aflăm la conducerea Peloponesului, nu ne vom lăsa aliații în voia soartei. Situația în care ne aflăm nu poate fi îndreptată prin arbitraje și vorbe, cum au propus atenienii. Ei nu ne-au făcut rău cu vorba, ci cu fapta. Votați pentru război, lacedemonieni ! Așa e demn să facă Sparta ! Nu vă trădați aliații ! Înainte, cu ajutorul zeilor !

— Cine e pentru război, la dreapta ! Cine e pentru pace, la stînga !

Numărul spartanilor care au trecut la dreapta a fost mult mai mare, spunea raportul, care se încheia cu această frază.

Dar, deși Sparta hotărîse războiul, deși Corintul cerea o invazie imediată în Atica, eforii nu se grăbeau. Întîi au ținut neapărat să trimită, în miez de iarnă, soli la Delfi ca să primească oracolul. Zeul le-a răspuns că și dacă nu l-ar fi chemat, tot le-ar fi venit în ajutor. Oligarhia profită de acest oracol ca să sperie poporul de la Atena :

— Nu vă temeți de zei ? Oracolul e clar ! Nu e din cele cu două înțelesuri !

— A prorocit Apolo ! Ce mai sperați ?

Cu toate acestea, Catisachis se aprindea și se lua la hartă.

— Și ce dacă Apolo a spus așa ? Cum le-a cîntat zeul ! spunea el întinzîndu-și gîtul ca un cocoș gata de luptă. Parcă numai Apolo e zeu ? Dar Atena ce face ? Ați spus ceva ? Ia amintiți-vă de războiul troian ! Cine a învins la sfîrșit ? Noi sîntem siguri de victorie și nu cerem ora-

cole! Și Catisachis făcea un gest categoric, apoi arunca o privire disprețuitoare celor din jur.

Cînd, însă, spartanii ne-au trimis soli, pretinzînd să ne purificăm de „sacrilegiul împotriva lui Cilon", adică să-i izgonim pe Alcmeonizi din Atena, Catisachis și-a ieșit din fire.

Cum de-și amintiseră spartanii de această străveche poveste? După toate probabilitățile, reprezentanții oligarhiei noastre le strecuraseră o vorbuliță! Altminteri cum s-ar fi gîndit eforii la genealogia lui Pericle?

„Cilonion hagos" [1], cum îl numeau spartanii, era un caz vechi de două sute de ani. Un nobil ambițios cu numele de Cilon, învingător la Olimpiadă, voise să ia puterea cu ajutorul rudelor sale și să devină tiran. Arhonte eponim era pe vremea aceea Alcmeonidul Megacle, care zădărnici complotul și ucise rudele lui Cilon, care se refugiaseră la altarele sacre. Omorul acesta a fost considerat drept sacrilegiu de complotiștii care reușiseră să scape și, tot povestindu-l, îl botezaseră „sacrilegiul împotriva lui Cilon". Toate acestea fuseseră date uitării în așa măsură încît, deși cunoșteam oarecum povestea, eu personal am fost nevoit să-i cer lămuriri lui Catisachis.

— Vrei să știi ce-i „Cilonion hagos", Silicos? E cel mai mare serviciu pe care Alcmeonizii l-au făcut vreodată Atenei! Fără acest serviciu, cum ar fi fost posibilă opera lui Solon? Și, fără Solon, ce formă de guvernămînt am fi avut azi? Cine știe ce oligarhie coruptă, cum sînt cele din Pelopones! Spartanii cer să ne purificăm de „sacrilegiu" numai și numai ca să lovească în Pe... Pericle. Catisachis spumega. „Să... să-mi trag puțin răsuflarea... mi se urcă un nod în gît! Ce cuvinte mîrșave! Ce mișelie! De sacrilegiu s-au făcut vinovați ei! Ba chiar de două sacrilegii!

— Care anume?

— Nu știi? Unul e sacrilegiul lui Tenaros. Odinioară, niște iloți nenorociți au alergat la altarul lui Poseidon Tenaritul și spartanii i-au ucis în templu! Atunci i-a pedepsit zeul, care a trimis un cutremur mare. Îndată după aceea, iloții s-au răsculat. Asta s-a întîmplat pe

---

[1] Sacrilegiu împotriva lui Cilon (care a avut loc în secolul al VII-lea î.e.n.).

vremea cînd ne-au cerut ajutor și noi le-am dat, fiindcă așa a vrut deșteptul de Cimon... Despre celălalt sacrilegiu știe toată lumea elenă. E sacrilegiul lui Pausania, trădătorul, care s-a închis în sanctuarul templului din Halchiocon[1] al Atenei și a fost zidit de viu înăuntru. Ce vor ei să spună cu „sacrilegiul împotriva lui Cilon“ ? Vor să spună : „Sau îl izgoniți pe Pericle, sau vă declarăm război !“ Ei bine, război ! De o sută de ori război !

Indignarea lui Catisachis se observa la toată lumea, astfel că, în timp ce eforii și partidul oligarhic de la noi crezuseră că-l vor doborî cu acest „sacrilegiu“ pe Pericle, în cîteva zile, în cîteva ceasuri, el ajunse din nou idolul poporului. Răspunsul adunării la pretențiile spartane a fost categoric : „Să-și purifice spartanii orașul de cele două sacrilegii.“

Pericle era optimist. Războiul era inevitabil, ne explica el, și avea să țină mulți ani, dar el era sigur de victoria noastră, mai ales pentru că, după el, Sparta nu avea bani și nu va putea rezista. La aceasta, Alcibiade obiecta :

— Socrate mi-a spus cîndva că Sparta e foarte bogată, mult mai bogată decît își închipuie cineva.

— Ce știe Socrate despre politică ? Dacă-i așa, cum se explică corupția spartanilor ? N-am cunoscut încă unul pe care să nu-l poți cumpăra cu cîțiva talanți.

— Poate că ai dreptate. Să le vezi numai armele ! De fier, fără nici o podoabă. În timp ce armele mele !... Oare Cefalos are să le reușească, Silicos ?

— De ce nu ? am spus eu.

— Știu și eu ? Mă tem să nu le lucreze grosolan.

— Chiar dacă nu-s perfecte, n-are importanță.

Necăjit, stăpînul meu se ridică și-mi spuse să vin cu el la atelierul lui Cefalos. Cînd am ieșit, Alcibiade a început să mă dojenească :

— Dar ce ? Tu ai să porți armele astea ? Am să le port eu, care am luat premiu la Potideea !

— Știm că ai luat premiu, a spus o voce în urma noastră.

Era Teramene, care venea după noi trăgînd cu urechea. Era un om rău și viclean, cu cîțiva ani mai în vîrstă

---

[1] Templu al zeiței Atena, la Sparta.

decît Alcibiade, căruia îi era duşman. Stăpînul meu se întoarse cu o mişcare atît de bruscă, încît greierele de aur pe care-l purta în păr se desprinse şi căzu.

— Şi cum am luat eu premiul, mă rog ?

— Ţi l-a dăruit Socrate... ţi l-a dăruit ca să nu plîngi...

Teramene nu-şi isprăvi fraza. Stăpînul meu îl lovi cu dosul palmei şi cu atîta putere, încît Teramene se clătină, gata să cadă. Cei doi se priviră drept în ochi. N-am văzut niciodată atîta ură în ochii unui om, ca în ochii lui Teramene. Ne-a întors spatele şi a plecat repede, ştergîndu-şi gura însîngerată. Stăpînul meu era alb la faţă de furie. Deodată se făcu roşu cum e chinovarul şi privirea i se sălbătici. Începu să alerge după Teramene, dar, din fericire, nu-l mai găsi. Am alergat şi eu după el, însă ne-am pierdut. L-am căutat şi ne-am întîlnit iar la Liceu. Se dezbrăcase şi se pregătea să lupte cu prietenii lui. Era încă aprins la faţă.

— Să nu-l văd, că-i rup oasele ! Păcat că nu i-am dat decît una cu dosul palmei !

— L-ai lovit, Alcibiade ? au întrebat ceilalţi.

— Asta-i bună ! Nu cumva era să-l iert ?

— Dar e groaznic să baţi un om !

— Eu bat pe cine-mi place !

— Alcibiade... am încercat eu să spun.

— Şi pe cine-ţi place să baţi ? întrebă Isotinide, care avea mania pariurilor.

— Lăsaţi acum. Hai să luptăm. A început să-mi fie frig.

Ceilalţi însă nu se lăsau.

— Ai lovi şi un bătrîn ?

— Hai să luptăm !

— L-ai pălmui pe Hiponicos, de pildă ?

— Da ! Şi pe el ! Dar acum, hai să luptăm. Mi-e frig !

— Pun rămăşag că n-ai îndrăzni să-l loveşti pe cel mai bogat om din Atena !

— Hiponicos e cel mai bogat atenian ! spuse altul.

— Şi eu sînt cel mai viteaz, spuse stăpînul meu.

— Frumoasă vitejie ! Să pălmuieşti un bătrîn !

— Şi cine v-a spus că am să-l pălmuiesc ?

— Vezi că nu îndrăzneşti să pui rămăşag !

— Bine ! Pun !

În clipa aceea am simţit că-mi îngheaţă sîngele în vine. „Sîntem pierduţi !" mi-am spus.

Stăpînul meu a făcut gestul acesta. L-a găsit pe Hiponicos lîngă Tolos [1] şi, ca să cîştige pariul, l-a lovit peste faţă.

Vă puteţi închipui ce s-a întîmplat atunci la Atena !

Duşmanii lui Alcibiade alergau din casă în casă şi povesteau gîfîind noutatea, adăugînd fiecare cîte un amănunt agravant.

Cînd am trecut prin agora, mulţi ne-au întors spatele, alţii au trecut ostentativ prin faţa noastră fără să ne salute. Mă durea inima. Băiatul ăsta şi-a distrus cariera, îmi spuneam în sinea mea. Pentru o prostie !

În ziua următoare, m-am dus singur în agora ca să aud ce se spune. Era pe la al cincilea ceas şi se adunase multă lume. Deodată s-a produs o mişcare printre grupuri şi convorbirile au încetat. M-am întors să văd ce se întîmplase. Minune ! Cu mîna stăpînului meu într-a lui, bătrînul Hiponicos înainta zîmbind prin mulţime şi, salutîndu-şi cunoscuţii, îi spunea lui Alcibiade numele lor, ca şi cum ar fi vrut să-i prezinte. În urma lor venea Calias, fiul lui Hiponicos, împreună cu doi sclavi, care cărau un coş mare, plin cu sandale.

— Alcibiade ! Ajută-l pe Calias să le împartă săracilor ! spuse Hiponicos.

Duşmanii stăpînului meu îşi pierdură cumpătul. Nu cumva cele ce auziseră şi răspîndiseră ei cu atîta bunăvoinţă în ajun erau minciuni ? Nu cumva era o viclenie a lui Alcibiade, dornic să depună împotriva lor o plîngere pentru calomnie ? Dar cum era posibil din moment ce prietenii lui pierduseră pariul şi-l văzuseră pe Alcibiade lovindu-l pe Hiponicos în faţă ! Dar cum se puteau interpreta cele ce se petreceau în clipa aceea ? Hiponicos mînă în mînă cu Alcibiade în mijlocul agorei ! Să înnebuneşti şi mai multe nu ! Şi eu mă frecam la ochi !

[1] Tolos — clădire publică ateniană unde luau masa pritanii şi unde erau găzduiţi solii străini.

Stăpînul meu alergase dis-de-dimineaţă la Hiponicos, bătuse în poartă şi, fără să ţină seamă de sclavul care-i deschisese, se repezise în camera bătrînului, îşi smulsese hainele de pe el şi-i căzuse la picioare închinîndu-se.

— Hiponicos, cheamă-ţi sclavii, strigase Alcibiade, şi porunceşte-le să mă bată şi să mă umple de sînge, că merit ! Apoi rămăsese înaintea lui Hiponicos cu fruntea lipită de dalele de marmură.

Auzind spusele stăpînului meu, sclavii se repeziseră plini de zel să-şi ia bîtele, apoi aşteptaseră porunca stăpînului lor. Dar omul acesta nobil se ridicase de pe patul lui, îl apucase pe stăpînul meu de mînă şi, ridicîndu-l, îi spusese :

— Copilul meu, fie ca toate faptele tale rele să aibă drept compensaţie fapte de felul acesta. Te-ai purtat urît faţă de mine şi m-ai jignit fără nici un motiv. Dar căinţa şi umilinţa ta mă dezarmează. Sclavi ! Pregătiţi coşurile cu sandale să le ducem în agora !

Dezamăgiţi că pierduseră prilejul să ciomăgească după pofta inimii un Alcmeonid, sclavii murmuraseră cîteva grosolănii şi ieşiseră. De unde aveau ei să ştie că în curînd Hiponicos avea să-i dea pe toţi lui Alcibiade, ca zestre a fiicei sale !

E

Răspunsul demosului la pretenţia Spartei în legătură cu „sacrilegiul" era o dovadă concludentă că poporul, „cei mulţi", cum îi numea Socrate, rămăseseră devotaţi lui Pericle. Dar în centrele politice duşmanii lui se înmulţiseră şi exista totdeauna pericolul ca o adunare bine pregătită să se sfîrşească prost pentru Olimpian. În atîţia ani de pace, populaţia de la sate se îmbogăţise şi prosperase, nu mai avea nevoie de ajutoare şi nu mai era alături de Pericle cu aceeaşi înflăcărare ; mai mult chiar,

din cauza amenințării de război, mulți îl priveau cu neîncredere.

Criza cea mare care se apropia îl înviorase pe Pericle. Toată ziua primea oameni politici, asculta păreri, ținea consilii, trimitea instrucțiuni și pregătea Liga în vederea războiului. Se ducea des la Pireu, de cele mai multe ori pe jos, ca să inspecteze Zidurile lungi. La căpitănia portului petrecea ore întregi cu ofițerii și comandanții de nave, urmărind uneori exercițiile de alarmă. Cineva sugeră în Bulé să se facă o comandă mare de cherestea, care fu luată în antrepriză de Cefalos și de Calias.

— Che...restea de război, spuse Cefalos.

După umilitoarea nereușită a primei lor solii, eforii din Sparta trimiseră încă una, cerîndu-ne de data asta să redăm Eginei independența, să renunțăm la asediul Potideii și, în sfîrșit, să abrogăm Decretul megarian. E drept că negoțul Megarei era paralizat. Escadrele noastre, care făceau manevre în largul Salaminei, raportau mereu că portul Megarei, foarte însuflețit pe vremuri, era acum pustiu.

Solii Spartei sosiseră și cereau să se prezinte în fața demosului. Chestiunea se discuta încă în Bulé.

— Încă o solie, spunea Aspasia. Dacă, așa cum afirmi tu, Pericle, sînt hotărîți să declare război, de ce mai trimit soli ? N-au decît să ne declare imediat război !

— Spartanii au votat războiul, Aspasia. Restul este o înscenare care le ajută să cîștige timp, ca să se pregătească mai bine și ei, și aliații lor și să dea vina pe noi, că nu le-am acceptat, chipurile, condițiile.

— Crezi că dacă am fi acceptat condițiile primei solii și dacă demosul te-ar fi exilat, Sparta ar mai fi declarat război ?

— Păi, atunci, Sparta ar fi cîștigat războiul fără să-l declare. Atena n-ar mai fi fost azi decît o cetate supusă Spartei ! O cetate care, în loc să conducă jumătate din Elada, ar fi acceptat, la prima amenințare, amestecul eforilor în treburile sale interne și poate, încetul cu încetul, și-ar fi schimbat și regimul. Nu uita de simpatizanții laconienilor, fiii lui Cimon, Tucidide al lui Melesios, Nicias. . Cea mai mică concesie din partea noastră ar fi o catastrofă, Aspasia. Fiecare aliat al nostru care ar fi avut

un motiv de nemulţumire ar fi alergat la Sparta să ceară protecţie şi ajutor. Şi atunci ?

— Nici nu se discută ! spuse stăpînul meu cu vioiciune. Facem război !

— Orice război e o catastrofă, spuse Pericle. Sîntem în ajunul ei. Dar dacă vom lupta cum trebuie, dacă vom merge pe calea cea dreaptă, vom învinge şi răsplata noastră va fi Elada. Poate că generaţiile care vor veni după noi ne vor acuza că am vrut acest război, Alcibiade. Dar nu-i aşa ! Sparta ne sileşte să-l facem. Am nădăjduit totdeauna să realizez unirea elenilor fără război. Dar dacă lucrurile stau altfel, poate că visul meu se va realiza mai repede.

— Adineauri ai spus că dacă vom merge pe calea cea dreaptă vom învinge. Cum vine asta ?

— Trebuie să luptăm numai pe mare.

— Şi infanteria ? Şi cavaleria ? Să stea degeaba ?

— Ambiţiosule ! Da, să stea degeaba ! Nu ne putem măsura cu spartanii pe uscat.

— Şi de ce nu ? întrebă stăpînul meu, care considera această afirmaţie drept o jignire personală. Trebuie să ne organizăm armata aşa cum şi-au organizat-o ei pe a lor. Şi dacă, pînă la urmă, nu-i vom putea învinge, trebuie să fim în stare să le pricinuim pagube atît de mari, încît într-o singură luptă să piardă două-trei sute de hopliţi !

— Pentru ca armata noastră să se organizeze după modelul armatei lor, spuse Metiohos, care era şi el de faţă, ar trebui să ne schimbăm forma de guvernămînt şi întregul fel de viaţă. Ai fi dispus să renunţi la palestra lui Taurea, Alcibiade, să nu mai mergi la teatru, să nu mai ai hetaire, să nu mai discuţi cu Socrate după-amieze întregi, să nu mai faci plimbări la moşia ta din Erhia, să te laşi de luptele de prepeliţe ? Să mănînci la masa comună o trahana[1] fleşcăită şi fără gust, să fii obligat, pentru a căpăta drepturi civice, să ucizi un ilot fără apărare ?

— Nu-i nevoie de toate astea, Metiohos.

— Spartanii se gîndesc din copilărie numai la isprăvi războinice. Nu uita că sînt singurii eleni care în timpul

---

[1] **Un fel de mîncare din lapte şi făină.**

campaniilor poartă haine roşii ca să nu se observe dacă sînt răniţi.

— Bine ! Dar n-ar putea spune spartanii acelaşi lucru despre noi în privinţa flotei ? De ani de zile escadrele noastre fac manevre iarna şi vara.

— Dacă n-ai fi fost nepotul lui Pericle, dacă n-ai fi avut posibilitatea să auzi, să afli şi să te informezi, ai fi ştiut oare de cele cîteva mii de cetăţeni care fac instrucţie şi simulează bătălii navale ? Poate că ai fi auzit despre aşa ceva, dar viaţa de toate zilele a oraşului n-ar fi trădat nimic. În timp ce la Sparta...

— Ai fost pe acolo ? întrebă Alcibiade pe un ton neîncrezător.

— Da, o dată... cu o solie. La Sparta nu vezi decît şiruri dese de oameni care fac instrucţie, care luptă cu armele şi se pregătesc de război.

— De altfel asta e necesar şi pentru securitatea lor internă, spuse Pericle. Gîndeşte-te cîte mii de iloţi şi de perieci muncesc pentru spartani.

— Atunci, după cîte înţeleg eu, nu vom apăra Atica !

— E o jertfă necesară.

— Şi cu Laurion ce se va întîmpla ?

— Cu Laurion ? Ce să facă peloponesienii ? Să ia minele în spinare ? Cel mult, dacă are să le treacă prin minte să ajungă pînă acolo, au să distrugă cîteva galerii ! Şi acuma, spune-mi, Metiohos, ce veşti avem ?

— Sparta se străduieşte să încheie alianţe şi în afara Peloponesului, ca să poată năvăli în Atica fără nici o grijă, răspunse strategul. Îşi pune toate speranţele în această năvălire. Crede că în felul ăsta ne vor zdrobi rezistenţa şi ne vor constrînge să cerem pace imediat. Îi preocupă însă problema flotei. Ramfias are un plan...

— Cine ? Omul care vine mîine la Atena cu a treia solie ?

— Da. Planul prevede cinci sute de corăbii...

— Metiohos ! Nu-i timp de glumit ! spuse cu glas dojenitor Pericle.

— Vorbesc foarte serios, Pericle. Doar ştii de unde şi cum am obţinut informaţiile. Planul prevede ca aceste nave să fie construite în Sicilia unde, după cum ştii, cele

mai multe orașe sînt colonii doriene. Meșteșugarii corintieni și exilații samioți le vor da ajutor.

— Ce planuri prostești ! Și cum vor pune în circulație corăbiile ? Unde vor găsi echipaje și comandanți ? În orice caz, știrea asta ne poate fi de folos. O pot exploata ca să bag spaima în cîțiva deputați nehotărîți.

— Cînd vă adunați iar ?

— Păi... Dacă Ramfias sosește mîine, cred că poimîine ne vedem în Bulę și răspoimîine în adunare.

— Dar am uitat ce era mai important, Pericle, exclamă Metiohos. Sparta a hotărît să ceară ajutor lui Artaxerxe. Vor avea bani și flotă feniciană !

— Ticăloșii ! strigă stăpînul meu. De ce nu sînt strateg, ca să iau cinci mii de hopliți, să debarc la Ghiteo și să atac Sparta ! Cei ce cerșesc ajutor la Susa nu sînt eleni !

În adunarea care avu loc peste două zile și care respinse condițiile Spartei votă și stăpînul meu. Deși foarte tînăr încă, se așeză chiar în față, printre bătrîni. Mulți îl priviră chiorîș, mormăiră ceva între ei, dar Hiponicos, care ședea ceva mai departe, îi făcu un semn prietenesc, care-i potoli pe vecinii lui. Cînd soarele ieși de după Himet și împrăștie ceața nopții, Pnixul era înțesat de lume și, deși eram încă în iarnă, arhonții se aflau la locurile lor, pritanul jos, deputații ceva mai sus. Eponimul, polemarhul și opt strategi (ceilalți doi se aflau la Potideea) stăteau în spatele tribunei. Cînd se înfățișară solii Spartei, cu trupurile lor uscățive cioplite parcă în lemn, din cauza obișnuinței de a purta armura, se făcu o tăcere deplină. Polemarhul îi prezentă și Ramfias, cel mai bătrîn dintre ei, se urcă la tribună și rosti următoarele cuvinte :

— Lacedemonienii vor pace, dar trebuie să redați elenilor libertatea. Altfel va fi război.

Apoi coborî de la tribună și străjile conduseră solii afară din incintă, întovărășindu-i pînă la Tolos, unde aveau să aștepte răspunsul.

Oratorii începură să-și spună cuvîntul. Cei mai mulți dintre primii vorbitori erau membri ai oligarhiei sau simpatizanți ai laconienilor. Lacedemonios, fiul lui Cimon,

își cinsti numele vorbind cu căldură despre Sparta. Nicias, care se hotărîse să vorbească în ziua aceea, zugrăvi nenorocirile pe care le putea aduce războiul, iar alții, cei mai mulți, amintiră despre Decretul megarian, spunînd că, dacă Sparta stăruia atît de mult, decretul trebuia anulat, iar pedeapsa Megarei, dat fiind că negoțul ei era acum la pămînt, putea să se mărginească la atît. N-avea rost să se pornească un război panelenic de la o pricină atît de neînsemnată.

Timpul trecea și nici unul dintre democrați nu se hotăra să ia cuvîntul. Nici Cleon nu vorbise, dîndu-și seama că seriozitatea împrejurărilor îi depășea puterile. Trecuse de amiază și în adunare începea să miroasă a usturoi — fiecare mînca merindele aduse de acasă — cînd Pericle se ridică în picioare și se îndreptă spre tribună. Obișnuia adesea să spună : Trebuie să vorbești oamenilor cînd sînt sătui, te ascultă cu mai mare atenție și au mai multă încredere.

Un murmur trecu prin mulțime, fiecare lăsă pîinea și ce mai avea de mîncare, învelindu-le în pînză, apoi toate capetele se întoarseră spre tribună.

Olimpianul simțea că spiritele erau moleșite și că argumentele oligarhiei, privitoare la nenorocirile războiului, făcuseră o vie impresie asupra oamenilor.

— Atenieni, părerea mea rămîne aceeași, începu el. Nu trebuie să acceptăm condițiile peloponesienilor. Spun lucrul acesta deși știu că oamenii cu altă inimă hotărăsc războiul în timp ce altfel și cu alta îl privesc cînd vine cu nenorocirile lui. În libațiile de pace pe treizeci de ani ne învoisem să rezolvăm neînțelegerile dintre noi prin arbitraj. Spartanii n-au cerut și nici nu acceptă o asemenea soluție. Ei vor război ! Iată de ce se prezintă aici, în adunarea voastră, și, în loc să se plîngă, vă dau porunci. În timp ce pînă acum ne cereau să ridicăm asediul Potideii, să redăm Eginei independența și să anulăm Decretul megarian, azi solii lor ne-au spus limpede ce vrea Sparta. Ea vrea să recunoaștem că sîntem zdrobiți ! Hotărîți deci : luptați, sau vă supuneți ? Eu cred că e mai bine să vă hotărîți pentru luptă și să nu dați înapoi nici în chestiunile mărunte, nici în cele importante. Cine se supune poruncilor vecinilor săi se declară sclav, fie că aceste

porunci privesc chestiuni importante, fie că se referă la cele mărunte. Ascultați ce vă voi spune și vă veți da seama că nu sîntem mai slabi decît spartanii.

Și Pericle făcu o amplă expunere, comparînd Peloponesul cu Atena și stăruind mai ales asupra lipsei de coeziune internă a peloponesienilor.

— Dar problema cea mai serioasă pentru ei, continuă Pericle, este lipsa de bani. Cu mare greutate îi vor putea găsi, și într-un război ocaziile nu așteaptă ! Iată cum văd eu situația peloponesienilor, în timp ce a noastră e lipsită de aceste dezavantaje. Dimpotrivă, avantajele noastre sînt importante, noi sîntem mai puternici decît ei. Dacă, împinsă de înfumurare, pedestrimea lor va veni să ne pustiască pămînturile, corăbiile noastre vor pustii pămînturile lor. Supremația pe mare e un imens avantaj ! Dacă am fi fost o insulă, care oraș din Elada ar fi fost mai în siguranță decît noi ? Să ne părăsim, deci, ogoarele și moșiile, să apărăm orașul și să luptăm numai pe mare ! Să nu vă pară rău pentru casele și ogoarele voastre ! Nu ele stăpînesc oamenii, ci oamenii le stăpînesc pe ele. Dacă aș putea nădăjdui că v-am convins, v-aș spune să alergați chiar voi pe ogoarele și la casele voastre de la țară și să le distrugeți, arătînd astfel peloponesienilor că nu vă veți supune lor din dorința de a le salva. Am multe motive să cred că veți învinge în acest război, dar mă tem mai mult de greșelile voastre decît de planurile dușmanului. Iar acum să dăm solilor Spartei acest răspuns. Dacă lacedemonienii desființează legea împotriva străinilor, care ne dăunează și nouă și aliaților noștri, vom îngădui megarienilor să intre în porturile Ligii și să pătrundă în piețele ei. Pacea noastră cu Sparta nu împiedică nici una, nici alta. Vom reda autonomia acelor orașe care erau autonome în momentul încheierii păcii, dacă lacedemonienii vor da și ei autonomie orașelor din liga lor și vor înceta să le cîrmuiască potrivit legilor spartane. Sîntem dispuși să recurgem la arbitraj după cum cer libațiile. Noi nu vom ataca, dar vom lovi pe cel care va îndrăzni să ne atace. Iată răspunsul drept pe care trebuie să-l dea o cetate ca Atena ! Nu vă temeți ! Marile primejdii zămislesc marile glorii ! Părinții noștri, care i-au învins pe mezi, nu erau atît de puternici cum sîn-

tem noi azi, dar au jertfit totul şi, deşi au fost mai curînd îndrăzneţi decît puternici, i-au învins şi şi-au înălţat cetatea la cea mai mare glorie. Să nu ne arătăm mai prejos decît ei ! Să luptăm împotriva duşmanului cu toate forţele şi să ne străduim să lăsăm copiilor noştri o moştenire la fel de mare ca cea pe care am primit-o.

După acest discurs, adunarea hotărî să respingă condiţiile Spartei.

Eponimul se duse la Tolos şi transmise lui Ramfias răspunsul pe care acesta îl primi cu faţa neclintită.

Adeseori m-am gîndit cît de mult se lasă amăgit poporul de frumuseţea unor figuri retorice şi de nişte argumente inteligent prezentate. Ele îl determină să ia hotărîri, uneori juste, de altfel, pe care nu le vrea şi pentru care se căieşte, cînd e prea tîrziu.

Poporul care lua parte la adunarea aceea nu dorise războiul, totuşi discursul lui Pericle fusese suficient ca să se schimbe dintr-o dată toate părerile şi să determine votarea răspunsului — cel nimerit — către Sparta.

Lucrurile se desfăşurară mult mai repede decît ne aşteptam noi, cei din Atena. Credeam cu toţii că războiul avea să înceapă tîrziu, în primăvară şi strategii trimiseră în cele patru părţi ale elenismului soli care să dea de ştire că Sparta nu acceptă arbitrajul, că ne sileşte să pornim războiul. Dar iarna nu se sfîrşise încă şi tebanii atacară Plateea. Într-o noapte ploioasă, trei sute de tebani, sub comanda lui Peitanghelos, izbutiră, îndată după căderea nopţii, să pătrundă pe furiş în Plateea. Porţile le fuseseră deschise de un anume Eurimahos şi de oamenii lui — există trădători pretutindeni — şi tebanii se răspîndiseră în oraşul adormit. Deşi ştiind cît de primejdioasă era situaţia generală, plateenii nu puseseră străji duble, aşa că tebanii putuseră să ajungă pînă la agora, fără să-i simtă nimeni. Văzîndu-se acolo, Peitanghelos trimisese un crainic, care străbătuse uliţele strigînd în noapte că tebanii cuceriseră oraşul, că orice rezistenţă era de prisos şi că cine dorea alianţa cu Teba trebuia să alerge să-şi depună armele în agora.

Locuitorii fuseseră cuprinşi de tulburare. În primele clipe de uluire, neştiind cît de numeroşi sînt tebanii, pla-

teenii ieşiseră din case şi se înfăţişaseră în agora ca să declare supunere. Peitanghelos îşi freca mîinile de bucurie. Dar cei care sosiseră în agora îşi dăduseră seama că tebanii erau puţini. Întorşi la casele lor, dărîmau zidurile despărţitoare ca să nu-i simtă duşmanii şi, intrînd la vecini, le spuneau că era uşor să-i atace pe cei cîţiva tebani. Vestea se răspîndise repede în toate casele şi plateenii începuseră să ridice baricade pe uliţele care duceau spre agora. Răsturnaseră căruţe, smulseseră pietre mari din caldarîm şi făcuseră metereze provizorii. Spre zori, ascultînd de un semnal, plateenii năvăliseră afară din case şi-i atacaseră pe tebani, care, obosiţi de marş şi de veghe, se culcaseră în agora. La început se împotriviseră, dar cînd de pe acoperişurile din jur începuseră şi femeile să arunce în ei cu pietre şi cu cărămizi — tocmai atunci se pornise să plouă cu găleata — tebanii bătuseră în retragere, străduindu-se să ajungă la ziduri şi sperînd, neghiobii, că vor găsi deschisă poarta pe care intraseră. Necunoscînd oraşul, se risipiseră, se izbiseră de baricade şi fuseseră zdrobiţi. Cîţiva izbutiseră să iasă din oraş, spărgînd cu toporul zăvorul unei porţi mici, dar cei mai mulţi fuseseră prinşi şi făcuţi prizonieri. În lumina tulbure a zorilor văzuseră o poartă deschisă şi se repeziseră spre ea crezînd că au ajuns la ziduri. Era însă poarta unei clădiri mari. Plateenii o închiseseră şi se adunaseră afară întrebîndu-se ce era mai bine să facă : să-i ardă pe cei dinăuntru ca pe nişte şoareci, sau să-i ia în robie. În curînd se luminase de ziuă şi la picioarele zidurilor se ivise întreaga armată tebană, care mărşăluise toată noaptea, în ciuda ploii şi a rîului Asopos care se revărsase şi-i ţinuse în loc. Văzînd porţile închise şi armata pe ziduri, tebanii îşi dăduseră seama de situaţie şi făgăduiseră că, dacă-şi vor recăpăta prizonierii, vor pleca fără să facă nici un rău ţăranilor care, fără să bănuiască nimic, lucrau afară pe cîmp. Prizonierii erau în număr de o sută optzeci.

— Plecaţi întîi, pe urmă o să vedem, strigaseră plateenii din înaltul zidurilor. Tebanii plecaseră şi, atunci, fără să aştepte întoarcerea curierului trimis nouă, omorîseră pe cei o sută optzeci de prizonieri.

Era încă noapte adîncă, un ceas înainte de a se face ziuă, cînd am auzit lovituri puternice în poartă.

— Cine să fie la ora asta ? m-am întrebat eu și, înfășurîndu-mă într-o haină de lînă, am aprins o făclie și am pornit încet să deschid. Era Metiohos.

— Repede ! Unde-i Pericle ? Trezește-l imediat !

Era însoțit de un om cu hainele pline de noroi, ud pînă la piele, care ducea un cal de căpăstru.

L-am trezit imediat pe Pericle, am trezit pe toată lumea : pe Aspasia, care a venit în goană, nesulemenită și somnoroasă, pe stăpînul meu, care în noaptea aceea chefuise și se culcase cu puțin înainte, pe Paralos și pe soția lui, care locuiau la noi. Speriați de agitația din jur și de luminile aprinse, păunii din grădină începură să țipe.

Cînd ne-am adunat în sala cea mare, am aflat de la curier că tebanii cuceriseră Plateea.

— Venind încoace, a spus curierul, am auzit în noapte, lîngă Asopos, glasuri și tropote. Se vede că și alți tebani se îndreptau spre Plateea.

— S-a dus Plateea ! exclamă Metiohos.

— Ce nenorocire ! spuse Aspasia.

— Prin urmare a început ! spuse stăpînul meu cu vioiciune.

— Ce păcat ! spuse Paralos. Și eu care voiam tocmai să fac o plimbare pînă la Plateea cu nevestica mea !

Pericle tăcea. Respira greu și ținea dinții încleștați. Deodată izbucni :

— Metiohos ! Pregătește ordine scrise ! Toți beoțienii din Atica să fie închiși ! Comunică ordinul celor nouă și celor unsprezece, precum și strategilor. Trimite-l la toate gărzile de graniță, la File și la Ramnunt. Cînd pleci de aici, trimite numaidecît la Pireu un om din gardă care să ducă ordinul. Nici o navă de comerț să nu plece fără permis. Orice corabie din Pelopones, ancorată în port, să fie reținută. Dă fuga la Pritaneu, trezește-l pe pritan și spune-i totul. Spune-i să convoace imediat Bulé și adunarea. Dacă se lasă greu, spune-i că eu îi cer să facă așa. Îndoiți straja pe ziduri. Consiliul strategilor să fie convocat pentru azi dimineață !

— Anulăm reprezentația de mîine a *Antigonei ?*

— Nici gînd ! Du-te ! Vin și eu îndată la Buleuterion !

În zori, noutățile se răspîndiseră în tot orașul și, deși era frig și ceață, lumea începuse să mișune cu noaptea-n cap prin agora. Mulți așteptau în fața clădirii Buléei ca să afle primii noutățile. Porțile aveau străji duble și la șantierul naval al lui Cantaros era mare forfotă. Se pregăteau navele de război.

— Pleacă flota ! Pleacă flota ! spuneau unii cu un sentiment de liniște și de mîndrie.

— Unde pleacă ? întrebau alții, care nu se entuziasmau atît de ușor.

Se apropia de amiază cînd un al doilea curier sosi din Plateea. În loc să descalece în fața Porților Aharneene, intră galopînd în oraș și ajunse în agora, unde oamenii îl înconjurară și nu-l mai lăsară să înainteze. „Am învins ! Am învins !" striga el scos din fire. „I-am luat prizonieri !" Fu dus la Buleuterion, unde povesti cu sufletul la gură ce se întîmplase după plecarea primului curier.

— Ce să facem cu prizonierii ? M-au trimis să vă întreb.

— În numele zeiței ! strigă Pericle, nu vă atingeți de ei ! Țineți-i pînă mîine, cînd vom veni să-i luăm !

Un crainic al nostru plecă numaidecît spre Plateea, dar ajunse prea tîrziu. Plateenii masacraseră pe toți prinșii. Cînd, în ziua următoare, un detașament de o mie de hopliți porni spre Plateea, însoțind un transport de grîu și avînd ordin să aducă la Atena femeile, copiii și pe cei o sută optzeci de prețioși prizonieri tebani, îi găsiră pe aceștia din urmă morți. Indignarea lui Pericle nu se poate descrie.

Fapta plateenilor era incalificabilă, nejustificată și de neiertat, mai ales dacă ne gîndim că fusese săvîrșită la începutul războiului. Dacă s-ar fi petrecut mai tîrziu, poate că s-ar fi putut justifica după toate sălbăticiile și faptele crunte comise cu trecerea timpului. Întreaga Eladă fu răscolită și zbuciumată de război. În fiecare oraș luară ființă partide și fratrii fanatice. Democrații ne chemau în ajutor pe noi, în timp ce partidele oligarhice cereau ajutorul Spartei. Numărul învățaților cinstiți era mic. Cei mai mulți profitară de război ca să pună mîna pe putere. Multe orașe căzură pradă războiului civil și avură de suferit nenorociri mari. Sălbăticii, crime, ma-

sacre, comploturi şi cazne cumplite pricinuiră ruine şi catastrofe de la un capăt la altul al Eladei. Lucrurile acestea se vor mai petrece şi se vor repeta şi altă dată, alcătuind un cerc dureros şi inevitabil, atîta timp cît natura umană nu se va schimba... Pacea şi fericirea dau statelor şi oamenilor voie bună şi bunătate deoarece în asemenea situaţie sînt scutiţi de supunerea la necesităţi sîngeroase. Cînd însă războiul destramă pacea vieţii cotidiene, cînd ajunge tovarăş de fiecare zi al nenorocirii, magistru al răutăţii şi al violenţei, oamenii îşi ies din sărite şi se sălbăticesc. În oraşe se întinde domnia duşmăniei şi a patimii, partidele se iau la întrecere în minciuni, înşelăciuni şi crime. Oraşele lipsite de legi drepte şi trainice au căzut pradă de la început luptelor fratricide, care s-au întins treptat ca o molimă şi asupra celorlalte, ajungînd în cele din urmă şi la Atena, datorită celor treizeci de tirani, impuşi de hidosul Lisandros !

Dar răul s-a ivit chiar atunci, la începutul războiului. Principiile morale au început să decadă, valorile au fost falsificate. Războiul schimbă pînă şi sensul cuvintelor. Dar războiul acesta a avut urmări şi mai rele ; el a pătruns adînc în sufletul fiecărui om. Elenii au inventat tot felul de sălbăticii şi torturi şi imaginaţia lor s-a transformat într-un cuptor încins de patimi. În case nu mai ardea nici o flacără pe altarele zeilor casnici, ci pe altarele urii. Jurămintele, libaţiile, tratatele şi promisiunile erau acum gunoaie, pe care fiecare le arunca în cele patru vînturi. În această privinţă toţi elenii ajunseră treptat să urmeze pilda Spartei.

— Prin urmare, a început ! am spus eu cu melancolie, adresîndu-mă lui Catisachis.

— Fireşte că a început ! a răspuns el dojenitor şi m-a privit cu mirare, ceea ce, însă, nu mi-a putut risipi tristeţea.

Simţisem cu toţii că va fi război şi, pe măsură ce lunile treceau, pe măsură ce războiul întîrzia, eram cuprinşi de un fel de nerăbdare, de surescitare, de un fel de dorinţă aproape. „Să vină odată !" Acum, însă, cînd războiul sosise, cînd era la Plateea şi cînd mîine-poimîine avea să fie la noi, ne simţeam cuprinşi de o mare şi

adîncă tristețe. A fost singura dată cînd m-am dus din propriu îndemn să-l caut pe Socrate, nădăjduind că numai el putea risipi ceața ce se adunase în mine. L-am căutat mult timp și l-am găsit, în sfîrșit, la palestra lui Taurea, înconjurat de tineri care strigau și făceau glume pe seama lacedemonienilor. Toți tinerii Atenei fuseseră cuprinși de un delir războinic, nu auzeai decît planuri, lăudăroșenii și provocări.

Socrate tăcea. Privea cu atenție pe fiecare dintre cei ce luau cuvîntul și nu spunea nimic.

— Ce faci, Socrate? l-am întrebat.

— Ascult!

— Azi nu spui nimic?

— Ce să spun? Unde-i stăpînul tău?

— Nu l-am mai văzut de azi dimineață, îndată după sosirea curierului.

— Știu unde putem să-l găsim, spuse Socrate și se ridică în picioare.

— Învățătorule! Învățătorule! protestară cei de față. Azi nu stăm de vorbă?

— Despre ce putem sta azi de vorbă?

— Despre ce? Despre război!

— Războiul nu se discută, băieți, spuse cu oarecare tristețe Socrate. Războiul se face.

Mă duse direct la atelierul lui Cefalos, unde l-am găsit pe Alcibiade supraveghind împodobirea scutului său.

— Ți-am spus să fixezi mînerul mai sus! Loviturile primejdioase nu se dau în piept, ci în burtă!

— Iată-l pe Ares din Atena! spuse Socrate. Uită-te la el, Silicos! E nădușit, roșu la față și murdar fiindcă a stat lîngă foc... Alcibiade! Zorit mai ești să ucizi!

— Tu ești, Socrate? Poate că eu am să fiu cel ucis, spuse stăpînul meu, mirîndu-se că ne vede acolo.

— Văd că scutul tău e în întregime de aur, Alcibiade! Și chipul acela prea frumos din mijloc al cui e?

— Al lui Eros, învățătorule! Al celui mai mare dintre zei și sper să mă apere cînd voi lupta alături de tine.

Așa a început războiul care a pustiit Elada timp de aproape treizeci de ani și care s-a terminat acum doi ani cu prăbușirea noastră.

Preocupată de nenumăratele griji casnice, prilejuite de necesitatea unei aprovizionări masive, Aspasia îl chemă într-o zi pe stăpînul meu şi-i spuse :

— Războiul a izbucnit, Alcibiade. Eşti unul din cei mai viteji tineri hopliţi ai Atenei. Dar Ares e orb, ca şi Eros. Eşti Alcmeonid şi ar fi păcat — ocroteşte-ne, Atena ! — să ţi se stingă neamul. Trebuie să te însori.

— Dar...

— Ştiu ce ai să-mi spui : că această discuţie e nepotrivită în asemenea clipe ! Dar eu nu te ascult ! Izbucnirea războiului nu înseamnă dispariţia tuturor celorlalte probleme. Gîndeşte-te că dacă nu vei avea un fiu, nu vei putea fi ales în multe demnităţi... Un fiu... legitim... spuse ea cu oarecare amărăciune şi oftă, fiindcă demosul refuzase de două ori să recunoască fiului ei, Pericle, calitatea de cetăţean atenian.

Aspasia îi vorbi de mai multe ori stăpînului meu despre acest lucru pînă îl înduplecă.

— Singura fată, spuse ea, care e demnă de tine, e Hiparete.

— Fiica lui Hiponicos ? Dar are abia şaisprezece ani şi apoi...

— Te gîndeşti la întîmplarea aceea ? A trecut ! Gestul tău l-a fermecat pe bătrînul Hiponicos.

— Ştie ceva ?

— Ştie...

— Tu le-ai pus pe toate la cale, Aspasia ! exclamă stăpînul meu supărat.

— Ce înseamnă că le-am pus la cale ? Lucrurile au venit de la sine. Eşti cel mai frumos tînăr din Atena. Hiparete e cea mai bogată mireasă din confederaţie. Nu e firesc ca unii oameni să se gîndească la căsătoria voastră ?

Nunta lui Alcibiade cu Hiparete avu loc la o lună după evenimentele din Plateea şi cu cîteva zile înainte de năvălirea lui Arhidamos în Atica.

Hiparete — pe care n-o văzusem niciodată pînă atunci — era drăguţă. Avea o feţişoară serioasă, doi ochi melancolici care-l priveau cu admiraţie pe Alcibiade şi o gură bine desemnată. Festivitatea se desfăşură cu toată solem-

nitatea cuvenită unei asemenea nunţi. Hiponicos organizase totul perfect. Nu lipsi nici un semn de bun augur : doi porumbei albi zburară deasupra grădinii. Toţi invitaţii felicitară pe cei doi miri pentru semnul fericit. Hiponicos zîmbea în barbă. Dăduse dispoziţii unui sclav să elibereze porumbeii la momentul potrivit. Erau mulţi invitaţi. Printre ei se afla şi Cefalos, care mă recunoscu.

— Ce faci, Silicos ? Cînd trăia tatăl lui Alcibiade, ne mai întîlneam uneori ! Acum, de cînd ai grija fiului pe cap, te-am pierdut...

— M-am pierdut şi eu pe mine însumi, Cefalos !

— Unde sînt vremurile bune de altădată, cînd nu aveam altă grijă decît să facem glume şi să-l necăjim pe Socrate pentru cele trei graţii pe care le sculpta, cînd era sculptor ? Acum s-a însurat şi el şi ne-am risipit... Nu mai coboară nimeni la Freatida, spuse el pe un ton de mîhnire.

— Unde pleci cu soţia ta ? l-am întrebat pe Alcibiade, care se apropiase de noi.

— Nicăieri. Rămînem aici.

— De ce nu plecaţi la moşia ta de la Erhia ?

— Nu e un loc sigur. Se pare că Arhidamos a şi ajuns la Istm.

Douăsprezece zile mai tîrziu, Arhidamos îşi făcu apariţia în Atica.

După incidentul de la Plateea, populaţia care trăia în afara zidurilor, la periferie şi în demosurile îndepărtate, la Aharnes, Erhia, Maraton, se înspăimîntă şi începu să vină în cetate. Dar puţini dădeau dovadă de prevedere, cei mai mulţi rămaseră pe ogoarele lor, manifestînd un optimism inexplicabil şi convinşi fiind că, în ultima clipă, războiul va fi înlăturat. Cînd se află însă că Arhidamos, în fruntea unei armate de şaizeci de mii de ostaşi, trecuse istmul şi se îndrepta spre Megara, oamenii adunară tot ce puteau duce cu ei şi veniră în cetate. Două zile întregi, din zori şi pînă la straja întîia a nopţii, oamenii intrară pe porţile larg deschise, cărînd fiecare ce avea. Turme întregi de boi, capre şi oi treceau prin Porţile Aharneene şi se îndreptau spre Zidurile lungi. La Pireu le încărcau pe corăbii şi le transportau în insula Egina, unde erau trimişi şi mulţi dintre cei veniţi la Atena. În felul acesta se produse

oarecare descongestionare, deşi lumea continua să forfotească în cetate. Cine n-avea prieteni sau rude se instală în lăcaşurile ridicate eroilor, în turnuri, pe lîngă ziduri, alţii plecară la Pireu, dar cei mai mulţi îşi înălţară corturi sau îşi înjghebară locuinţe provizorii de lemn, lîngă Zidurile lungi.

Începură să se audă strigăte de nemulţumire împotriva lui Pericle. Cei bogaţi, care lăsau în afara zidurilor case, moşii, grajduri şi depozite, nu-şi ascundeau furia. Cei săraci se plîngeau de halul în care ajunseseră şi, în loc să blesteme Sparta, se legau de Pericle.

Duşmanii lui strigau că oraşul suferă din cauza Decretului megarian şi că încăpăţînarea Olimpianului poate duce la catastrofă. Erau argumente puternice pe care oamenii, îngrămădiţi în preajma Zidurilor lungi şi avînd drept unică consolare posibilitatea de a se urca sus, pe metereze, ca să vadă albind departe, pe cîmpie, casele satului lor şi măslinii verzi-argintii, le ascultau, le discutau, apoi simţeau că le stă mintea în loc.

La sosirea lui Arhidamos, cîmpia se înnegri de peloponesieni, care se răspîndiră de la Aigaleea la Aharnes şi înaintară pîrjolind şi distrugînd totul. Întreaga populaţie se urcase pe ziduri şi privea. Apoi izbucniră strigăte, plînsete şi blesteme împotriva lacedemonienilor şi chiar împotriva lui Pericle ! Era mare fierbere ! Cei mai iuţi din fire cereau să se deschidă porţile, ca să se repeadă afară şi să lupte. Tocmai asta voia şi Arhidamos, dar nu voia Pericle.

— Dacă e strateg, de ce stă închis în casă ? striga lumea.

— Unde-i Pericle ? Unde-i Pericle ?

Pericle nu era de găsit nicăieri, nici acasă la el, nici la Metiohos. Înainte de a se face nevăzut, dăduse instrucţiuni Buléei să nu convoace adunarea sub nici un motiv.

Sosi însă clipa cînd situaţia fu pe punctul de a-i scăpa din mînă. Arhidamos, care ştia el ce face, pîrjolea unele după altele casele şi ogoarele. Holdele dădeau în pîrg şi spicele galben-aurii luau foc dintr-o dată. Fumul se ridica asemeni unui nor şi, cînd sufla Boreas [1], mirosul de ars

[1] **Vîntul de nord.**

ajungea pînă în cetate. Cei din Aharnes se adunau de dimineață sus pe ziduri și se văitau văzînd cum zi de zi se desăvîrșea distrugerea lor. Strigînd și blestemînd cereau convocarea adunării.

— Să ieșim din oraș și să luptăm ! strigau oamenii.

Din fericire se apropia toamna și cînd Arhidamos află că noi trimisesem o sută de corăbii în Pelopones ca să-i pustiască țărmurile, își luă armata și plecă.

Îndată după plecarea peloponesienilor, Pericle, care voia să dea frîu liber mîniei oamenilor, hotărî o expediție la Megara. Poporul se însufleți numaidecît. Toată armata porni. Toată lumea voia să plece să se răzbune pe megarieni. Porniră vreo treisprezece mii de hopliți.

— Nu-ți iei armura cea nouă ? întrebă cu sfială Hiparete, văzînd că Alcibiade ia alte arme.

— Asta-i doar o plimbare militară, draga mea ! Nu-i o campanie serioasă !

În jurul Megarei, armata noastră nu lăsă nimic în picioare. Tot ce se putea tăia sau arde fu distrus. Oamenii smulgeau pînă și varza din grădinile de lîngă ziduri. Din înaltul lor, megarienii țipau și se rugau:

— Lăsați-ne măcar varza !

— Dar voi cînd ați venit la noi și ați smuls și ați ars totul ?... a fost bine?... răspundeau ai noștri.

Încărcară verzele în saci și le luară pentru masa comună de seară.

— O să mai venim și la anul!

— O să vă duceți și la anul ? îl întrebă Hiparete pe soțul ei, care-i povestise cele întîmplate.

— O să ne ducem în fiecare an.

— Dar poate că la anul are să fie pace... Cum vor putea rezista peloponesienii la toate nenorocirile ? Le-am pustiit țărmurile...

— Da, dragostea mea, dar și ei ne-au făcut nouă pagube. De aceea am întîrziat ieri. M-am dus la moșie. N-au lăsat nimic în picioare. Acum, dragostea mea, iartă-mă... trebuie să mă duc la Pericle...

— Să nu întîrzii. S-a înnoptat.

— N-am să întîrzii.

La Pericle n-am rămas mult. În dorința de a-i da o dovadă de cinstire, Bulé îl însărcinase să rostească cuvîntarea la ceremonia îngropării morților, care avea să aibă loc în curînd. Cînd am intrat la el, l-am găsit scriind. Era bine dispus și ne-a vorbit despre ce pățiseră megarienii, dar ne-a expediat repede. Cînd am ieșit de la el, stăpînul meu mi-a spus :

— Mergem la Timandra? Ce spui, Silicos ?

— Alcibiade... Ce are să spună Hiparete ?

— De unde să afle ? Vino ! Mergem ! Nu stăm mult. Are să ne cînte...

Cu toate distrugerile lui Arhidamos, care înspăimîntaseră oamenii, războiul începuse bine. Noile noastre alianțe în Marea Ionică și în golful Corint ne consolidară poziția în acea regiune și strînseră și mai mult cercul în jurul Peloponesului, de unde nu putea pleca nici o corabie. Numai iarna, pornind de la Gition, puteau scăpa de patrulele noastre. Acostau întîi la Citera, de unde se îndreptau spre Creta, iar cele mai îndrăznețe ajungeau pînă în Egipt. Grație unui abderian cu numele de Nimfodoros, ginerele lui Sitalces, un rege trac, cîștigasem noi aliați sus, în Tracia. Decăderea Potideii se accentua lună de lună. Eram stăpîni pe toate mările și corăbiile noastre aduceau de la capătul lumii toate bunătățile pămîntului.

— Aha ! spuneau oamenii. Avea dreptate Pericle ! Războiul trebuia să izbucnească. Arhidamos poate să vină în fiecare an.

Arhidamos veni într-adevăr în vara următoare, dar tot atunci sosi și nenorocirea cea mare, mult mai mare și mai distrugătoare decît armata spartană : ciuma !

După cum au spus unii mai tîrziu, epidemia aducătoare de moarte a pornit din Etiopia, a coborît în Egipt, a trecut în satrapiile apusene ale Marelui rege, apoi a ajuns și s-a răspîndit la Atena.

Primele cazuri s-au semnalat la Pireu, unde boala a fost adusă de o navă venită din Fenicia. S-a manifestat pe neașteptate. Primul a fost lovit un cartier din Zea. Numărul bolnavilor fu atît de mare și boala se ivi atît de brusc, încît la început se crezu că peloponesienii otrăviseră fîntînile. Bine ar fi fost să fie așa ! Boala se în-

tinse repede în tot Pireul şi în scurt timp ajunse în partea de sus a oraşului. Acum mureau cîte zece şi douăzeci de bolnavi pe zi.

Voi povesti cîte s-au întîmplat atunci şi cîte am pătimit — căci m-am îmbolnăvit şi eu — pentru ca, la o altă eventuală epidemie, lumea să ştie cum să se ferească.

Boala se manifesta brusc. Vedeai oameni, pe care cu puţin înainte îi întîlniseşi sănătoşi şi voinici, arzînd de febră, cu faţa aprinsă, cu ochii inflamaţi şi grei, pe care abia-abia mai puteau să-i deschidă. Limba se usca şi se făcea roşie-neagră, răsuflarea era urît mirositoare. Boala se tărăgăna aşa o zi-două, apoi te apuca un strănutat şi o tuse care te zdruncinau şi-ţi sfîşiau pieptul. Apoi cobora mai jos, la stomac şi începeau vărsăturile, de-şi vărsa bolnavul şi maţele. Vedeai pe străzi oameni care se tăvăleau pe jos încercînd să vomite şi, fiindcă nu mîncaseră nimic de zile întregi, vărsau un lichid puturos, verde. În acelaşi timp începea un sughiţ violent şi neîntrerupt, care-ţi dădea spasme atît de puternice că ajungeai un fel de păpuşă de cîrpă şi nu-ţi mai puteai controla mişcările. Pielea se băşica, se umplea de bubuliţe, plesnea din loc în loc şi sîngera. Febra era atît de mare că nu puteai răbda nici un cearşaf cît de subţire. Cînd m-a doborît şi pe mine boala, bietul Alcibiade venea în fiecare zi în camera mea, în ciuda strigătelor şi a rugăminţilor mele.

— Nu te teme, Silicos ! Eu nu mă îmbolnăvesc !

O spunea cu atîta siguranţă ! Parcă ar fi fost un zeu pe care nu-l ating cele pămînteşti. Gîndul acesta era o mîngîiere pentru mine. Şi ce sete-mi era, zeiţă Atena! O sete care-mi ardea măruntaiele şi pe care nu era chip s-o potolesc, oricît aş fi băut. Aş fi vrut să stau tot timpul în baie. Mulţi se aruncau în fîntîni ca să se răcorească, alţii se duceau noaptea la Caliroe şi se culcau în şanţurile de irigaţie. Dimineaţa îi găseau morţi, cu faţa în apă, de parc-ar fi băut încă. Dacă aveai o constituţie viguroasă şi dacă rezistai la tuse, la sughiţ, la vărsături şi la febra ridicată, boala cobora la burtă. Burta mea se umflă şi mă apucă o diaree îngrozitoare. Excrementele erau negre, de culoarea catranului şi nu puteam mistui

nimic. Am fost bine îngrijit şi am scăpat ; dar multă vreme n-am putut să mă mişc din pat.

Molima se întinsese în tot oraşul. Nu era cartier în care să nu se audă vaiete şi bocete. Lumea nu ştia cum să se ferească de molipsire şi răul era şi mai mare din pricina refugiaţilor. Îngrămădiţi în temple, în gimnazii, în colibe provizorii, în corturi, lîngă Zidurile lungi, oamenii luau boala unul de la altul şi mureau ca muştele, fără ca nimeni să îndrăznească să-i ajute. Toată noaptea auzeai voci înfiorătoare, deznădăjduite, care cereau apă. Oamenii se prăbuşeau în mijlocul străzii şi agonizau zile întregi. În timp ce zăceam încă în pat, am auzit două zile şi două nopţi sughiţul unui muribund. Nimeni nu mai îndrăznea să se apropie de un bolnav.

La început, îndată după izbucnirea ciumei, rude şi prieteni alergau la bolnavi. Acuma însă, cînd cineva se îmbolnăvea, agoniza şi murea singur. Groaza deveni generală cînd, în ciuda marilor jertfe publice, boala nu dădu înapoi şi lumea înţelese că ciuma n-are vindecare. Cine se-mbolnăvea nu avea altceva de făcut decît să aştepte să treacă cele zece-douăsprezece zile critice. Mulţi prezicători şi preoţi îşi făceau de lucru, mergînd din casă în casă pentru „purificări" cu jertfe şi leacuri, pentru care erau bine plătiţi. Cîţiva bătrîni îşi amintiră de un vechi oracol, pe care-l răspîndiră prin Atena :

Temeţi-vă de războiul doric,
Că vine o dată cu molima.

Mulţi recitau şi versurile *Iliadei : ...Astfel rugatu-s-a el. Auzi săgetaşul Apolon/Şi mînios de pe vîrful Olimpului merse la vale/Arcul pe umăr avînd şi tolba vîrtos căpăcită...* Morţii ardeau sumedenii pe ruguri [1].

Lumea striga spunînd că Apolo îi va decima pe atenieni, aşa cum îi decimase pe ahei la Troia.

Mureau atîţia oameni că nu se mai făceau slujbe de înmormîntare : morţii erau îngrămădiţi mai mulţi la un loc şi arşi laolaltă. Încetul cu încetul, gărzile trace începură să refuze să care cadavrele, care rămîneau prin

[1] Homer — *Iliada*, cîntul I.

case lîngă bolnavii în agonie. În căldura verii, o duhoare îngrozitoare urca din oraş.

Cei care nu se îmbolnăveau, petreceau. Cum nimeni nu ştia dacă nu cumva a doua zi va fi şi el bolnav, toţi se aşterneau pe băutură şi pe petreceri. Noaptea, o dată cu horcăielile muribunzilor, auzeai cîntece şi strigăte şi vedeai oameni beţi şi cheflii împiedicîndu-se de cadavre, căzînd peste ele şi ridicîndu-se cu groază cînd îşi dădeau seama ce erau. Pentru borfaşi era o epocă de aur. Intrau în casele fără apărare şi luau tot ce puteau căra.

Am fost printre primii care au luat boala, dar cînd m-am vindecat, slavă ocrotitoarei, am scăpat fără nici un beteşug. Unii au rămas paralizaţi, alţii şi-au pierdut memoria, alţii glasul sau vederea. Vara înainta şi molima se întindea. Ai fi zis că a prins rădăcini pe meleagurile noastre. Dincolo de ziduri, Arhidamos venise iar şi pustia ogoare şi sate, fără ca boala să se atingă de el. Cînd a aflat însă cît de mare era răul, cînd a văzut zilnic ridicîndu-se spre cer fumul rugurilor pe care se ardeau morţii, s-a speriat, şi-a luat armata şi a plecat.

Ca să menţină în oarecare măsură moralul populaţiei, Pericle echipă o sută de nave şi trei mii de hopliţi şi plecă în Pelopones, luînd însă cu el şi molima. A făcut cîteva incursiuni, a cucerit Prasiai, în Laconia, dar a fost silit să se întoarcă, fiindcă ciuma bîntuia cu furie printre ostaşi şi marinari. În timpul cît a lipsit Pericle, s-a îmbolnăvit şi a murit fiul lui mai mare, Xantip. Puţin după întoarcerea lui Pericle, s-a îmbolnăvit şi Metiohos, care a murit peste cîteva zile. Înapoindu-se de la înmormîntare, zdrobit, palid şi incapabil să-şi dea seama unde se află şi ce face, Pericle a aflat de la Aspasia că preaiubitul său fiu Paralos zăcea de dimineaţă în pat, cu limba foarte roşie. Zece zile şi zece nopţi a stat Olimpianul la căpătîiul fiului său. De cîteva ori s-au auzit din stradă strigăte :

— Jos Pericle ! Jos ! Pace cu Sparta ! Pace !...

Oamenii începuseră să se adune pe străzi şi în pieţe şi să-l înjure pe Olimpian. După plecarea lui Arhidamos, atenienii s-au refugiat la ţară, dar acolo au dat

peste altă nenorocire, fiindcă şi-au găsit casele arse şi ogoarele pustiite. Se întorceau la Atena şi-şi strigau deznădejdea pe străzi. Erau aţîţaţi de rivalii lui Pericle, de Simios şi Lacratide, care-i luaseră locul lui Tucidide — mort şi el de ciumă ; ei le stîrneau revolta şi veneau în grup să strige şi să înjure sub ferestrele camerei unde-şi dădea sufletul Paralos. În a zecea zi a murit. La înmormîntarea lui, Pericle plîngea ca un copil. Euriptolemos şi stăpînul meu îl ţineau de subsuori ca să nu cadă.

— Cum o să-i dăm şi cealaltă veste ? întreba stăpînul meu. Cum o să-i spunem că adunarea de ieri a hotărît să trimită soli la Sparta pentru a cere pace ?

După ce ne-am întors acasă, după ce au plecat străinii, s-a lăsat o tăcere grea, pe care nici Aspasia nu îndrăznea s-o rupă ; am stat mult timp în aşteptare în jurul lui Pericle, fără să scoatem un cuvînt. În sfîrşit a vorbit chiar el :

— Spune-mi ceva despre adunarea de ieri, Alcibiade. Au trimis soli ?... şi vocea lui suna deznădăjduită, ca un hohot de plîns.

Solii s-au întors din Sparta fără rezultat şi disperarea oamenilor a ajuns la culme. Sparta nu accepta nici o învoială, ceea ce însemna că războiul avea să continue, după cum avea să continue şi ciuma, care în mintea oamenilor devenise unul şi acelaşi lucru cu războiul. Un strigăt se răspîndi în tot oraşul :

— Pericle e de vină ! Pericle e vinovat de toate ! Jos Pericle !

Atunci Pericle, care era încă strateg, convocă adunarea şi spuse :

— Atenieni, ştiu că mînia voastră s-a întors împotriva mea. Mă aşteptam. Am convocat adunarea ca să vă amintesc ceea ce n-ar fi trebuit să uitaţi şi să vă acuz că v-aţi mîniat pe mine fiindcă nenorocirile s-au abătut asupra voastră.

Pericle vorbi mult timp. Aminti oamenilor că nu trebuie să fie mîniaţi pe el, fiindcă, dintre toţi cetăţenii, era singurul care cunoştea marile interese ale democraţiei. Le vorbi mult despre puterea Atenei, despre do-

minația ei absolută pe mare, unde nimeni nu putea să i se împotrivească și încheie cu următoarele cuvinte :

— Nu trimiteți alți soli la Sparta ! Nu vă arătați zdrobiți de nenorocire. Gloria popoarelor, ca și a indivizilor, e cu atît mai mare cu cît se împotrivesc mai mult nenorocirilor.

Ori de cîte ori poporul se adună în agora sau pe Pnix și aude vorbind un om de talia lui Pericle își recapătă judecata și se liniștește. Demosul hotărî să nu mai pomenească niciodată despre propuneri de pace și să continue războiul cu și mai multă înverșunare.

Dar Cleon și Simias stăteau la pîndă. Ei știau că, deși grație darurilor sale oratorice Pericle obținuse un succes de moment în adunare, în sufletul poporului era încă multă amărăciune împotriva lui.

Cei mai nemulțumiți erau cetățenii de vază pe care războiul îi păgubise serios și negutătorii care vedeau micșorîndu-li-se zilnic cîștigurile. Oamenii aceștia fuseseră ațîțați de rivalii lui Pericle, care izbutiră să-l pună sub acuzație pentru felul în care mînuise banii în cursul ultimei lui expediții în Pelopones. Înscenară, așadar, un proces în ajunul alegerilor, astfel încît Pericle nu se putea prezenta nici măcar în calitate de candidat ! Un prieten al lui, Menipos, îi scrise numele pe listă, dar Cleon adresă o întîmpinare pritanilor, obiectînd că trebuia să fie judecat. Așa se face că, la începutul celui de al treilea an de război, Pericle nu mai era strateg. Mi se sfîșia inima cînd mă duceam la el și-l vedeam, bătrîn, zdrobit de loviturile soartei, aplecat asupra mesei și pregătind cu grijă socotelile campaniei care constituia apărarea lui.

Stăpînul meu spumega.

— Ce face Olimpianul ! Ce catadicsește el să facă ? Ar trebui să nu dea socoteală nimănui ! Nimănui ! striga el oriunde se afla.

Paralel cu aceste evenimente, ciuma, a cărei furie slăbise în timpul iernii, se înteți iar o dată cu sosirea primăverii. În anul acela, temîndu-se să nu ia și ei mo-

lima, lacedemonienii nu veniră în Atica, ci asediară doar Plateea. Dar vestea că peloponesienii se aflau din nou la granițele Aticei provocă iar tulburare la Atena. Marele oraș părea o corabie fără cîrmaci, bătută de valuri. Confuzia era generală. Auzeai cele mai absurde păreri rostite cu îndărătnicie și falsă măreție, umblau zvonurile cele mai de necrezut. În adunare, îngîmfații urmași ai lui Pericle dădeau bătălii retorice, încercînd fiecare să atragă lumea de partea sa. Dar în spatele vorbăriei lor, în dosul frazelor măiestrite, oamenii simțeau mediocritatea, lipsa de îndrăzneală, interesul personal, confuzia în idei și în fapte. În perioada aceea se mai răspîndi o veste, care zgudui Atena. Peloponesienii foloseau vase piraterești cu care capturau navele noastre de comerț, măcelărindu-le echipajele pentru ca să nu se afle nimic. Lîngă Citera capturaseră două corăbii care veneau din Egipt.

— Ce se întîmplă ? începură să se întrebe oamenii neliniștiți.

— Unde o să ajungem ? exclamau ei plini de pesimism, de parcă întreaga noastră flotă ar fi fost distrusă.

— O să fie foamete, ce-o să facem ?

Negustătorii profitară de ocazie ca să ridice prețurile. Lumea intră în panică și începu să facă stocuri de alimente. În confuzia generală se ridică un singur glas : „Pericle ! Pericle are să ne aducă mîntuirea !"

— De ce nu l-am ales strateg ? De ce trebuie să înceapă procesul ăsta prostesc ?

O schimbare rapidă se produse în opinia publică. În adunare, prietenii lui Pericle vorbiră frumos despre nedreptatea ce i se făcuse „primului soldat al Democrației", oamenii fură mișcați, votară casarea procesului și fiindcă ne aflam în preajma alegerilor, numele lui Pericle apăru primul pe lista strategilor.

Alcibiade alergă să-i aducă noutatea, dar Pericle răspunse exclamațiilor și bucuriei stăpînului meu cu un surîs amar. Fața lui obosită și zbîrcită nu se lumină. Spuse doar atît : „Nu vreau să fiu strateg" — și pe chipul lui era zugrăvită o tristețe atît de adîncă, încît stăpînul meu tăcu și-l privi fără să știe ce să spună. Se

duse la Euriptolemos, care încercă şi el să-l convingă să primească înalta funcţie, dar totul fu în zadar. Cînd vestea că Pericle refuză se răspîndi în Atena, începură să vină zilnic la el delegaţii ale diverselor bresle care-l rugau să primească. De cele mai multe ori, delegaţiile erau primite de Aspasia, Pericle nu se arăta. Cu cît se apropiau alegerile, cu atît stăpînul meu devenea mai nervos. Făcu o ultimă încercare, dar nu-l înduplecă pe unchiul său. În cele din urmă, îi spuse plin de revoltă :

— Pericle ! Generaţiile de atenieni care vor veni după noi te vor învinui că ai vrut să te răzbuni pe echipaj şi de aceea ai scufundat corabia !

Alcibiade plecă şi se duse desperat la el acasă. Văzîndu-l gînditor şi trist, Hiparete îl întrebă ce avea.

— Nu vrea ! Nu vrea să fie strateg !

— Cine, dragul meu ?

— Pericle !

— N-are decît ! Ce-ţi pasă ţie ?

— Războiul abia începe, Hiparete, şi are să ţină încă mulţi ani. Atîta timp cît eu nu pot fi strateg, Pericle trebuie să conducă cetatea. Nimeni altul nu poate s-o facă.

— Dragul meu, ce nevoie ai tu de politică... ai atîţia duşmani !

În ziua următoare, Alcibiade nu mai putea de bucurie. Pericle îi comunicase că primeşte ! Pe străzi se simţea o uşurare generală şi, deşi pretutindeni domnea groaza pe care o răspîndea molima, oamenii prinseră puţin curaj la gîndul că vor fi din nou sub cîrmuirea Olimpianului. Ca să-şi îmbuneze idolul, demosul convocă o adunare extraordinară şi-i oferi ce avea mai scump : abolirea legii care recunoştea drept cetăţeni atenieni numai pe cei născuţi din ambii părinţi atenieni. În felul acesta, fiul lui Pericle şi al Aspasiei, un copil liniştit, despre care n-am avut prilejul să vorbesc, deveni cetăţean atenian. Numele lui era tot Pericle.

A fost ultima bucurie a lui Pericle. Puţin după aceea s-a îmbolnăvit. Nu avea ciumă. O febră lentă îl chinui multe luni de zile. Nu mai ieşea de loc din casă, dar ţinea

neîncetate consfătuiri, care-l istoveau. După cum am spus, peloponesienii aveau nave-pirat. Pericle trimise şase corăbii care să patruleze între Citera şi Creta şi alte şase între Delos şi Argolida.

Pirateria încetă. Trimisesem şi alte patrule sus, în Tracia, unde una din navele noastre captură o solie a Spartei, care se ducea la Susa ! După mărturisirile solilor, scopul lor era nu numai să ceară bani de la Artaxerxe, ci şi să-l convingă să anuleze pacea cu noi, ceea ce ar fi însemnat crearea unui front comun Susa-Sparta împotriva noastră. Alături de spartani erau şi peloponesienii care se duceau şi ei să se închine la Susa. Aristeas, care organizase apărarea Potideii, un reprezentant al Corintului, Timagoras, un reprezentant al Tegeii şi alţii fură prinşi cu toţii într-un mic port din Tracia, în momentul cînd se pregăteau să se îmbarce pe o corabie care avea să-i ducă în Helespont, de unde trebuia să-i ia în primire Farnaces, fiul satrapului Farnabazos.

Fură aduşi la Atena legaţi de mîini şi de picioare şi lăsaţi în agora ca să-i vadă lumea.

— Ce să facem cu ei ? fu întrebat Pericle, care, istovit de boală, nu se mai ridica din aşternut.

— Ce vreţi...

Prinşii fură daţi pe mîna celor unsprezece care poruncîră executarea lor în zorii zilei următoare.

Pericle dădu ordin ca reprezentanţi ai Atenei să străbată toată Elada pentru a denunţa Sparta şi întregul Pelopones, care cereau alianţa lui Artaxerxe.

Pe vremea aceea, eforii se străduiau să înceapă unele acţiuni navale. Trimiseră o flotă la Zacintos, unde pustiiră locurile. Nu putură cuceri oraşul şi se îndreptară spre Acarnania unde aveau mulţi aliaţi.

— Ce să facem, Pericle ? întrebau deputaţii şi strategii.

— Trimiteţi douăzeci de nave cu Formion în frunte.

— Numai douăzeci ?

— Pentru o sută ale lor, douăzeci ale noastre şi Formion ajung.

— Pericle! i se spunea. Arhidamos asediază Plateea de luni de zile. Ce facem?

— Daţi-le de ştire să reziste cît pot!

Una din ultimele lui bucurii fu victoria lui Formion în golful Corint. Deşi avea numai douăzeci de corăbii şi peloponesienii şaptezeci, îi zdrobi. Un surîs brăzdă faţa slăbită a lui Pericle cînd i se aduse vestea victoriei.

— Flota noastră minunată... nepreţuitul Formion... şopti el.

Cînd i se aduse ştirea cea mare că Potideea se predase în sfîrşit, rosti cu greutate:

— Îndurare faţă de ei... nu măcelăriţi pe nimeni... nu luaţi sclavi...

Febra nu-l mai slăbea. Încetul cu încetul, Pericle se cufunda într-un fel de toropeală care-l ţinea ore întregi.

Aspasia nu se mişca de la căpătîiul lui. O luau de acolo cu forţa ca să doarmă puţin. Cînd îşi revenea în simţiri, Pericle o dojenea cu blîndeţe. Veneau prieteni, care stăteau tăcuţi, privindu-l cum se stinge din zi în zi. Uneori şopteau între ei şi pomeneau faptele lui Pericle, lucrările mari şi de seamă, organizarea Ligii, capodoperele create graţie lui.

— Nu spuneţi ce-i mai important!... zise într-o zi Pericle. În timpul cîrmuirii mele, nici un atenian n-a purtat doliu din cauza mea...

Altceva nu mai putu să adauge. Către seară îi făcu semn stăpînului meu să se apropie. Încercă să-i vorbească, îi strînse mîna cu putere, îl privi mult timp. Apoi chipul lui se însenină şi Pericle închise ochii ca şi cum ar fi vrut să doarmă.

Ştirea se prăbuşi greu peste oraş, asemenea unui coşmar. Mulţi atenieni, chiar dintre cei care nu-l văzuseră pe Pericle decît la tribună, se îmbrăcară în doliu. I se făcură funeralii publice şi procesiunea fu condusă de Euriptolemos şi de Alcibiade, ultimii Alcmeonizi. Nu se rosti nici o cuvîntare. În anunţarea oficială a morţii lui Pericle şi în protocolul ceremoniei funerare Bulé hotă-

rîse că, la moartea unui asemenea om, singură tăcerea, expresie supremă a durerii, îl putea însoţi pînă la mormînt.

F

În vremea aceea, moartea devenise tovarăşul nostru de fiecare zi. Din fericire însă molima începea să se potolească. După ce secerase treizeci de mii de vieţi, acum dădea înapoi. Un medic vestit — numele lui îmi scapă — sosit atunci la Atena, observase că meşteşugarii care lucrau lîngă foc nu luau boala şi, dîndu-şi seama că erau apăraţi de flacără, spuse oamenilor să aprindă focuri. Noaptea, cerul se înroşea de miile de focuri aprinse în tot oraşul, pe Zidurile lungi, pînă la Pireu. Ai fi zis că Atena arde. Aşa a încetat ciuma. Dar ce prăpăd lăsa în urmă ! Cînd, în anul acela, s-au întocmit listele militare, din o mie două sute de călăreţi lipseau trei sute şi din hopliţi patru mii cinci sute ! Cîtă lume murise ! Metiohos, Arifron, prietenul meu Catisachis, socrul lui Alcibiade, Hiponicos, şi cîţi alţii !

Dar pierderea cea mai mare a fost Pericle. În viaţa politică a Atenei se produse un gol. După Pericle, demosul căzu în mîinile lui Cleon şi nu se mai putu ridica pînă la venirea lui Alcibiade. Pericle muri în cel de-al treilea an al războiului şi stăpînul meu ajunse strateg abia în al doisprezecelea. Dacă Pericle ar fi trăit pînă în clipa aceea... De cîte ori mi-am amintit, în primele zile după moartea lui, cuvintele pe care i le spusesem odinioară :

— Dar dacă mori, Olimpiene ?

Puţini, foarte puţini sînt cei care se îngrijesc sau, mai bine zis, care ştiu să asigure operei lor bazele necesare pentru a le putea supravieţui. Poate doar Solon şi, desigur, Darius al lui Histaspe au fost dintre aceia, dat fiind că opera acestuia din urmă a rezistat cu toate tîm-

peniile şi nebuniile fiului său Xerxe. Despre Licurg nu spun nimic. Ce a făcut el nu-i o operă, ci un blestem! Pericle a murit în momentul cel mai greu. Ca să folosesc comparaţia lui Socrate, aurul începuse să se amestece cu argintul şi cu fierul şi cînd, peste puţin, aurul pur, adică Alcibiade, s-a ivit pe scena politică, demosul nu l-a recunoscut.

Războiul continua. Nu era sarcina adunării să poruncească cum şi unde să aibă loc acţiuni militare. Pe vremea aceea, Atena avea strategi mulţi şi buni. Primul dintre ei, Formion, se afla la Naupactos cu douăzeci de corăbii, cu care bloca tot golful Corint. Mai erau Demostene, Lahes, Eurimedon. Trebuie să-l pomenesc şi pe Nicias, care, în ciuda mărginirii şi a lipsei de îndrăzneală, era ordonat, neobosit şi prevăzător.

Ce se întîmpla însă în politică şi în problemele interne ale Ligii? Cuvîntul hotărîtor îl avea acum Cleon, care, îndată după moartea lui Pericle, izbutise să ajungă ocrotitorul demosului, înlăturîndu-l pe un oarecare Eucrate, care nu făcea mai multe parale decît el, şi pe Lisicle, oierul.

Ceea ce preocupa pe strategi, ceea ce ştiau ei să facă era asediul Plateii, care dura de atîtea luni! După cum am mai spus, în al treilea an de război, Arhidamos nu veni în Atica, ci se duse să asedieze Plateea. Zadarnic se străduiră plateenii să evite nenorocirea care-i încolţea. Trimiseră soli la Arhidamos, amintindu-i de vechile jurăminte din timpul lui Pausania, cînd elenii îl învinseseră pe Mardonios. Spartanul răspunse că erau fapte de domeniul trecutului, adăugînd însă că-şi va aminti de jurămintele referitoare la neatîrnarea Plateii, dacă va rămîne neutră.

— Daţi-ne oraşul vostru ca zălog! spuse Arhidamos plateenilor. Mutaţi-vă în altă parte şi, la sfîrşitul războiului, vi-l vom înapoia aşa cum l-am luat!

— Şi cum veţi face? întrebaseră plateenii.

— Vom întocmi un inventar în care vom trece casele, ogoarele, copacii, ofrandele şi templele.

— Vom trimite solie la Atena şi, dacă demosul acceptă, vom face aşa cum spui, răspunseră plateenii.

Spartanul se învoise şi solia venise atunci la Atena, dar răspunsul nostru îl dăduse Pericle de pe patul de moarte şi acest răspuns era un îndemn la luptă. Şi plateenii luptară trei ani încheiaţi. La început, Arhidamos încercă să cucerească oraşul, dar nu reuşi. Plateenii, care erau neîntrecuţi în luptele de fortificaţii, izbutiră să-i respingă toate atacurile. Atunci spartanul se hotărî să înalţe în jurul oraşului un zid de asediu dublu, la care armata lui munci şaptezeci de zile. Tăiau trunchiuri de copaci de la Citeron şi le clădeau cu noroi şi pietre. La începutul iernii, zidul dublu fu terminat. Arhidamos lăsă o gardă de lacedemonieni şi de tebani şi se întoarse la Sparta, spunînd :

— Ce-au să facă după ce vor flămînzi ?

Şi, după doi ani, plateenii flămînziră. Nu ştiu cum izbutiseră să se hrănească în acest timp. În oraş rămăseseră numai patru sute de oameni, conduşi de Eupompide. Cînd îşi dădu seama că vor muri toţi de foame sau că, pentru a se răzbuna, tebanii îi vor măcelări, acesta hotărî să facă o ieşire, ca să scape cum or putea. Mulţi plateeni fură cuprinşi de teamă şi refuzară să-l urmeze. Eupompide adună în jurul său pe cei hotărîţi să-l asculte şi le spuse :

— Am observat că în nopţile foarte reci străjile duşmanului nu patrulează pe zid, ci rămîn în turnuri, ca să se încălzească. Într-o astfel de noapte trebuie să încercăm să ieşim. Să păstrăm o tăcere absolută. Primii care vor porni vor căra scările şi vor fi neînarmaţi. Ceilalţi vor purta arc şi platoşă. Vom merge la distanţă unul de altul. Primii care vor urca pe zid vor ucide străjile turnurilor din dreapta şi din stînga punctului unde vom sprijini scările. După cum ştiţi, avem de trecut un zid dublu. În golul dintre ziduri, lacedemonienii au construit case. Vom trece pe acoperişurile lor desculţi, fără încălţăminte.

— Ne vor îngheţa picioarele ! Nu se poate !

— Atunci încălţaţi numai sandala stîngă. Cea dreaptă o agăţaţi de gît. Dacă Zeus ne ajută şi ieşim, o încălţaţi şi pe cealaltă, ca să puteţi alerga mai repede.

Şi aşa, în plină iarnă, într-o noapte întunecoasă şi fără lună, cînd toată firea înţepenise de ger, plateenii în-

drăzniră să-şi pună planul în aplicare. Ar fi trecut fără să-i simtă spartanii şi tebanii, dacă la trecerea unui ostaş nu s-ar fi desprins un olan de pe un acoperiş şi n-ar fi căzut cu mare zgomot. Se dădu alarma. În întuneric, străjile nu înţelegeau ce se întîmplă. Se auziră strigăte, ordine, tropăituri. Din fericire, plateenii rămaşi în oraş îşi dădură seama despre ce era vorba şi se prefăcură că atacă în alt punct. Atunci, în tabăra duşmană se produse o zăpăceală totală. Spartanii aprinseră torţe şi începură să facă semnale, ca să le vadă cei din Teba. Plateenii din oraş înălţară şi ei torţe şi încurcară semnalele. Teba nu înţelegea ce cere garnizoana. Toţi cei ce ieşiseră din oraş — unul singur a fost prins — au putut să sară dincolo de ziduri şi au căzut în şanţul exterior. Gheaţa era subţire, astfel că s-au trezit în apă pînă la umeri. Pe măsură ce ieşeau afară, oamenii rămîneau locului, cu arcurile pregătite ca să-i apere pe cei ce veneau după ei. Două sute doisprezece scăpară şi, încălţîndu-se, se repeziră în noapte spre Teba ca să-i înşele pe spartani. Umblară toată noaptea, ajunseră la muntele Parnes şi în ziua următoare intrară în Atena, frînţi de oboseală, plini de noroi şi nedormiţi. I-am întîmpinat sărbătoreşte, aşa cum meritau, şi stăpînul meu i-a invitat pe toţi la masă. A adus trei boi din Egina, a tocmit încă doi bucătari, a scos douăzeci de burdufuri de vin şi a dat în cinstea lor o serbare, aducînd şi o jertfă, de care-şi amintesc şi azi cei ce mai sînt în viaţă.

— Silicos! De astfel de oameni avem nevoie ca să facem război!

— Să nu te audă cineva, Alcibiade! Ar putea crede că, după tine, atenienii sînt nişte laşi.

— Atenienii sînt viteji, dar adu-ţi aminte de vorbele lui Pericle: războiul se face cu bani şi asta pentru că dăm lefuri mari. Cînd Pericle a spus asta, în tezaurul de pe Acropole erau şase mii de talanţi, pe cînd acum, în al cincilea an de război, în afară de rezerva sacră de o mie de talanţi, totul a fost cheltuit. Dacă faci socoteala că asediul Potideii a ţinut trei ani şi că ostaşii noştri, vreo două mii cinci sute la număr, au primit două drahme pe zi, ai să înţelegi cu uşurinţă cum s-au cheltuit atîţia

bani : numai Potideea a costat o mie de talanți în cap ! Nu era mai bine dacă o cumpăram ?

În anii aceia, adunarea era dominată de Cleon. Glasul lui sălbatic teroriza pe cei care încercau să vorbească. Strategii, care altădată luau parte la adunare și influențau demosul, erau acum mai totdeauna departe, în campanii, astfel că, încetul cu încetul, mulțimea se dezobișnui să-i audă și să-i respecte. De altfel, în puținele momente pe care le petreceau la Atena, nu aveau vreme să vină în adunare, și Cleon avea nenumărate prilejuri să vorbească fără nici o piedică. Nicias încercă să ia măsuri, dar, speriat de amenințările lui Cleon, se retrase și, multă vreme după aceea, nu se mai auzi nimic despre el. Cu timpul, cetățenii bogați și cu vază renunțară să mai urce pe Pnix și gloata neștiutoare lua hotărîri în chestiuni foarte serioase. Așa se face că, la Mitilene, era cît p-aci să aibă loc un măcel groaznic, fiindcă nimeni nu se ridicase împotriva lui Cleon, care era violent, samavolnic și rău.

În al patrulea an de război, Mitilene se răsculă. Fără nici un motiv, partidul oligarhic din insulă ne înștiință într-o bună zi că nu mai voia să ni se supună și că trimisese soli la Sparta după ajutor. Eforii le făgăduiră un ajutor „imediat". Cînd o hotărîre spartană e „imediată" înseamnă că trec luni pînă e dusă la îndeplinire. Singurul lucru pe care-l făcură a fost să trimită numaidecît pe strategul spartan Saletos în Mitilene. Noi am trimis patruzeci de corăbii cu strategul Pahis și am început asediul care a fost de scurtă durată. Mitilene s-a predat. Cînd Pahis a acceptat predarea, a pus condiția ca soarta populației să fie hotărîtă de adunarea demosului. La Atena au venit reprezentanți ai Mitilenei care au încercat să vorbească în adunare, dar Cleon nu i-a lăsat. A ațîțat mulțimea și a cerut să se trimită lui Pahis ordin de a măcelări pe toți bărbații din oraș, adică vreo șase mii, iar pe femei să le aducă sclave la Atena. Mulți participanți la adunare s-au ridicat în picioare, înălțîndu-și amîndouă brațele ca să respingă propunerea, dar omul acela groaznic înflăcărase mulțimea și pretutindeni nu se auzea decît un strigăt : „Moarte ! Moarte !"

Noaptea aceea a fost una din cele mai dramatice pe care le-a trăit Atena.

Stăpînul meu era înnebunit.

— De ce nu am treizeci de ani ! De ce nu am dreptul să vorbesc în adunare ! Hotărîrea de azi e o catastrofă ! Întreaga Eladă se va înfiora și va porecli Atena : cea pătată de sînge ! Să mergem la Nicias, Silicos !

Am alergat prin întuneric la Nicias.

— Trebuie să facem ceva, strategule ! Are să se întîmple un lucru cumplit ! Trezește-te ! Du-te la prietenii tăi din Bulé ! Spune-le să convoace dis-de-dimineață adunarea. Nava pleacă în zori cu ordinul de masacru ! Trebuie s-o oprim !

— Hotărîrea de ieri e o mare crimă, dar...

— E o crimă şi o greşeală politică !

— Da, dar ce-i de făcut ? O mulţime de oameni au votat ieri pentru Cleon... spuse Nicias oftînd.

— Strategule ! În politică, rolul cel mai important îl are acțiunea, nu numărul !

Mulţi alţii alergaseră în noaptea aceea, care la eponim, care la vreun prieten strateg, care la pritan. În cartierul Cileea domnea mare agitație, deşi în cartierele populare era linişte. Fiara dormea.

— Nici pe Saletos n-ar fi trebuit să-l ucidă, spuse stăpînul meu înainte de a se culca, adică spre ziuă. Să avem un strateg spartan prizonier şi să nu cerem nimic în schimbul vieţii lui ! De altfel, el însuşi a propus asta ! Spartanii ar fi ridicat asediul Plateii ! Dar cine se mai pricepe în politică !

Corabia care ducea ordinul de măcel plecă în zorii zilei următoare, iar la adunarea extraordinară convocată la Atena luară parte toţi pentacosiomedimnii şi toţi cavalerii, şi se ridicară împotriva lui Cleon, care se străduia să aţiţe iar mulţimea. Oratorii izbutiră să convingă demosul să anuleze ordinul şi să trimită o altă corabie spre Mitilene. Îndată după ce al doilea ordin fu scris, reprezentanţii din Mitilene, care se aflau la Atena, alergară într-un suflet la Pireu, cumpărară o mare cantitate de alimente, le încărcară pe corabia care avea să plece, îi făgăduiră trierarhului daruri bogate, plătiră schimburi

duble pentru ca vîslele să nu stea o clipă şi rămaseră pe dig, cu lacrimi în ochi, înălţînd rugi către Poseidon, pînă ce corabia dispăru dincolo de Capul Sunion.

În felul acesta, prestigiul Atenei fu salvat, în timp ce Sparta, neavînd un prestigiu căruia să-i poarte de grijă şi nici aliaţi de menajat, măcelări pe loc pe cei două sute de plateeni rămaşi în cetate care li se predară.

Cînd se află la Atena de crima de la Plateea, indignarea oamenilor nu mai ştia unde să se reverse. Totuşi, avu prilejul să se potolească chiar în zilele acelea. Euripide care, după Sofocle, era noua glorie a Atenei, scrisese tragedia *Andromaca*. Aflîndu-se că tragedia era inspirată din nenorocirile pe care troiana le îndurase la Sparta, cîţiva bogătaşi l-au asaltat pe Euripide, manifestîndu-şi dorinţa de a suporta cheltuielile spectacolului. La premiera *Andromacăi*, entuziasmul era atît de mare, încît mulţimea îl ridică pe braţe pe tragedian încununat cu lauri şi-l duse în agora. Tragedia se jucă mai multe zile în şir, cu teatrul plin de lume. Înainte de al doilea cînt al corului, Andromaca, personaj interpretat de un actor neîntrecut, scotea un strigăt puternic, fiindcă, vrînd s-o ucidă, Menelau o tîra prin palat împreună cu fiul ei. Iată ce spunea :

Voi, cei mai demni de ură dintre oameni
spartani vicleni, semănători de vrajbă,
voi, brute ne-ntrecute în minciună,
făţarnici, roşi de pismă...

Atît de puternice erau aplauzele, atît de mare entuziasmul mulţimii şi strigătele de la galerie, încît Andromaca trebuia să iasă din nou şi să repete scena.

— Dau un talant pentru ca trupa să joace *Andromaca* în principalele oraşe din Elada ! spuse stăpînul meu.

— Un talant e prea puţin ! spuse Calias, cumnatul lui.

— Atunci mai dă şi tu ceva. Să dea şi alţii, să dea şi Cefalos.

Tragedia se jucă mult timp la Atena, apoi trupa plecă în turneu.

— Am crezut pe vremuri că Peloponesul are să flămînzească repede ! spunea stăpînul meu şi clătina din cap cînd auzea de acţiunile navale de război ale spartanilor.

— Războiul ţine de cinci ani şi văd că Peloponesul n-a păţit nimic.

— Cum să păţească ceva şi cum să flămînzească, stăpîne ? Istmul e a lor, pot să aducă ce poftesc. Nu uita că Sicilia e un cuib de viespi dorice, de unde le soseşte uneori şi grîu.

— Sicilia... Ar trebui să ne hotărîm să facem ceva serios în direcţia aceea...

— Nu-ţi ajunge cît s-a întins războiul ? De la Corcira la Mitilene şi de la Potideea la Gition, toată lumea e în război.

— Nu extinderea războiului are vreo importanţă, Silicos ! Important e că nu purtăm război în punctele cele mai importante. Închipuie-ţi ce ar fi dacă am cuceri şi dacă am organiza Sicilia. Îţi aminteşti că, la începutul războiului, lacedemonienii aveau de gînd să construiască cinci sute de nave în Sicilia ? Eu aş fi construit o mie şi aş fi ajuns stăpînul lumii !

— Ni se prezintă o ocazie bună să trimitem flotă în Sicilia, Alcibiade. Leontinii, care sînt în stare de război cu Siracuza, ne cer ajutor. Au trimis soli la Atena.

— Ştiu. Fie ca demosul să hotărască mîine aşa cum se cuvine.

Demosul hotărî aşa cum se cuvenea, dar nu acceptă să trimită decît douăzeci de nave.

— E o hotărîre dreaptă, prieteni, spuse seara Alcibiade, dar de ce trimitem atît de puţine nave ? Antiohos, adu vin !

Incetul cu încetul, Antiohos, omul care prinsese prepeliţa stăpînului meu — devenise omul casei. Îi răspunse că nu mai avea vin. Stăpînul meu se înfurie, îşi luă prietenii şi se duse în altă parte. Unde anume s-ar fi putut duce dacă nu la Timandra ? La devotata Timandra, care i se uita în ochi şi era totdeauna la dispoziţia lui.

— Dacă-l pierd pe Alcibiade, cred că-mi pierd şi viaţa, îmi spuse ea într-o zi.

Alcibiade îi cumpărase lîngă poarta lui Diohares o casă drăguță, o adevărată bijuterie, unde mă duceam şi eu atît cît să nu par indiscret. Ghemuit într-un colț, mă lăsam învăluit de dulcea vrajă a vocii ei. De multe ori plecam de la ea trist și fără chef, şi mă îndreptam spre partea de jos a oraşului, unde, în fața unor cămăruțe, sclipeau luminile micilor felinare care ardeau toată noaptea în cinstea Afroditei Pandemos...

La Atena, prilejurile de distracție erau acum rare din cauza războiului şi a ciumei, iar în lunile cînd stăpînul meu pleca în campanie, nu știam ce să fac. Cînd era el la Atena, se schimbau lucrurile. În jurul lui totul se însuflețea, viața era clocotitoare. Scornea tot felul de distracții, de jocuri şi de pariuri. Numai că în perioada aceea era deseori plecat. Lipsi o dată aproape zece luni, însoțindu-l pe strategul Demostene în campania din Acarnania, în momentul gravei înfrîngeri suferite de aliații Corintului, înfrîngere care a dat măsura priceperii acestui strateg. Era prima adevărată, mare victorie a Atenei, pe care războiul o obişnuise cu atîtea nenorociri. Și cealaltă splendidă victorie, de la Sfacteria, tot lui Demostene i se datorează, deşi după aceea Cleon s-a plîns în adunare împotriva lui.

Micul corp expediționar pe care-l trimisesem în Sicilia ca să-i ajute pe leontini nu putuse să schimbe situația şi strategul — dacă nu mă înşel era Lahes — ceru întăriri. Bulé hotărî să trimită încă patruzeci de nave, comandate de strategii Eurimedon și Sofocle. Cu ei urma să plece şi Demostene, care, fără a face parte din conducere, urma să fie consilierul celorlalți doi. Stăpînul meu plecă și el. Își luă armele falnice, care străluceau de aur, îi ceru lui Hiparete să-i pregătească o saltea moale ca să doarmă bine, își luă rămas bun de la Timandra și plecă.

Flota atinse țărmul Peloponesului, trecu de Capul Tenaron şi se pregătea tocmai să intre în Marea Ionică, trecînd pe la capătul Pilosului — marea era calmă şi corăbiile navigau pe lîngă țărm — cînd Demostene porunci flotei să se oprească. Privirea lui fără greş recunoscu importanța strategică a limbii aceleia de pămînt care se unea cu uscatul printr-un gît. Se sili să-i convingă pe

cei doi strategi să se oprească acolo cîteva zile ca să fortifice promontoriul și să lase o garnizoană.

— Pentru ce ? strigă Eurimedon. Ce să căutăm noi pe pietrele acestea pustii ? Trebuie să ajungem cît mai repede în Sicilia !

Demostene insistă.

— E o poziție foarte importantă ! Nu vedeți ? Cîștigăm astfel o fortăreață permanentă în Laconia și umilim Sparta, spuse el arătînd locul pe care voia să-l fortifice.

Stîncile înalte ale promontoriului se prăbușeau brusc în mare. În dreapta se afla Sfacteria, o insulă lungăreață, care închidea un golf mare și adînc, în apropiere de Pilos.

— Priviți portul ! Dacă fortificăm cele două capete ale Sfacteriei, îl avem la dispoziția noastră. E la cîteva stadii de inima Laconiei și poate deveni un refugiu pentru iloți...

— Dacă vrei să risipești banii democrației, spuse celălalt strateg, să știi că în Pelopones sînt multe țărmuri pustii și abrupte !

Flota porni spre Corcira, dar Poseidon dezlănțui o furtună puternică și navele fură împrăștiate și amenințate să se scufunde. Una cîte una, escadrele se întoarseră în golful Sfacteriei căutînd adăpost și așteptînd să se astîmpere marea. Atunci Demostene ceru strategilor să dea ordin ostașilor să clădească un zid la capătul Pilosului. Strategii se împotriviră. Demostene vorbi cu ofițerii și cu comandanții detașamentelor, dar nici ei nu voiră să-l asculte. Se adresă soldaților, tot fără rezultat. Furtuna se întețea. Sufla un vînt dinspre sud care ridica valuri uriașe. Marea spumega în jur. Vîslașii și hopliții, care se odihniseră două zile, se declarară gata să se pună pe treabă și Demostene le ațîță amorul propriu :

— Sîntem în campanie, băieți ! Nu-i rușine să stăm cu brațele încrucișate, așteptînd să se potolească dumneaei ? și spunînd acestea arătă marea. Veniți să dați o mînă de ajutor ! Am un plan extraordinar !

Și în timp ce la început nimeni nu voia să se apuce de treabă, pînă la urmă se puseră cu toții pe lucru. Toată armata muncea și căra. Țărmul pustiu răsuna de porunci, se auzeau în ritm strigătele : cia ! Fără unelte și

fără specialişti, oamenii izbutiră să ridice în şase zile un zid înalt şi destul de solid ca să-i ţină în loc pe spartani, care, grei de cap cum sînt, nu se pricep să lupte sub ziduri. Cu multă trudă, Demostene izbuti să-i convingă pe cei doi strategi să-i lase cinci nave şi o sută douăzeci de ostaşi. Îndată după ce vîntul se potoli, restul flotei plecă. Alcibiade rămase cu Demostene la capul Pilos.

— Da, Silicos, acolo zic şi eu ! îmi spunea el mai tîrziu. Să fii în Laconia cu un strateg ca Demostene şi cu un pumn de voinici ! Aşa da ! Nu un fleac de campanie !

Lui Demostene i se alăturară curînd nişte ostaşi meseni, care, aflînd că atenienii fortificaseră un colţ din vechiul pămînt al Meseniei lor, sosiră de la Naupactos şi, punînd piciorul pe pămîntul Pilosului, jurară să-l păstreze sau să moară.

Sparta n-a prea luat în seamă zidurile ridicate la Pilos. Mai mult chiar, eforii au primit la început vestea fără să-i dea prea multă importanţă.

— Ia te uită ! spuneau ei. Au clădit un zid la Pilos ! O să trimitem două companii şi o să-i prindem pe toţi în capcană...

Totuşi, îi poruncìră lui Arhidamos, care pornise iar spre Atica, să se întoarcă înapoi. Între timp, Sparta trimise „două companii" care dădură vreo două asalturi împotriva zidurilor lui Demostene, fără să poată sprijini de el măcar o scară.

Cînd mai sosi însă o armată şi întreaga flotă peloponesiacă, compusă din şaizeci de nave, situaţia deveni serioasă pentru strategul nostru. Din fericire, apucase să trimită o navă militară la Corcira, unde se afla flota noastră, ordonîndu-i, de data aceasta, să se întoarcă. Noroc de sălbăticia locului. De jur împrejur se întindea marea, în care se prăvăleau stînci abrupte, ce păreau suspendate. Într-un singur loc pietroaiele se răreau pentru a face loc unei mici plaje liniştite, dar şi aici era greu să te năpusteşti la atac, fiindcă nivelul apei era scăzut, bancuri de nisip erau multe şi o corabie nu se putea apropia decît cu mare greutate de mal. Dar cîtă flotă se adunase în jur ! Şaizeci de nave, sub comanda strategului Trasimelide, închideau marea, în timp ce pe uscat forfoteau

hopliți și ostași ușor înarmați. Sfacteria, insula aceea lunguiață, bloca golful adînc, lăsînd într-o parte loc de trecere pentru vreo opt nave, în timp ce în partea cealaltă, în direcția fortăreței noastre, cu greu puteau trece două nave deodată. Spartanii se gîndiseră să blocheze cele două treceri cu nave legate trainic una de alta, ceea ce ar fi fost o stavilă pentru flota noastră și ar fi împiedicat-o să intre în port. Atîta doar că, pentru reușita planului lor, ar fi trebuit să pună mîna pe Sfacteria. Spartanii traseră la sorți în fiecare detașament și trimiseră la Sfacteria patru sute de ostași avînd în frunte pe un oarecare Epitadas. Fortificară bine insula și, înainte de a-și pune în aplicare planul de a bloca cele două treceri, încercară să cucerească promontoriul printr-un atac de pe mare. Demostene înțelese ce aveau de gînd și, alegînd șaizeci de hopliți, coborî pe malul mării, în punctul unde se forma o mică plajă.

Navele spartane se apropiară, dar locul nefiind destul de adînc, atingeau fundul. Lacedemonienii strigau ca să-i înspăimînte pe ai noștri și înjurau pe comandanții care nu se apropiau cu vasele lor, de teamă să nu se lovească de vreo stîncă submarină. Dintr-o corabie se ridică un glas puternic.

— Supune-te lui Brasidas ! strigă un hoplit, în picioare la prova. Te tocmești pentru rabla ta de corabie ? Înainte pentru Sparta !

Conducătorul se supuse și nava se apropie.

Brasidas se pregătea tocmai să sară în mare, cînd unul dintre hopliții noștri, cumpănindu-și bine sulița, o aruncă spre el cu toată puterea. Arma vîjîi prin aer, izbi drept în mijloc scutul lui Brasidas, alunecă pe fier și-l răni pe spartan la umăr. Din cauza izbiturii puternice, scutul îi scăpă din mîini și căzu în mare. Îl mai loviră și alți atenieni, printre care și Alcibiade. Atins de trei sulițe, Brasidas căzu sîngerînd pe spate, înapoi, în corabie. Comandantul se zăpăci și corabia se îndepărtă. Unul dintre ai noștri intră în apă pînă la brîu și se duse să ia scutul.

Ziua trecea. În amurg, Demostene văzu apropiindu-se întreaga noastră flotă, adică vreo cincizeci de corăbii, care navigau cu vîsle și cu pînze.

În zorii zilei următoare, flota noastră atacă şi lovi corăbiile duşmane în golful Pilos. Spartanii nu se aşteptau să dea lupta atît de curînd şi-şi pierdură capul cînd, în lumina palidă a zorilor, văzură cincizeci de corăbii înaintînd împotriva lor. Nu apucară nici măcar să se aşeze în linie de bătaie. De jur împrejur, pe ţărm, se adunase toată armata spartană răcnind ca să încurajeze echipajele. În zadar! Aproape că nici n-a fost luptă. De la primul atac am capturat cinci corăbii. Celelalte o luară la fugă, ca echipajele să aibă timp să se arunce pe ţărm şi să iasă din apă. Navele noastre se apropiară cît era posibil, aruncară cîrlige şi, vîslind cu toată puterea, se siliră să tragă navele duşmane de pe plajă. Spartanii le legară cît îi tăia capul şi o mulţime de ostaşi se repeziră să le apere. Navele noastre fură nevoite să iasă în larg, dar flota duşmană nu se mai urni de pe plajă. Aşa se face că cei patru sute de ostaşi din Sfacteria se pomeniră blocaţi pe insulă.

În ziua aceea eforii puseră următoarea întrebare strategilor lor:

— Şi acum?

Iar aceştia răspunseră:

— Asediind, asediaţi.

Eforii aveau de ce să-şi piardă liniştea pentru patru sute de ostaşi de elită ai Spartei. Îşi luară picioarele la spinare şi în ziua aceea se înfăţişară toţi cinci, venind din Sparta, ca să constate cu ochii lor situaţia. Văzură navele noastre de pază în jurul Sfacteriei şi auziră glasurile şi cîntecele flăcăilor noştri. Fără să dea ascultare celor cu sînge fierbinte ca Brasidas, care, în ciuda rănilor căpătate, voia să pornească la atac cu corăbiile rămase, eforii luară imediat o hotărîre. În ziua următoare trimiseră un crainic la Demostene cu o cerere de armistiţiu! Cereau armistiţiu ca să poată trimite soli la Atena pentru pace.

— Şi care sînt condiţiile? îl întrebă Demostene pe crainic.

— Lacedemonienii vă lasă garanţie toate corăbiile de război aflate aici...

— Şi cele din alte porturi, adăugă Demostene.

— La expirarea armistiţiului ni le veţi înapoia...

— ...doar n-am înnebunit..., şopti stăpînul meu, care se ţinea de o parte şi asculta.

— Pe toată durata armistiţiului, continuă crainicul, nu vom ataca zidul. În schimbul acestor condiţii, eforii vă cer : să puneţi o corabie la dispoziţia solilor noştri ca să plece numaidecît la Atena. În lipsa lor, să nu încercaţi să ocupaţi Sfacteria. Lăsaţi-ne să trimitem pe insulă vin şi alimente pentru hrana celor patru sute.

— Bine ! spuse Demostene. Numai că alimentele le vom duce noi cu o navă a noastră, iar dacă vreunul din cei patru sute va încerca să fugă, vom considera că armistiţiul a fost rupt.

Crainicul plecă, apoi se întoarse şi armistiţiul fu încheiat.

— Ehei ! îi strigă stăpînul meu lui Demostene. Să fi avut eu atîtea corăbii cîte ai tu, nu acceptam armistiţiul. Îi atacam noaptea prin surprindere şi puneam mîna pe cei patru sute din insulă !

— Dacă ai fi refuzat armistiţiul, ai fi făcut o mare greşeală, Alcibiade. Nu ţi-ai dat seama cît de mare e dezastrul lor. Pe cîte-mi aduc aminte, e pentru prima oară că mîndra şi trufaşa Spartă e silită să ceară armistiţiu. Şi mai ales într-un război pe care l-a vrut ea însăşi, chipurile ca să-şi apere aliaţii. Acum e gata să-şi părăsească şi aliaţii şi prietenii de dragul a patru sute de ostaşi ! Îţi închipui cît de zguduit va fi întregul Pelopones aflînd că solii Spartei pleacă la Atena cu o corabie a noastră ca să ceară pace ! Poate că se termină războiul, Alcibiade ! Clipa asta e măreaţă. Fie ca zeiţa Atena să lumineze demosul să ia hotărîrea cea dreaptă. Mă tem doar de Cleon !

— Tu ce sfat ai fi dat, Demostene ?

— E o ocazie nesperată, prietene, trebuie să profităm cît putem de situaţie. Dacă unchiul tău ar fi trăit, sînt sigur că ar fi fost de acord. Prestigiul Spartei se năruie. Eu aş fi sfătuit demosul să facem armistiţiu numai cu Sparta şi aş fi început tratative de pace fără grabă, blocîndu-i, fireşte, mai departe pe cei patru sute din Sfacteria.

— Nu văd unde vrei să ajungi.

— Bagă de seamă ! Aş fi continuat războiul împotriva celorlalţi aliaţi. Aş fi atacat întîi Corintul şi Megara cu

forțe cît mai mari și i-aș fi învins unul cîte unul pe aliații Spartei, care ar fi fost nevoită să asiste neputincioasă și să vadă cum îi vine și ei rîndul. În clipa cînd un dușman puternic și important se umilește cerînd pace, e o mare greșeală, Alcibiade, să-l împiedici să se umilească, dovedindu-i că te mai temi de el. Sparta a făcut această greșeală cînd a izbucnit ciuma și noi le-am trimis soli să cerem pace. Dacă ar fi primit atunci propunerea noastră, Liga s-ar fi destrămat, fiindcă nici noi n-am fi avut convingerea că o merităm. Pe cînd așa, refuzul Spartei ne-a ajutat să ne revenim. Cînd dușmanul se prăbușește, nu trebuie să-l împingi la desperare. Și, apoi, există ceva și mai important. Știi cu cîtă atenție urmărește Artaxerxe problema grecească. Dacă noi acceptăm să facem pacea cerută de ei, cum vor mai trimite spartanii soli la Susa? Toate problemele despre care ți-am vorbit cer să fie examinate cu multă atenție și îndemînare. La nevoie, aș fi trimis o solie a noastră la Sparta ca să tărăgăneze convorbirile. Chiar și la Delfi ar fi trebuit să cerem un oracol dînd cîteva daruri scumpe, pentru ca zeul să întîrzie cu răspunsul. Aș fi mers chiar pînă acolo încît aș fi predat vreo douăzeci din cei patru sute de oameni de pe insulă, pentru ca spartanii să fie mai blînzi în timpul tratativelor!

— Păcat că n-am treizeci de ani! exclamă cu vioiciune stăpînul meu. Aș fi vorbit în fața demosului! Dar de ce nu te duci tu însuți la Atena?

— Și dacă se-ntîmplă aici ceva, Alcibiade? De altfel, eu nu sînt om politic. Nu mă pricep să găsesc vorbele cele mai convingătoare, nu știu cui și cînd să vorbesc... Am scris însă unor prieteni...

Cînd veștile despre cele întîmplate la Sfacteria și o dată cu ele solii Spartei, umili și sfioși, ajunseră la Atena, lumea nu știa ce să mai facă de bucurie. Vedeai oameni rîzînd singuri pe stradă, trecători salutîndu-se de departe, făcînd glume cu privire la Sparta, și mulți îmbulzindu-se toată ziua în fața Tolosului, sperînd să poată vedea pe solii spartani, care, în așteptarea adunării demosului, se cuibăriseră acolo ca niște bufnițe și nu mai ieșeau.

Cleon zbieră urît în adunare cînd spartanii declarară că oferă pacea în schimbul celor patru sute de la Sfacte-

ria, dar nimic altceva. Cererile demagogului, care voia înapoierea Niceii și a Troizeniei, pierdute cu mult înainte de libațiile de pace pe treizeci de ani, erau nelalocul lor și justificau învinuirile peloponesienilor că vrem să subjugăm pe toți elenii. Dar ce furie, ce nebunie se dezlănțui cînd spartanii cerură demosului să numească împuterniciți cu care să discute !

În loc să profite de ocazie și să înceapă tratative, pe care apoi să le tărăgăneze cît mai mult, s-ar fi zis că Cleon are să plesnească de furie. Începu să împroaște cu înjurăturile cele mai murdare pe toți cei ce încercau să sprijine propunerea Spartei, care oferea „pace" și nimic altceva. Zbieretele demagogului îi zăpăciră pe spartani, care nu mai cerură să ia cuvîntul ca să explice simplu și frumos că nu erau obișnuiți, că nu puteau vorbi în fața mulțimii și că de aceea preferau să se înțeleagă cu împuterniciții demosului.

Așadar, solii plecară și corabia noastră îi aduse înapoi la Pilos. Îndată după sosirea lor, armistițiul luă sfîrșit. Se pare că spartanii încercaseră să ia zidul cu asalt, așa că Demostene refuză să înapoieze cele peste șaizeci de nave de război...

Blocarea Sfacteriei nu era treabă ușoară. Flota noastră nu se putea aproviziona cu apă decît de la un singur izvor care nu era destul de bogat și, cînd bătea vîntul de sud, navele de patrulare ieșeau cu greu în larg. Spartanii izbuteau să trimită alimente pe insulă prin iloți, cărora le promiteau libertatea și care plecau înot, tîrînd după ei cîte o bărcuță.

La Atena, oamenii începură să-și piardă răbdarea și Cleon se lăudă la o adunare, de față fiind și Nicias, care era atunci strateg, că, dacă ar fi fost în locul lui, ar fi terminat campania în douăzeci de zile și i-ar fi adus în lanțuri la Atena pe cei patru sute din Sfacteria. Nicias îi răspunse :

— Dacă-i așa, pleacă tu ca strateg !

Demagogul se zăpăci, căci se prinsese în propriile lui vorbe, și încercă să scape. Dar Nicias stărui, oamenii începură să-și bată joc de el, astfel că fu silit să plece în fruntea întăririlor trimise lui Demostene. Între timp, un in-

cendiu distrusese pădurea din Sfacteria, astfel că atacul avea să fie mult mai uşor. De altfel, Demostene pregătise totul.

În toată povestea asta, nimeni nu observase un lucru, pe care eu vreau să-l scot în evidenţă, şi anume atitudinea lui Nicias. Poţi să te temi, bunăoară, de o campanie militară cum a fost cea de mai tîrziu din Sicilia, da, înţeleg. Dar ca o campanie să înceapă, să se desfăşoare strălucit şi tu să te ridici în adunare şi să propui ca strateg pe un rival politic, ştiind că se pricepe la tăbăcit piei, dar că nu cunoaşte o iotă din arta războiului, să faci lucrul ăsta numai şi numai ca să-l umileşti — este, după mine, aproape o trădare.

Dar la aşa ceva nu s-a gîndit nimeni, fiindcă, înainte de expirarea termenului de douăzeci de zile fixat de demagog, pe porţile Pireului intrau, legaţi doi cîte doi, cei două sute optzeci de prizonieri spartani, care supravieţuiseră. Dintre aceştia, o sută douăzeci aparţineau celor mai bune familii din Sparta. În urma lor — fireşte, totul fusese înscenat — păşea Cleon. Nu îndrăznise să încalece un cal, de teamă să nu-l trîntească. Ţinea în mînă o suliţă şi avea aerul unui cioban care mînă în faţa lui o turmă de oi.

Toată Atena se adunase pe Zidurile lungi ca să-i vadă pe spartani. Treceau, străduindu-se să ţină capetele sus, şi mulţimea nu scotea o vorbă. O tăcere de moarte îi întîmpina. Spartanii se temuseră de înjosiri, de înjurături şi de invective, crezînd că sîntem ca tebanii sau beoţienii !

La început, cînd s-a aflat în întreaga Eladă că neînvinşii, că vitejii Spartei aruncaseră armele şi că se predaseră ridicînd mîinile, nimeni n-a vrut să creadă. Din multe insule, din Chios şi din Samos au venit reprezentanţi, chipurile să ne felicite, dar în realitate ca să-i vadă cu ochii lor pe prizonieri. Fuseseră închişi în marile depozite din agora şi distracţia zilnică a atenienilor era să-i privească prin marile ferestre cu gratii. Cei unsprezece dăduseră ordine stricte ca nimeni să nu se apropie. Îi hrănea Bulé şi le dădea ce cereau. La început cereau — după obiceiul spartan — trahana şi atît. Paznicii le dădeau din mîncarea lor, spunînd :

— De ce vă temeţi ? Nu mai sînteţi la Sparta ! Sînteţi la Atena !

Curînd oamenii prinseră curaj şi cerură să mănînce şi ei carne.

Atenianul care s-a bucurat cel mai puţin de victorie a fost Nicias. Îndată după sosirea prizonierilor spartani, vrînd să-şi răscumpere atitudinea, a luat şaizeci de corăbii şi a plecat spre Corint. A pustiit ţinutul din jur, dar nimeni n-a dat prea mare atenţie acestui lucru. Luni de zile, principalul subiect de discuţie a fost Sfacteria.

Pentru noi războiul avea acum alt aspect. Se sfîrşise cu invaziile în Atica ! Uitasem de ele. Se sfîrşise şi cu pustiirea ogoarelor şi a livezilor de măslini, cu incendierea vilelor şi a caselor noastre de la ţară. Cei care sufereau acum erau aliaţii Spartei. Atîta timp cît Pilosul se afla în mîinile noastre, atîta timp cît cei două sute optzeci erau la Atena, Nicias putea să cutreiere nestingherit ţărmurile Peloponesului şi, imitînd pilda lui Demostene, să construiască o fortăreaţă la Metone...

— Cum nu i-a fost ruşine ? exclamă stăpînul meu. Auzi, Metone ! Ce importanţă are Metone ? Trebuie să întărim Pilosul ! Ştii ce se întîmplă în momentul de faţă în Laconia, Silicos ? Iloţii fug şi vin la fortăreaţa noastră. În jurul ei s-au adunat o mulţime de flămînzi, dar toţi spun că preferă să moară de foame decît să mănînce şi să fie sclavi. Acum o să zdrobim Sparta !

Aşa vorbea întreaga Atenă. Toată lumea îşi recăpătase curajul. Ţăranii, care avuseseră parte de atîţia ani grei, se răspîndiseră iar pe cîmpiile Aticei şi se apucaseră de treabă. Dacă cineva îndrăznea să spună că cei din afara zidurilor trebuie să fie prevăzători, li se închidea gura cu următorul răspuns :

— Aţi uitat de puişorii noştri ? De cei trei sute de fii ai Spartei ?

Da ! În ciuda prezenţei lui Cleon, Atena trăia zile măreţe. E lesne de închipuit cum se mai umfla în pene acesta după ce-şi făcuse apariţia în oraş mînînd prizonierii.

— Xerxe i-a ucis ! Eu i-am prins vii !

Găsise — sau poate găsiseră alţii pentru el — această formulă şi o repeta în fiecare clipă. Duşmanii lui, cei care

erau socotiți pe atunci la Atena coborîtori din familii vechi, îl combăteau cît puteau și spuneau că sandala pe care-o purta Cleon fusese cusută de Demostene. Aflînd de aceste spuse, demagogul era să înnebunească de ciudă. În adunarea care se ținu îndată după victoria de la Sfacteria, după ce se lăudă pe sine și-i înjură pe spartani, Cleon, care în perioada aceea era idolul poporului, profită de ocazie ca să ațîțe oamenii împotriva celor bogați și împotriva familiilor vechi. Dar bucuria și ușurarea care cuprinsese mulțimea erau atît de mari încît vorbele lui răsunară fără efect. Pe măsură ce trecea timpul însă, Cleon devenea tot mai sălbatic, și în adunare nimeni nu mai îndrăznea să-l înfrunte, afară de Lisicle, negutătorul de oi, care voia să ajungă om politic.

Aici trebuie să mă întorc cu doi ani în urmă și să pomenesc de uimirea care cuprinsese întreaga Atenă cînd se află de căsătoria Aspasiei cu acest Lisicle. Dușmanii ei, vechii dușmani ai lui Pericle, răspîndeau tot felul de mîrșăvii, spunînd că Lisicle era un adevărat țap în dragoste și alte lucruri de acest fel. Noi toți, rude și prieteni, am rămas cu gura căscată cînd am aflat totul. Îl cunoșteam pe Lisicle și numai la gîndul că punea mîna pe Aspasia mă înfioram.

Și cele mai deștepte femei fac astfel de prostii!

În loc să rămînă văduva lui Pericle — exista, oare, cinste mai mare? — stimată de toți și ferită de nevoi, deoarece fiul ei își moștenise tatăl și stăpînul meu, care o iubea, n-ar fi lăsat-o niciodată fără bani, găsise cu cale să se recăsătorească. Dacă n-ar fi făcut acest lucru, vechii prieteni ar fi continuat să-i vină în casă și filozofii din generația nouă ar fi dorit s-o cunoască. Negutătorul de oi avea și el casă deschisă și poftea la banchete pe oamenii cei mai aleși din oraș, dar cei mai mulți dintre ei găseau pretexte ca să nu vină. Stăpînul meu mergea și el rar la Aspasia, tîrîndu-mă și pe mine după el. Zei, ce plictiseală! Casa era pustie și fără viață. Ascultînd de sfaturile Aspasiei, Lisicle o împodobise cu multe lucruri frumoase, dar ori de cîte ori îi călcam pragul, mă simțeam cuprins de o adîncă melancolie. Era sentimentul pe care-l ai cînd vezi

o pregătire pentru cineva sau pentru ceva care nu va fi niciodată.

Deşi era acum o femeie în vîrstă, Aspasia era mereu frumoasă, dar cam morocănoasă şi amărîtă, fiindcă nu izbutise să-şi impună bărbatul societăţii. Încerca să facă din el un om politic, însă Cleon îşi păstra bine poziţia.

Pe de altă parte, Nicias făcea tot ce putea ca să se uite atitudinea pe care o luase în problema Sfacteriei. Aceste eforturi făcuseră din el un om activ şi îndrăzneţ. Luă cîteva corăbii şi porni spre Citera unde făcu o campanie rapidă şi uşoară. Cuceri cele două oraşe ale insulei, se purtă cu blîndeţe faţă de locuitori, hotărî tributul pe care urmau să-l plătească Ligii şi se întoarse la Atena. Începu să cîştige popularitate şi îndrăzni să ia cuvîntul în adunare.

Aflînd că le-am luat Citera, spartanii îşi pierdură cu desăvîrşire curajul. La începutul războiului se temuseră atît de mult de această posibilitate încît făcuseră libaţii lui Poseidon ca să scufunde insula şi trimiseseră gărzi pe ţărmurile Laconiei, de teamă să n-o prădăm. Soldaţii lor vedeau trupele noastre coborînd de pe nave şi pustiindu-le pămînturile, dar nu îndrăzneau niciodată să le înfrunte şi rămîneau închişi în fortăreţele provizorii pe care le clădiseră.

Spartanii erau foarte neliniştiţi.

— De ce i-am ascultat pe corintieni ? strigau ei. De ce l-am ascultat pe Stenelaide ! Trei sute de voinici de-ai noştri sînt prizonieri la Atena ! Pilos e în mîinile atenienilor, am pierdut Citera, ne-au pustiit pămînturile !

Dar teama lor cea mare era să nu se răscoale iloţii.

— Dacă dă şi năpasta asta peste noi, sîntem pierduţi ! îşi spuneau între ei. Şi, ca să scape de pieire, făcură un lucru care se potrivea întocmai cu ceea ce spusese Euripide despre ei :

Voi, cei mai demni de ură dintre oameni
spartani vicleni, semănători de vrajbă,

Cei cinci efori, cinci spirite ale răului şi ale întunericului, dădură o proclamaţie în care se arăta că vor elibera

pe toţi iloţii viteji ce se distinseseră în război. Stabiliră o zi şi, pe un stadion destinat exerciţiilor militare, se adună o mulţime de iloţi aleşi dintre cei ce luptaseră în armata spartană.

Unul dintre efori spuse :

— Sparta e recunoscătoare. Ea respectă pe viteji. Vitejii sînt liberi. Vor trece cu toţii prin faţa unei comisii, care va hotărî.

O comisie alcătuită din comandanţi începu să cerceteze activitatea militară a fiecărui om şi, fiindcă erau mulţi — se adunaseră vreo patru mii — nu isprăviră înainte de căderea nopţii. Cei rămaşi se culcară acolo, pe pămîntul gol, ca să nu piardă neaşteptata ocazie de a deveni oameni liberi. În ziua următoare, trierea continuă.

Comisia alese două mii de iloţi. În bucuria generală se alcătui un alai care, cu cîntece avîntate, se îndreptă spre templul zeiţei Artemis, unde avu loc o mare serbare şi unde se aduseră jertfe. Iloţii eliberaţi fură împodobiţi cu cununi şi primiţi la masa comună. Şi iată urmarea : peste cîteva luni, nici unul din cei două mii de iloţi eliberaţi nu mai era în viaţă. Cum s-au petrecut lucrurile ? Cum au fost ucişi ? Au fost oare otrăviţi toţi, la masa comună ? Nimeni n-a aflat vreodată ! Mă trec fiori cînd mă gîndesc la asta, la complotul urzit de Sparta întreagă ca să ucidă două mii de oameni. Mă cuprinde groaza cînd mă gîndesc ce geniu rău trebuie să se ascundă în fiecare spartan, ca să poată ajunge la o asemenea exterminare, sistematică şi calmă, supusă parcă unui destin inevitabil al distrugerii. Nenorocirile sălbăticesc pe oameni şi-i îndeamnă la fapte cumplite, dar numai în Sparta se putea întîmpla o astfel de mîrşăvie, numai în Sparta era posibil să se împodobească victimele cu cununi asemenea animalelor pregătite pentru jertfă şi apoi, în curs de cîteva luni, să fie ucise, cine ştie cum, cîteva în fiecare zi. În faţa acestei fapte, toate celelalte săvîrşite de spartani par jocuri nevinovate.

În timp ce la Sparta aveau loc evenimente de acest fel, am aflat şi alte amănunte despre zăpăceala ce-i stăpînea. Ca în fiecare an, cîteva din navele noastre porniseră să încaseze tributul de la oraşele Ligii. În anul acela

s-au întors şi cu un prizonier important, cu Artaferne, trimisul personal al Marelui rege la Sparta. Flota noastră îl prinsese lîngă Strimon. Purta cu el scrisori în limba asiriană, pe care un oarecare Zopiros, care trăise mulţi ani la Susa, le-a tradus. Artaxerxe spunea eforilor că nu înţelesese nimic din cele comunicate pînă atunci, de unde reieşea că-i mai trimiseseră şi alte solii. Dacă voiau într-adevăr să se înţeleagă cu el, îi invita să trimită noi soli care să-l însoţească pe Artaferne şi să aducă instrucţiuni desluşite pentru încheierea unei alianţe.

— Trebuie să profităm de această ocazie ! spunea Alcibiade prietenilor săi. Să copiem scrisorile şi să le trimitem în toată Elada ! Eu n-am încă dreptul să vorbesc în adunare, dar tu, Panaitios, poţi să faci această propunere !

— Nu te lăsa tîrît de entuziasm şi de indignare, Alcibiade, răspunse Panaitios care era ceva mai în vîrstă decît el. Nimeni în lumea elenică nu va sări în sus, nimeni nu se va revolta împotriva Spartei pentru că doreşte să se alieze cu Artaxerxe. S-ar putea chiar ca aliaţii noştri să ne acuze în taină că n-am reuşit noi cei dintîi să facem propuneri lui Artaxerxe. Cred că nu greşesc, fiindcă, în împrejurările de azi, Sparta e un duşman mai aprig decît Susa.

Tînărul Harmide tresări la vorbele lui Panaitios. Nu spuse nimic, roşi şi-l privi pe stăpînul meu drept în ochi, aşteptînd să audă ce va spune.

— Şi ce putem aştepta noi de la Marele rege ? întrebă stăpînul meu cu oarecare nemulţumire.

— Bani ! răspunse Panaitios cu glas tăios.

Într-adevăr, Atena avea mare nevoie de bani. Tributul aducea un venit mare, dar războiul cerea şi mai mult. Hopliţii, ofiţerii, călăreţii, vîslaşii şi comandanţii de nave aveau lefuri ridicate şi fiecare companie costa sume enorme. Ce-ar fi spus, oare, Pericle dacă ar fi trăit, el, care stabilise prin lege toate aceste lefuri ? Ce ar fi spus văzînd cum se topeşte tezaurul de pe Acropole ?

După citirea scrisorilor lui Artaferne, Bulé hotărî să-l trimită pe persan înapoi la Susa însoţit de solii noştri. În felul acesta voiam să aflăm care erau intenţiile Marelui rege. Dar cînd solii au ajuns în Ionia, au aflat de moartea lui Artaxerxe şi s-au întors.

Trecuse un an de la evenimentele din Sfacteria, cînd niște iloți s-au predat garnizoanei noastre din Pilos și ne-au informat că Brasidas, un tînăr spartan plin de energie, pregătea o expediție. Iloții ne asigurau că va fi o expediție îndepărtată, deoarece eforii îi făceau mari greutăți lui Brasidas, refuzînd să-i dea armată.

— Nu va pleca nici un spartan, spuneau iloții, numai perieci și alți peloponesieni.

— Atît de puțină încredere au în Brasidas ? îl întrebă Alcibiade pe unul dintre iloți.

— Sparta e totdeauna bănuitoare față de cei care depășesc măsura obișnuită. Și Brasidas e un om deosebit. Băgați de seamă !

— Cum adică „deosebit" ?

— Păi !... Nu gîndește ca un spartan... Nu știu cum să spun... e bun și blînd, are o inimă deschisă...

— Silicos, spuse stăpînul meu. Astăzi îmi chem prietenii acasă ! Brasidas ăsta are să aprindă un foc în Tracia !

— În Tracia ?

— Dar unde în altă parte ? E vorba de o expediție îndepărtată ! Aici nu poate să vină ! Nu l-ar lăsa eforii, de teamă să nu măcelărim prizonierii. Punctul slab e Tracia, Silicos. Bogăția ei e în stăpînirea unor popoare pe care noi le numim „aliate", deși am avut din totdeauna, încă de pe vremea lui Miltiade, greutăți cu ele. Pericle ar fi trebuit să pornească o campanie militară serioasă în Macedonia și Tracia, ca să zdrobească pe toți prințișorii aceia și să întemeieze peste tot orașe cu mulți coloni. Acuma pornește într-acolo un Brasidas oarecare cu cîțiva perieci cărora le put picioarele și noi trebuie să ne frămîntăm și să luăm măsuri.

Seara veniră la noi prietenii stăpînului meu. Veni și Demostene, care, după evenimentele de la Sfacteria, îl stima și-l iubea pe Alcibiade.

— Ați aflat, desigur, noutățile aduse de iloți, spuse stăpînul meu.

— Le-am aflat. Încotro crezi tu că are să pornească Brasidas ?

— În Tracia.

— În Tracia ? Ce să facă acolo ?...

Demostene își spuse și el părerea :

— Eu nu cred că va merge atît de departe, dragul meu. Mai curînd cred că Sparta a mirosit ce planuri avem noi cu privire la Beoţia şi-i trimit întăriri.

— Planuri cu privire la Beoţia ? Dar despre ce e vorba ? întrebară unii.

Toţi cei de faţă erau oameni de încredere. De altfel, întruniri mai mari nu făcea nimeni de frica lui Cleon. Pe vremea aceea calomniatorii forfoteau la Atena şi puteau foarte uşor să te denunţe pentru complot împotriva demosului. Orice măsură de prevedere era bine venită.

Demostene se aplecă spre cei de faţă şi expuse planurile :

— Forţele principale împotriva cărora avem de luptat sînt Peloponesul şi Beoţia. Atîta timp cît prizonierii din Pilos sînt în mîinile noastre, atîta timp cît sîntem stăpîni pe Citera, Peloponesul n-are să ne sîcîie prea tare. Trebuie să profităm de ocazie ca să atacăm Beoţia şi aveam de gînd să facem curînd acest lucru. După cum ştiţi, la Atena trăiesc cîţiva exilaţi beoţieni, care au acceptat să pună la cale comploturi în diferite comune mari din Beoţia. Dacă secretul va fi bine păstrat, acţiunea va fi uşoară şi eficace...

— E o idee bună, strategule, dar eu îmi menţin părerea. Chiar dacă Brasidas nu porneşte spre Tracia, poziţiile noastre în această regiune trebuie să fie întărite. N-am nici o încredere în Sitalces, în Alexandru şi Perdicas ! Să mărim numărul garnizoanelor şi o escadră a flotei noastre să plece la Amfipolis.

— Poate că ai dreptate, dar în clipa de faţă acţiunea împotriva Beoţiei este mai urgentă. Mîine vom hotărî în Bulé deschiderea campaniei.

Se dovedi că stăpînul meu avusese dreptate. Brasidas plecă din Sparta şi ajunse la Megara, cam în vremea cînd noi am trimis acolo armată, în speranţa că vom putea cuceri oraşul printr-un complot. Spartanul izbuti să împiedice intrarea noastră în oraş şi, după ce am fost nevoiţi să plecăm, a plecat şi el. A trecut în Beoţia, de acolo în Tesalia, de unde s-a îndreptat spre Macedonia şi Tracia.

— Poimîine pornim iar la luptă, prieteni ! Sclavi, turnaţi băutură, să petrecem mai departe cu vin neameste-

cat. Cîntă, Timandra, cîntece vesele şi cu haz! Viaţa e atît de bogată, atît de frumoasă! Silicooos, blestematule de toţi zeii! Cheamă flautistele!

Din camera alăturată, unde mă culcasem, am sărit în sus la glasul lui Alcibiade şi, buimac de somn, am ieşit în grădină, după care m-am înapoiat prin poarta principală. L-am văzut pe Socrate tupilat într-un colţ al grădinii, de parc-ar fi stat la pîndă. Se vede că auzise şi el glasul lui Alcibiade, fiindcă făcu cîţiva paşi înainte şi intră în sala ospăţului, unde se aflau ceilalţi, pe jumătate beţi. Îndată ce chefliii îl simţiră pe Socrate, tăcerea se aşternu peste ei şi feţele lor luară o expresie de seriozitate, de spaimă aproape. Fără să-şi ascundă nemulţumirea, stăpînul meu se ridică pe jumătate de pe patul lui şi spuse oftînd:

— Bine ai venit, Socrate... Pofteşte, rogu-te... Silicos! Adu perne!

— Mulţumesc, Alcibiade... N-ai vrea să-i spui lui Silicos să-mi aducă şi puţină apă?

— Vrei să te speli?

— Nu... Vreau să-mi amestec vinul cu apă. Mi se pare că voi îl beţi neamestecat.

— Prin urmare, tragi cu urechea pe la uşi, învăţătorule! spuse Alcibiade jumătate supărat, jumătate în glumă.

— Glasul tău, prietene, îmi este atît de drag şi de plăcut, încît îndată ce mă găsesc la distanţa cuvenită ca să-l aud, nu mă pot împotrivi ispitei de a asculta tot ce spui...

Această linguşire bine gîndită izbuti să schimbe iar dispoziţia lui Alcibiade. Ochii lui străluciră şi obrajii i se îmbujorară. Îl luă pe Socrate de mînă şi-l rugă să se întindă lîngă el, dar Socrate continuă pe alt ton:

— Cred însă, Alcibiade, că cel mai frumos dintre eleni trebuie să aibă şi cel mai frumos dintre suflete, să nu ofere trupului său un număr atît de mare de plăceri încît să-l poată vătăma, ci să se străduiască, pe cît e cu putinţă, să se ţină departe de excese şi de josnicii. Şi acum, nu începe să te dezvinovăţeşti spunînd că e război şi că trebuie să profităm de viaţă! Nu trăim pentru asta (şi făcu un gest circular cu mîna, oprindu-se ca din întîmplare la Timandra). Trebuie să trăim ca să ne cunoaştem mai bine pe noi înşine şi să ne ferim, pe cît se poate, de patimi.

Aşa se întîmpla adesea în anii aceia, cînd stăpînul meu se întorcea din vreo campanie. De fiecare dată, contingentul lui — al lui Eutidemos — era primul pe care-l chemau strategii şi, ştiind aceasta, Alcibiade se lăsa în voia plăcerilor, a petrecerilor şi a chefurilor cu femei, cîte şi pe care le voia... Era frumos ca o statuie şi barba lui blondă dădea chipului său o expresie serioasă, care-l făcea şi mai fermecător. Nu era ateniană care să nu-l privească pe ascuns cînd trecea. Dar îndată ce afla de înapoierea oastei, Socrate, acest paznic neobosit, venea drept la el acasă şi nu-i dădea pace. Stăpînul meu găsea cele mai neînchipuite vicleşuguri ca să scape de sub supraveghere, dar celălalt le dibuia. Alcibiade făcea petreceri şi aduna gaşca de preferinţă în casa lui Pulition, unul din noii săi prieteni, pentru care Socrate nu avea nici o simpatie, fiindcă era cam prostănac şi nu prea înţelegea ce spunea el.

În casa mare şi frumoasă a lui Pulition se petrecea pînă dimineaţa cu cîntece şi alte distracţii. Cînd vinul înfierbînta pe toţi tinerii aceia, îi goneau pe sclavi, stingeau făcliile şi înhăţau fiecare cîte una sau două flautiste. În ziua următoare cînd, trezindu-se anevoie, stăpînul meu pornea pe la ora prînzului spre agora, îl găsea pe Socrate aşteptîndu-l răbdător în poartă.

— Mă bucur că te văd, Alcibiade ! Ieri n-am avut noroc. Am venit pe înserate să te iau la plimbare, dar sclavii mi-au spus că ai ieşit după treburi. Iată de ce am venit dis-de-dimineaţă, numai că treburile de ieri te-au obosit, pare-se, tare mult, dacă ieşi singur din casă la ora asta.

— N-am fost după treburi, Socrate... Sclavii au minţit... Am avut o petrecere la Pulition...

— Văd, Alcibiade ! Nu ştiu dacă îţi dai seama ce se petrece în jurul tău... În jurul tău s-au adunat cîţiva indivizi care te admiră şi te linguşesc, cum îl linguşeau curtenii pe Darius. Admiraţia e firească, dragul meu, eşti frumos... dar n-ar trebui să-i laşi să şi-o manifeste aşa cum fac, adică trecîndu-ţi cu vederea năravurile — fiecare om are năravuri, nu te supăra ! În felul acesta ajung să fie cei mai răi duşmani ai tăi, fiindcă nu te lasă să te cunoşti pe tine însuţi.

— Socrate, vrei să spui că dușmanii mei au față de mine sentimente mai bune decît prietenii mei și că mai degrabă ar trebui să fiu prieten cu mizantropul Timon decît cu Aristomene, cu Faidros sau cu Pulition ?

— Pulition... spuse oftînd Socrate, care continuă : Astea-s prefăcătorii, dragul meu ! Știi foarte bine că adevăratul și unicul tău prieten sînt eu ; și mai știi că, dacă ai să faci ceva urît, eu am să ți-o spun fără ocolișuri, că mă străduiesc să fac din tine omul cel mai vestit din cîți au trăit vreodată în lume. Căci, spune-mi, te rog, cînd se vor mai întîlni vreodată existența unui om ca tine și o dragoste ca aceea pe care ți-o port ? Sînt două elemente care pot da naștere la lucruri minunate.

Stăpînul meu își pleca fruntea, șoptea că Socrate are dreptate, că avea să-l asculte de acum înainte, apoi îi făgăduia să-l vadă zilnic.

O dată cu Socrate îl invita pe Demostene și pe cîțiva prieteni ai lui, pe scumpul său văr Euriptolemos și discutau cu toții despre probleme politice serioase și altele.

Dîndu-și seama de marea influență pe care o avea Alcibiade, rivalul lui de mîine în adunare, Cleon, încercase de vreo două ori să se apropie de el, ba o dată îl înștiință că-l așteaptă acasă la el !

— Ce să caute un Alcmeonid într-un atelier de pielărie ? răspunsese stăpînul meu disprețuitor. Demagogul nu-l iertase și luni de zile după aceea, în fiecare din cuvîntările lui, avea cîte ceva de spus împotriva tinerilor bogați și plini de trufie, care visează instaurarea oligarhiei ! Dușmanii lui Alcibiade, adică Tesalos, fiul lui Cimon, care-i purta o veche ură moștenită din familie, Andocide, de care stăpînul meu își bătuse joc pe vremuri, Pitonicos, care în copilărie mîncase o mamă de bătaie de la el, Teramene, căruia îi dăduse o palmă, răspîndeau mereu cîte un zvon : ba că stăpînul meu își bate nevasta, ba că o aduce pe Timandra în casă — ca și cum n-ar fi avut și ei cîte două și cîte trei femei — ba că-l ținuse cu forța la el timp de trei luni pe pictorul Agatarhos, ca să-i împodobească încăperile așa cum voia el... În privința lui Agatarhos, iată cum s-au petrecut lucrurile : pictorul se învoise cu stăpînul meu să-i ornamenteze locuința în trei luni și acceptase de la sine, fără constrîngere, să nu iasă

din casă în tot acest răstimp. Merita talantul pe care-l ceruse drept plată. Oriunde te întorceai, vedeai numai capodopere. Pe un perete mare, într-un car de luptă, stăpînul meu strălucea ca un zeu. Agatarhos își arăta operele cu mîndrie.

— Ia treci în camera cealaltă, Silicos, uite, pe acolo ! mi-a spus el într-o zi.

Am făcut cîțiva pași cu mîna întinsă, pregătindu-mă să ridic o draperie care atîrna pe perete, fără să-mi dau seama că era pictată. Din fericire mergeam încet, așa că nu m-am lovit prea tare. Alcibiade și Agatarhos s-au prăpădit de rîs. După-amiază, întreaga Atenă aflase de pățania mea. Cei buni la inimă rîdeau, cei mai ai dracului spuneau cu oarecare satisfacție :

— Bravo !... Ce mare lucru... Silicos...

Aflînd pățania, mizantropul Timon se posomorî și murmură :

— Mai bine era o draperie adevărată, măcar să fi putut Silicos s-o înnoade ca să se spînzure...

Timon era, și cred că va rămîne, un om unic în genul lui. Ura întreaga omenire, patima asta se revărsa și-l îneca. Într-o adunare — singura în viața sa la care a luat vreodată cuvîntul — s-a ridicat și a spus :

— Atenieni ! Am în grădină un smochin de care s-au spînzurat mulți concetățeni ai voștri. Dar fiindcă am de gînd să-mi clădesc o casă mai mare, va fi nevoie să-l tai. Am ținut să vă anunț pentru ca cei care doresc să-l mai folosească să-i dea zor...

Dușmanii stăpînului meu au exploatat pînă și pățania mea, răspîndind în oraș zvonul că mă brutalizează !

Așa se-ntîmplă totdeauna cu ființele alese, au mai mulți dușmani decît prieteni. Oricît ar fi strălucit Alcibiade prin faptele sale de arme în fiecare campanie, oricît ar fi fost, dacă nu singurul, în orice caz printre puținii care nu se pierdeau cu firea cînd se-ntîmpla vreo catastrofă, ca aceea de la Delion, de pildă, despre care voi vorbi acum, dușmanii lui nu observau și nu se gîndeau decît la ciudățeniile lui Alcibiade, la izbucnirile lui, la gesturile lui mărețe, la disprețul lui față de cei mulți și la chefurile monstruoase pe care le făcea. Ca Alcmeonid, nu putea să se aibă bine cu oligarhia, dar nici cu Cleon sau cu celălalt

demagog, Hiperbolos. Alcibiade a avut aceeaşi soartă ca şi Pericle: membrii oligarhiei i-au fost cei mai aprigi duşmani. În schimb, oamenii de rînd erau fermecaţi de numele ilustru, de bogăţia şi de frumuseţea stăpînului meu şi erau măguliţi la gîndul că un om ca el avea să le devină curînd protector.

Deşi măsurat şi prudent, Nicias s-a lăsat şi el tîrît de către partizanii oligarhiei. Aceştia încercau să-l ponegrească cu orice preţ pe Alcibiade, care avea să împlinească în curînd treizeci de ani şi putea să ajungă strateg.

Cu toate sfaturile mele, cu toate observaţiile lui Socrate, stăpînul meu continua, plin de nepăsare, să-şi atragă invidia multora, ducînd o viaţă fastuoasă, cheltuind bani mulţi şi stîrnind senzaţie în jurul lui, oriunde s-ar fi aflat.

De îndată ce am fost informaţi că Brasidas şi corpul lui expediţionar au trecut Olimpul şi că se îndreaptă spre Macedonia, Demostene şi Hipocrate, cei mai vrednici strategi ai noştri, au hotărît să atace Beoţia. Mulţi tebani, tespioţi şi orhomenieni nemulţumiţi, care se refugiaseră la Atena, erau alături de noi şi organizau comploturi în diferite oraşe ale Beoţiei. Planul nostru era următorul: Hipocrate avea să intre cu toată armata în regiunea Tanagrei, ca să cucerească Delion, unde se afla marele templu al lui Apolo, în timp ce Demostene urma să se îndrepte spre Cheroneea — adică spre celălalt capăt al Beoţiei — unde trebuia să se fortifice. Strategii noştri credeau că acest dublu atac avea să silească Beoţia să se predea, chiar fără luptă!

Puţine planuri au fost atît de bine studiate ca acesta, dar şi puţine catastrofe de asemenea proporţii cunoaşte istoria Atenei.

Credeam, printre altele, că, intrînd brusc în Beoţia, aveam să prindem mulţi oameni la munca cîmpului şi multe familii venite la ţară pentru culesul viilor. Prinşii ar fi fost ostatici preţioşi, care ar fi silit oraşele să se predea fără să tragă măcar o săgeată. Bulé chemă sub arme douăzeci de contingente, dădu de ştire că şi străinii puteau fi încorporaţi şi în felul acesta se adunară şapte mii de hopliţi şi douăzeci şi cinci de mii de soldaţi uşor înarmaţi,

ajutători şi purtători de material de război, printre ultimii numărîndu-mă şi eu. Cavaleria era alcătuită din opt sute de oameni. Nimeni nu ştia în ce direcţie avea să pornească toată această armată şi, în speranţa că-i vor înşela pe spioni, strategii hotărîră să o concentreze în afara porţilor Pireului. Dar, în timp ce procedau aşa, un oarecare Nicomahos din Focida află din întîmplare, de la un complotist, de planurile noastre, şi comunică totul Spartei, care trimise îndată curieri beotarhilor. Iată de ce, ajungînd în faţa Cheroneii, Demostene o găsi întărită şi gata de asediu.

Fără să ştie de cele întîmplate la Cheroneea, Hipocrate porni cu armata în ziua stabilită. În apropiere de graniţă îl ajunse un curier trimis de polemarh, care-l înştiinţă că planul fusese trădat şi că toate oraşele Beoţiei erau în stare de alarmă. Adăuga că Demostene se întorcea fără rezultat şi-i recomanda să fie foarte atent. Hipocrate convocă un consiliu al ofiţerilor şi le comunică informaţiile primite.

— Dacă dăm înapoi acum, cînd avem patruzeci de mii de soldaţi, spuse el, dacă nu cutezăm măcar să intrăm în Beoţia, gîndiţi-vă ce se va întîmpla cu prestigiul Atenei şi cu moralul armatei noastre.

Un ofiţer îndrăzni să-i atragă atenţia că armata era, poate, numeroasă, dar nu avea destui oameni pregătiţi, din moment ce străinii căpătaseră provizoriu calitatea de hopliţi, dar Hipocrate răspunse că, după toate probabilităţile, nu vor avea loc lupte.

— Vom intra în Beoţia, vom fortifica templul lui Apolo de la Delion şi vom lăsa o gardă.

Am înaintat şi îndată ce am trecut graniţa ne-am instalat tabăra pentru noapte. Am avut grijă de cortul stăpînului meu, ridicat pe o costişă lină, lîngă un izvoraş, şi i-am aprins focul. Legasem la oarecare depărtare cei doi cai — Alcibiade pornea totdeauna la război cu doi cai — ca să nu-i tulbure somnul. Noaptea atică îşi întinsese în jur farmecul, şi parfumul de cimbru şi pin se răspîndi pe

munte. Stăpînul meu se întinse pe pernele pe care avusesem grijă să le aduc. I-am uns picioarele cu puţin ulei, ca să fie odihnite a doua zi şi am pregătit cina. Am tăiat pîine, am pus frigările pe foc şi am turnat puţină apă în vin.

Se vede că mirosul gîdilase nările lui Socrate, fiindcă peste puţin s-a arătat şi el.

— Bună seara, Alcibiade ! Văd că oamenii deosebiţi se bucură de îngrijiri deosebite. Au perne, haine uşoare în care se odihnesc după ce au purtat platoşă, mîncare gustoasă şi cîte un Silicos la ordinele lor ! Dacă nu te-aş fi văzut cu ochii mei cum ai luptat la Potideea, aş crede că eşti cel puţin un sibarit...

— Iar mă iei peste picior ! Vino, aşază-te ! spuse stăpînul meu cu veselie şi-i dădu două perne. Dar să ştii că sînt foarte obosit azi. N-am putere pentru discuţie îndelungată !

— Şi cînd mă gîndesc că tu, Alcibiade, ai venit călare, ba chiar mi se pare că ai doi cai şi, fireşte, ţi-ai încărcat scutul pe unul din ei. Dar ce să spun eu, care am venit pe jos, mărşăluind toată ziua în coloană, în soare şi praf, purtîndu-mi scutul, coiful şi platoşa care se încinsese de căldură.

— Ai dreptate, Socrate, spuse cu oarecare stinghereală stăpînul meu.

— Ştii ce, Alcibiade ? Trebuie să încetez de a mai avea dreptate !

— În numele zeiţei, învăţătorule ! Atunci sînt pierdut.

— Nu te face că nu înţelegi, spuse Socrate cu duioşie, dar pe un ton dojenitor. De fiecare dată cînd îţi dau un sfat...

— ...adică de fiecare dată cînd îmi faci vreo observaţie...

— Să zicem că-i observaţie ; de fiecare dată îmi spui că am dreptate, totuşi nu mă asculţi şi-ţi faci de cap, dînd astfel satisfacţie duşmanilor tăi, care se înmulţesc pe zi ce trece. Alcibiade, un conducător, cum vrei tu să ajungi, nu trebuie să fie o pildă pentru ceilalţi numai în ceasul luptei. Cînd ai plecat la Sfacteria i-ai cerut lui Silicos

să-ți trimită un butuc pentru somnul tău cel dulce și mirodenii. Aici văd că ai un cort în lege, ai perne și, dacă nu mă înșală ochii, plosca aceea care atîrnă pe perete e plină cu vin de Samos.

— Nimic nu-ți scapă! Dar acuma lasă-mă. Mi se-nchid ochii de somn. Cortul e mare, am perne multe. Rămîi să dormi aici.

Socrate oftă și răspunse că nu era reglementar să doarmă departe de detașamentul său. Apoi spuse „noapte bună" și plecă.

Nenorocirea care ne-a lovit pe drumul de întoarcere de la Delion, unde fortificasem templul lui Apolo, e cunoscută în întreaga lume elenă și n-are rost s-o povestesc cu toate amănuntele. De pățania noastră a fost vinovat Hipocrate, care nu avusese grijă să trimită patrule, astfel că beoțienii s-au putut apropia de noi fără să ne dăm seama, adică exact ca la Coroneea. La Tanagra se adunase toată infanteria grea a Beoției și unul din beotarhi, Pogondas, după ce i-a convins pe cei care șovăiau, ne-a atacat. Noi fortificasem marele templu și, după ce am isprăvit, Hipocrate a dat ordin de întoarcere. Mai erau doar două sulițe pînă la apusul soarelui cînd, tocmai în apropiere de graniță, chiar cînd ne pregăteam să intrăm în Atica, Hipocrate a poruncit armatei să se așeze în linie de bătaie. Noi, cei care căram materialul de război, ne-am văzut mai departe de drum, dar eu cu alți cîțiva ne-am urcat pe niște înălțimi, ca să urmărim lupta din depărtare. La Delion s-a repetat povestea de la Coroneea. Beoțienii se apropiaseră mult, ascunși îndărătul colinelor și cînd a început lupta, armata noastră nu era încă orînduită în linie de bătaie.

Am pierdut o mie de hopliți și un număr atît de mare de ostași ușor înarmați, încît nici nu îndrăznesc să dau o cifră. Pînă și strategul a fost ucis și, dacă nu se lăsa noaptea, care înspăimîntă și pe învingător și pe învinși, nu știu ce s-ar fi întîmplat. Cînd rîndurile noastre s-au rupt și a început retragerea dezordonată, puțini hopliți au mai opus rezistență și s-au retras treptat, luptînd. Printre ei era și

Socrate, care a fost în pericol. Din fericire, stăpînul meu l-a văzut de departe şi a alergat, în galop, să-l salveze.

— Bravo, Alcibiade ! a strigat Socrate, uitînd de primejdie, cînd l-a văzut pe stăpînul meu repezindu-se singur asupra beoţienilor care-l înconjuraseră, dar care, auzindu-i numele, s-au speriat şi au luat-o la fugă.

Catastrofa de la Delion a deschis calea pentru pace. O pace ale cărei temelii erau bănuiala, reaua credinţă, reaua voinţă şi, ce-i mai prost, alianţa dintre noi şi Sparta ! Totul s-a făcut prin mijlocirea lui Nicias. Pacea definitivă s-a încheiat la un an după bătălia de la Delion, dar între timp se făcuse armistiţiu. Sparta rîvnea încă să ia înapoi prizonierii de la Sfacteria și la Atena oamenii erau neliniştiţi şi descurajaţi nu numai din cauza celor întîmplate în Beoţia, ci şi din cauza veştilor care soseau în fiecare lună din Peninsula Calcidică și din Tracia. Genialul Brasidas cucerea unul cîte unul orașele de prin părţile acelea, le cucerea fără luptă. Se înfăţişa înconjurat de un mic stat major şi cerea să intre în oraş ca să stea de vorbă cu arhonţii. Ciudat e că vorbea frumos pentru un spartan, dar și mai ciudat e că se ținea de cuvînt ! Cîştiga încrederea oamenilor spunînd că vine să-i elibereze şi că nu are alt gînd decît să scape orașele de jugul nostru. Veneau mereu ştiri despre alte şi alte orașe care-şi deschideau porţile lui Brasidas. Așa s-a întîmplat cu Acantos, cu Arne, cu Argilos, cu Stagira, cu Torone, cu Amfipolis ! Numele lui Brasidas era acum pentru noi un coșmar. Și ca să facem faţă situaţiei, noi n-am găsit nimic mai bun decît să trimitem o armată al cărei strateg era Cleon. După Sfacteria, mizerabilul acela se socotea genial și înduplecă demosul să-i încredinţeze conducerea campaniei. Toate acestea creară o atmosferă prielnică şi, profitînd de lipsa lui Cleon, Nicias convinse demosul că era timpul să ne gîndim la pace.

Catastrofa de la Delion zdruncinase mult poporul, care se temea acum nu de invaziile spartanilor, ci de invaziile beoţienilor. Demosul acceptă să înceapă tratative de pace cu Sparta şi Nicias plecă, în plină iarnă, în Laconia.

G

Chiar şi azi, în timp ce scriu aceste rînduri, multă lume mai e încredinţată că această pace a lui Nicias a fost o operă mare şi importantă, una din acele opere care pecetluiesc istoria unui stat şi umplu de glorie viaţa unui om. Stăpînul meu, care avea doar treizeci de ani şi era oarecum fără experienţă, s-a lăsat tîrît pentru moment de sentimentul popular favorabil păcii. Îşi spunea că ar putea să călătorească prin Elada, că, în sfîrşit, ar putea lua parte la jocurile olimpice. Cea de a nouăzecea Olimpiadă se apropia. Atena fusese înlăturată de la ultimele două, dar, cu toată nesiguranţa şi neliniştea pe care o lăsa în urmă războiul de zece ani, cu toate nenorocirile şi doliul provocat de ciumă şi de incursiunile lui Arhidamos, tinerii noştri nu se mai gîndeau la nimic altceva, nu mai aveau nici o altă preocupare în afară de antrenamente şi de pregătiri pentru marile întreceri.

După mine, pacea lui Nicias a fost o mare greşeală. Cînd, graţie stăruinţelor lui şi dorinţei poporului care era istovit şi lipsit de îndrumare, s-au putut face libaţii de pace pentru cincizeci de ani, Sparta se afla în pragul catastrofei. Sus, în Tracia, Brasidas, ultima ei speranţă, fusese ucis în lupta de la Amfipolis, unde s-a prăpădit şi Cleon. Fireşte, Brasidas izbutise să cucerească unul cîte unul oraşele noastre, dar faptul acesta era opera sa personală şi, după moartea lui, mai devreme sau mai tîrziu, cu binele sau cu răul, aceste oraşe s-ar fi întors în Liga noastră. De altfel, Eubeea şi insulele, Samos cea preţioasă, Chios cea plină de bogăţii şi Mitilene, rămăseseră în mîinile noastre. În Helespont şi în Pontul Euxin eram încă stăpîni pe nenumărate cetăţi. Rana din Tracia era serioasă, dar confederaţia rămînea puternică. În timp ce Sparta... Urmările catastrofei de la Sfacteria o apăsau la fiecare pas şi cei două sute optzeci de preţioşi prizonieri pe care-i păstram la Atena însemnau o piedică teribilă pentru ea. Nu îndrăznea să trimită nicăieri armată, nici chiar cînd primea cereri de ajutor de la aliaţii ei, care, revoltaţi de această inerţie, declarau în gura mare că Sparta nu trebuie

să conducă Peloponesul. Și spartanii nu răspundeau nimic ! Își pierduseră încrederea în ei înșiși. Iloții se năpusteau cu duiumul la Pilos și cereau arme garnizoanei noastre ca să organizeze trupe neregulate în munții Laconiei. Da ! Prestigiul Spartei scăzuse mult. Și amănuntul cel mai important din toate era că pacea de cincizeci de ani dintre Argos și Sparta încheindu-se în anul acela, eforii luaseră disperați inițiativa de a cere Argosului reînnoirea lor, ceea ce era o mare înjosire pentru Sparta.

Și tocmai clipa aceea o alesese Nicias, blestematul de Nicias. Clipa cînd Sparta avea să vadă înălțîndu-se un rival de seamă, Argosul, care era un stat puternic și avea o armată importantă, Argosul pe care și Corintul îl respecta, dornic să-i cîștige prietenia. Și ar fi fost atît de ușor să ne aliem cu Argosul, lucru pe care, de altfel, stăpînul meu l-a realizat ceva mai tîrziu. Atît de ușor ar fi fost să explicăm argienilor că, dacă ne ajutau să distrugem Sparta, ei ar fi devenit pe drept cîrmuitorii Peloponesului. Nicias mai făcu o altă greșeală de neiertat, și anume crezu, prostul de el, că Sparta avea încă destulă influență asupra aliaților ei ca să-i oblige să îndeplinească condițiile, adică să plătească eliberarea celor două sute optzeci de prizonieri de la Sfacteria. În loc să refuze semnarea păcii înainte de parafarea de către principalii aliați ai Spartei, Nicias lăsă îndeplinirea condițiilor de pace în seama bunei credințe a spartanilor, anulîndu-și astfel, de la început opera și oferind eforilor un șir întreg de pretexte pentru a nu face nimic și a afirma — asta au și afirmat mai tîrziu — că aliații lor nu li se supun și nu îndeplinesc condițiile.

Dacă am fi continuat războiul, dacă ne-am fi adunat toate forțele și dacă, aliindu-ne cu Argosul, am fi făcut un mare, un ultim efort de vreo doi ani, Elada ar fi fost a noastră !

Dar oamenii erau istoviți și nu se mai găsea nimeni, nici măcar Cleon, care să dea curaj poporului și să-l însuflețească. Nicias, căruia nu mai avea cine să i se împotrivească, înfățișa problemele cum poftea, pentru ca lumea să creadă că Atena va cîștiga de pe urma libațiilor de pace. Și cînd sorții arătară că Sparta trebuie să execute,

prima, condiţiile, Nicias triumfă, spunînd că şi zeiţa ocrotea pacea lui.

Eforii însă vedeau altfel lucrurile. Nu făcură nici un fel de eforturi ca să-i convingă pe corintieni şi pe beoţieni să accepte condiţiile de pace şi propuseră doar cu sfială oraşelor răsculate din Tracia să se întoarcă în Liga noastră. Iată de ce, cînd Sparta îşi ceru prizonierii de la Sfacteria, noi am refuzat. Atunci, cu complicitatea lui Nicias — de asta sînt sigur — se gîndiră să ne propună nu numai pacea, dar şi alianţa lor, în schimbul predării celor două sute optzeci. Deşi ştia foarte bine că în felul acesta pierdeam singura noastră armă şi că primeam, în schimb, numai vorbe mari din partea Spartei, ticălosul de Nicias prezentă propunerea ca pe un eveniment panelenic.

În jurul lui făceau gură mare membrii oligarhiei şi simpatizanţii laconienilor, Lahes, Critias şi alţii, care se duceau la Ceramicos şi se adresau meşteşugarilor, coborau la Pireu şi stăteau de vorbă cu marinarii, se-ntorceau la Zidurile lungi şi aminteau refugiaţilor care nu se întorseseră încă la casele lor de distrugerile lui Arhidamos. Toate acestea, ca să convingă oamenii să primească alianţa cu Sparta şi să ascundă faptul că, în felul acesta, Atena accepta acum condiţiile pe care le respinsese cu atîta dispreţ îndată după Sfacteria, cînd eforii ceruseră prizonierii oferind în schimb pacea.

Oligarhia reuşi. Nu multă lume îşi dădea seama de adevărata situaţie. Pînă şi stăpînul meu se lăsă un timp dus de curent. Făcu o vizită prizonierilor spartani, le purtă de grijă şi, cînd sosiră soli de la Sparta, ceru să le vorbească ; ei însă se ţinură foarte semeţi.

Strategul Demostene, care-l iubea pe stăpînul meu, îl chemă şi-i spuse :

— Alcibiade, faci o mare greşeală crezînd că în Elada e loc pentru Atena şi pentru Sparta în acelaşi timp.

— Ai dreptate, Demostene ! Am să lupt din toate puterile pentru distrugerea Spartei !

Dar Nicias făcea ce voia în adunare. Alianţa cu Sparta se încheie şi, în schimbul cîtorva jurăminte spartane, prizonierii fură predaţi. Din fericire, Pilosul rămînea în mîinile noastre. Îndată după ce lacedemonienii îi căpătară pe

cei două sute optzeci, atitudinea lor se schimbă. Nu puteau să facă asta, nu erau de acord să facă aia, refuzau pe a treia. Lumea începu să se înfurie și să-i ceară socoteală lui Nicias, care nu știa ce să răspundă și trimitea mereu mesaje la Sparta. Alianța avu un rezultat contrar celui pe care-l aștepta Nicias. În loc să răspîndească liniște și ordine în Elada, știrea încheierii ei produse fierbere și tensiune în toate cetățile. Toată lumea se sperie. Beoțienii în primul rînd. Corintienii cerură Argosului să preia conducerea Peloponesului și să formeze o ligă puternică. La Argos era mare forfotă. Soli și delegați din diferite orașe ale Peloponesului plecau și veneau. În acele cîteva luni, toată Elada — cu excepția eforilor — luă în serios alianța noastră cu Sparta.

Cînd eforii fură înștiințați de stăruințele pe care le depunea Corintul pe lîngă Argos, pentru a-l hotărî să preia conducerea Peloponesului, se neliniștiră și trimiseră soli ca să ceară argienilor nu reînnoirea tratatului de pace, ci încheierea unei alianțe ! La Argos domnea mare zăpăceală. Oamenii politici de acolo nu erau pregătiți să facă față unei situații pe care n-o doriseră și la care nu se așteptaseră. Hotărau pe rînd ba o alianță cu Sparta, ba o alianță cu Corintul, ba păstrarea unei independențe care i-ar fi scutit de obligații.

Lunile treceau și Sparta continua să ne ducă de nas prin tot felul de șiretlicuri și prin rea credință. Nu îndeplinea condițiile păcii, ba chiar avu îndrăzneala să ne înapoieze fortăreața Panactos distrusă pînă în temelii, o fortăreață de la graniță, în schimbul căreia ne cerea Pilosul. Din fericire, am refuzat. Eforii încheiară și o alianță cu Beoția, de parcă ar fi vrut să ne amenințe. Atunci poporul se revoltă și-i ceru socoteală lui Nicias.

Stăpînul meu înțelese că sosise momentul să întreprindă prima lui acțiune politică importantă.

— Să plecăm la Argos, Silicos, să-i convingem pe argieni să se alieze cu noi.

— Dar, Alcibiade ! am observat. Spui că vom merge la Argos să încheiem alianța, ca și cînd ai spune că azi după-amiază vom merge la Stoa Poichile ca să discutăm cu Socrate ! Cunoști pe cineva la Argos ? Ai prieteni care să te recomande ?...

Stăpînul meu m-a privit în ochi cu oarecare dezamăgire.

— Deci avem nevoie de recomandații, Silicos, a spus ironic. Atunci voi merge singur. Tu vei rămîne aci !

— Nici vorbă ! Voi veni și eu !

— Vom pleca mîine ! Acum să mergem la Demostene, să discutăm chestiunea. Strategul nu era prea entuziasmat de ideea stăpînului meu, dar el l-a făcut să-și schimbe părerea.

— Strategule, pînă acum am dus un război de apărare. În afară de victoriile tale de la Sfacteria, nu am făcut decît să ne apărăm. Peloponesienii nu aveau flotă ca să trebuiască s-o distrugem. Aveau armată care venea și ne provoca distrugeri, fără să îndrăznim a ieși din dosul zidurilor. Politica aceasta a lui Pericle, înțeleaptă la timpul ei, cînd nu puteam avea aliați în Pelopones, este acum depășită. Putem dobîndi un aliat puternic în Pelopones și putem să transportăm războiul departe de aici, ca să-l vadă peloponesienii și să dispere, în loc să-l vadă oamenii aici și să se îngrozească. Și momentul este foarte potrivit pentru noi. Grație ție, prestigiul militar al Spartei este acum inexistent ! Cele mai multe orașe din Liga ei sînt nemulțumite de ea, Argosul se înalță ca o nouă amenințare împotriva ei... Ce-ai spune dacă, în loc să-l vezi pe Arhidamos la Aharnes, pustiind și descurajînd poporul, te-ai duce tu la Argos ? Avînd orașul ca bază, vei putea face incursiuni pînă la granițele Laconiei.

Am pornit spre Argos și am ajuns într-un moment prielnic. După mii de discuții și de șovăieli, de hotărîri și de renunțări, partidele politice se înțeleseseră să trimită soli la Sparta ca să accepte reînnoirea libațiilor de prietenie pentru cincizeci de ani. Stăpînul meu nu se arătă tulburat de această știre. Cum se explică izbînda lui la Argos ? Cum i-a vrăjit ? Ce le-a spus ? Nu cunosc amănuntele, dar argumentul lui principal era lipsa de sens a unei reînnoiri a alianței cu lacedemonienii, ceea ce ar fi osîndit orașul lor să trăiască încă cincizeci de ani soarta unui simplu satelit al Spartei.

Cîţiva membri ai oligarhiei din Argos se neliniştiră auzind de venirea lui Alcibiade şi se străduiră să-l împiedice să stea de vorbă cu arhonţii şi cu deputaţii.

— Cine e şi ce reprezintă acest Alcibiade ? îndrăzniră ei să întrebe. Dar democraţii le închiseră gura spunînd :

— E un Alcmeonid !

A treia zi, stăpînul meu m-a chemat şi mi-a spus :

— Silicos, Argosul e al nostru ! Ai să pleci chiar azi cu solii care merg la Atena să ceară alianţa noastră. Auzi! Alianţă ! Eu rămîn aici încă cîteva zile, pentru orice eventualitate. Ia scrisoarea asta către Demostene. O sigilez !

Vestea alianţei noastre cu Argosul i-a tulburat pe efori. Vrînd s-o împiedice cu orice preţ — mai aveam de făcut doar jurămintele de ratificare — au trimis soli „plenipotenţiari", avînd deci împuternicirea de a rezolva pe loc toate chestiunile în vederea îndeplinirii condiţiilor de pace. Solii spartani sosiră în acelaşi timp cu trimişii Argosului, veniţi pentru solemnitatea jurămintelor.

Alcibiade se înfurie aflînd de sosirea unor soli „plenipotenţiari".

— Am să-i umilesc ! strigă el. Vor trebui să plece fără să fi putut spune un cuvînt în adunare.

— Fă cum vrei, dar fii prudent ! spuse Demostene.

— Nu voi fi de loc prudent ! Spartanii nu cunosc nici o stavilă, prin urmare, dacă vrem să-i înfruntăm, nu trebuie să şovăim nici noi în nici o împrejurare. Este una din urmările îngrozitoare ale războiului, dar ce să facem ? Ne-au păcălit de o sută de ori, ne spun numai minciuni, ne înşală sub ochii noştri, şi Nicias stă şi-i admiră. Ei bine, nu ! Acum a sosit şi rîndul nostru !

Unul din solii „plenipotenţiari" era Endios. Familia lui, una din cele mai vechi din Sparta, avea legături de rudenie cu familia stăpînului meu. Bunicii lui fuseseră prieteni apropiaţi cu bunicul lui Alcibiade şi cu Clinias. Era firesc ca, aflîndu-se la Atena, Endios să vrea să-l cunoască pe Alcibiade cel tînăr. Stăpînul meu îl primi cu o bucurie pe care n-o exageră, ca să nu bănuiască celălalt ceva ; se purtă politicos.

— Va să zică sînteţi „plenipotenţiari" ? îl întrebă el.

— Da ! Plenipotenţiari ! Nu trebuie să trimitem rapoarte la Sparta.

— Sînt încîntat, Endios ! Văd că nenorocirile noastre se apropie de sfîrşit şi că unirea Spartei şi a Atenei va însemna începerea unei noi ere pentru Elada. Dar ia spune-mi : aţi declarat în Bulé că sînteţi plenipotenţiari ?

— Bineînţeles.

— Nu ştiu dacă aţi făcut bine. Gîndiţi-vă că va trebui să vă prezentaţi în adunare. Mi se pare că e fixată pentru mîine.

— N-aş putea veni la tine pe înserate, cu colegii mei, ca să ne sfătuim împreună ce trebuie să facem ?

— Dacă vreţi... Mi se pare însă că Nicias v-a pregătit un banchet.

— Nu-i nimic ! Venim la tine devreme şi pe urmă ne ducem la Nicias !

Încîntat, Endios veni după masă însoţit de ceilalţi spartani, care, intrînd, îl salutară ceremonios pe Alcibiade şi se aşezară în jurul lui. Îl priveau ca pe un animal ciudat şi primejdios. Ştiau, fireşte, că el era autorul alianţei cu Argosul.

— Cîrmuitorii noştri v-au făcut urarea de bun venit, străini, spuse stăpînul meu, nu se cuvine s-o repet şi eu. Vreau numai să-mi arăt mulţumirea că văd aici pe reprezentanţii Spartei, veniţi să pună umărul la realizarea unei opere importante. Cred că cea mai sigură prietenie se clădeşte pe o duşmănie veche, fiindcă nişte duşmani ajunşi prieteni ştiu să se preţuiască unul pe celălalt.

— Ai dreptate ! spuse Endios.

— Îţi mulţumesc, răspunse Alcibiade şi se întoarse spre ceilalţi soli ca să vadă ce impresie le făcuseră cuvintele lui. Chipurile lor păreau mai puţin încordate. Ca să-i liniştească definitiv, stăpînul meu continuă : Pînă ieri credeam că nu vreţi să ne fiţi prieteni, iată de ce — vă mărturisesc — ne-am şi dat silinţa să ne înţelegem cu Argosul. Acum însă totul se schimbă ! Sînteţi aici în calitate de plenipotenţiari.

— Da, Alcibiade ! Avem depline puteri !

— Trebuie să ne gîndim care e mijlocul cel mai nimerit de a vă înfăţişa mîine poporului. Ştiţi că, în ultimul

timp, oamenii noştri au fost tare mînioşi şi trebuie să recunoaşteţi că aveau oarecare dreptate. Amfipolis... fortăreaţa din Panactos... alianţa voastră cu Beoţia...

— Aliaţii noştri, Alcibiade... aliaţii noştri n-au vrut.

— Ştiu asta, dar cum poate cineva să explice astfel de lucruri poporului, cum să se facă crezut ? Fiţi atenţi mîine. Mărturisesc că această adunare mă cam îngrozeşte. Oamenii sînt revoltaţi şi vor avea pretenţii mari, ştiind că aveţi autoritatea de a rezolva pe loc toate problemele. Aici n-aveţi de-a face cu Bulé, unde oamenii sînt calmi şi potoliţi.

— Atunci, să nu spunem că sîntem plenipotenţiari.

— Poate că e o idee bună. Poporul va cere să luaţi imediat hotărîri în legătură cu chestiunile aflate în suspensie şi pretenţiile lui vor fi mari dacă va şti că sînteţi plenipotenţiari.

— Prin urmare, Alcibiade, e mai bine să spunem că am venit numai pentru tratative.

— Cred că aşa e mai bine. Dar s-a făcut tîrziu, străini! Nicias vă aşteaptă. A poftit mulţi oaspeţi în cinstea voastră şi n-aş vrea să întîrziaţi din cauza mea.

Seara, prietenii lui Alcibiade răspîndiră în oraş ştirea că solii erau „plenipotenţiari".

În adunarea din ziua următoare, stăpînul meu ceru primul cuvîntul, îndată după crainic.

Se urcă la tribună şi, întorcîndu-se către solii spartani, îi întrebă :

— Ce calitate aveţi, străini ? Care sînt împuternicirile voastre ?

— Venim din Sparta să ducem tratative pentru îndeplinirea condiţiilor de pace. Nu putem lua nici o hotărîre.

Ultimele cuvinte fură acoperite de strigătele mulţimii. Adunarea urla ca o fiară :

— Mincinoşilor ! Mincinoşilor !

— Spartani mîrşavi !

— Ieri spuneaţi că sînteţi plenipotenţiari !

— Jos de la tribună ! Jos !

Deputaţii, care aflaseră chiar de la spartani că sînt plenipotenţiari, nu ştiau ce să facă. Gesticulau, strigau, se străduiau să se facă auziţi şi-i dojeneau pe soli care se ză-

păciseră şi nu se pricepeau ce să răspundă. Între timp, mulţimea se ridicase în picioare şi striga :

— Afară ! Afară !

Nicias, care pregătise un lung discurs, se ghemuise uluit în jilţul său de strateg şi-şi pierduse capul. Solii se adunară în jurul lui ca şi cum i-ar fi cerut ocrotire, şovăiră o clipă, apoi ieşiră din incinta adunării, care începuse să-i înjure.

Stăpînul meu aştepta liniştit la tribună. Ar fi convins îndată adunarea să ratifice alianţa cu Argosul, dacă în clipa aceea nu s-ar fi întîmplat ceva neprevăzut : un cutremur ! Mulţimea se îngrozi şi se împrăştie.

În ziua următoare, cînd adunarea se deschise iar, Nicias, care era superstiţios, exploată precauţia oamenilor şi convinse adunarea să-l trimită sol la Sparta, făgăduind că se va întoarce cu rezultate strălucite.

— Dacă nu reuşesc, spuse el, puteţi să ratificaţi alianţa cu Argosul.

Nicias plecă la Sparta, unde fu primit cu mari onoruri şi cu multe vorbe goale, dar nu izbuti să realizeze nimic. Singurul lucru pe care-l acceptară eforii fu să reînnoiască jurămintele pentru tratatul de pace, ale cărui condiţii nu le îndeplineau ! Oricît de mare ar fi fost „simpatia“ lui faţă de laconieni, Nicias avea destulă minte ca să nu accepte această batjocură. Îndată după întoarcerea lui avu loc solemnitatea jurămintelor cu Argos.

Poporul era foarte nemulţumit de Nicias, fiindcă din cauza lui restituisem prizonierii de la Sfacteria, în timp ce stăpînul meu, întemeietorul alianţei cu Argosul, era idolul mulţimii. Membrii oligarhiei, înfuriaţi că au de înfruntat un nou Alcmeonid, ocrotitor al demosului, îl înjurau şi-l calomniau. Răspîndeau zvonul că la banchete şi serbări stăpînul meu săvîrşeşte tot felul de grozăvii şi că face pe democratul ca să ajungă tiran al Atenei.

— Lasă-i să spună ce vor ! răspundea stăpînul meu ori de cîte ori îi aduceam asemenea noutăţi. În curînd o să ne punem serios pe treabă. Trebuie să pregătim cetatea pentru un nou război. Acum se ţin întrecerile olimpice.

Se apropia cea de a nouăzecea Olimpiadă şi întreaga Eladă, de curînd pacificată, nu se mai gîndea decît la ma-

rile întreceri, fiecare oraş pregătindu-se să se înfăţişeze în mod cît mai strălucit. Numai Sparta nu lua parte la jocuri. Preoţii din Olimpia o înlăturaseră, fiindcă în timpul războiului spartanii încălcaseră pămînturile sacre ale Olimpiei.

La Atena, tinerii noştri fuseseră cuprinşi de o adevărată nebunie. Fuseserăm excluşi de la două olimpiade şi — după cum se aflase — în Elada se răspîndise zvonul că nu ne vom înfăţişa nici de data aceasta, ca să nu ne dăm în vileag sărăcia.

— Jur pe Stix ! spuse stăpînul meu la un ospăţ, că delegaţia noastră la întrecerile olimpice din acest an va fi cea mai strălucită, cea mai bogată din cîte a trimis vreodată un oraş elen !

În seara aceea se strînsese multă lume la noi acasă. Erau de faţă : Euriptolemos, Agaton, Apolodor, Pulition, Eriximahos, Critias, nelipsitul Antiohos şi tăcutul Socrate, de la care în ultimul timp nu se mai putea scoate un cuvînt. Mai era şi un nou prieten al lui Alcibiade, un anume Diomede, care se pricepea în oarecare măsură la medicină şi, cum în vremea aceea Hiparete trebuia să nască, Diomede se alipise sub acest pretext grupului lor.

Auzind vorbele stăpînului meu, ciuli urechile.

— Aş vrea să vin şi eu cu tine, spuse el, numai că n-am bani să concurez la cursele de care.

— Cine dintre voi îşi mai aminteşte, spuse stăpînul meu fără să ţină seama de Diomede, să se fi prezentat vreodată la Olimpiadă un singur concurent cu şase care de luptă, fiecare avînd doi cai ?

— Ai înnebunit, Alcibiade ?

— Doisprezece cai ! De necrezut !

— Cum se poate ?

— Se poate, prieteni ! Voi abia începeţi să vă gîndiţi la întreceri, pe cînd eu mă pregătesc de cîteva luni. L-am trimis pe Antiohos în Tesalia şi mi-a cumpărat caii cei mai buni !

— Şi unde i-ai antrenat ?

— La moşia mea din Erhia !

— Ah, Alcibiade, spuse Diomede. În Argos există de vînzare un car de luptă cu doi cai, pe care i-ar invidia şi

Patroclu ! Împrumută-mi nişte bani să-l cumpăr. Ai atîţia prieteni în Argos ! Ajută-mă !

— Şi de ce să nu-l cumpăr eu ?

— Vrei să te prezinţi cu şapte care de luptă ? Aşa ceva nu s-a mai auzit vreodată !

— Tocmai, se va auzi acum, prieteni ! Se va auzi în toată Elada !

. Şi s-a auzit ! Prezenţa stăpînului meu la Olimpia a fost un triumf pentru Atena, o apoteoză pentru el, o uimire pentru întreaga lume elenică.

Cu o corabie închiriată anume am trimis paisprezece cai, zece conducători cu tot atîtea care şi paisprezece sclavi. Eu eram supraveghetor ! Ce chin, o zei ! Caii n-aveau voie să sufere, apa nu trebuia să le lipsească, nici un car nu trebuia să se sfarme la clătinările corăbiei. Pe lîngă asta, conducătorii carelor sufereau de rău de mare, sclavii se-ngrozeau de cel mai mic val !

Din toate cele patru colţuri ale lumii elenice veniseră la Olimpia atleţi, alergători pentru cursele de care, poeţi, filozofi, spectatori şi o mulţime de călători, dintre care cei mai mulţi bogătaşi. Jumătate din Elada nu participase de zece ani la jocurile olimpice. Cealaltă jumătate era Peloponesul, cu oraşele lui dorice, care se prezentau totdeauna ca nişte sărăntoci la întreceri. De data asta vedeai reprezentanţi ai tuturor oraşelor Ioniei, ai Siciliei, ai marilor insule din Liga noastră, fiecare rivalizînd în bogăţie şi măreţie. Samos, Chios, Lesbos, Efesul, Miletul, toate ridicaseră în jurul marelui sanctuar al lui Zeus, la oarecare distanţă de templu, corturi strălucitoare, împodobite cu covoare preţioase întinse pe jos şi cu ţesături brodate cu aur. Nu trecea oră fără vreun sacrificiu sau vreo serbare în templul lui Zeus.

După ce mi-am instalat caii şi oamenii, am putut să mă duc şi eu la templu. Mi s-a strîns inima cînd am zărit capodopera nefericitului Fidias. Lucrat în aur şi fildeş, uriaş pe tronul lui, atotputernic şi inaccesibil, cu o expresie de linişte cumplită pe faţă, tatăl zeilor şi al oamenilor te ţintuia în prag.

Mai erau două zile pînă la începerea întrecerilor şi delegaţia noastră nu sosise încă.

— Unde-i vechea măreţie a Atenei ? auzeai de pretutindeni.

— S-a dus ! A făcut-o praf războiul ! Şi cînd te gîndeşti că nu-s decît cîţiva ani !...

— Atena e stoarsă ! Bogătaşii ei sînt doborîţi la pămînt. Nu s-a găsit nimeni care să ia cheltuielile asupra lui.

În ziua următoare însă, vestea sosirii atenienilor se răspîndi ca fulgerul. Toată lumea se adună la intrarea marii incinte, pe unde pătrundeau toate delegaţiile. Atleţii îşi părăsiră antrenamentele, mulţi preoţi amînară jertfele şi alergară să privească. Văzîndu-i pe atenieni, lumea începu să aclame. Delegaţii noştri alcătuiseră o procesiune. În frunte păşeau un mare număr de tineri atleţi purtînd vasele sacre de aur din tezaurul nostru, după ei veneau sclavii mînînd animalele pentru jertfe şi la urmă horegii, cu hlamide şi sandale albe, încununaţi cu lauri. Printre ei se afla Euripide şi alături de el Alcibiade, blond, înalt, ca o statuie a frumuseţii... După jertfe, după prezentarea oficială în faţa membrilor juriului, stăpînul meu alergă să se înscrie.

— Cu doi cai ? îl întrebă cel care dădea semnalul de întrecere la alergări, crezînd că era vorba de un singur car.

— Cu paisprezece ! răspunse stăpînul meu.

— Cum adică, paisprezece ? întrebă celălalt supărat, crezînd că stăpînul meu vrea să-l ia peste picior.

— Adică iau parte la întrecere cu şapte care.

— Şapte care ? Pe zei ! Supraveghetorule ! Aşa ceva nu s-a întîmplat niciodată. Şapte care de luptă ? Trebuie să-i întreb pe eforii întrecerilor !

— Există vreo opreliște în privinţa asta ?

— Nu.

— Atunci nu mai întreba pe nimeni.

— Dar nici un rege, nimeni...

— Sînt Alcibiade din Atena, spuse pe un ton tăios stăpînul meu.

Toată ziua nu se mai vorbi despre nimic altceva în corturi, la palestră şi pe stadion.

— Şapte ! Da ! Da ! Am văzut înscrierea !

— Sigur ! Sînt şapte ! Am văzut caii, i-am numărat.

— Şi zece conducători ! Are trei de rezervă !
— Dar cîţi bani are omul ăsta !
— Şi noi care spuneam că Atena...
Mulţi erau încă neîncrezători.
— Ce înseamnă ăşti paisprezece cai ? Or fi ai armatei !
Spuneau aşa fiindcă trimisesem la Olimpia un escadron de cavalerie, cerut de elieni, care se temeau că spartanii, dornici să se răzbune pentru că fuseseră înlăturaţi de la jocuri, ar fi putut face vreo incursiune.
Dar cînd, în a patra zi a jocurilor, membrii juriului dădură numele învingătorilor, cînd se auzi de trei ori în hipodrom, la prima, la a doua şi la a patra victorie, strigîndu-se : „Alcibiade al lui Clinias, atenian" şi cînd stăpînul meu fu încoronat de trei ori, entuziasmul mulţimii fu atît de mare, că membrii juriului fură siliţi să întrerupă distribuirea premiilor. Mulţimea se revărsă pe stadion, îl luă în braţe pe Alcibiade, care-şi purta cununa şi-l purtă de trei ori în jurul arenei, în timp ce toţi cei rămaşi la locurile lor aplaudau şi strigau. Cînd, după multe strădanii, stăpînul meu reuşi să se întoarcă în cortul său, un adevărat asediu începu. Toţi voiau să-l vadă, toţi voiau să-i vorbească, toţi voiau să-l atingă. Chioţii veniră să-i ceară o favoare, şi anume să le îngăduie să-i hrănească animalele în tot timpul şederii lui la Olimpia. Samioţii îi dăruiră tot vinul cu care veniseră, adică o sută patruzeci de burdufuri ! Cizicienii îi puseră la dispoziţie bucătarii lor şi tot ce-i trebuia pentru masă.
Stăpînul meu îi porunci lui Antiohos să iasă şi să strige mulţimii adunate că în seara aceea pofteşte pe toţi elenii aflaţi în Olimpia la un ospăţ. Un strigăt se ridică din mulţime. Eram atît de fericit în clipa aceea, văzîndu-mi stăpînul devenit idolul acestei mulţimi, care peste două zile avea să se răspîndească pe tot pămîntul elen cu numele lui pe buze, încît n-am protestat la această idee nebunească a ospăţului nocturn.
— Unde o să găsim atîta carne, atîtea vase şi atîta vin ? şopti un sclav lîngă mine.
N-am avut de cînd sînt atîta alergătură ca în după-amiaza aceea. Umblam peste tot cumpărînd boi, cerînd tuturora vase, bucătari şi sclavi ca să dea ajutor. Din feri-

cire, cînd s-a înnoptat, totul era gata. M-am îndreptat spre cortul stăpînului meu.

— Unde-i Alcibiade? am întrebat uimit, văzînd înăuntru nişte străini.

— E în noul lui cort! mi-au răspuns ei rîzînd.

— Care cort?

— Cel pe care i l-am dăruit noi, cortul Efesului. Cortul cel mai bogat şi cel mai mare ridicat vreodată între zidurile Olimpiei!

Cînd m-am dus la noul cort al stăpînului meu, am văzut că era într-adevăr o capodoperă. Pe el l-am găsit înconjurat de admiratori care beau vin din cupe de aur şi, printre urări şi rîsete, urechea mea a prins cîteva pe care nu le înţelegeam:

— Să-ţi trăiască, Alcibiade!

— Să fie viteaz ca tine!

— Să fie frumos şi puternic!

Puţin mai înainte sosise un curier de la Atena, aducîndu-i stăpînului meu vestea că Hiparete născuse un fiu.

Toată Olimpia petrecu pînă în zori. În cortul stăpînului meu se adunaseră oamenii cei mai de vază din fiecare delegaţie şi toţi învingătorii la Olimpiadă. Euripide recită nişte versuri în cinstea lui Alcibiade:

Cînta-voi pentru tine, o fiu al lui Clinias,
Încununat cu ramul măslinului întîiul,
al doilea şi, iată, şi-al patrulea...

Cînd ne-am întors la Atena i s-a făcut o primire triumfală. De la Ceramicos şi pînă în agora, drumul nostru a fost o apoteoză. La picioarele statuii lui Teseu, Alcibiade era aşteptat de arhontele eponim şi de prieteni care-l întîmpinară numindu-l „gloria Atenei“!

Eponimul comandă unuia dintre cei mai buni pictori portretul lui Alcibiade, care fu aşezat la loc de mare cinste, adică în pinacoteca Propileelor.

Cîte banchete nu s-au dat în acele zile în cinstea lui Alcibiade! Cîte serbări şi cîte jertfe n-au avut loc! Toată ziua nu erau decît petreceri, cîntece, adunări dezlănţuite, jocuri, glume, pariuri fantastice.

— La următoarea Olimpiadă mă duc cu paisprezece care de luptă ! Cine pariază ?

— Cine îndrăzneşte să parieze cu un semizeu, Alcibiade !

În ciuda onorurilor, a dragostei şi a admiraţiei ce-l înconjurau, Alcibiade n-a fost cu adevărat mişcat decît în clipa întîlnirii cu Timandra. Cînd a intrat în camera ei, Timandra a întins mîinile şi a căzut în genunchi. N-a scos un cuvînt, dar ochii ei îl priveau cu atîta bucurie, cu atîta dragoste şi devotament, ochii ei erau atît de frumoşi, încît lui Alcibiade i-au dat lacrimile. E singura dată cînd l-am văzut plîngînd...

— Frumoasă e gloria întrecerilor, frumoase cununile şi delirul gloatei, acum, însă, trebuie să te cuminţeşti şi să te apuci de treabă ! De treabă serioasă ! Să ştii ce vrei să faci şi cum să faci ce vrei !

— Mă jigneşti, Socrate ! Îmi vorbeşti de parcă n-ai da doi bani pe ceea ce am făcut în ultimii doi ani, de parcă n-ai recunoaşte că alianţa noastră cu Argosul e cel mai de seamă eveniment politic din zilele Sfacteriei şi pînă azi ! Mă revoltă nepăsarea şi dispreţul tău pentru victoriile mele de la Olimpia !

Stăpînul meu se aprinsese. În ultimul timp, de cînd începuse să facă politică, se întîlnea destul de rar cu Socrate. Era totdeauna înconjurat de diferiţi prieteni, oameni politici, strategi şi arhonţi care, dîndu-şi seama că-i sosise ceasul să conducă, se adunau în jurul lui, unii ca să-şi lege soarta de a sa, alţii ca să-i dea sfaturi, alţii, cei mai mulţi, ca să-l linguşească. După moartea lui Cleon, un anume Hiperbolos, care lucra opaiţe, încercase să devină ocrotitorul demosului, dar democraţii îşi dădură seama că era un om prost şi uşuratic şi-l luară drept conducător pe Alcibiade.

Cînd venea la stăpînul meu şi-l vedea înconjurat de toată lumea aceea străină de gîndurile şi de năzuinţele lui, Socrate rămînea tăcut într-un colţ. Cufundat în preocupările lui, poate că nici nu auzea ce se vorbea. Încetul cu încetul, încetă să mai vină pe la noi, dar se interesa totdeauna de Alcibiade şi întreba de el. După întoarcerea noastră de la Olimpia veni să-l felicite şi tot-

odată să-i vorbească. Alcibiade i-o luă pentru prima oară în nume de rău. Era acum bărbat în toată firea, om politic, învingător glorios la Olimpiadă, avea o carieră strălucită în față, izbutea de pe acum să impună o nouă orientare în politica Ligii noastre şi nu mai putea admite tonul cu care-i vorbea Socrate. Dar şi acesta se aprinse și tonul vocii lui, atît de calm şi de serios totdeauna, se însufleţi şi deveni dojenitor.

— Dacă urechea ta s-a obișnuit atît de mult cu lingușirea încît nu mai poate să audă ce spun eu, singurul care-ţi dezvălui adevărul despre tine însuţi, am să plec numaidecît. Victoriile de la Olimpia ? Sînt strălucite ! Prea strălucite ! Sper însă că le consideri şi tu ca o întîmplare trecută din viața ta. Pericle n-a fost învingător la Olimpiadă, Temistocle de asemenea ! Nu mai insista deci şi nu mai paria că ai să te prezinţi la următoarea Olimpiadă cu paisprezece care ! Acum îngrijeşte-te de tine ca să poţi fi de folos şi cetăţii şi ţie. Poate că ai făcut ceva pentru alianța cu Argosul, dar felul în care ai realizat-o a păgubit Atena.

— Te gîndeşti la solii spartani ?

— Întocmai !

— Să mai vorbim despre așa ceva, după atîtea luni de zile ? Crezi că am păgubit Atena fiindcă i-am înşelat pe nişte înşelători care ne-au păcălit de atîtea ori ?

— Alcibiade, ceilalţi oameni politici ştiu, poate, că cea mai bună politică e cinstea, totuși, încearcă întîi toate celelalte posibilităţi ! N-aș vrea să faci ca ei...

Stăpînul meu vru să spună ceva, dar Socrate îl opri cu un gest sever.

— Știu ce vrei să zici : că eforii au avut de multe ori o purtare necinstită față de noi. Dar dacă o să ne folosim de aceleaşi mijloace ca și ei, ce deosebire va fi între noi şi ei ?

— Nu eşti om politic ! spuse cu brutalitate Alcibiade. Află de la mine că politica e crudă şi aspră şi că n-are alt ţel decît succesul !

Socrate nu răspunse nimic. Se ridică încet în picioare și plecă fără un cuvînt. Speriat parcă de propriile lui cuvinte, stăpînul meu se uită la el cum pleacă, dar cînd Socrate se pierdu în noapte, sări în sus.

— Învăţătorule ! strigă el şi alergă după celălalt.

Îmi amintesc cuvîntul acela îngrozitor pe care l-a rostit stăpînul meu și poate că, pitită pe undeva, Nemesis, cu urechea ei totdeauna la pîndă, l-a înhăţat şi l-a păstrat...

Stăpînul meu fu ales strateg, pentru prima oară, la treizeci şi doi de ani. Faptele lui de arme din diferite campanii, marile succese în alianţa cu Argosul, glorioasele victorii de la Olimpia, tinereţea, frumuseţea, pînă şi năzbîtiile lui, care ţeseau un fel de legendă în jurul său, făceau din el un idol al poporului. Oligarhia îl ura și democraţii vedeau cu teamă că dobîndește zi de zi o influenţă tot mai mare.

Alcibiade îşi dădu repede seama că politica cere o activitate şi o prezenţă permanentă pe scenă, precum şi un noroc permanent fiindcă nerecunoştinţa şi uitarea stau veșnic la pîndă.

O dată ajuns strateg, vru să arate tuturor cît de preţioasă era alianţa noastră cu Argosul şi cîte foloase nepreţuite puteam trage din această bază de acţiune în Pelopones, care devenise, pentru Sparta, ceea ce era pentru noi Beoţia, adică un spin înfipt în coastă.

— Am să umilesc Sparta, Silicos ! Ai să vezi ! mi-a spus el la plecare.

Nu numai eu am văzut asta. Întreaga lume elenică l-a văzut pe Alcibiade, la vîrsta de treizeci şi doi de ani, urmat de o sută optzeci de hopliţi, străbătînd întreg Peloponesul, de la Argos şi pînă la Patras, fără ca nimeni să-l împiedice, fără ca nimeni să îndrăznească să-l atace, fără ca nimănui să-i treacă prin minte să-l înfrunte. Nimeni, nici chiar Sparta, nu se gîndea să protesteze. Era ca şi cum ar fi trecut un zeu.

Alcibiade cutreieră întîi Argosul, unde rămase cîteva zile la prietenii lui de acolo, apoi porni în zorii unei zile şi străbătu tot Peloponesul. Argienii se adunaseră sus pe ziduri ca să-l vadă plecînd şi-l aclamară cînd trecu de porţile lor, dar li se strînse inima văzînd un pumn de soldaţi care se depărtau pe cîmpie. Marşul acela prin Pelopones e una din cele mai frumoase dovezi de îndrăzneală ale stăpînului meu. Trecu prin ţări dușmane care nu cunoșteau şi nu se închinau decît unui singur stăpîn : Sparta.

Îşi instală cortul la cîteva stadii depărtare de Laconia, intră prin oraşe şi discută cu fruntaşii lor. De ce-i dăduse demosul doar o sută optzeci de voinici ? Dacă ar fi avut mai mulţi, ar fi făcut ceea ce făcuse Brasidas în Peninsula Calcidică şi în Tracia, ca să ne dăuneze.

Alcibiade străbătu Argolida, întreaga Arcadie şi Ahaia, răspîndind în jurul lui admiraţie şi teamă, precum şi îndoială faţă de puterea Spartei.

La Patras, arhonţii îl primiră cu mari onoruri, dar totodată cu oarecare rezervă şi cu oarecare teamă. Rămase multe zile acolo, vrînd să-i convingă să se alieze cu noi şi să-şi construiască şi ei ziduri lungi pînă în portul lor.

Unul dintre arhonţii din Patras îi spuse :

— Să-mi fie cu iertare, Alcibiade, dar dacă vom intra în liga voastră ne veţi înghiţi...

— Se poate, răspunse el, dar nu vă vom înghiţi decît încetul cu încetul şi începînd de la picioare, pe cînd Sparta vă va înghiţi începînd de la cap şi dintr-o dată !

De la Patras se întoarse la Argos, străbătînd iar tot Peloponesul, apoi veni cu o corabie la Atena, unde veştile despre marşul lui uimitor umpluseră lumea de entuziasm. Oligarhia, care îi simpatiza pe laconieni, îşi muşca buzele, dar nu putea spune nimic.

Întîmplările din anul care a urmat acestui marş prin Pelopones au o singură semnificaţie, şi anume au dovedit încă o dată invidia oligarhiei, care a preferat să încredinţeze altora o campanie dificilă împotriva Spartei, decît să asiste la o nouă victorie a stăpînului meu. Aşadar, membrii oligarhiei izbutiră să convingă Bulé să dea conducerea unor oameni lipsiţi de curaj, de influenţă asupra armatei şi de credit în Argos. Deşi ştiau că Argosul nu cunoaşte şi nu ascultă decît de un singur atenian, adică de Alcibiade, deputaţii şi polemarhul îl trimiseră nu ca strateg, ci doar ca sol cu autoritate politică. Armata aliată porni din Argos, se îndreptă împotriva spartanilor şi fu învinsă la Mantineea ! Ar fi fost o bătălie dinainte cîştigată şi a fost pierdută numai şi numai pentru că strategii noştri şi ai argienilor nu putuseră să se impună armatei şi, în loc s-o conducă la victorie, se lăsaseră conduşi de ea la înfrîngere. Asta, deşi aveau în faţă pe nehotărîtul Agis, care

nu știa cum și unde să-și orînduiască detașamentele ca să ne înfrunte, care se retrase de două ori pe o poziție mai sigură, de teama unei catastrofe, care, după începutul bătăliei, mai făcu și altă greșeală. Strategii noștri nu putură să profite de aceste ocazii din cauza lipsei de disciplină, deoarece curierii de legătură argieni nu se supuneau și aduceau ordinele cu întîrziere. Din această victorie, care nu se datora nici vitejiei și nici valorii lor militare, spartanii ieșiră iar neînvinși în ochii elenilor. Rușinea pățită la Sfacteria era acum aproape uitată și, fără prestigiul, fără capacitatea stăpînului meu, am fi pierdut Argosul.

H

Acum trebuie să povestesc campania din Sicilia, care singură putea dovedi ce om prețios era stăpînul meu, cît de bine era să-l ai prieten și cît de rău să-l ai rival...

Ce s-a întîmplat s-a întîmplat, dar mie îmi sîngerează inima cînd mă gîndesc unde ar fi ajuns azi Atena dacă i s-ar fi îngăduit să rămînă credincioasă conducătorului ei firesc. Neagră deznădejde îmi întunecă mintea cînd mă gîndesc că Alcibiade ar fi trăit acum mai slăvit ca oricare altul, în loc să zacă în pămînt străin...

Mulți l-au învinuit și-l mai învinuiesc și azi afirmînd că el a fost autorul planului acelei campanii îndepărtate, îndrăznețe și nesigure. Îndrăzneață, da ! Dar de ce nesigură ? Cu un strateg ca Alcibiade ? Ei, fără complotul hermocopizilor [1]!... Acuzatorii lui uită sau vor să uite că Atena își îndreptase atenția spre Sicilia încă de pe vremea lui Pericle. Uită că Sicilia era o lume elenică și că Atena nu putea să nu se intereseze de ea. Uită că Pericle a avut ideea înființării în Sicilia a coloniei panelenice Turioi. Cînd Pericle încercase să convingă demosul să se alieze cu Corcira, spusese, printre altele, că această insulă ne era ne-

---

[1] Distrugătorii Hermelor (statui ale zeului Hermes).

cesară pentru comunicaţiile noastre cu Sicilia. Pericle acceptase să facă alianţă cu egestanii cu mulţi ani înainte de începerea războiului. La izbucnirea lui, catanienii şi leontinii (ionieni) din Sicilia ne-au cerut ajutorul, ca să nu se distrugă oraşele dorice din Sicilia. I-am primit ca oaspeţi şi i-am ascultat în adunare. Oamenii noştri politici şi-au dat atunci seama cît de folositor ar fi fost pentru noi să adăugăm aceste oraşe la Liga noastră şi poate, mai tîrziu, întreaga Sicilie cu negoţul ei bogat şi cu pădurile ei nesfîrşite. În al cincilea an al războiului am trimis în Sicilia pe strategul Lahes cu douăzeci de corăbii, ca să-i ajute pe catanienii ameninţaţi de Siracuza.

Ceva mai tîrziu, demosul hotărî — Nicias a fost şi el de acord — să trimitem alte patruzeci de corăbii avînd în frunte pe strategii Eurimedon şi Sofocle. Demostene urma să-i însoţească în calitate de consilier. Demostene oprise aproape cu forţa aceste corăbii la Pilos şi lacedemonienii suferiseră dezastrul de la Sfacteria. După predarea celor trei sute de spartani, navele noastre de luptă îşi continuaseră drumul, ajungînd în Sicilia cu o întîrziere de mai multe luni. În felul acesta, flota noastră de acolo număra şaizeci de corăbii. Siracuza, colonie dorică care ne duşmănea de mult, se sperie. Renunţă la orice gînd de hegemonie şi, ca să cîştige timp, convocă un congres de pace pansicilian. Lozinca lor era „Sicilia a sicilienilor, nu vrem străini !“ Înfăţişară problema cu dibăcie şi toate oraşele acceptară să încheie o alianţă siciliană defensivă. Strategii noştri se întoarseră fără rezultat, fiindcă nu mai exista nici o posibilitate de a ajuta pe cei care nu mai cereau ajutor. Totuşi, la Atena oamenii dăduseră atîta importanţă Siciliei, fuseseră atît de convinşi de izbînda adevăratului scop al campaniei, încît cerură adunării să-i pedepsească pe strategi. Unul din ei, Sofocle, fu exilat, iar celălalt, Eurimedon, fu osîndit să plătească o mare amendă.

Peste puţin, Siracuza începu să rîvnească iar la hegemonia Siciliei. Leontinii cerură din nou ajutor şi din nou — fără nici o împotrivire din partea lui Nicias — am trimis două corăbii cu strategul Faiax şi cu instrucţiuni de a încerca unirea oraşelor siciliene împotriva Siracuzei. Cum, însă, nu avea decît două nave, Faiax se întoarse fără a fi făcut nimic. Timpul trecea şi Siracuza îşi întin-

dea dominația. Declară război leontinilor, îi asedie, le cuceri orașul, îl distruse pînă-n temelii și izgoni pe locuitorii săi, dintre care cei mai mulți își căutară la noi un jalnic refugiu și se stabiliră la Atena, sperînd că se vor întoarce acasă. În această vreme ne cerură ajutor și egestanii.

— Ajutați-ne cît mai e timp, spuneau ei. Leontinii, aliații noștri, au fost zdrobiți. Dacă nu ne ajutați repede, Sicilia va deveni o posesiune a Siracuzei. Vă cerem ajutor, dar o să vă răsplătim ! Sîntem bogați și vom lua asupra noastră orice cheltuială.

Atunci demosul hotărî — și Nicias nu se împotrivi nici de data asta — să trimită delegați la Egesta ca să afle dacă acest oraș era într-adevăr în stare, după cum spunea, să suporte cheltuielile unei întregi campanii. Stăpînul meu sprijini hotărîrea și, în așteptarea întoarcerii delegației, începu să studieze, împreună cu prietenii lui politici, posibilitatea unei expediții militare în Sicilia.

Cînd delegații noștri se înapoiară de la Egesta și fură ascultați în adunare, toată lumea fu cuprinsă de entuziasm la gîndul acestei campanii. Delegații vorbiră despre bogățiile pe care le văzuseră la Egesta, despre vasele de aur pe care fiecare egestan le avea în casă și aduseră în fața adunării uluite șaizeci de talanți de argint netăiat, care, spuneau ei, alcătuiau arvuna oferită de egestani pentru cheltuielile de război. Erau banii necesari pe o lună pentru șaizeci de corăbii. Nimeni nu bănuise atunci — și cine ar fi putut să bănuiască așa ceva ? — că toată această bogăție era o înscenare pe care egestanii o puseseră bine la punct. Mulțimea primi în unanimitate să se discute campania.

Alcibiade sprijini imediat planul și cu mare entuziasm, în timp ce membrii oligarhiei și mai ales Nicias, văzînd că frumosul discurs al stăpînului meu înflăcărase mulțimea, se pregătiră să-l combată. În vremea aceea, Alcibiade nu stătea o clipă în casă. Alerga de la un centru politic la altul, discuta și convingea.

— Să atacăm Siracuza cît mai e timp, pînă nu apucă să ajungă o mare putere !

— Dar Sparta ? întrebau unii.

— Dar Susa ? întrebau alţii, ştiind că atenţia lui Darius, urmaşul lui Artaxerxe, era veşnic aţintită asupra noastră.

— Sparta ? răspundea stăpînul meu. Multă vreme de aci înainte nu va putea întreprinde acţiuni importante. Şi fără Sparta ce să facă Susa ?

— Bine ! Dar oare bătălia de la Mantineea n-a ridicat iar prestigiul Spartei ?

— Numai pînă la un punct. Ia gîndiţi-vă la uimirea aliaţilor ei cînd au văzut-o nevoită să lupte, fie şi cu succes, la cîteva stadii depărtare de graniţele ei ! Nu uitaţi că Argosul a rămas aliatul nostru, ceea ce constituie o ameninţare destul de serioasă şi permanentă pentru lacedemonieni.

Alcibiade mătura orice împotriviri. Prietenii lui Nicias îşi manifestară cu sfială anumite rezerve în adunare, dar toată lumea votă campania cu aprobări şi încurajări.

Demosul hotărî trimiterea în Sicilia a şaizeci de corăbii, adică atît cît cereau egestanii, care dăduseră şi arvună pentru lefuri. Alcibiade, Nicias şi Lamahos fură numiţi strategi. Pentru cine-şi aminteşte că Atena trimisese în alţi ani două sute de corăbii în Egipt, o sută douăzeci în Cipru, patruzeci şi mai bine în Pont şi şaizeci în Sicilia sub conducerea lui Eurimedon, această nouă campanie nu trebuie să pară prea îndrăzneaţă. Nimeni nu-l poate învinui pe stăpînul meu că ar fi avut o „ambiţie nebunească", aşa cum striga Nicias. După hotărîrea luată de demos, omul ăsta meschin se îndîrji atît de tare împotriva lui Alcibiade, încît, în ciuda tuturor legilor, îndrăzni să ceară rediscutarea campaniei, deşi fusese hotărîtă şi votată. Şi i se dădu satisfacţie.

Nicias se ridică în adunare şi vorbi încercînd să convingă poporul să-şi revoce hotărîrea. Spuse vrute şi nevrute şi despre stăpînul meu vorbi cu răutate.

Întorcîndu-se spre locul unde se afla Alcibiade înconjurat de prietenii lui, Nicias spuse :

— Dacă există un cetăţean îngîmfat care şi-a pierdut minţile pentru că a căpătat titlul de strateg la o vîrstă cînd nu-l merita, dacă, mînat doar de o ambiţie nebunească, un astfel de cetăţean vă împinge să organizaţi

această campanie, dacă, însetat de putere şi de faimă, vrea să fie admirat pentru caii şi pentru carele lui, nu-l lăsaţi să cîştige gloria punînd în joc interesele statului ! Tremur văzînd cît de numeroşi sînt cei adunaţi în jurul lui ca să-i sprijine planurile ! Rog pe cei mai în vîrstă să nu creadă că e o laşitate să voteze împotriva campaniei, iar, tu, pritanule, dacă vrei să fii un bun cetăţean, apără interesele Atenei şi întreabă din nou poporul dacă vrea sau nu să plecăm în Sicilia ! Nimeni nu te va învinui că nesocoteşti legile !

În timpul cuvîntării lui Nicias, stăpînul meu se sili să se stăpînească, deşi îi scăpa mereu cîte o exclamaţie sau cîte o mişcare bruscă. Nicias nu apucă să se dea jos de la tribună, că stăpînul meu sări în picioare.

— Atenieni, funcţia de strateg mi se potriveşte mai bine ca oricui ! Şi cred că o merit ! Sînt silit să încep în felul acesta, fiindcă am fost hulit de Nicias care mă pizmuieşte. E firesc ca cetăţenii, şi mai ales cei care pot, dar nu vor să pună umărul pentru gloria cetăţii, să mă invidieze fiindcă am fost în fruntea unor horegii strălucite şi fiindcă organizez serbări mari. Dar cînd străinii mă admiră pe mine, admiră şi cetatea. E posibil ca risipa nebunească şi cheltuielile mari, pentru care mă învinuieşte azi cu atîta asprime, să-mi fi adus faimă, dar ele au adus în acelaşi timp şi faima Atenei ! Ştiu prea bine că cine se distinge dintre oamenii obişnuiţi şi-i lasă în umbră cu faptele lor sînt pizmuiţi toată viaţa de aceştia. După moartea lor, însă, fiecare încearcă să dovedească — minţind chiar — că avea legături de rudenie sau de prietenie cu ei. Dacă pînă azi am fost cunoscut numai prin viaţa mea particulară, nu-i mai puţin adevărat că m-am făcut cunoscut şi pentru faptele mele strălucite ! Eu sînt acela care, fără riscuri şi fără aventuri, am adus în Ligă cel mai mare oraş din Pelopones. Eu sînt acela care, la Mantineea, am silit Sparta să-şi arunce toate forţele în luptă într-o singură zi. E drept că a învins, dar nici pînă-n ziua de azi nu i-a venit inima la loc. Toate acestea se datorează tinereţii şi elanului meu, pe care Nicias le osîndeşte. Atîta timp cît sînt însufleţit de acest elan, profitaţi

de el. Profitaţi şi de Nicias, dar nu vă răzgîndiţi în privinţa campaniei din Sicilia.

Alcibiade aminti numeroasele puncte slabe ale Siciliei, care nu era organizată pentru o apărare serioasă, apoi vorbi despre necesitatea unei acţiuni permanente.

— Aşa cum s-a întîmplat cu toţi cei ce se bucură de supremaţie, am dobîndit-o şi noi pe a noastră, ocrotind totdeauna pe elenii şi chiar pe barbarii care ne cereau ajutor. Dacă rămînem inactivi, riscăm să pierdem foarte repede tot ceea ce am dobîndit cu atîta trudă. Nu mai e în puterea noastră să alegem împrejurările. Am ajuns la un punct cînd trebuie să acţionăm. Sîntem în primejdie de a accepta jugul, dacă nu-l impunem noi altora ! Nu vă speriaţi de vorbele lui Nicias. El încearcă să vă cufunde în inerţie şi să ridice pe bătrîni împotriva tinerilor. Faceţi ce au făcut părinţii noştri : s-au lăsat duşi de avîntul tinerilor, au ascultat de sfaturile bătrînilor şi au înălţat astfel cetatea în locul unde se află azi !

Acest discurs înflăcără adunarea. Mulţimea se ridică în picioare şi începu să aclame. Alcibiade rămase o clipă locului, nemişcat ca o statuie. Un surîs îi înflorea pe buze. Abia cînd strigătele mulţimii se potoliră, coborî încet de la tribună.

Nicias încercă atunci să recurgă la alte mijloace pentru a zădărnici campania, şi anume se sili să sperie oamenii cerînd forţe enorme. Pretinse mii de ostaşi, cavalerie şi un număr îndoit de corăbii. Rezultatul a fost însă diferit de cel la care se aştepta, fiindcă, la toate propunerile lui, adunarea a răspuns într-un glas :

— Ia cît vrei !

Aşezat la locul lui, stăpînul meu privea ironic pe bătrînul strateg care se prinsese în propria lui plasă. Numeroasele lui pretenţii stîrniră treptat nerăbdarea mulţimii, care-l sili să coboare de la tribună strigînd :

— Voi, strategii, trebuie să hotărîţi !

Pregătirile ţinură două luni încheiate. Tot oraşul se pusese pe treabă, dornic să pregătească cea mai strălucită expediţie pe care o văzuse vreodată Elada. Toată lumea voia să plece : tineri, bogaţi, săraci, muncitori, ţărani, toţi alergau să se înscrie pe liste, fiecare potrivit mijloacelor

sale. Cînd stăpînul meu trecea prin agora, era numaidecît înconjurat :

— Sîntem cu tine, Alcibiade !

— Mergem unde mergi şi tu, învingător olimpic !

Bogătaşii care nu fuseseră numiţi trierarhi prin tragere la sorţi alergau la eponim şi cereau favoarea de a li se permite să echipeze şi ei o navă de război. Fiecare cheltuia averi ca să adune echipajul cel mai bun şi ca să dea un aspect cît mai fastuos corăbiei sale. Era o viaţă nouă, un ritm nou ! Un suflu măreţ străbătea întreaga Atenă. În curînd, delegaţii noştri din diferite oraşe ale Ligii începură să se întoarcă şi povestiră despre entuziasmul şi bunăvoinţa tuturor la auzul veştii că Alcibiade se afla în fruntea campaniei.

— Dacă vrea Alcibiade, vă trimitem cinci sute de hopliţi, spuseră argienii.

Mantineea trimise două sute cincizeci de hopliţi. Chios făgădui douăzeci de nave, dar trimise douăzeci şi cinci, Rodos expedie un mare număr de soldaţi uşor înarmaţi, din Creta ne sosiră arcaşi.

Dar în mijlocul acestui entuziasm, în febra pregătirilor, se auzea mereu o şoaptă care trecea prin oraş ca un semn rău. Reacţiunea se străduia prin toate mijloacele să orienteze în altă direcţie opinia publică. Nicias îşi plătea bine prezicătorii ca să dea oracole potrivnice expediţiei. Trimise la Delfi după oracol. Acesta sosi curînd şi fu răspîndit prin oraş de adepţii lui Nicias. Iată cum glăsuia : „Atena să cheme pe preoteasa Hesihia [1] de la Clazomene şi să-i ceară sfatul".

— Zeul ne sfătuieşte să fim liniştiţi ! să fim liniştiţi ! strigau partizanii oligarhiei, dar poporul nu voia să ştie de nimic. Pregătirile continuau peste tot într-un ritm rapid.

— De la mine a pornit acest avînt, Silicos ! spunea stăpînul meu. Nicias vrea inerţie şi decădere, eu vreau acţiune şi victorie. Mie mi-a acordat poporul încrederea. Cu astfel de pregătiri, cu astfel de entuziasm, cu o astfel de armă în mîini, nimic nu-mi va putea rezista, Silicos !

---

[1] *Hesihia* — linişte, pace.

— Nu pleca în Sicilia, Alcibiade! spuse atunci un glas.

Stăpînul meu se întoarse brusc şi furios, gata să-l arunce afară pe neobrăzatul care vorbise, şi-l zări pe Socrate, care intrase fără zgomot în încăpere.

— De ce vrei să-mi pui piedici, învăţătorule? De ce vrei să distrugi nişte planuri măreţe şi nişte speranţe atît de mari? De ce-mi picuri şovăială şi îndoială în suflet? Încep o mare operă.

— Nu pleca în Sicilia, Alcibiade! Nu pleca! repetă Socrate cu voce stăruitoare şi calmă.

— Şi de ce să nu plec, Socrate?

— Fiindcă aşa-mi spune demonul meu. Mi-o spune vocea pe care o aud în mine. Nu pleca!

— Vocea ta! Dar vocea zeilor? Oracolele şi profeţiile au vorbit clar! Amon a cuvîntat din pustiul Libiei şi ne-a promis o mare victorie. Toate jertfele sînt favorabile! Nu vezi cu cît entuziasm se pregăteşte întreaga Ligă pentru cucerirea Siciliei? Pînă şi neguţătorii închiriază corăbii de transport ca să urmeze flota! Se vor îmbogăţi, vor deschide pieţe noi. Ei ştiu că unde sînt eu, acolo e şi succesul! Se apropie ziua cînd voi porni ca strateg în fruntea celei mai strălucite armate pe care a văzut-o vreodată cineva, voi porni la război cu cea mai bună flotă din lume! E primăvară, Socrate! Viaţa clocoteşte în mine şi sînt plin de bucurie, fiindcă pornesc spre o glorie pe care o voi cîştiga săvîrşind fapte mari pentru patrie. Voi fi înapoi înainte de sosirea iernii, voi oferi Atenei Sicilia, un dar nepreţuit, voi avea în mîini întreaga Eladă. Toată marea va fi a mea şi eu voi merge înainte, voi merge mult mai departe decît Sicilia, ca să cuceresc şi alte locuri. Iar cînd mă voi întoarce, Socrate, cînd mă voi întoarce învingător, nu mă voi mai opri din drumul spre glorie! Voi pleca în Egipt, voi pleca în Fenicia, peste tot voi înălţa trofee şi monumente ale puterii mele, simboluri ale forţei democraţiei! Peste cîteva zile pornesc să-i întrec pe Pericle, pe Cimon şi pe Aristide, Socrate! Pornesc să devin mai mare şi mai puternic chiar decît Marele rege! Îţi aminteşti ce-mi spuneai cînd eram copil? Îmi spuneai că el e marele

meu duşman ! Voi fi atotputernic şi, aşa cum îmi spuneai atunci, toată lumea se va umple de numele meu !

În zorii zilei următoare, oraşul se trezi uluit. Toate statuile lui Hermes din oraş, în afară de una, care se afla în faţa casei lui Andocide, fuseseră decapitate.

Vestea distrugerii lor se răspîndi şi se întinse în oraş apăsătoare ca un coşmar. Oamenii umblau mai întîi speriaţi şi tăcuţi pe drumuri şi, adunîndu-se în jurul statuilor sparte, priveau sfărîmăturile încercînd să ghicească cine erau sacrilegii şi ce ascundea fapta lor. În fiecare colţ se aduna lume care cerceta bucăţile de marmură spartă.

— Un complot ! începură să şoptească unii. Un complot !...

Alţii preluară acest strigăt şi începură să facă gălăgie. „Un complot pentru răsturnarea democraţiei !" spuneau mulţi membri ai oligarhiei, nădăjduind să sperie în felul acesta pe oameni şi să zădărnicească campania.

— Alcibiade ! Alcibiade şi beţivanii lui de prieteni sînt de vină ! afirmau Pitonicos, Tesalos, Androcle şi alţii, încercînd să împrăştie acest zvon.

Cînd i-am adus vestea lui Alcibiade, a sărit din pat, m-a apucat de umeri şi m-a zgîlţîit strigînd :

— Adevărat ? Adevărat ? Dacă minţi te ucid !

Am izbutit să-mi recapăt suflarea şi i-am dat amănunte care l-au convins.

— Toate statuile lui Hermes, stăpîne ! Toate statuile din faţa fiecărei case, de la fiecare răscruce ! Zac sfărîmate ! Cioburi ! Lumea e îngrozită, face gălăgie, nu ştie ce să creadă ! Au şi apărut în agora diverşi şmecheri care speculează tulburarea şi revolta mulţimii ! Ce are să se întîmple acum ? Ce are să se întîmple ? Mare pacoste a căzut peste Atena !

— Toată această uneltire se îndreaptă împotriva mea ! Urmăreşte zădărnicirea campaniei ! Nemernicii ! Oligarhia a organizat complotul ! Poate că Nicias e alături de ei. Să ne grăbim, Silicos ! Să facem ceva înainte ca ei să poată răspîndi un zvon căruia lumea să-i dea crezare !

— Bagă de seamă, stăpîne, bagă de seamă !... Sînt puţini, dar bine organizaţi ! Sînt foarte solidari între ei, pe cînd poporul... poporul e...

Membrii oligarhiei se grăbiră numaidecît să răspîndească tot felul de zvonuri. Arătînd, chipurile, credinţă şi devotament faţă de democraţie, începură să spună că un astfel de complot nu putea avea decît un singur scop : schimbarea regimului.

— Cineva vrea să pună jugul pe grumazul nostru ! strigau ei. Cineva care nu respectă nimic, un ambiţios şi un îngîmfat ! Cineva care consideră că oraşul e proprietate lui !

La început nu îndrăzneau să spună deschis la cine se refereau. În primele zile, tulburarea şi zăpăceala oamenilor erau atît de mari, încît toţi credeau ce li se spunea, gata să acuze pe oricine, numai să scape ei, dornici să afle că s-a găsit un vinovat ca să se liniştească toată lumea.

Pe măsură ce zilele treceau fără să se descopere nimic, tulburarea oamenilor creştea.

— Democraţia şi legile noastre sînt în pericol !

— Grăbiţi-vă, cetăţeni ! Alarmă !

— Vrem măsuri excepţionale ! Măsuri excepţionale !

— Adunare ! Să se ţină o adunare !

Îndată ce se lăsa noaptea, străzile se goleau. Nimeni nu îndrăznea să iasă din casă, ca nu cumva să fie văzut şi acuzat că-şi pierde nopţile... că e complotist... că sfărîmă statuile. Stăpînul meu, însă, ca să arate că nu se teme de învinuiri şi că n-are nimic de ascuns, continua să-şi viziteze prietenii noaptea, însoţit de patru-cinci sclavi, care mergeau înainte purtînd torţe ca să lumineze locul în jur. Şi pe măsură ce nu se descoperea nimic, neliniştea mulţimii creştea. Eponimul, pritanii şi Bulé hotărîră să numească trei anchetatori avînd deplină autoritate să cheme pe orice cetăţean la anchetă. Adunarea făgădui prin vot că nelegiuitul care-şi va denunţa complicii nu va fi pedepsit. Se votară şi mari recompense băneşti pentru cei care aveau să dea informaţii folositoare. Peisandros, Haricle şi Diognetos, care pe vremea aceea făceau pe democraţii fanatici, deşi mai tîrziu au fost în fruntea celor care au răsturnat democraţia, fură numiţi anchetatori.

Interogatoriile începură, o mulțime de denunțători, hămesiți după recompense mari, dădeau buzna la anchetă, dar pregătirile pentru campanie continuau. Aliații trimiseseră la Pireu sau în Corcira armata și corăbiile pe care le făgăduiseră. La Freatida își instalaseră tabăra hopliții din Argos și Mantineea, arcașii din Rodos și conducătorii lor pe care-i găzduia Alcibiade. După primele clipe de tulburare, Alcibiade se regăsi pe sine.

— Se apropie ziua plecării, Silicos, și dușmanii n-au îndrăznit !

Dar după ce ațîțaseră opinia publică care, o dată sacrilegiul săvîrșit, credea spusele oricărui denunțător, dușmanii aceștia perfizi așteptau ultima zi ca să lovească în Alcibiade.

Flota urma să plece în ziua următoare și trirema lui Lamahos se și afla la intrarea în port. Bulé convocase adunarea, pentru ca poporul să facă ultimele urări și să dea instrucțiuni celor trei strategi. Așezați unul lîngă altul, în ținută de campanie, Nicias, Lamahos și Alcibiade ascultau cu atenție pe oratorii care sfătuiau demosul să acorde strategilor depline puteri. Adunarea era pe sfîrșite, epistatul[1] se și ridicase cerînd crainicului să sune încheierea, cînd hidosul de Pitonicos se repezi la tribună și, aruncînd o privire veninoasă către Alcibiade, strigă mulțimii :

— Atenieni ! Alcibiade, pe care-l trimiteți să conducă o campanie îndepărtată, a făptuit un sacrilegiu ! Batjocorește Misterele eleusine ! Vă aduc drept dovadă mărturia sclavului Andromahos. Deși sclav — și deci n-a fost inițiat în mistere — poate să vi le descrie ! Dacă nu spun adevărul, faceți ce vreți cu mine ! Omorîți-mă !

Trăsnetul să fi căzut peste mulțimea strînsă n-ar fi stîrnit freamătul și gălăgia care s-a înălțat atunci din adunare. Stăpînul meu a sărit de la locul lui, s-a urcat la tribună, a protestat energic împotriva acelei cumplite calomnii, a spus că Pitonicos era dușmanul lui personal și a întrebat de ce așteptase ultima clipă ca să-l denunțe dacă era într-adevăr vinovat de o crimă atît de îngrozitoare ? Chiar dacă nu aflase fapta decît în ziua aceea, tot ar fi trebuit

[1] Arhontele care supraveghea bunul mers al adunării.

să vorbească la început, nu să aştepte încheierea adunării, cu atît mai mult cu cît în ziua următoare flota trebuia să plece.

Pritanii, însă, hotărîră să clarifice pe loc o acuzaţie gravă şi concretă ca aceea. Pitonicos şi ceilalţi îşi pierdură capul : nu se aşteptau la o acţiune imediată şi nu erau pregătiţi. Epistatul ceru ca toţi neiniţiaţii să părăsească adunarea şi-l chemă pe sclavul Andromahos să depună mărturie. Andromahos declară că într-o noapte intrase împreună cu stăpînul lui, Polemarhos, în casa lui Pulition, prietenul stăpînului meu, unde văzuse cîţiva tineri, pe Niciade, pe Meletos, pe Alcibiade şi pe alţii, parodiind Misterele. Asta era tot ! Stăpînul meu spulberă mărturia aceea atît de vagă şi adunarea fu cuprinsă de entuziasm cînd Alcibiade îl întrebă pe sclav cum îşi putuse da seama el, un neiniţiat, că erau parodiate Misterele ? Duşmanii lui se zăpăciră şi, dîndu-şi seama că acuzaţia lui Pitonicos se prăbuşea, bătură în retragere şi nu mai trimiseră nici un alt orator să ia cuvîntul, fiindcă văzuseră că adunarea era devotată stăpînului meu. Majoritatea celor de faţă urmau să plece în Sicilia şi ştiau că el e sufletul campaniei. Mulţimea începu să strige că nu crede nimic, că toate afirmaţiile acelea erau calomnii şi că ar fi fost groaznic ca întreaga adunare să dea crezare vorbelor necontrolate ale unui sclav.

— Dacă strategul nu vine cu noi, nu ne ducem nicăieri ! strigară mai multe voci din mulţime. Atunci, duşmanii stăpînului meu folosiră altă înscenare şi anume, nişte oratori puşi de ei declarară că era o necuviinţă să fie dat în judecată în ultima clipă un strateg pregătit să pornească într-o campanie atît de importantă.

— Să meargă sănătos ! spuse Heilide. Să plece în Sicilia şi cînd se va întoarce din campanie să dea socoteală !

Alcibiade înţelese înscenarea, înţelese că ar fi fost o catastrofă să plece din Atena apăsat de o acuzaţie atît de gravă, în timp ce nenumăraţi duşmani rămîneau liberi să-l defăimeze în faţa opiniei publice. Se ridică, aşadar, în picioare şi ceru adunării să-l predea celor unsprezece ca să fie numaidecît judecat şi să-şi dovedească nevinovăţia. Strigă, se rugă, se înfurie, dar era atît de popu-

Iar și soldații care urmau să plece cu el îi erau atît de devotați, încît adunarea respinse propunerea.

— Te vrem învingător ! Te vrem învingător ! striga mulțimea.

Cînd ne-am întors acasă era aproape întuneric. Adunarea începuse în zori și Alcibiade era foarte obosit. Acasă se adunaseră cei mai apropiați prieteni ai săi și se pregătise un mare banchet. La început nu era nimeni bine dispus, iar Alcibiade era neliniștit și tulburat.

— Știu ce vor să facă, prieteni ! În lipsa mea vor ațîța mulțimea cu calomnii și zvonuri !

— Nu te teme de ei, Alcibiade ! Noi sîntem aici ! Niciodată un strateg n-a fost condamnat după o campanie victorioasă ! Înainte, băieți ! În sănătatea strategului !

— Să fie mai glorios ca Temistocle !

— În cinstea strălucitelor tale victorii, Alcibiade !

Voia bună se întoarse și toată lumea începu să bea și să rîdă.

Socrate, care venise să-și ia rămas bun de la Alcibiade, era întins lîngă el. Îl privea și ochii lui scînteiau.

— Cu bine, Alcibiade ! Acum cîțiva ani te-aș fi însoțit, ca să luptăm iar împreună. Ce să-i faci... Dacă aș fi fost om politic, ți-aș fi spus : Du-te și nu te sinchisi. Eu sînt aici. Dar nu mă pricep la politică ! Mă mărginesc să fac filozofie și încerc să rămîn în armonie cu dreapta judecată. Dar dreapta judecată nu creează nimic, entuziasmul singur are această forță creatoare unică. Armata, flota, campania asta, toate sînt creații ale entuziasmului tău. Să te întorci biruitor... Dar glasul lui Socrate era trist.

În dimineața zilei următoare, tot poporul porni spre Pireu. Cînd am ieșit călare pe porțile Pireului, înaintea noastră se înfățișa un spectacol unic. Mii de oameni coborau în port ca să salute flota. Pe măsură ce ne apropiam, mulțimea îl recunoștea pe Alcibiade, îl aclama și striga cu entuziasm :

— Învinge, Alcibiade !

— A noastră să fie Sicilia ! Ești vrednic s-o supui !

La Zea și la Cantaros, șaizeci de corăbii erau legate în rînd, toate proaspăt vopsite și proaspăt echipate. Ca-

targele unora din ele aveau frînghii aurite. Hopliţii se rînduiseră, gata să urce pe navele de transport. În jurul lor, locul era negru de lume. Preoţii tuturor templelor din oraş erau de faţă. La amiază, după ce întreaga armată se îmbarcă pe nave, crainicii sunară din trîmbiţe şi o tăcere profundă se lăsă peste mulţime. Preoţii făcură libaţii, înălţară rugi către Zeus, către Poseidon şi către Atena, apoi trierarhii fiecărei nave de luptă sau de transport făcură şi ei libaţii. Polemarhul dădu semnalul şi, una cîte una, navele îşi dezlegară parîmele şi porniră.

Mulţimea adunată pe cele două diguri de la gura portului le arunca flori şi cununi.

Întîi trecu escadra lui Lamahos, apoi a lui Nicias şi, în sfîrşit, a lui Alcibiade. Corabia lui, *Gloria*, ieşi ultima din port.

În picioare, la pupă, cu coiful pe cap, stăpînul meu saluta mulţimea care striga : „Învingător ! Învingător !“ Cineva din mulţime aruncă spre el, cu toată puterea, o cunună de lauri, care căzu pe punte la picioarele lui. Nava se depărtă. Mulţimea arăta acum ca o dungă neagră pe cheiuri, glasurile se stinseră încetul cu încetul şi nu se mai auzi decît zgomotul vîslelor, care loveau marea în ritmul indicat de şeful manevrelor. Soarele scăpăta spre asfinţit. Sclipiri galben-aurii jucau ici-colo pe clădiri şi pe Zidurile lungi. În fund se zărea Acropole pe care strălucea măreaţa statuie a zeiţei. Dinspre Parmita, noaptea înainta încetul cu încetul, în timp ce navele îşi înălţau una cîte una pînzele în bătaia vîntului răcoros care sufla dinspre uscat. Păreau aripile mari şi albe ale unor păsări migratoare.

— Eşti îngîndurat, i-am spus stăpînului meu, văzîndu-l că priveşte tăcut spre Egina. Aşteptai ziua asta ca pe cea mai frumoasă din viaţa ta ! Iat-o ! Ai trăit-o ! Ai abia treizeci şi cinci de ani şi porneşti ca strateg în cea mai strălucită campanie militară organizată vreodată de Atena. Şi i-am arătat mulţimea de mici felinare care scînteiau în întunericul mării.

— Da, ştiu ! O sută treizeci de nave de război, socotind şi pe ale aliaţilor... şase mii de hopliţi... cavaleria... corăbiile însoţitoare... şi o mulţime de duşmani care au rămas în urmă... toţi hermocopizi. Trebuie să fi fost mulţi,

Silicos, dacă au reuşit să spargă toate statuile într-o singură noapte ! Să ne ajute zeiţa să terminăm repede campania ! Atunci nu mă voi mai teme de nimic !

Pînă la Corcira, călătoria noastră a fost plăcută. Aici se adunaseră toate navele de război ale aliaţilor. Am pornit îndată spre Italia şi în patru zile am ajuns la Regium, peste drum de Mesina.

Graţie lui Alcibiade, am avut primele şi, din păcate, singurele noastre izbînzi. Stăpînul meu s-a oprit la colonia dorică din Naxos, unde a fost primit ca prieten şi eliberator. După acest prim succes a luat şaizeci de corăbii şi a întreprins o acţiune de recunoaştere pînă la Siracuza unde, după cum aflasem, era strateg Hermocrate. Am intrat în marele port şi ne-am apropiat mult de ziduri. Îngroziţi, siracuzanii se adunaseră în turnuri şi priveau flota noastră. Nu se auzea o vorbă.

— Oraşul e bine fortificat ! spuse Alcibiade. Trebuie să ne grăbim. În orice caz, cînd începem asediul, trebuie să cucerim înălţimea din spatele oraşului. Ce nume poartă pe hartă, Silicos ?

— Epipole, stăpîne !

De la Siracuza ne-am întors spre Catania. Alcibiade a intrat singur în oraş. Îmi tremura inima să nu-l ucidă niscaiva ucigaşi plătiţi de siracuzani. Populaţia Cataniei s-a adunat în agora ca să-l asculte, dar, în timp ce vorbea, cîţiva dintre hopliţii noştri, care coborîseră de pe nave, au descoperit o poartă secretă deschisă şi au pătruns în cetate. Cînd i-au văzut ivindu-se în agora, oamenii s-au îngrozit. Credeau că a intrat armată multă. Membrii oligarhiei, care nici nu voiau să audă de alianţă cu noi, s-au ascuns în casele lor. Catania era a noastră. În cîteva zile, întreaga flotă, atît navele care transportau trupe cît şi cele de însoţire, sosi de la Regium la Catania. Dar Alcibiade nu îngădui armatei să intre în oraş. Tabăra a fost instalată în afara zidurilor şi numai flota a rămas în port. Această ştire s-a răspîndit în toată Sicilia şi a făcut mare impresie.

— Vezi, Nicias ? a spus stăpînul meu într-un consiliu de război. Cereai o bază mare în Sicilia. Ţi-o ofer. N-avem nici un motiv să amînăm operaţiile militare. Aici

armata se poate odihni, navele pot fi spălate, echipajele îşi pot trage sufletul.

— Să fie într-un ceas bun ! exclamă necăjit Nicias, care venise cu o escortă întreagă de prezicători şi nu hotăra nimic fără o prealabilă jertfă şi multe comentarii privitoare la măruntaiele animalului.

Impetuos, dar fără minte, Lamahos voia să atacăm îndată Siracuza ! Nicias voia... să ne întoarcem la Atena ! Stăpînul meu, însă, avea intenţia să înaintăm spre Siracuza, cucerind unul cîte unul oraşele Siciliei şi aliindu-ne cu barbarii din interior. În felul acesta am fi izolat marele oraş, care, la începerea asediului, n-ar fi putut aştepta ajutor de nicăieri. Sfatul acesta ni-l dădeau şi egestanii. Lamahos acceptă planul şi Nicias, care în vremea aceea suferea de rinichi, fu constrîns să se învoiască şi el.

— Silicos ! Mîine pornim spre Camarina şi Gela. La nevoie voi intra singur şi voi vorbi în agora.

În clipa aceea sosi un trierarh anunţînd capturarea unei corăbii de război siracuzane. Printre diferitele lucruri găsite pe corabie erau şi liste ale populaţiei oraşului. Auzind acest amănunt, Nicias se posomorî.

— Îţi aminteşti, Alcibiade, spuse el, de oracolul unui prezicător, al tău mi se pare ?...

— Care anume ? S-au dat atîtea oracole înainte de plecarea noastră din Atena !

— Oracolul care spunea că vom pune mîna pe toţi siracuzanii ! S-a dovedit a fi adevărat, numai că am pus mîna doar pe numele lor... Semn rău !

— Totdeauna ai fost pesimist ! Totdeauna ai fost nehotărît şi răuvoitor ! Vorbele tale sînt nelegiuite ! Crezi că zeii ne mint ?

Nicias se supără şi plecă.

În zorii zilei următoare, în timp ce escadra stăpînului meu se pregătea să pornească spre Camarina, din depărtare se ivi o navă care plutea spre noi. Scriu aceste rînduri şi condeiul meu tremură, ochii mi se umplu de lacrimi, un nod mi se urcă în gîtlej şi mă înăbuşă.

Obişnuiţi cu structurile navelor, marinarii o recunoscură imediat.

— E *Salaminia !* Vine *Salaminia !* strigau ei.

— De ce oare trimite demosul o navă de stat ?
— Se vede că aduce un ordin important !
— Nu cumva ne-a declarat război Marele rege ?
Auzind zgomot, stăpînul meu dădu buzna afară din cort și zări corabia care era acum aproape şi-şi flutura vîslele ca o pasăre care saltă pe valul uşor.
— E *Salaminia,* Silicos ! A venit pentru mine ! Sicilia nu va fi niciodată colonie ateniană !
Am crezut că nu s-a trezit încă de-a binelea şi că aiurează.
Peste puțin, *Salaminia* acostă, trierarhul sări pe uscat şi veni drept la cortul lui Alcibiade. Șovăi o clipă înainte de a intra și se opri. Nu ştia cum să înceapă.
— Strategule, spuse el în cele din urmă, Bulé şi demosul îţi poruncesc să te întorci la Atena ca să dai socoteală pentru faptele tale.
— Cine mă acuză și pentru care fapte ?
— Te acuză Tesalos al lui Cimon. A făcut plîngere împotriva ta şi te-a denunțat că ai parodiat Misterele eleusine în casa lui Pulition ! Iată plîngerea...
— Și ce faci dacă nu mă supun, trierarhule ? Mă arestezi ?
— N-am nici un ordin de acest fel, strategule. Am doar ordin să-ți comunic hotărîrea demosului şi să te însoțesc la Atena ca să te justifici !
— Ca să nu se răscoale armata, nu-i așa ? strigă stăpînul meu scos din fire. Ar fi destul să scot un strigăt, pentru ca toți hopliții să se adune în jurul meu şi să mă apere ! Iată de ce s-au temut alde Tesalos şi Androcle ! Voi urca deci pe corabia ta ! *Salaminia* îmi va fi închisoare !
— Ba nu, strategule ! *Salaminia* va veni în urma corăbiei tale.
Atunci stăpînul meu a făcut singura mare greşeală din viața lui, o greşeală de neiertat : s-a supus.
În loc să hotărască chiar în clipa aceea să nu se întoarcă la Atena decît biruitor, aducînd în dar nepreţuita Sicilie, Alcibiade preferă să se supună ordinului adus de *Salaminia* și abia cînd am plecat din Catania furia lui s-a transformat în disperare și în hotărîre de a nu se întoarce la Atena ca să se justifice. Nesupunerea înseamnă

uneori salvarea celui care a dat un ordin şi marea greşeală a lui Alcibiade a fost că n-a înţeles acest lucru, că n-a avut poate destulă încredere în sine ca să nesocotească porunca demosului şi să-l îmblînzească, să rămînă în Sicilia şi să-l salveze.

Şi-a luat rămas bun de la Lamahos şi de la Nicias, care se zăpăciseră. Lamahos s-a despărţit de el prieteneşte.

— Întoarce-te repede !

Ne-am îmbarcat pe *Gloria* şi am plecat. *Salaminia* venea în urma noastră.

Stăpînul meu era disperat.

— Asta-i catastrofa ! Duşmanii au reuşit ! M-au distrus ! Se vede că ei sînt acum stăpîni în adunare şi că toată lumea e împotriva mea ! Silicos, dacă mulţimea a putut fi convinsă să ia o astfel de hotărîre, înseamnă că sînt dinainte osîndit ! Toată armata rămîne în Sicilia ! Hopliţii m-ar fi sprijinit... Merg la moarte sigură... Silicos... trebuie să găsesc o soluţie... imediat... Cheamă-i pe ceilalţi care se întorc cu noi la Atena !

Pe *Gloria* se îmbarcaseră şi alţi acuzaţi, prieteni ai lui Alcibiade. Se adunară zdrobiţi în jurul lui şi aşteptară să audă ce va spune.

— Nu mă întorc la Atena ! zise Alcibiade. Cine vrea să mă urmeze ?

Ochii mei se tulburară. M-am repezit spre el :

— Îţi semnezi osînda, Alcibiade ! Te recunoşti vinovat ! Te condamni să trăieşti o viaţă de apatrid, dispreţuit pretutindeni şi neluat în seamă nicăieri ! Ai fost cel dintîi elen, acum nu vei mai fi nimic !

— Voi fi totdeauna cel dintîi elen, oriunde voi merge!

— N-ai încredere în patria ta ?

— Am o încredere nemărginită în ea, dar cînd e vorba de viaţă nu mă încred nici în mama, fiindcă mă tem ca nu cumva, din greşeală, să arunce votul negru în locul celui alb !

— Şi unde o să mergem, Alcibiade ? Unde o să mergem ? În care colţ al pămîntului grecesc o să ne găsim liniştea ? Atena are să te urmărească peste tot şi Sparta, dornică să se răzbune pentru răul ce i-ai făcut, are să în-

cerce să te distrugă. Nu vom merge să ne închinăm la Susa !...

— Ai să mă urmezi oriunde, Silicos ?

— Știi asta, stăpîne, de ce mai întrebi ?

Am trecut strîmtoarea Mesinei cu *Salaminia* la cîteva leghe în urma noastră şi am ajuns la Turioi. Stăpînul meu înălţă semnul că opreşte pentru a lua apă şi alimente. Cînd se înnoptă, Alcibiade şi ceilalţi acuzaţi coborîră în oraş şi se ascunseră. Eu am rămas pe navă, ca să nu dau de bănuit. În zori, în timp ce echipajul era cufundat încă într-un somn adînc, am coborît și eu de pe *Gloria* și m-am pierdut pe străzile întunecoase ale oraşului.

La Turioi am rămas o lună. Alcibiade era tăcut. Chipul lui era crispat și încruntat. Umbla încovoiat şi făcea lungi plimbări. Îl urmam, fără să îndrăznesc să-i întrerup tăcerea. Se culca pe nisip şi rămînea ceasuri întregi neclintit cu privirile aţintite asupra valurilor jucăuşe, a căror necontenită strădanie venea să se domolească la ţărm. De vreo două ori l-am auzit recitînd versurile :

...Nenorocire, vai ! Jelesc prăpădul
de azi și pe acela ce ne-așteaptă...

Uita de toate şi abia în asfinţit, cînd lumina începea să scadă, pornea încet, cu spatele încovoiat. Nu era chip să scoţi un cuvînt de la el.

Peste o lună hotărî să plece.

— Să mergem în Argos, Silicos ! Poate că acolo vom fi în oarecare siguranţă.

O corabie de negoţ pornea spre Pelopones. Însoţit de mine și de Antiohos, Alcibiade se îmbarcă pe ea. Cînd uscatul s-a îndepărtat şi ne-am pomenit toţi trei exilaţi pe mare, Antiohos, care nu mai știa de nici o frică, i-a spus lui Alcibiade cu obrăznicie :

— Am feştelit-o, stăpîne ! Am feştelit-o !

Stăpînul meu nici nu s-a întors să-l privească, dar el a continuat :

— De ce ai ascultat ? De ce n-ai răsculat armata ? Doar de dragul tău au pornit argienii, rodienii, manti-

neenii, cretanii! Îți era lesne să poruncești *Salaminiei* să aștepte sfîrșitul campaniei! Pe urmă ne-am fi întors la Atena și ne-am fi socotit cu dușmanii tăi. Și după ce am plecat ai mai fi avut timp! Să ne fi întors de la Turioi la Catania. L-ai fi trimis pe Nicias să taie lemne și tu ai fi cucerit Siracuza cu Lamahos! N-am dreptate? Pe cînd așa, unde mergem și ce o să facem?

— Trăsni-te-ar fulgerele lui Zeus! exclamă furios stăpînul meu și celălalt se făcu mic și spălă putina.

Nava de negoț ne duse la Cilene. De aici și pînă la Argos am străbătut întreg Peloponesul, înaintînd cu prevedere și băgare de seamă. Am ajuns cu bine, dar în Argos am aflat vestea cea groaznică: Alcibiade fusese osîndit la moarte! Ni s-a spus că Bulé poruncise preoților, eumolpizilor[1] și crainicilor să-l blesteme în cadrul unei ceremonii oficiale și într-un amurg toată lumea aruncase anatema asupra lui cu strigăte înfiorătoare.

— O singură preoteasă a refuzat să te blesteme, spuneau oamenii. O cheamă Teano, o preoteasă a zeiței Agraulos.

Mi-am amintit de festivitatea care avusese loc cu ani în urmă... L-am revăzut pe Alcibiade, flăcău de optsprezece ani, depunînd jurămîntul efebilor în fața frumoasei Teano, care-și pierduse graiul văzîndu-l atît de chipeș.

— Știi ce a spus această Teano, Alcibiade? Că e preoteasă nu ca să blesteme, ci ca să binecuvînteze. Trebuie să-ți mai spunem ceva... Au scris blestemul și condamnarea pe o coloană pe care au înălțat-o lîngă Teseion.

— Ajunge!... spuse stăpînul meu cu glas tăios. Am auzit destul pentru astăzi!

— Mai e ceva... șopti un prieten al lui.

— Există ceva și mai rău?

— Demosul a trimis un ordin către întreaga Ligă... către toate orașele, cerînd să fii arestat în orice loc vei fi prins.

— Prin urmare, nici aici nu mai sînt în siguranță!

— Știi cît te iubim, Alcibiade! Știi cîți prieteni ai aici și cît de recunoscător îți este Argosul... dar... Dacă vine o escadră ateniană în port și te cere...

---

[1] Sacerdoți din Atica antică; oficiau Misterele eleusine.

— Bine ! Am înțeles !

Stăpînul meu era alb ca varul la față.

— M-au condamnat la moarte ! strigă el. Dar eu am să le arăt că sînt viu ! Am să plec la Sparta !

Un gînd îmi spintecă creierul ca o lovitură de pumnal. S-a zis cu el ! A înnebunit ! Și-a pierdut mințile și a luat-o razna. Am început să-i vorbesc ca unui copil, i-am spus că, firește, vom merge la Sparta, dar mai întîi trebuia să părăsim Elada, să plecăm în Egipt, să ne odihnim, dacă vrea. Pe urmă o să vedem.

Nici nu auzea ce-i spuneam. Așa am petrecut noaptea. Vorbea singur de parcă eu nici n-aş fi existat :

— Nu-mi rămîne nimic altceva de făcut ! Sparta are să fie instrumentul meu ! Pitonicos şi Tesalos vor vedea că trăiesc. Vor vedea ei că trăiesc ! Numai Sparta îmi poate ajuta să-i distrug şi, dacă pentru a-mi atinge scopul trebuie să distrug şi Atena, aşa am să fac. Pe urmă am s-o reconstruiesc, are să fie iar vestită şi atotputernică. E destul să intru biruitor între zidurile ei. Atunci am s-o silesc să ceară pace şi drept condiție am să cer întoarcerea mea ! Am să le arăt eu că trăiesc ! Am să te ucid cu mîinile mele, Pitonicos ! Numai Sparta mi-a mai rămas ! Nu mai am decît această soluție ! Cînd trăieşti în împrejurări monstruoase, foloseşti mijloace monstruoase !

Vorbea ca un nebun.

Repeta mereu : „Sparta are să fie instrumentul meu !"

Am îndrăznit să spun şi eu ceva :

— Crezi că Sparta are să fie instrumentul tău ? Dacă ai să mergi pînă acolo, ai să ajungi tu instrumentul ei ! Ai să fii doar mercenarul ei, binevenit atîta timp cît ai s-o slujești. Cînd nu va mai avea nevoie de tine, te va ucide !

Dar Alcibiade nu mă asculta. Era înnebunit ! Toată amărăciunea, toată furia pe care și le stăpînea de atîta vreme răbufneau din sufletul lui chinuit, ca un val înspumat. Chipul lui frumos era schimonosit de suferință și vocea lui gîfîia, nesigură, tragică, asemenea unui suspin. Suferea pînă-n adîncul sufletului. Crezînd că însemn ceva pentru el, am recurs la ultimul meu argument.

— Dacă pleci la Sparta, Alcibiade, ai să pleci singur ! Eu nu vin cu tine

M-a privit... şi mi-am dat seama că vorbele mele au ajuns pînă la urechile lui, dar n-au pătruns mai adînc.

În luna următoare ne aflam la Sparta, în casa lui Endios, acelaşi Endios care, cu ani în urmă, venise ca sol la Atena, în vremea primei noastre alianţe cu Argosul, cînd Alcibiade îl umilise în faţa adunării. Stăpînul meu scrisese eforilor cerîndu-le azil şi un curier călare îi adusese răspunsul : putea să vină imediat.

Am rămas trei ani la Sparta, trei ani încheiaţi. Au fost anii cei mai buni pentru Sparta, cei mai răi pentru Atena.

Am ajuns în primele zile ale iernii şi stăpînul meu a încercat îndată să ducă o viaţă mai spartană decît spartanii, care fuseseră mai întîi foarte dezamăgiţi, deoarece aşteptau cu nerăbdare să vadă un om fardat şi parfumat, îmbrăcat cu hlamide moi ca să nu-i irite pielea, pornind la război cu bucătarul după el, avînd pe corabie saltele de puf pentru ca somnul să-i fie dulce, luptînd cu un scut de aur şi fiind totuşi omul cel mai viteaz din Elada.

— Calomniatorii din Atena au născocit toate astea ! spuneau spartanii cînd îl vedeau pe stăpînul meu scăldîndu-se în fiecare zi în apele îngheţate ale fluviului Eurotas şi antrenîndu-se gol în miezul iernii. Mînca la mesele comune nemaipomenita zeamă neagră şi dormea pe jos. Ajunse să vorbească mai laconic decît laconienii. În ce ne priveşte însă pe Antiohos şi pe mine, am suferit mult la Sparta. Trahanaua nu-mi aluneca pe gît şi, de cele mai multe ori, mă mulţumeam cu pîine uscată. Dormeam şi noi pe jos şi dimineaţa mă sculam înţepenit de tot, de parcă m-ar fi snopit cineva în bătăi.

La Sparta am întîlnit-o pe Amicla, femeia care-l crescuse pe Alcibiade. Cînd a aflat de sosirea lui, a alergat să-l întîmpine. Bătrînă cum era la şaptezeci de ani, uscăţivă şi înaltă, l-a luat în braţe.

— Ştiam eu, comoara mea, ştiam eu că într-o zi ai să vii aici ! O patrie ca asta ţi se potriveşte ţie, pentru că eşti viteaz şi neînfricat ca ai noştri.

Cît timp am rămas la Sparta, nu-mi amintesc să-l fi văzut pe Alcibiade vesel ; era mereu învăluit în melancolia gravă a exilului, la care se adăuga şi plictiseala cea

mare pe care o răspîndea totul la Sparta. Viaţa zilnică era monotonă şi searbădă. Majoritatea serbărilor erau parăzi militare, dansurile erau greoaie şi ritmul lor monoton. Spartanii nu cîntau decît peani[1]. Din cînd în cînd avea loc cîte o întrecere poetică, la care cîţiva superpatrioţi recitau cu un ifos lipsit de gust versuri războinice aplaudate de toată lumea. Premiul îl lua cel care exagera mai mult. Cînd se făcea vreo jertfă, carnea se mînca şi, cum nu era nimeni obişnuit cu ea, a doua zi toată lumea era bolnavă. De teatru nici pomeneală. Cît despre discuţii în agora sau în case particulare, cum să discuţi cu nişte oameni care considerau că e criminal să rosteşti mai mult de cinci cuvinte deodată !

La început nu mă prea sinchiseam de toate astea. Mă cufundasem în nenorocire şi nu aveam ochi şi urechi pentru nimic din ce se întîmpla în jurul meu. Dar puţin cîte puţin plictiseala s-a strecurat în mine şi am încercat să descopăr de ce totul la Sparta avea un aer funebru, de ce totul răspîndea un sentiment de disperare omenească.

Iloţii ! Fiinţe mizerabile, care nu mergeau niciodată prin mijlocul drumului, ci se strecurau pe lîngă ziduri ca nişte cîini speriaţi, cu coada între picioare. Iloţii, care nu ridicau niciodată ochii ca să te privească în faţă, ci-ţi vorbeau totdeauna cu capul plecat. De cele mai multe ori purtau greutăţi mari, ca nişte animale de povară, erau murdari şi zburliţi. Rar te puteai uita în ochii lor şi atunci surprindeai priviri sălbatice strălucind în ochi înflăcăraţi, dezvăluind astfel un suflet nesupus şi inima ţi se umplea de speranţă. Iloţii îşi îngropau fraţii, pe care-i găseau adesea morţi, cu cîte un cuţit înfipt în piept : era fapta eroică a vreunui recrut spartan, dornic să capete dreptul de a pleca la luptă. Cînd eram treaz în zori, vedeam iloţii pornind spre ogoare în şiruri nesfîrşite, cu uneltele pe umăr. În amurg, se întorceau tăcuţi, posomorîţi, istoviţi, ca să se culce în staule şi în şuri. Singura lor mîngîiere era munca la cîmp, unde lucrau cîntînd cîntece de jale.

Iloţii sînt coşmarul Spartei ; din cauza lor, spartanii s-au osîndit pe ei înşişi la o viaţă lipsită de veselie. Într-o

[1] Pean — imn războinic sau religios, în cinstea zeului Apolo.

zi, văzînd nişte iloţi negri de noroi, cu părul vîlvoi, care se tîrau pe drum, am întrebat pe un spartan :

— Cum îngăduiţi aşa ceva ? La Atena nu se poate face nici o deosebire între un sclav şi un om liber !

— Atunci trebuie să fie mare zăpăceală ! mi-a răspuns el cu atîta simplitate că mi-a închis gura.

Ne aflam doar de cîteva luni la Sparta, cînd a sosit o solie din Siracuza, care cerea ajutor. Nicias începuse asediul şi, în ciuda strădaniilor lui Hermocrate, care organizase apărarea, oraşul se găsea într-o situaţie grea. Stăpînul meu se bucura acum de multe simpatii la Sparta şi, uneori, mulţi îi cereau părerea. La sosirea siracuzanilor, ceru permisiunea să ia parte la adunarea unde aveau să fie ascultaţi trimişii.

— De ce vrei să vii la adunare ? întrebară spartanii.

— Vreau să vin ca să daţi răspunsul cel mai nimerit.

Cu toată bătălia de la Mantineea, lacedemonienii respectau încă pacea cu Atena şi libaţiile de pace pe cincizeci de ani ale lui Nicias mai erau în vigoare. Cînd Sicilia îi ceru ajutor, şovăiala Spartei nu avea însă această explicaţie. Nu, în nici un caz. Atîta doar că nu ştiau care putea fi sfîrşitul războiului cu Siracuza. Nu voiau să provoace fără motiv Atena, care, peste cîteva luni, avea poate să ocupe întreaga Sicilie, devenind astfel atotputernică. Cu atît mai mult cu cît, în dorinţa de a-i înduioşa, dobitocii de siracuzani îşi mărturiseau adevărata situaţie, vorbeau despre asediul greu început de Nicias de pe uscat şi de pe mare, despre alimentele care se împuţinau, despre lupta ce se dăduse în afara zidurilor şi se terminase cu victoria atenienilor.

— Ajutaţi-ne, spartani ! Ajutaţi-ne cît mai e timp ! Ajutaţi-ne ! strigau siracuzanii.

Eforii erau nehotărîţi şi nu ştiau ce sfat să dea adunării. Ce să caute ei într-o campanie atît de îndepărtată ? Asta însemna să plece pe mare şi flota ateniană era un duşman cumplit. La Siracuza erau adunate o sută treizeci de corăbii... Şi ce aveau de cîştigat ?

— Să se descurce singuri ! glăsuiau mulţi. Să le spunem cîteva vorbe frumoase şi să-i lăsăm să plece, corintienii le-au promis oricum ajutor.

— Spartani ! Ajutaţi-ne cît mai e timp, spartani ! strigau siracuzanii.

— Dobitocii ! şopti stăpînul meu. Vorbesc despre interesele Siciliei, în loc să vorbească despre interesele Spartei !

Şi se ridică în adunarea Spartei ca să vorbească.

Parcă mai aud şi acum vocea lui care făcea să vibreze pe spartanii aceia inerţi...

— ...Am pornit spre Sicilia, lacedemonieni, fiindcă am vrut s-o cucerim toată. De acolo ne-am fi îndreptat spre oraşele elene din Italia şi ne-am fi bătut cu cartaginezii. Dacă i-am fi învins şi pe ei, am fi atacat Peloponesul cu ajutorul aliaţilor şi mercenarilor dobîndiţi în aceste campanii. Pădurile, care se găsesc din belşug în Sicilia, s-ar fi transformat într-o flotă foarte numeroasă. V-am fi înconjurat de peste tot cu toate forţele şi v-am fi învins. Am fi cucerit astfel dominaţia întregii Elade. Aceste planuri le auziţi din gura unui atenian, care le cunoaşte mai bine ca oricine altul ! Dacă vor putea, strategii din Sicilia le vor duce la îndeplinire. Şi acum ascultaţi ! Sicilia nu poate să reziste singură, fără ajutor. Siracuzanii sînt singuri, au şi fost învinşi într-o luptă în care şi-au aruncat întreaga armată, prin urmare se vor preda repede. Dacă Siracuza cade, cade întreaga Sicilie şi, mai tîrziu, Italia. Şi iată primejdia despre care vă vorbeam adineauri, gata să se năpustească asupra voastră. Să nu credeţi că numai soarta Siciliei e în primejdie. Dacă nu ascultaţi sfaturile mele, sînteţi şi voi ameninţaţi. Trimiteţi armată în Sicilia, trimiteţi un strateg să organizeze apărarea ! Prietenii voştri de acolo îşi vor recăpăta curajul, neutrii vor fi influenţaţi şi vor trece de partea voastră ! Iar dacă atenienii au de gînd să trimită şi alte întăriri, nu-i lăsaţi. Pătrundeţi în Atica şi fortificaţi Deceleea, asta-i va înspăimînta mai mult decît orice. Minele din Laurion se vor închide şi Atena va rămîne fără argint. De voi, lacedemonieni, atîrnă grabnica îndeplinire a acestor planuri...

La Siracuza, Nicias, fricos, nehotărît şi superstiţios, chema în jurul lui o mulţime de prezicători înainte de a lua vreo hotărîre, neglijînd asediul. Începuse construirea unui zid şi, lăsător cum era, nu-l termină, astfel încît, în

momentul cînd Sparta hotărî să trimită pe strategul Gilipos cu cîțiva hopliți, oamenii lui putură să intre prin surprindere în Siracuza. Pe măsură ce lunile treceau, veștile din Sicilia erau tot mai proaste. Strategul spartan organizase bine apărarea și, simțind că nu mai sînt singuri, siracuzanii începuseră să-și recapete încrederea în forțele lor și dădeau dese atacuri în afara cetății. În schimb, Nicias își istovea și-și descuraja hopliții în acțiuni fără rost, astfel încît armata noastră, frîntă de oboseală, slăbise mult asediul. Vara trecu, iarna sosi iar, și siracuzanii continuau să reziste.

Pe măsură ce timpul trecea, Alcibiade cîștiga încrederea Spartei care-și dădea acum seama că sfaturile lui fuseseră bune. Eforii îl trimiseseră pe regele Agis în Atica, unde fortifică Deceleea, ceea ce pricinui mare tulburare la Atena și avu drept urmare închiderea minelor de la Laurion.

La Sparta, lumea îl îndrăgea acum pe stăpînul meu și spartana Timaia, soția lui Agis, se îndrăgosti de el. Îl văzu la o serbare și începu să-i trimită colaci cu susan, pe care era limpede că-i făcea chiar ea. Din puținele bijuterii ce-i rămăseseră și pe care nu le mai purta, stăpînul meu, care avea acum aproape patruzeci de ani, îi dăruia reginei ba o broșă de aur, ba niște cercei. Cînd Agis plecă la Deceleea, Timaia nu se mai putu stăpîni și-i trimise vorbă stăpînului meu să vină la ea. Alcibiade se ducea deseori s-o vadă. Regina nu era urîtă. Era cam greoaie, ca toate spartanele, avea o față rotundă și ochi frumoși, dar fără prea multă expresie.

— Alcibiade, spuneam eu, nu te temi că spartanii vor observa ceva ? E doar soția regelui. Să nu se simtă jigniți.

— Ăștia își împrumută soțiile între ei, Silicos. De ce să se simtă jigniți ?

Peste cîteva luni, se văzu că Timaia era însărcinată. Gurile rele numărau mereu lunile.

— Silicos, spuse stăpînul meu, neamul meu va domni la Sparta !

— Întîi să vedem dacă e băiat !

Regina născu un băiat, care era leit Alcibiade. Maică-sa îi dădu numele de Leotihide, dar în fața prietenelor îl striga fără teamă Alcibiade.

În anul acela avu loc marea noastră catastrofă de la Siracuza şi, în bucuria ei, Sparta nu ţinu seamă de clevetirile în jurul noului născut.

Gilipos ridicase un mare număr de turnuri întărite la Siracuza, care-i sîcîiau pe atenieni. Nu se mai puteau gîndi să atace şi Nicias ceru întăriri de la Atena. Demosul îi trimise încă şaptezeci de nave, avînd în frunte pe Demostene, cel mai bun strateg al ei. La aflarea acestor veşti, o oarecare bănuială cu privire la stăpînul meu începu să mijească la Sparta, dar vara trecea şi din Sicilia nu sosea nici o ştire. Într-o bună zi, pe la amiază, se auzi deodată mare zarvă pe străzi. Oamenii ţipau, urlau şi se năpusteau înnebuniţi de bucurie spre hipodrom. Sparta era în sărbătoare. Am ieşit în stradă şi m-am ciocnit de Antiohos.

— Ce este ? Ce s-a întîmplat ? am întrebat eu neliniştit.

— Nenorocire, Silicos ! Armata şi flota noastră au fost distruse la Siracuza ! Nicias şi Demostene s-au predat lui Gilipos !

— Dar cum s-a întîmplat ? Cum s-a întîmplat ? Flota noastră ! Corăbiile noastre ! Cum s-a întîmplat nenorocirea asta ? Minciuni ! Nu-i adevărat ! Se vede că a fost o mică ciocnire şi că Nicias a dat înapoi, asta trebuie să fie tot !

— Îţi spun că n-a mai rămas nici un hoplit ! Nu mai avem nici o corabie ! Toţi au fost luaţi prizonieri, şi hopliţii, şi marinarii, şi soldaţii uşor înarmaţi, şi navele şi strategii. I-or fi măcelărit pe toţi !

— Dar cum a fost capturată flota noastră ? Erau peste două sute de corăbii !

Amănuntele catastrofei fură date în vileag şi nouă nu ne venea a crede că Nicias se putuse face vinovat de o lipsă de prevedere atît de criminală. Îndată după ce sosi cu întăririle, Demostene încercă să atace şi să cucerească o fortăreaţă care domina oraşul, dar pierdu un mare număr de hopliţi şi nu-şi putu atinge scopul. Atunci, văzînd în ce stare se afla armata noastră, îi spuse lui Nicias că singurul lucru ce le rămînea de făcut era să ridice asediul şi să se întoarcă la Atena. Strategul primi propunerea, dar în noaptea aceea ticălosul văzu o eclipsă de lună şi se

sperie. Ceru sfatul prezicătorilor, care-i spuseră să aştepte cinci zile şi să aducă jertfe Hecatei, aşteptînd semne mai bune. Deşi siracuzanii nu-şi dădură de la început seama că armata noastră se pregăteşte de plecare, pînă la urmă înţeleseră ce intenţii are, atacară flota în marele port şi ne zdrobiră. Era cu neputinţă ca două sute de nave să poată manevra într-un port, oricît de mare ar fi fost el.

Aflînd toate aceste amănunte, am rămas uluit şi fără glas, în timp ce Antiohos se jeluia :

— S-a dus Atena... S-au dus mările... comorile... Liga... serbările. Ce ne facem ? Sîntem osîndiţi să trăim aici, la Sparta !

Spartanii erau uimiţi. Niciodată nu-şi închipuiseră că vor avea un asemenea succes ! Cînd îl trimiseseră pe Gilipos cu cele cîteva nave, credeau cel mult că vor putea salva Siracuza, silindu-i pe atenieni să ridice asediul. Şi, dacă nu era Nicias, aşa s-ar fi desfăşurat campania, acum însă !... Cum ar fi putut ei să spere una ca asta ? Cum să-şi închipuie o asemenea faptă, cum să creadă că ar putea s-o realizeze ! Fusese distrusă cea mai mare flotă ateniană ! Mii de hopliţi, împreună cu cei doi strategi, erau prinşi de război. Atena se clătina !

— Acum Sparta poate să se liniştească !... Poate să se liniştească pentru multă vreme... spuneau bătrînii.

Catastrofa noastră de la Siracuza zdruncină Elada din temelii. Toţi elenii credeau că sosise sfîrşitul Atenei. Atotputernicia ei pe mare deveni deodată o amintire. Toţi aliaţii ei începură să se frămînte şi să trimită soli la Sparta, cerîndu-i sprijinul, ca să scuture jugul atenian...

Veneau soli din Chios, din Lesbos, din alte insule şi chiar din oraşe neutre, care se grăbeau să-şi dezvăluie bunele sentimente pentru Sparta.

Niciodată pînă atunci nu se pomenise în Elada o catastrofă atît de cumplită. Din toate navele acelea atît de frumoase, din toată expediţia aceea strălucită, din toţi vitejii care porniseră să cucerească lumea, nimeni şi nimic nu scăpase. Atena jelea şi jalea ei nu găsea drept ecou decît sarcasmele elenilor. Crezînd că sosise „ziua liber-

tății“ alergau la Sparta ca să i se închine. Supremația pe mare era pierdută... faima de asemenea... visurile falnice se năruiseră. De acum înainte, Atenei nu-i rămîneau decît sfîșierea și deznădejdea. Spartanii se aflau la Deceleea, la cîteva stadii de Porțile Aharneene, și terorizau întreaga Atică. Minele de la Laurion fuseseră închise și argintul lor neprețuit îngropat. Întreaga Ligă era cuprinsă de tulburare. Nimeni nu mai avea să plătească în viitor tribut. În loc să pregătească campanii îndrăznețe și glorioase, Atena era silită acum să trăiască întocmai ca într-o fortăreață asediată! Pe zidurile cetății și pe Zidurile lungi vegheau zi și noapte santinele. La Pireu șantierele navale erau pustii, iar la Zea, la intrarea în port, fuseseră puse lanțuri duble. Și în timp ce Atena se găsea în această stare de decădere, peloponesienii pregăteau flota pentru o ultimă lovitură. Spartanii cerură aliaților lor să le pună la dispoziție o sută de nave.

— Ajung atîtea? îl întrebară eforii pe Alcibiade.

— Ajung, dacă le puneți sub comanda mea.

Răspunsul nu fu pe placul spartanilor și Endios, care în anul acela era efor, îi spuse:

— Te cam grăbești, Alcibiade... Și apoi nu arăta că ai atît de puțină încredere în iscusința noastră pe mare!

Catastrofa din Sicilia a avut și altă consecință cumplită. Cînd a sosit la Susa vestea despre proporțiile înfrîngerii, Darius a început să se agite. Distrugerea Atenei însemna pentru el un prilej de a cuceri Ionia. Atena! Marele, secularul dușman, care de atîtea generații apăra Ionia, împiedicînd Susa s-o supună, în timp ce Sparta, săracă și lipsită de îndrăzneală, ar fi fost la cheremul ei! Acum, după dispariția protectorului, Darius înțelese că trebuia să profite imediat de ocazie. Porunci celor doi satrapi ai săi, Farnabazos din Frigia și Tisaferne, guvernatorul Lidiei și Cariei, să pretindă din nou, după aproape șaizeci de ani, dări orașelor elene ale Ioniei.

— Veșnic Susa! Susa e primejdia numărul unu!... De cîte ori nu mi-am amintit de vorbele lui Clinias... Iată! După atîția ani, Susa se arată iar la orizont, ținînd în mînă soarta elenilor.

Curînd, solii lui Farnabazos și ai lui Tisaferne sosiră la Sparta ca să încheie alianță împotriva Atenei. Sparta devenea centrul lumii elenice. Nepregătiți să facă față situației, unor chestiuni atît de complicate și unor interese — ale lor și ale altora — atît de încîlcite, eforii, nehotărîți ca totdeauna, cereau mereu părerea lui Alcibiade.

— Vin mulți soli, Alcibiade, îi spuse Endios, numai cei pe care-i vrem nu vin.

— Dar cine ați vrea voi să vină ? întrebă Alcibiade, prefăcîndu-se mirat.

— Atenienii... ca să ceară pace...

— Ascultă, Endios, să nu crezi, așa cum cred toți elenii, că Atena se va preda în cîteva luni !

— Dar ce poate să facă fără bani ? Laurion...

— Atena are bani. Are o mie de talanți, rezerva sacră de pe Acropole. Potrivit unui decret al unchiului meu Pericle, rezerva e neatinsă. Firește, o mie de talanți nu înseamnă mare lucru, dar va trebui să treacă mult timp, va fi nevoie de multe strădanii și de multe campanii pentru ca Atena să ceară pace.

— Vom avea răbdare, Alcibiade... Cît despre succesele militare, noi, spartanii.. mai ales acum, cînd ești și tu aici...

— Îți mulțumesc pentru aceste vorbe, Endios, dar acum trebuie să vă pregătiți pentru campania din Ionia. Folosiți-vă de cei doi satrapi ca să luați locul Atenei în Ionia. Chios e gata să se răscoale și așteaptă să-i trimiteți ajutor. Sparta trebuie să devină o putere maritimă, Endios, trebuie să aibă flota ei, să nu se bizuie numai pe flota peloponesiană. Trebuie să îndrăznească expediții mai îndepărtate...

— Nu vom izbuti niciodată să avem o flotă a noastră. Cît despre expediții îndepărtate, nu vei convinge pe nici unul din noi să le facă.

— Și de ce nu ?

Endios nu răspunse imediat. Plecă ochii, făcu cîțiva pași și șopti :

— ...iloții...

Chipul i se posomorî, apoi continuă furios :

— Asta-i marea noastră slăbiciune! Un laţ petrecut în jurul gîtului nostru. Niciodată, cînd armata noastră a trecut de graniţele Peloponesului, n-a mers mai departe de Beoţia! Numai pe Brasidas l-am trimis în Tracia, dar atunci i-am dat numai perieci şi aliaţi. Armata noastră nu se poate depărta niciodată de Laconia mai mult de cîteva zile de mers! Avem o tradiţie militară şi nu vom putea întemeia nicidată o flotă mare, care să ne aparţină. Pe uscat învingem totdeauna. De altfel, dacă am fi încercat să facem o astfel de cotitură, Agis, care e un om mărginit, ne-ar fi învinuit în faţa poporului. Nu e momentul să izbucnească o ceartă între efori şi rege.

— Adevărat! Agis are mare influenţă, spuse Alcibiade cu oarecare nemulţumire.

— Datorită ţie, Alcibiade! Tu ne-ai convins să-l trimitem la Deceleea. Acum e foarte iubit, mai ales de tineri.

Agis fortificase Deceleea de unde făcea dese incursiuni, aproape pînă sub zidurile Atenei. Venea adesea la Sparta pentru scurt timp şi, de fiecare dată, tineretul îl întîmpina cu entuziasm, ca pe un triumfător. Prima oară lipsi mult timp şi, la întoarcere, îl găsi pe Leotihide, noul născut. Agis se apucă şi el să facă socoteala lunilor.

— Copilul ăsta nu-i al meu! îi spuse el Timaiei.

— Cum îndrăzneşti? exclamă ea.

— Ultima dată m-am culcat cu tine, anul trecut, în timpul cutremurului, cînd am alergat în iatacul tău!

— E nevoie de un cutremur ca să-ţi aminteşti de mine, Agis?

Regele ceru eforilor să-l exileze pe Alcibiade. Ei îi răspunseră că se vor gîndi şi că vor lua o hotărîre, dar lucrul acesta nu se întîmplă. Sparta avea mult de cîştigat de pe urma sfaturilor unui Alcmeonid şi, în definitiv, Agis n-avea decît să bage de seamă dacă Timaia nu-i era credincioasă... să-i arate mai mult interes, să nu aştepte un cutremur... De altfel, eforilor le convenea ca lumea să-l ia peste picior pe Agis.

Stăpînul meu ştia toate acestea, fiindcă oamenii veneau şi-i spuneau că regele jurase să se răzbune, dar nu le dădea importanţă.

— E o tradiție a regilor Spartei, îmi spuse el. De pe vremea lui Menelau...

— Nu lua lucrurile atît de ușor, stăpîne ! Agis e răzbunător ! Și, apoi, spune-mi : am intrat în Sparta, dar cum o să ieșim din ea ?

— Ai început și tu să te gîndești la asta, Silicos ?

— De mult, Alcibiade, de mult !

— Știi cum o să ieșim de aici ? În fruntea unei campanii militare !

Solii lui Farnabazos și Tisaferne se străduiau prin toate mijloacele să-i convingă pe efori că trebuie să înceapă numaidecît campania în Ionia. Era limpede că cei doi erau rivali : fiecare solie voia să încheie ea alianța cu Sparta. Tisaferne, care-i cunoștea de mult pe spartani, le trimisese prin solii lui daruri multe și bogate, în timp ce Farnabazos, care era lipsit de experiență, nu le dăruise mare lucru. Amîndoi erau grăbiți să înfățișeze Susei un succes important, o alianță cu un oraș elen, care avea să-i ajute să cucerească alte orașe elene. Eforii cîntăreau propunerile, făgăduielile și primejdiile, reflectau la micile interese ale Spartei, la greutățile campaniei și la încurcăturile care se puteau ivi cînd vor face împărțeala cu Susa.

Timpul trecea, Chiosul cerea cu stăruință ajutor ca să se răscoale, dar eforii tot nu se hotărau.

În sfîrșit, Alcibiade reuși să-l convingă pe Endios că Sparta trebuie să înceapă numaidecît campania în Chios și să încheie alianță cu Tisaferne.

— Chios singură are șaizeci de nave, prin urmare, nu-i nevoie să trimiteți și voi multe, spuse stăpînul meu. De altfel, Tisaferne vă poate ajuta cu flota feniciană, pe cînd Farnabazos nu are nici o flotă. Chios se află în centrul lumii elene a Ioniei, e o bază de prim ordin. Nu vă trebuie mai mult de zece nave pentru campania asta, Endios ! Dar acționați repede !

— Și cine să fie strateg ? întrebară eforii.

— Poate să meargă Alcibiade, răspunse numaidecît Endios. Omul care va pleca nu trebuie să fie numai strateg, ci și un bun politician. Să ne folosim noi de mezi, să nu-i lăsăm să se folosească ei de noi.

Astfel, pentru prima și unica oară în istoria Spartei, o armată spartană porni sub comanda unui atenian. Ca să păstreze aparențele, eforii îl numiră co-strateg pe Halcideas, dar refuzară să dea mai mult de cinci nave. În ultima clipă, sosiră la Sparta informații care uluiră pe toată lumea și fură cît p-aci să răstoarne toate planurile. În ciuda nenorocirilor, a pierderilor uriașe din Sicilia, în ciuda fortificării Deceleei și a închiderii minelor din Laurion, atenienii puseseră pe picioare o nouă flotă ! O escadră ateniană se ciocnise cu flota corintiană în golful Saronic și o împrăștiase, silind-o să se refugieze într-un port. Cu cele douăzeci de nave ale lor, atenienii învinseseră cele patruzeci ale Corintului ! Puțin a lipsit ca lacedemonienii să fie cuprinși de desperare și să-și piardă capul văzînd vitalitatea și îndărătnicia dușmanului lor.

— Cum ai să ajungi la Chios numai cu cinci nave, Alcibiade ? Atenienii te vor urmări și te vor prinde !

Dar stăpînul meu reuși să facă în așa fel ca să plecăm îndată. Se apropia iarna și atenienii nu mai patrulau prea des. Am plecat de la Gition și, după ce am pierdut din ochi munții Laconiei, stăpînul meu a spus cu oarecare ușurare :

— O să fim mai în siguranță departe de Agis.

— Și o să mîncăm mai bine, spuse Antiohos.

După cîteva zile am ajuns la Chios, care aștepta sosirea noastră ca să se răscoale. Dar cînd văzură că avem numai cinci nave, chioții nu se arătară prea binevoitori. Alcibiade îi convinse că cele cinci nave nu erau decît avangarda flotei care avea să vie.

— De ce vă temeți ? Voi aveți șaizeci de nave de război, are să se răscoale și Rodosul, care are alte douăzeci de nave !

— Da... răspundeau chioții, dar Atena rămîne Atena !

— Și Alcibiade rămîne tot Alcibiade ! repeta cu încăpățînare stăpînul meu.

Chiosul se răsculă și-i izgoni pe cei cîțiva atenieni care se aflau în oraș.

Așa începu acest nou război, războiul complicat și inegal al Ioniei, un război care se făcea cu banii perșilor și

cu sîngele grecesc şi care, graţie geniului stăpînului meu, era cît pe-aci să se termine cu deplina victoria a Atenei. Da, cu victoria Atenei! În războiul acesta, personajul principal a fost Alcibiade.

I

În cîteva luni s-au răsculat un mare număr de oraşe ale Ioniei. Eritra, Clazomene, Miletul şi Efesul se rupseseră din Liga ateniană. Halcideas, generalul spartan al stăpînului meu, voia să se întîlnească imediat cu Tisaferne, în timp ce Alcibiade voia să înceapă tratativele numai după răscoala oraşelor ionice.

— Nu trebuie să ne întîlnim cu satrapul ca nişte cerşetori, ci ca nişte eleni, spunea el.

Dar generalul spartan se temea ca nu cumva o asemenea atitudine să-i displacă lui Tisaferne. Ca străin, Alcibiade nu îndrăznea să insiste în consiliile de război ca să-şi impună părerea şi era adesea nevoit să cedeze. Totdeauna îi spunea lui Halcideas că satrapul are mai multă nevoie de ei decît au ei de el. Dar, fie de teamă să nu-i piardă sprijinul, fie din lăcomie pentru bani şi daruri, Halcideas şi statul lui major făcură un lucru la care numai un satrap s-ar fi putut gîndi. Ca să-şi asigure ajutorul lui Tisaferne — deşi el însuşi îl oferise — îl invitară la Milet, unde fu semnat următorul tratat, pe care însă, mai tîrziu, eforii, ceva mai buni politicieni decît generalul lor, refuzară să-l ratifice.

„Alianţă între Sparta şi satrapul Tisaferne: Cîte oraşe şi ţări stăpîneşte Marele rege şi cîte *stăpîneau* strămoşii lui vor rămîne în deplina lui stăpînire. Lacedemonienii îl vor ajuta pe Darius să recapete oraşele şi ţările pe care le-a pierdut. Regele şi lacedemonienii îşi vor uni eforturile ca să-i împiedice pe atenieni să încaseze tribut

sau să ia alte contribuţii de la oraşele care au făcut sau mai fac parte din Liga lor. Regele şi lacedemonienii vor lupta în comun împotriva Atenei şi nu vor încheia pace separată."

Alcibiade nu putu împiedica semnarea tratatului, fiindcă Halcideas se grăbea să arate eforilor că reuşise să încheie cu Susa o alianţă care asigura victoria Spartei.

— E o mare mîrşăvie ! i-am spus eu într-o zi stăpînului meu. Prin această alianţă Halcideas recunoaşte dominaţia persană nu numai asupra întregii Ionii, ci şi asupra Eladei, dat fiind că Xerxe a ajuns pînă la Aigaleos ! În felul acesta, Sparta îşi ia obligaţia să-l ajute pe Darius...

— Prostii, Silicos ! Nu de asta e vorba ! Perşii nu vor mai face niciodată campanii în Elada. Tratatul e o mare greşeală politică ! Cum să răsculăm oraşele din Ionia, adică Smirna, Halicarnasul, Colofonul, Foceea, care nu s-au răsculat încă ? Spunîndu-le că o să le predăm numaidecît satrapului ? Sparta avea o ocazie nesperată de a lua locul Atenei şi de a deveni ocrotitoarea elenilor ! Cu puţină îndemînare... Și iată că acest neghiob de Halcideas a stricat totul, de teamă că Tisaferne n-are să-i dea bani ca să-şi plătească echipajele... Din fericire !

— Ce înseamnă „din fericire" !

— Înseamnă că ne vom întoarce la Atena, Silicos !

— Nu-ţi bate joc de mine, stăpîne !

— Ne vom întoarce, Silicos ! Numai că drumul spre Atena trece prin Magnesia, prin palatul lui Tisaferne...

— Nu înţeleg, stăpîne...

— În Ionia s-a alcătuit un front comun între perşi şi spartani, Silicos, şi asta înseamnă moarte pentru Atena. Numai eu, care am ajutat la înfiinţarea lui, voi putea scinda acest front. Și am să reuşesc, fiindcă vreau să-mi deschid drum de întoarcere şi vreau să pregătesc hegemonia Atenei.

Nu înţelegeam...

Alianţa dintre Tisaferne şi Halcideas fusese semnată la Milet. Satrapul a rămas destul de mult în oraş şi stăpînul meu a avut ocazia să-l vadă şi să-i vorbească.

— Satrapule, i-a spus el, găseşti că tratatul pe care l-ai semnat e o faptă politică înţeleaptă ? Firește, Susa

va fi mulțumită, dar cît se va complica situația ta aici ! Ce o să spunem elenilor cînd o să le cerem să se răscoale ? Ce o să le spunem ? Mi se pare că te-ai cam grăbit. Potrivit tratatului, de azi înainte Miletul îți aparține, dar celelalte orașe elene vor afla și ori de cîte ori vor vedea ivindu-se armata spartană își vor închide porțile. Ca să supui pe eleni ți-ar fi trebuit, firește, un sfetnic elen, cu condiția să nu fie spartan ! În afară de război, spartanii nu știu decît să ceară bani. Tu, firește, ești dispus să le dai, și încă mulți.

— Le dau. Fiecare marinar primește o drahmă pe zi, spuse Tisaferne.

— De două ori mai mult decît primesc atenienii !

— Îi plătesc bine, Alcibiade, fiindcă vreau să fie mercenarii mei.

— Crezi, satrapule ? Are să vină, poate, o zi cînd — spun și eu ce gîndesc — ai să te căiești că dai atîta sprijin Spartei. Poate că Atena va fi învinsă repede. Mult mai repede decît dorești tu.

Un zîmbet nedefinit se ivi pe buzele satrapului.

— Îmi placi, ateniene ! spuse el pe neașteptate. Dacă Darius ar avea la Susa sfetnici ca tine în locul unor moșnegi secătuiți !... Poți să vii cînd vrei în paradisul meu din Magnesia. Vei fi totdeauna bine venit !

În tot timpul șederii satrapului în Milet, Alcibiade se întîlnea des cu el, ceea ce-i nemulțumea pe spartani și pe Halcideas, care era bănuitor și urmărea toate mișcările stăpînului meu.

În cîteva luni se adunaseră în Ionia cele două flote rivale. Atena trimisese la Samos o sută douăzeci de nave — ultimele pe care le mai avea — în timp ce la Milet soseau mereu noi escadre peloponesiene. Se strînseră vreo sută douăsprezece nave comandate de amiralul Astiohos. La Sparta eforii se schimbaseră. Endios nu mai era la conducere și, încetul cu încetul, Agis reuși să-i asmută pe noii efori împotriva lui Alcibiade. Cînd se află că exilatul atenian avea consfătuiri secrete cu Tisaferne la Milet, nu mai așteptară mult și-i trimiseră lui Astiohos o ștafetă, poruncindu-i să-l prindă pe stăpînul meu și să-l ucidă. Din fericire Timaia trimisese în același timp un sclav de încredere care să-i dea de știre lui Alcibiade. În-

dată după ce nava de război care adusese ştafeta se opri la ţărm, un marinar sări pe uscat și alergă la Alcibiade ca să-i dea meșajul care glăsuia astfel : „Bagă de seamă, Menelau a învins !“ În aceeași noapte am părăsit pe ascuns Miletul și am plecat spre Magnesia.

Paradisul lui Tisaferne, satrapul Lidiei, Cariei și al Maioniei Arse, se afla la cîteva stadii depărtare de Magnesia. Era un complex uriaş de edificii şi grădini, de încăperi nenumărate, de săli imense, de peristiluri, de curţi pardosite cu marmură aleasă, un adevărat labirint, unde te buimăceau bogăţia, mobilele preţioase, ţesăturile brodate cu aur, covoarele pufoase. Grădini minunate erau străbătute de ape curgătoare, arbori mari și umbroși, flori rare de toate culorile, în lacuri artificiale înotau lebede de un alb imaculat, flamingo trandafirii și serioși stăteau într-un picior. Păuni împodobiţi circulau liberi în această imensitate verde.

Antiohos se trîntea pe iarbă, își punea mîinile sub cap și spunea :

— Nu, zău, Silicos ! Ia gîndește-te, gîndeşte-te numai ! Cum e posibil ca niște oameni să trăiască aşa cum trăiesc spartanii ? Parc-ar fi sclavi ! Orice ar hotărî stăpînul meu de acum înainte, eu nu mă mai mișc de aici ! Nu mă mai mișc ! Și ce mîncare avem, Silicos ! Bucătarul ăsta e un mare artist !

Într-adevăr, ospeţele satrapului erau vestite în toată Asia Mică. Se mîncau lucrurile cele mai rare, bucatele cele mai bune şi se beau cele mai alese vinuri. Într-o zi s-au servit niște frigărui care semănau cu niște picioruşe de prepeliță, atîta doar că păreau mai albe. Parcă-mi aminteau de ceva... Am luat una, am pus-o în gură, am închis ochii şi, fără să vreau, am văzut, am simţit în jurul meu pe mama, pe Amirteus, m-am văzut pe mine copil... Erau broscuţe fripte, după care mă dădeam în vînt cînd eram mic ! În jurul meu o lume întreagă deveni reală o clipă, reînvie și-mi aminti nenumărate amănunte despre care am scris la început și care altfel s-ar fi pierdut.

Ne aflam de aproape șase luni în paradisul lui Tisaferne, dar Antiohos nu se mai sătura să repete mereu aceleași și aceleași lucruri.

Am început să cred că vorbea serios și că, dacă stăpînul meu ar fi plecat, el ar fi rămas.

— Nu spune prostii ! am exclamat eu. Dacă pleacă Alcibiade, plecăm şi noi !

— Nu pleacă ! Nu mai pleacă ! N-are să mai plece niciodată ! Aici o să murim ! şi o expresie de fericire îi lumina faţa. Și ce mîncare ne dau, Silicos ! Dacă plecăm, să-l luăm măcar pe bucătarul-şef cu noi. Dar ce spun ! Să plecăm ca să mergem unde ! Spartanii vor să-l ucidă şi Atena l-a condamnat la moarte. Satrapul îl iubeşte şi are grijă de el. Prin urmare !...

— Poate că ai dreptate... am spus eu.

— Şi te mai plîngi !... Ai de toate... Fata paznicului cel mare...

— Ssst ! Taci, să nu ne audă !

— Ei şi ce ? Fata te place, îi placi şi tu, noapte de noapte e cu tine....

— Taci, Antiohos ! Tu nu-i cunoști pe perşi. N-ai citit istoria lor. Nu ştii cît de sălbatici sînt, cu luxul lor cu tot.

— Și ce-au să-ţi facă ?

— Ştii ce i-au făcut unui medic grec ? Fusese chemat de Xerxe, bunicul actualului rege, ca s-o îngrijească pe soră-sa. Cînd Xerxe a descoperit că medicul făcea dragoste cu bolnava, l-a îngropat de viu !

— Dar fiica paznicului-șef nu-i bolnavă şi tu nu spui că eşti medic...

— În numele zeilor, taci, Antiohos !

Stăpînul meu se apropie în clipa aceea.

— Nu vă certaţi ! Ce aveţi de împărţit ? Toate bogăţiile Persiei sînt ale noastre ! Dacă vreau, le împart între voi !

Era vesel și vioi și ochii lui străluceau de bucurie.

— Du-te, Antiohos ! Și tu, Silicos, să-mi pregăteşti baia. Azi e mare ospăţ. În sfîrșit, au venit trimişii lui Darius ! Satrapul l-a convins pe rege să trimită oameni ca să mă asculte !

Tisaferne era un bărbat frumos de cincizeci de ani, înalt, robust, cu o barbă ascuţită şi foarte îngrijită. Avea gesturi cam bruşte, obiceiul de a porunci şi o voce adîncă,

plăcută, care te silea să fii atent la cea mai neînsemnată din șoaptele sale. Vorbea foarte bine limba elenă, cu un ușor accent străin, care dădea spuselor lui un farmec în plus. Alcibiade sosi primul la ospăț. Satrapul se ridică ușor de pe patul lui și-l salută rugîndu-l să ia și el loc.

— Atenianule, știi cîtă stimă și dragoste îți port. Știi cu cîtă bucurie te-am primit ca oaspete, pe viață dacă vrei, aici în paradisul meu. Dar ceea ce ceri nu depinde numai de mine. Darius trebuie să-și dea consimțămîntul, și la Susa e înconjurat de mulți curteni care mă dușmănesc și care caută prilej să mă calomnieze ca să-mi ia satrapia. Dacă vor reuși, sîntem distruși și eu și tu. Reprezentanții lui Darius îți vor pune multe întrebări, fii atent la ce vei răspunde.

În clipa aceea intrară cei trei curteni, niște bătrîni, cu fețele pline de zbîrcituri și cu straie de aur. Satrapul și stăpînul meu se ridicară de la locurile lor. După ce se salutară și rostiră cele de cuviință, vorbiră despre lunga lor călătorie, despre triburile nespuse din Munții Taurus, despre greutatea de a construi un nou pod peste Eufrat, apoi vorbiră despre timp, despre clima Magnesiei și, ca niște oameni politicoși, se interesară de sănătatea străinului.

Se făcuse tîrziu și vinul îmbujora ușor fețele palide ale bătrînilor. Unul dintre ei îl întrebă pe Alcibiade :

— Ia spune, atenianule ! Cum ai aflat că eforii Spartei trimiseseră poruncă amiralului Astiohos să te ucidă ? Dacă rămîneai încă o zi în Milet, ți-ar fi fost fatală...

— I-am povestit totul lui Tisaferne. Dar, dacă vreți...

— Dacă vrei tu !

— Indiferent de relațiile în care se află cineva cu spartanii perfizi trebuie să fie totdeauna cu băgare de seamă și să-și ia măsuri de prevedere. Vă spun doar atît : unul din spartanii pe care i-am cunoscut la Sparta, un anume Lisandros, om tînăr încă, dar ambițios și capabil, a declarat odată la un consiliu : „Trebuie să-i înșelăm pe copii cu arșice și pe dușmani cu jurăminte". Vedeți, aici, în paradisul satrapului, nu mă tem de nimic, în timp ce la Sparta, în cei trei ani întregi cît am rămas acolo, Silicos, pe care-l vedeți aici, dormea în fiecare noapte pe pragul camerei mele.

— Asta nu te împiedica s-o vizitezi pe Timaia... îl întrerupse satrapul.

— Numai asta m-a salvat ! Cînd am plecat din Sparta şi Agis i-a convins pe efori să-i dea ordin lui Astiohos să mă ucidă, Timaia a trimis pe ascuns un marinar ca să mă înştiinţeze.

— Poate că o soartă bună a vrut să fii de două ori osîndit la moarte, Alcibiade. Numai aşa ai ajuns prietenul nostru, numai aşa te avem aici în calitate de sfetnic, zise satrapul. Dar, ia spune, după tine ar trebui să părăsim Sparta şi să ajutăm Atena ?

— Nu ! Nu ! protestă stăpînul meu cu vioiciune, simţind că satrapul vorbea intenţionat astfel. Planul meu e foarte simplu şi am să vi-l spun în două cuvinte : ţineţi trează flacăra războiului !

Unul dintre curteni spuse :

— Aşa şi facem, ajutînd Sparta !

— Nu, în felul acesta nu întreţineţi războiul, întreţineţi Sparta ! Dacă ajutaţi numai Peloponesul, o ajutaţi să învingă. Asta vreţi ? Asta trebuie să doriţi ? Oare ţelul vostru n-ar trebui să fie cucerirea Ioniei şi distrugerea spartanilor şi a atenienilor ? Aţi făgăduit Spartei o mulţime de bani şi flota feniciană. Dacă vă respectaţi făgăduielile, războiul se va termina repede, fără ca forţele şi prestigiul Spartei să fie secătuite. Atîta timp cît au nevoie de voi, eforii sînt oarecum împăciuitori. Spun „oarecum“, deoarece au şi refuzat să ratifice tratatul de la Milet. Dacă însă lacedemonienii vor învinge Atena, veţi vedea ce înseamnă viclenia, ce înseamnă îndărătnicia, ce înseamnă Sparta ! Nu-i părăsiţi pe spartani, nu ! Daţi-le tot ajutorul de care au nevoie ca să continue războiul, dar fără să poată învinge. Cît despre atenieni, le-a sosit şi lor ceasul. Dacă nu vă hotărîţi să-i ajutaţi, vor fi învinşi repede. Nu vor putea duce mai departe războiul.

— Cum să-i ajutăm, dacă nu ne cer nimic ?

— Îi ajutaţi dacă nu trimiteţi flota feniciană în apele Ioniei, Tisaferne, tu trebuie să învingi în războiul dintre Sparta şi Atena. Numai tu ! Nu aduce flota feniciană care e pregătită şi aşteaptă la Aspendos. Micşorează lefurile marinarilor peloponesieni. Nu le mai da o drahmă pe zi. Atena nu plătea atît nici în anii în care se afla în culmea

gloriei. Dă-le trei oboli. Și dacă spartanii vin să se plîngă, lasă-mă pe mine să-i primesc !

— Dar dacă pleacă din Ionia ? întrebă cu oarecare neliniște unul dintre curteni.

— Să plece din Ionia ! Păi asta ar însemna să piardă războiul ! Sparta nu visează acum decît un singur lucru : să învingă Atena !

Curtenii erau foarte obosiți și declarară că doresc o nouă consfătuire. Urară noapte bună şi plecară.

Peste două-trei zile, Tisaferne îl pofti din nou la un ospăț pe stăpînul meu, ca să-şi discute iar planurile cu curtenii.

— Atenianule, spuse unul dintre trimiși, cred că sfaturile tale sînt bune. Deocamdată, flota feniciană nu trebuie să vină. Dacă Atena ne va cere s-o ajutăm cu bani, vom vedea ce-i de făcut. Cu o condiție, însă : atîta timp cît forma ei de guvernămînt e democrația, nu putem s-o ajutăm. Dacă-și schimbă regimul...

— Ar fi o condiție prea grea, observă Alcibiade. Dar în situația de față s-ar putea ca Atena să accepte. Liga ei e într-o stare jalnică, în fiecare lună izbucnesc noi răscoale. Orașele din Helespont sînt gata să se ridice şi Farnabazos va sprijini Sparta.

— Cum are să facă față Atena acestei situații, Alcibiade ? întrebă unul dintre curteni. Important e să nu se prăbușească imediat !

— A putut echipa o sută de nave, cele care se află acum la Samos. Nu-i puțin lucru. Atenienii au desființat toate serbările publice, au pus dări grele pe averile bogaților, dar singura lor grijă rămîn banii ! Cei mai mulți dintre aliați fac mofturi şi Atena nu mai are putere să-i constrîngă.

— Are încă destulă putere ! observă Tisaferne. Nu vedeți cîte succese are în Chios ! Aproape toată insula e în mîinile lor și chioților le pare rău că s-au răsculat.

— Dar cîte sacrificii cer aceste succese, Tisaferne ! spuse stăpînul meu. Flota Atenei luptă pentru prima oară iarna şi marea răpeşte mereu din corăbiile ei prețioase şi de neînlocuit.

Vocea stăpînului meu se încălzise, dar el se stăpîni numaidecît, și continuă cu indiferență :

— Știu, desigur, că Susa consideră Atena drept cel mai mare dușman dintre toți elenii. Trebuie însă să ne adaptăm sentimentelor după împrejurări. Dacă nu vreți, nu dați încă Atenei ajutor bănesc, dar micșorați lefurile spartanilor. Dacă Astiohos se împotrivește, mituiți-l, mituiți și cîțiva ofițeri. Îndată ce se depărtează de granițele patriei lor, spartanii au un singur gînd : să pună mîna pe bani. De altfel, de ce să plătiți voi leafa întreagă ? De ce ar pretinde chioții, cei mai bogați dintre eleni, ca un astfel de război să se poarte pentru ochii lor frumoși, fără ca ei să cheltuiască un ban ? Să plătească ei. Spune-le, Tisaferne, că, pentru moment, ai unele greutăți, și că ești nevoit cîteva zile, poate chiar și o lună, să micșorezi lefurile, pînă-ți vin bani din Susa...

— Atenianul ăsta e un om prețios... șopti unul dintre trimiși.

Se ridicară toți trei, somnoroși dar demni, spuseră noapte bună și se retraseră.

Peste cîteva zile, Tisaferne trimise un curier special la amiralul spartan, înștiințîndu-l că-i pare foarte rău pentru lefuri, dar că e silit, deocamdată... etc. etc. Cît despre flota feniciană, nu e încă pregătită... Cîteva escadre erau concentrate la Aspendos, dar mai lipseau multe nave.

Atunci Alcibiade îmi încredință singura misiune din viața mea. Trebuia să plec în tabăra ateniană din Samos, să mă întîlnesc cu cei doi strategi, Frinihos și Trasibulos și să le înmînez o scrisoare din partea stăpînului meu.

— Dă-le orice informații îți vor cere despre mine, spuse Alcibiade.

— Am să fiu în primejdie, stăpîne ! am spus eu cu jumătate glas.

— Cine te cunoaște ! Ești un bătrîn care călătorește ! Spui că ai rude în Samos. De la Micale pînă în insulă e un pas. Ia o barcă pescărească...

— Nu m-ai înțeles, stăpîne. Primejdia începe din clipa cînd ajung în Samos... Să vie și Antiohos cu mine.

— Bine ! Bună idee !

Dacă Antiohos ar fi bănuit că din cauza mea părăsea paradisul satrapului ca să se trezească într-o tabără militară, n-aș mai fi ajuns viu la Samos.

Cînd am sosit în tabăra din Samos, am fost tratat ca un prizonier. N-am apucat bine să spun că vin din Ionia şi că am o scrisoare pentru strategi, că, în ciuda protestelor mele, m-au şi aruncat la închisoare. Mă temeam să mărturisesc ofiţerilor inferiori că eram trimisul lui Alcibiade şi nu ştiam ce să fac. Îmi căzneam mintea să găsesc o soluţie, pînă m-am hotărît să spun că eram trimisul lui Tisaferne. Ce-o fi să fie... Am început să strig, să bat cu putere în uşa închisorii mele şi să invoc zeii. Un paznic, care-şi ieşise din fire, se apropie furios.

— Ţine-ţi gura ! îmi strigă el.

— Ce înseamnă : „ţine-ţi gura ?“ blestemat fii de trei ori ! am spus eu cu obrăznicie. Aruncaţi în închisoare un trimis al lui Tisaferne ? Aşa vreţi voi să-l îmbunaţi pe satrap ?

— Ia-o mai domol : nu cumva eşti un trimis al Olimpului ? îmi spuse paznicul în bătaie de joc.

Dar cînd am scos cilindrul din sîn şi i-am arătat sigiliul — de unde să fi ştiut al cui era ? — a luat-o la fugă şi s-a făcut nevăzut, uitînd să încuie uşa !

În curînd s-a întors cu un ofiţer. Am fost dus numaidecît, aproape pe sus, la strategi. Această grabă m-a liniştit, dar m-a şi întristat.

„Unde sînt anii, îmi spuneam eu, cînd Susa era marele duşman, rivalul dispreţuit ? Acum abia au auzit numele lui Tisaferne că s-au şi repezit de parc-ar fi fost vorba de un mire greu de găsit...“

După cum mi-am dat repede seama, în tabără domnea o mare nelinişte. Şi cum ar fi fost altfel în Samosul acela nefortificat ! În ultima vreme soseau ştiri desperate... Casos se răsculase, la Efes sosiseră noi escadre peloponesiene şi nave de război din Siracuza, în timp ce flota feniciană de la Aspendos, alcătuită din o sută şaizeci de corăbii, era gata să facă joncţiunea cu Astiohos !

Cînd m-am trezit în faţa lui Peisandros, sosit de curînd la Samos ca să preia conducerea operaţiunilor, mi-am pierdut curajul şi m-am gîndit că dacă aş repeta minciuna de adineauri, ar fi numaidecît dată în vileag şi nimeni n-ar mai da crezare spuselor mele. Poate că nu s-ar mai da crezare nici scrisorii. Prin urmare am spus îndată :

— Nu sînt trimisul lui Tisaferne, strategule, ci al lui Alcibiade, care e oaspetele lui la Magnesia. Prin această scrisoare te anunţă că flota feniciană nu va pleca din Aspendos.

Din fericire vocea mea nu tremura şi tonul cu care vorbeam era convingător. Am întins mîna ca să dau cilindrul. Peisandros aproape că mi l-a smuls, l-a desfăcut şi l-a citit. Cînd a terminat, şi-a chemat aghiotantul.

— Să se adune consiliul strategilor ! Imediat ! Tu întoarce-te la mine, rămîi aici ! Veştile pe care mi le aduci sînt prea grave ca să te las liber în tabără...

În consiliu, Peisandros dădu citire scrisorii stăpînului meu, care spunea următoarele :

„Strategi ! Vă scriu din Magnesia, paradisul lui Tisaferne. După cum ştiţi, satrapul are bunătatea să-mi acorde ospitalitate şi să se sfătuiască cu mine. E gata să ajute Atena, dacă va fi guvernată de aristocraţi. Nu ştiu sub ce formă se va manifesta acest ajutor. În orice caz pot să vă asigur că, deocamdată cel puţin, atîta timp cît voi rămîne lîngă el, satrapul a hotărît să mobilizeze flota la Aspendos. Dea zeii să vă pot comunica şi verbal ceea ce vă scriu. Alcibiade al lui Clinias."

Există oare o taină care să rămînă taină ? Există oare un Midas care să-şi ascundă urechile de măgar ? Puţin după aceea, Frinihos, unul dintre strategi, cutreiera tabăra şi striga că flota feniciană nu va veni şi că Tisaferne va trimite mii de talanţi atenienilor... Tot Samosul vuia : „Alcibiade ! O scrisoare din Magnesia către strategi ! A ajuns prietenul de seamă al lui Tisaferne ! Flota feniciană va rămîne la Aspendos ! Spartanii pot să aştepte mult şi bine ! Vom încheia alianţă cu Susa ! Fără nici o condiţie ! Lefurile se vor plăti regulat ! Bine le-a mai brodit exilatul !"

Strategii se adunară într-o nouă consfătuire. Citeau şi reciteau puţinele rînduri ale stăpînului meu şi Peisandros repeta mereu : „Dacă va fi guvernată de aristocraţi..." Dar aici e nevoie de o paranteză.

Pe lîngă celelalte urmări cumplite pe care le avusese catastrofa noastră în Sicilia, ea însemnase şi o serioasă zdruncinare a democraţilor, mulţimea începînd să nu mai dea crezare diferiţilor lor oratori. În schimb, partizanii

oligarhiei exploatau catastrofa din Sicilia ca să-și consolideze partidul, amintind, chipurile, că întreaga răspundere a campaniei o purtau Alcibiade și tabăra democratică. Dar nu se mărgineau la atît, ci murmurau că vinovate sînt legile, că poporul se lasă ușor tîrît de oratori dibaci, că oricine știe să vorbească frumos poate să bage în capetele gloatei neștiutoare lucrurile cele mai neverosimile, deși pentru luarea unor hotărîri serioase, privitoare la soarta statului, e nevoie de o gîndire matură și numai cîțiva cetățeni, care să nu asculte de nici o influență, care să nu fie îngrădiți de nici o constrîngere trebuie să hotărască ce-i de făcut, departe de furtunile adunării, fiindcă, de cele mai multe ori, ea se pronunță fără să cunoască bine problemele. Dacă cineva le spunea că, pe vremuri, democrația realizase fapte mărețe, răspundeau că pe atunci demosul avea conducători de talia lui Temistocle, a lui Efialte, a lui Pericle ! Acum, însă, spuneau ei, nu mai are pe nimeni. Încetul cu încetul, situația generală a Ligii, marea criză economică — minele din Laurion erau închise — economiile la sînge și lipsurile creaseră descurajare și indiferență. În loc să vină la adunare, oamenii preferau să muncească, să facă ceva ca să aibă din ce trăi. Descurajarea spori și mai mult cînd atenienii aflară de alianța dintre Tisaferne și Sparta. Cînd se răsculă Rodosul și apoi, cu puțin înainte de sosirea mea în Samos, îi urmă pilda și Casos, unde plecă îndată Astiohos cu toată flota lui, oamenii fură cuprinși de deznădejde. La Atena se credea că Astiohos coborîse mai la sud pentru a se uni cu flota feniciană de la Aspendos, care era la un pas de Rodos.

Lesne își poate cineva închipui ușurarea și bucuria strategilor la primirea scrisorii lui Alcibiade. Pericolul imediat, adică flota de la Aspendos, se îndepărta. În schimb, se ivea promisiunea lui Tisaferne de a ajuta Atena, dacă „va fi guvernată de aristocrați"... Strategii, care, în marea lor majoritate, erau membri ai oligarhiei, își dădeau seama că se prezenta o ocazie nesperată de a răsturna democrația. Se luă hotărîrea ca Peisandros să plece imediat la Atena și să explice în Bulé și în centrele politice că singura posibilitate de a salva Atena era instaurarea oli-

garhiei, care avea să fie prețul ajutorului lui Tisaferne.

— Sau democrație și distrugere, sau oligarhie și victorie ! strigă Peisandros și adăugă : Nu cred că vreunul dintre voi va avea vreo obiecție împotriva unei colaborări cu Alcibiade, necesară succesului planurilor noastre. Împuterniciți-mă să cer adunării poporului rechemarea lui !

Ceilalți strategi primiră, dar hotărîră să ascundă armatei scopul real al călătoriei lui Peisandros, de teama unor tulburări, știut fiind că cei mai mulți hopliți erau democrați. În felul acesta, totul luă aspectul unui complot.

O dată ajuns la Atena, dibaci și viclean cum era, Peisandros își adună prietenii și le explică planul său. Toți recunoscură că cel mai bun mijloc era să aducă chestiunea în fața adunării. În felul acesta, nimeni n-ar fi putut spune că uzurpaseră puterea.

Istovit de război, văzînd că suferințele sale nu se apropie de sfîrșit și simțind amenințarea distrugerii care atîrna deasupra lui, poporul Atenei îl ascultă în tăcere pe Peisandros, care cerea pe ocolite desființarea democrației.

„...Sau ne încăpățînăm să menținem regimul politic de pînă acum întărind în felul acesta legăturile dintre Sparta și Susa — și știți ce înseamnă aceasta — sau îi dăm oarecare satisfacție lui Tisaferne și atunci ne ajută. Ce ne lipsește azi ca să putem continua războiul ? Banii ! Ni-i va da satrapul. Iată singura salvare. Dacă încredințăm puterea unui mic număr de cetățeni ale căror fapte, firește, nu vor rămîne necontrolate, e foarte posibil să cîștigăm încrederea Marelui rege. Mai tîrziu, după ce vom fi cîștigat războiul, vom putea schimba oricînd forma de guvernămînt ca să revenim la democrație. Așa vă sfătuiesc să faceți. Și mai vreau să adaug un amănunt tot atît de important. Schimbarea atitudinii lui Tisaferne se datorează unui exilat ! Trebuie să-l rechemăm. E singurul om care poate restabili situația !"

Cu toată desperarea lui, poporul se arătă întîi nemulțumit de vorbele lui Peisandros și dușmanii stăpînului meu, deși cu toții membri ai oligarhiei, împreună cu eumolpizii și crainicii, începură să facă gălăgie, spunînd că un nelegiuit, un osîndit la moarte, nu se putea întoarce la Atena. Așa se desfășură prima adunare.

Peisandros, însă, ştia să stăruie. Îi oprea pe cei care făceau mai multă gălăgie şi-i întreba dacă vedeau altă soluţie pentru a ieşi din situaţia îngrozitoare în care ajunsese Atena.

Datorită lui Alcibiade, flota feniciană rămîne la Aspendos, spunea el. Ce are să se întîmple dacă-l vom nemulţumi ? Poate că-l lasă pe satrap să trimită flota în Ionia. Și atunci ce ne facem ?

În a doua adunare, împotrivirea democraţilor fu mult mai slabă, totuşi singurul lucru pe care reuşi să-l obţină Peisandros fu împuternicirea de a pleca la Magnesia cu alţi zece trimişi pentru a duce tratative cu Tisaferne. Era o oarecare amînare a planurilor sale, dar la plecare îi organiză pe membrii oligarhiei şi-i îndemnă să fie pregătiţi pentru ca, îndată ce vor primi o scrisoare de la el, să răstoarne regimul, terorizînd la nevoie oraşul.

Peisandros ajunse în Magnesia cam la o lună după ce plecase din Samos spre Atena. Între timp mă întorsesem şi eu lîngă stăpînul meu.

Aflînd că vin soli atenieni, Alcibiade îl rugă pe Tisaferne să-l lase să-i primească el.

— Și ce vrei să le propui ? întrebă satrapul.

Această ciudată întrebare îl nelinişti pe stăpînul meu.

— Ceea ce am discutat acum o lună cu trimişii regelui ! Vreau să le propun o alianţă cu tine !

— Asta nu ! exclamă Tisaferne pe un ton sec.

În momentul acela l-am admirat pe Alcibiade, fiindcă s-a stăpînit şi nu şi-a trădat valul de mînie ce i se revărsa în suflet. Numai eu mi-am dat seama fiindcă-i cunoşteam toate reacţiile.

Izbuti să vorbească pe un ton calm :

— De ce această schimbare neaşteptată, Tisaferne ? Şi mai ales acum, în ultima clipă ? Puteai să-mi spui asta cu cîteva zile înainte, ca să mă pot pregăti să le vorbesc. Pînă alaltăieri erai de acord că şi Atena trebuie sprijinită, ba chiar ţi-am explicat că această politică ar mai avea o consecinţă : i-ar face pe spartani mai împăciuitori şi mai blînzi faţă de tine.

— Mă tem mai mult de Atena decît de Sparta !

— Te vei teme de Atena chiar dacă-i vei face un serviciu ?

— Nu mă las dus de sentimente, ateniene ! Și află de la mine : e o mare rătăcire să crezi că o binefacere recentă poate șterge o veche insultă !

— Purtarea ta e ciudată, satrapule ! Mă lași să scriu, strategii îl trimit pe Peisandros la Atena, de dragul alianței cu tine sînt gata să-și jertfească democrația, adică ce au ei mai scump și...

— Asta dovedește că atenienii se află într-o situație grea. Atît și nimic altceva.

— Și ai să continui să ajuți Sparta ?

— Cît mai puțin, conform sfatului tău. Atît cît îmi vor îngădui aparențele. Desigur, nu mai doresc victoria rapidă a Spartei, totuși ea trebuie să învingă !

Pentru stăpînul meu, schimbarea neașteptată a intențiilor satrapului era o catastrofă.

Peisandros și ceilalți trimiși care-l însoțiseră la Magnesia nu-și ascunseră indignarea cînd stăpînul meu fu silit să le dea un răspuns negativ. Se întoarseră numaidecît la Samos, hotărîți să desființeze democrația chiar fără alianța cu Tisaferne și considerîndu-l pe Alcibiade răspunzător de schimbarea satrapului, hotărîră să nu-l mai recheme.

Și iată că într-o zi sosi la Magnesia vestea că oligarhia reușise să răstoarne regimul democratic. Patru sute de cetățeni se autonumiră, ca să zic așa, și luară frînele puterii în mîini. Acest regim politic, care a însemnat una din perioadele cele mai rele din istoria Atenei, a rămas cunoscut sub numele de „cîrmuirea celor patru sute". Abolirea democrației s-a făcut destul de ușor. Armata și flota se aflau la Samos și centrele partidului oligarhic terorizau Atena. Dar în tabăra din Samos a domnit cîteva zile o mare zăpăceală. Partizanii oligarhiei au încercat să se impună și aici și au organizat un complot, dar cînd au vrut să treacă la fapte, au fost atacați de hopliți și de marinari, care au ucis mulți dintre ei. Temîndu-se că și strategii sînt amestecați în complot, soldații i-au prins și i-au închis. S-a ținut o adunare a hopliților, care a ales alți strategi ; pe Trasibulos și pe Trasilos, democrați vechi și cunoscuți. Fierberea însă era mare și, ca să liniștească oarecum lucrurile, Trasibulos a cerut ca întreaga oaste să

facă cele mai cumplite jurăminte că va rămîne credincioasă democrației. Apoi făgădui că, îndată ce vor permite împrejurările, armata se va întoarce la Atena ca să reinstaureze democrația.

Situația flotei din Samos era extrem de grea și de primejdioasă. Bani nu erau, nu exista nici o speranță că Atena va trimite lefurile, dacă oligarhia — așa cum a procedat mai tîrziu — avea de gînd să ceară Spartei încheierea păcii și trimiterea unei gărzi pe Acropole ca să rămînă ei la putere.

În această zăpăceală, Trasibulos își dădu seama că un singur om putea salva situația. Convocă din nou o adunare a hopliților și le spuse că un singur atenian dintre cei aflați în viață ar putea să îndrepte situația. Era omul care-l împiedicase pe satrap să trimită flota feniciană în apele Ioniei.

— Alcibiade ! Alcibiade ! strigară mulți ostași.

— Da, Alcibiade ! strigă Trasibulos cu vocea lui teribilă, care se auzea la distanță de un stadiu.

Era o dimineață primăvăratică și strălucitoare, cînd curierul din Samos ajunse la Magnesia cu o scrisoare a lui Trasibulos către stăpînul meu.

— Sînt chemat la Samos, satrapule, îi spuse el lui Tisaferne.

— Va să zică pleci, atenianule ? Pleci ca să-mi fii dușman ?

— Niciodată, atîta timp cît îmi ești prieten.

— Împrejurările ne vor împinge acolo, spuse cu tristețe Tisaferne. Du-te, continuă el. Du-te ! Aș putea încerca să te rețin, dar știu că ai găsi un mijloc să fugi. Prefer să ne despărțim așa.

Cînd am ajuns la Samos, se împlineau cinci ani încheiați din ziua cînd strălucita flotă ateniană pornise spre Sicilia. Hopliții și marinarii s-au întrunit spontan într-o adunare, ca să-l asculte pe Alcibiade. Stăpînul meu s-a urcat la tribuna improvizată și toată lumea a izbucnit în aclamații și urale :

— Salvatorul nostru ! Prietenul lui Tisaferne ! Tu ai să ne duci la victorie ! Tu ai să-i dobori pe cei patru sute de tirani, Alcmeonidule !

Mişcat, tremurînd aproape şi cu ochii plini de lacrimi, stăpînul meu întinse mîinile şi se făcu tăcere. Vorbi atît de frumos despre anii de rătăcire, despre condamnarea şi despre fuga lui la Sparta, încît soldaţii îl ascultau cu evlavie, cu capetele plecate, de parc-ar fi fost în doliu. Deodată, tonul vocii sale se schimbă. Alcibiade îşi dădu seama că oamenii adunaţi acolo aşteptau ceva de la el. Îşi înălţă glasul şi le aminti de marile victorii trecute ale flotei şi de recentele ei izbînzi în Chios. Le spuse că atenienii săvîrşiseră totdeauna fapte eroice fără alte forţe în afară de îndrăzneala lor şi, în cele din urmă, le vorbi despre Tisaferne.

— Nouă ne va trimite el flota feniciană concentrată la Aspendos, şi nu spartanilor ! Nu ne va lăsa fără bani, la nevoie îşi va tăia patul în bucăţi şi va face monezi din ele ca să ne ajute !

La aceste cuvinte, entuziasmul ajunse la culme. Hopliţii îl numiră în unanimitate arhistrateg cu depline puteri. Trasibulos se urcă îndată după aceea la tribună şi strigă mulţimii :

— Are cineva de obiectat la această hotărîre ? Dacă da, să vină să vorbească ! — şi ai fi zis că gîndeşte : „Cine-i ăla că-i rup oasele !“ Atît de sălbatic era glasul cu care rostea şi lucrurile cele mai simple.

De pretutindeni soseau informaţii neliniştitoare. Cu cîteva zile în urmă, flota peloponesiană îşi plimbase escadrele, adică o sută optzeci de nave de-a lungul ţărmului de peste drum de Micale, dar, crezînd că Alcibiade se şi află la Samos, nu îndrăznise să atace. Nu ştiam pe unde umblă Astiohos şi nici ce scopuri are.

La Atena, cei patru sute întrecuseră măsura. Deveniseră tirani. Nimeni nu mai îndrăznea să scoată o vorbă. Aproape zilnic erau ucişi democraţi şi nici un judecător nu îndrăznea să judece. În tot oraşul domnea teroarea. Aflînd de toate acestea, armata din Samos era în fierbere.

— De cînd ai venit, îi spuse Trasibulos stăpînului meu, s-au mai liniştit şi au mai prins curaj, dar cînd va trece prima impresie vor începe iar să se frămînte, vor vrea iar

să se întoarcă la Atena, ca să-i răstoarne pe cei patru sute.

— Asta ar însemna să pierdem și Samosul, și Ionia, și războiul !

În zilele acelea au sosit și alte vești rele. În cetățile din Helespont izbucniseră răscoale, în care era amestecat Farnabazos, satrapul Frigiei. Nemulțumiți de Tisaferne, spartanii își întorseseră privirile spre Farnabazos și trimiteau flotă și armată în Tracia. Abidos, Lampsacos și Bizanțul se răsculaseră și navele cu grîne din Euxin erau amenințate să nu poată trece prin strîmtori, ceea ce ar fi însemnat foamete la Atena. Potrivit ultimelor vești, amiralul lacedemonian Astiohos intenționa să-și ducă toată flota in Helespont, sperînd multe și mari succese în acele locuri. Prin urmare, situația părea foarte intunecată. La Atena, oligarhia era stăpînă pe putere, la Samos armata era gata să urce pe nave pentru a merge să măcelărească pe cei patru sute de tirani ! În Ionia, cele mai multe orașe erau răsculate, în Helespont izbucneau alte răscoale, flota feniciană rămînea la Aspendos ca o amenințare care plutea deasupra noastră, și, în sfîrșit, problema cea mai gravă, cea mai desperată, era lipsa de bani.

— Ce-i de făcut, Alcibiade ? întrebă Trasibulos.

— Întîi de toate, plec mîine la Magnesia. Trebuie să mă întîlnesc cu Tisaferne. Răspîndiți vestea că plec în călătorie. N-am să lipsesc decît cîteva zile. Navele să patruleze, pentru ca lacedemonienii să nu se poată strecura neobservați spre Helespont.

Înainte de plecarea spre Magnesia, am îndrăznit să-l întreb :

— De ce ai făcut atîtea promisiuni în adunarea hopliților, Alcibiade ? De ce ai vorbit așa ? Iar joci un joc primejdios. Cînd armata își va da seama că ai exagerat, are să fie cuprinsă de o mare dezamăgire, care se va-ntoarce împotriva ta. Înfierbîntate cum sînt spiritele in clipa asta, îți primejduiești și viața.

— Trebuia neapărat să vorbesc așa cum am vorbit. Cum le-aș fi putut da curaj altfel ? Cu amintiri și cu prevestiri liniștitoare ? Îndată ce am pomenit de Tisaferne, fețele lor au strălucit de speranță. Cînd vor afla membrii oligarhiei din Atena, vor fi desperați. Spartanii vor afla și

ei şi se vor depărta şi mai mult de Tisaferne, poate chiar că-i vor arăta duşmănie. Şi ăsta ar fi un mare cîştig!

— Speri să tragi vreun folos din această călătorie?

— Poate, a răspuns vag stăpînul meu.

Bine a făcut că s-a dus la Magnesia. Cu toate promisiunile, cu toată prietenia, satrapul se pregătea tocmai să poruncească flotei feniciene să facă joncţiunea cu peloponesienii. Stăpînul meu l-a convins din nou să nu trimită ordinul. I-a cerut şi bani, dar satrapul nu i-a dat.

— Gîndeşte-te că am un nou rival, Alcibiade, pe Farnabazos! Face tot ce poate ca să mă sape! Trimite rapoarte la Susa şi-i făgăduieşte lui Darius că-i va oferi supunerea Ioniei, datorită alianţei cu Sparta!

Cînd spartanii aflară de această nouă amînare, îl învinuiră pe Tisaferne că ar fi devenit un instrument al lui Alcibiade şi cînd eforii auziră că amiralul Astiohos fusese mituit de satrap ca să nu protesteze, îl rechemară şi trimiseră in locul lui pe Mindaros.

Stăpînul meu zăbovi la Magnesia cam zece zile, în care timp sosiră la Samos reprezentanţii celor patru sute, cu misiunea de a convinge armata că noul regim politic nu e tiranic şi că e în interesul Atenei să fie condusă de oligarhie.

Înţelept ca totdeauna, Trasibulos nu-i lăsă să ia cuvîntul în adunare înainte de întoarcerea lui Alcibiade. Aşa se face că, la întoarcerea stăpînului meu din Magnesia, fu convocată imediat o adunare şi reprezentanţii celor patru sute se arătară în faţa ei. Furioşi, hopliţii aproape că nu-i lăsau să vorbească. Nişte soldaţi se repeziră spre tribună, dar alţii, care-şi păstrau mai bine sîngele rece, îi opriră. Cei mai mulţi, însă, scoşi din fire la vederea unor delegaţi ai tiranilor, porniră spre corăbii, gata să se îmbarce, strigînd:

— La Atena! La Atena! Să salvăm oraşul din ghearele acelor fiare!

Eram în primejdie să vedem armata destrămîndu-se. Cîţiva hopliţi se şi urcaseră pe nave cînd stăpînul meu, dînd la o parte cu brutalitate pe cei din jur, se urcă la tribună împreună cu Trasibulos, care repetă cu glasul lui fioros cele ce spunea. Zăpăciţi de vocea lui Trasibulos, ho-

pliţii se opriră să asculte. Alcibiade striga şi el cît îl ţinea gura :

— Dacă plecăm din Samos, toate speranţele noastre se năruie ! Dacă plecăm pierdem şi războiul, şi democraţia ! Dacă Sparta ne va învinge, ne impune un regim politic şi mai rău ! Dacă rămînem aici, ne salvăm patria şi ne întoarcem biruitori la Atena ca să-i pedepsim pe tirani. Adunaţi-vă în jurul meu, vă promit victoria !

Cu mare greutate şi cu primejdia vieţii sale putu Alcibiade să oprească armata. În nebunia lor, un mare număr de hopliţi credeau că Alcibiade încerca să-i înşele şi strigau : „Jos ! Jos !“ Trasibulos striga : „Supuneţi-vă arhistrategului pe care l-aţi ales voi înşivă ! Fără el sîntem pierduţi !“

Încetul cu încetul, cei mai aprinşi se liniştiră, larma se domoli, ofiţerii începură să audă ce se spunea şi pericolul se îndepărtă.

În ziua aceea, Alcibiade scăpă Atena de o distrugere sigură, o scăpă de ruşinoasa înjosire de a se prăbuşi fără glorie, însîngerată într-un război civil, învinsă de ea însăşi.

Din fericire, noul regim politic al celor patru sute ţinu numai 5 luni ; poporul Atenei izbuti să izgonească pe tirani. Dar în aceste cîteva luni situaţia din Ionia se înrăutăţise. Noul amiral spartan, Mindaros, făcea mari pregătiri ca să intre în Helespont. Farnabazos îşi deschisese larg tezaurul şi Sparta putea să ia din el cît dorea. Dar cel mai rău era că, dintr-un sentiment de rivalitate faţă de Farnabazos, Tisaferne plecase din Magnesia, îndreptîndu-se spre Aspendos, cu scopul vizibil de a pune în sfîrşit în mişcare flota feniciană. Cînd ştirea aceasta ajunse la Samos, Alcibiade îi chemă pe strategii Trasilos şi Trasibulos şi le spuse că pleacă imediat la Aspendos.

— Cît lipsesc eu, băgaţi de seamă să nu vă scape Mindaros şi să intre în Helespont ! Dacă încearcă s-o facă, trebuie să luptaţi.

— Cîte corăbii iei cu tine, strategule ?

— Douăsprezece.

— Cred că sînt cam multe pentru o misiune... îndrăzni să spună Trasilos.

— Dacă iau mai puţine şi mă întîlnesc cu flota duşmană, sînt în primejdie. Cu douăsprezece pot s-o scot la capăt.

Pînă la Aspendos am făcut două nopţi şi o zi, trecînd în larg pe lîngă Rodos, ca să nu ne simtă patrulele spartanilor.

În timp ce ne apropiam de Aspendos am văzut navele feniciene trase în şir nesfîrşit pe ţărmul larg. Erau o sută patruzeci de corăbii de război, la rînd pe plajă, toate noi-nouţe.

— Soarta noastră depinde de un ordin al satrapului ! şopti stăpînul meu, arătînd cu un gest obosit navele feniciene. Vezi aceste corăbii, Silicos ? Fără să se urnească măcar de pe ţărm, sînt stăpîne peste gîndurile şi hotărîrile noastre ! Am nevoie de timp, de un scurt răgaz ca să salvez Atena de acest pericol.

Am coborît şi eu în oraş şi, în timp ce stăpînul meu se grăbea să se înfăţişeze satrapului, m-am dus să văd flota aceea vestită. Erau nave mari şi grele, cu provele foarte înalte şi pinteni în trei muchii. Deasupra liniei de plutire erau vopsite în roşu, iar chila în negru.

Tisaferne nu era singur la Aspendos. Îl însoţise un reprezentant al Spartei, un anume Filipos. Satrapul îl primi numaidecît pe stăpînul meu şi, fără măcar să-i ureze „bun-venit“, îi spuse :

— Te-ai speriat, atenianule ! Ai lăsat fără conducător flota din Samos ! Un conducător trebuie să fie totdeauna lîngă armata lui !

— Un bun conducător trebuie să-şi dea seama de unde poate să vină primejdia cea mare şi să alerge acolo, răspunse Alcibiade. Pe zei, satrapule ! Ai o flotă minunată ! Dacă mă temeam de ea din depărtare, acum, cînd o văd de aproape, tremur !

Linguşirea îi plăcu satrapului.

— Dacă acest spartan care mă însoţeşte mi-ar fi vorbit astfel, i-aş fi dat de mult flota...

— Şi de ce nu i-ai dat-o pînă acum ? întrebă cu glas provocator stăpînul meu.

— Odată şi odată tot am să i-o iau, Alcibiade. Cînd vei cîştiga o mare luptă navală şi vei crede că Sparta a pierdut războiul, voi trimite flota în Ionia şi o vei vedea apărînd în faţa ta ca să salveze Sparta ! Îţi urmez sfaturile,

atenianule ! Cred că nu ţi-ai schimbat părerea de cînd eşti arhistrateg...

Stăpînul meu nu păru că s-ar fi supărat :

— Nu, satrapule, dar am vrut să vin să aud asta din gura ta ! De altfel, voiam să-ţi vorbesc despre noua situaţie din Helespont. După cum ştii, Farnabazos sprijină din toate puterile pe spartani şi speră într-o grabnică victorie a lor ! Speră că dacă vestea unui astfel de succes, strălucit poate, dar vremelnic, va sosi la Susa, el îţi va lua satrapia Lidiei şi va deveni guvernator general. Nu vede, prostul, că dacă Sparta ar cîştiga uşor războiul, ar deveni imediat un duşman periculos pentru voi. Mă voi strădui să împiedic realizarea acestor planuri, Tisaferne, nu pentru că aş fi preocupat de soarta lui Farnabazos, ci pentru că am şi eu planurile mele. Dacă Farnabazos te-ar săpa, şi ţi-ai pierde satrapia, ce-aş deveni eu, care n-am alt prieten in afară de tine ? Dă-mi deci mînă liberă să lupt împotriva Spartei şi a lui Farnabazos. Toate succesele mele vor fi şi ale tale.

— Să-ţi dau mînă liberă... Dar ai mînă liberă ! spuse satrapul prefăcîndu-se supărat. Dar, bine, ateniene, dacă spusele tale corespund adevărului, n-ar trebui oare s-o iau eu înainte ? N-ar trebui să le dau spartanilor un ajutor mai mare decît le dă Farnabazos ca să nu-mi pierd satrapia ? ca să mă prezint la Susa cu victoria în mîini ?

— Tisaferne... exclamă stăpînul meu pe un ton dojenitor. N-ai explicat chiar tu Susei, în atîtea rapoarte, că nu de o victorie rapidă aveţi nevoie ?

— De ce e valabil acest argument pentru mine şi nu pentru Farnabazos ?

— Pentru că rivalul tău are protectori puternici la curte, Tisaferne, în timp ce tu nu ai... ci dimpotrivă... Nu mi-ai spus aşa odată ? Cel mai mic succes al lui Farnabazos va fi pentru Cirus un prilej binevenit ca să-l convingă pe taică-său, pe Darius, că satrapul trebuie răsplătit. Numai eu pot să-i stric planurile lui Farnabazos, dacă mă laşi.

— Mi-ai spus o mulţime de lucruri şi m-ai zăpăcit ! Vreau să aud pe scurt ce aştepţi de la mine.

— Ţi-am mai spus, satrapule ! Dă-mi mînă liberă să mă bat cu lacedemonienii şi cu Farnabazos. Trimite flota feniciană mai la sud... spre Egipt... sau măcar la Tir...

— Şi spartanilor ce să le spun? Atîta timp cît ţin flota aici, ei cred că am să le-o trimit aşa cum am făgăduit. Dacă-i poruncesc să plece...

— Ai să să le spui că Egiptul e în fierbere şi că e primejdie de răscoale.

— Atunci ai mînă liberă, Alcibiade! Flota va pleca din Aspendos. O trimit la... Biblos! E destul de departe?

— Este.

— Dar acum trebuie să-mi făgăduieşti şi tu ceva!

— E rîndul meu.

— Să-i faci lui Farnabazos cît poţi mai mult rău! Nimeni nu se pricepe mai bine ca tine să facă rău cuiva.

Am rămas la Aspendos pînă ce ultima navă a flotei feniciene s-a pierdut la orizont. Ne-am întors la Samos, dar am găsit tabăra pustie! Toată flota plecase. Cei doi strategi lăsaseră lui Alcibiade un raport, explicîndu-i ce se întîmplase. Amiralul spartan Mindaros reuşise să treacă noaptea neobservat, prin strîmtoarea dintre Samos şi Chios, şi se îndreptase cu toată viteza spre Helespont. Îndată ce vestea sosise în tabăra noastră, Trasilos şi Trasibulos plecaseră cu toată flota în urmărirea lui Mindaros.

Trecuseră doar cîteva ceasuri de la sosirea noastră la Samos, cînd în depărtare s-a ivit o navă ateniană. Cu pînzele întinse şi cu vîslele în mişcare, zbura pe valuri. S-a apropiat de port şi de pe punte am auzit strigăte:

— Victorie! Victorie! Mare victorie!

Cîţiva marinari au sărit pe ţărm.

— I-am învins! strigau ei.

Trierarhul dădu buzna spre Alcibiade şi-i povesti că Mindaros intrase în Propontida, îşi lăsase echipajele să se odihnească şi se pregătise de luptă, cînd a văzut că flota noastră îl ajunge din urmă.

— A fost o luptă cruntă, strategule, dar duşmanii au fost siliţi să se retragă!

— Cîte nave aţi capturat?

— Treisprezece!

— Sper că noi n-am pierdut nici una.

— Am pierdut, strategule.

— Cîte?

— Cincisprezece, dar am învins! Am învins! Mindaros a fost silit să se închidă în Abidos. Cere întăriri din

Sparta. A cerut cincizeci de corăbii care se află în Eubeea ! Pînă să vină ele, avem şi noi timp să aducem întăriri !

— Cincizeci de corăbii duşmane în Eubeea ? întrebă stăpînul meu.

— Nu ştiai ?... Eubeea s-a răsculat şi peloponesienii s-au grăbit s-o ajute ! Dar am învins, strategule ! L-am învins pe Mindaros ! L-am silit să se refugieze la Abidos !

Cu toate exclamaţiile trierarhului, stăpînul meu clătina din cap îngîndurat.

Deşi victoria lui Trasibulos în Helespont n-a avut rezultate de seamă, fiindcă la cîteva zile după bătălia navală s-au răsculat mai multe oraşe ale noastre, i-a dat, totuşi, un scurt răgaz stăpînului meu să se ocupe de problema cea mai importantă : banii.

— Asta-i primejdia cea mare, Silicos ! Spartanii au acum la dispoziţie tezaurul lui Farnabazos. Îi ajută din răsputeri ! Pregăteşte şi cîteva şantiere navale mari la Antandros. Noi n-avem bani. Ultima sumă pe care ne-a trimis-o Atena a fost doar de treizeci de talanţi... salariul pentru cincisprezece zile... Am cerut întăriri şi ne-au trimis nouă corăbii de război ! Trebuie să fac repede rost de bani !

— Nu crezi că ar trebui să ne întoarcem la Atena, Alcibiade ? Să explici situaţia în demos. Ţi-au şi trimis vorbă că lumea te aşteaptă, că te cere ! Nu mergem ? De ce te temi ?

— Nu mă pot întoarce la Atena cu mîinile goale, Silicos, nu pot să cer, în loc să dau... Nu uita că osînda mea n-a fost încă anulată. Cum să pun piciorul la Pireu, cînd orice atenian poate pretinde să fiu predat celor unsprezece ! Şi atunci ?

Ca să facă rost de bani, Alcibiade luă toate cele douăzeci de nave de război care se aflau la Samos şi se îndreptă spre bogatul Halicarnas, spre Cos şi alte cetăţi, de unde ceru şi primi bani şi argint nelucrat. Într-una din cetăţile unde ne dusesem după tribut, am aflat că Mindaros primise întăriri mari la Helespont. Navele peloponesiene din Rodos căpătaseră ordin să facă joncţiunea cu el. Deşi se apropia iarna, era clar că spartanul se pregătea să intre în acţiune. Alcibiade se hotărî să plece îndată spre

Helespont. Vîntul era potrivnic și furtuna obosea echipajele. Înaintam cu greu și trebuia să coborîm mereu pe țărm ca să lăsăm marinarii să se odihnească. Am avut nevoie de cinci zile ca să ajungem în Propontida. Lăsasem în dreapta noastră Ilionul și înaintam prin strîmtoare, unde marea era calmă, apropiindu-ne de Maditos, unde era concentrată flota noastră. Soarele scăpăta spre asfințit cînd am trecut de capul Abidos și atunci, în fața noastră, la mică distanță, am văzut desfășurîndu-se o bătălie navală. Întreaga flotă a lui Mindaros, orînduită într-un mare semicerc, se silea să prindă pe Trasibulos și pe Trasilos între cele două brațe ale sale. Flota noastră făcea tot posibilul ca să țină piept, dar era limpede că navele lui Mindaros, mai numeroase decît ale noastre, aveau superioritatea. Înainte chiar de a fi primit vreun ordin, echipajele noastre au început să vîslească din toate puterile și navele zburau pe valuri.

— Șeful de manevră ! strigă Alcibiade. Cu toată viteza ! Antiohos ! Înălțați semnul meu !

Steagul de purpură se înălță pe catarg și cele douăzeci și două de nave se năpustiră înainte. Era pentru prima oară că vedeam o bătălie pe mare. Înainte de a mă fi dezmeticit bine, ne și aflam în preajma dușmanului. Asemenea unor monștri marini, navele se repeziră una împotriva celeilalte și, în clipa ciocnirii, scîrțîiau din încheieturi. Se spărgeau vîsle, se sfărîmau prove, se prăbușeau punți strivind echipajele sub ele, se auzeau țipete, peani, strigăte războinice și, dominînd zgomotul, răsunau porunci transmise prin portvoce. În jur, sfărîmăturile crescuseră nivelul mării.

Stăpînul meu nu-și așeză navele în continuarea liniei lui Trasilos, ci, desemnînd un unghi drept cu formația de luptă, se năpusti cu toată viteza asupra peloponesienilor, care se pomeniră deodată încercuiți. Deși foarte zdruncinată de călătorie, escadra noastră atacă plină de avînt. Văzînd steagul purpuriu al lui Alcibiade, navele celelalte prinseră și ele curaj. Din direcția formației noastre răsunară strigăte și peani în timp ce peloponesienii, silindu-se să evite încercuirea, începură să-și slăbească presiunea și să dea înapoi. Din primul atac dezarmasem zece nave. Celelalte începură să dea îndărăt, retragerea lor transfor-

mîndu-se curînd în fugă. I-am urmărit cu toții împreună și am capturat alte douăzeci de nave, dar fiindcă distanța pînă la baza lor de la Abidos era mică, spartanii au scăpat.

Cu chipul învăpăiat de focul luptei și înarmat, Alcibiade conducea pe atenieni spre victorie de la prova corăbiei.

Fiindcă nu voia să înceteze urmărirea, înaintă pînă în portul Abidos, unde se refugiaseră în mare dezordine navele de război dușmane. Întreaga noastră escadră îl urmă și încercă să lege navele dușmane, ca să le tragă spre larg. Spartanii fură salvați de Farnabazos care se afla la Abidos și care, văzînd de pe țărm că Mindaros a luat-o la fugă, își orînduise armata pe malul mării. Cînd ne-am apropiat să tragem navele peloponesiene în mare, cerul s-a înnegrit de săgeți, de sulițe și de pietre trase cu praștia, astfel că am fost nevoiți să ne retragem.

Cîștigasem o mare victorie. În afară de cele treizeci de nave pe care le capturasem, redobîndisem încă opt ale noastre, pe care le pierduse Trasilos în neînsemnate acțiuni anterioare. Se lăsase întunericul cînd flota se întoarse la Maditos. Marinarii traseră navele pe plajă, aprinseră focuri mari și întreaga armată sărbători victoria. Noaptea înainta, cîntecele erau tot mai însuflețite și soldații, care mîncaseră și băuseră bine, începură să danseze în jurul focurilor. În fața noastră, la Abidos, țărmul era tăcut și întunecat. Numai o făclie ardea la intrarea în port, ca un opaiț funerar.

Deși biruitori, eram din nou în primejdie. N-aveam bani ! N-aveam bani ! Petreceam zile și nopți socotind de ce sumă aveam nevoie pînă la primăvară, cît aveam în tezaur și cît speram să obținem din tributul luat de la aliații din apropiere.

Era iarnă, totuși stăpînul meu trimise trei escadre, una în Helespont și celelalte două în Tracia ca să adune cît tribut se putea încasa. Navele aveau poruncă să facă uz chiar și de forță dacă vreo cetate s-ar fi opus.

Atunci, însă, în fața noastră se ivi alt pericol. Era din nou vorba de Tisaferne ! Aflînd despre victoria noastră, satrapul se tulbură și se temu că o nouă bătălie navală a lui Alcibiade ar putea să pună capăt războiului. Atena

victorioasă i se părea o primejdie cumplită. Îndată ce află de catastrofa lui Mindaros, porni din Efes, unde adusese jertfe în templul zeiței Artemis, și veni în Helespont, la Daschileion, paradisul lui Farnabazos. Voia să restabilească bunele relații cu spartanii și să semneze iar înțelegeri cu ei. Stăpînul meu se hotărî să-i iasă în întîmpinare.

Porni spre paradisul lui Farnabazos cu daruri bogate, luînd cu el pe un tînăr ofițer cu numele de Mantiteos, care săvîrșise fapte eroice în luptă.

În tabăra noastră din Sestos rămăseseră numai patruzeci de corăbii. Celelalte se răspîndiseră în Tracia și Helespont după tribut. În timp ce Alcibiade își prelungea lipsa, peste drum de noi, la Abidos, Mindaros își repara navele, primea întăriri și se pregătea intens. Îndată după sfîrșitul iernii, poate chiar și mai devreme, avea să ne atace dacă rămîneam acolo.

Zilele treceau și Alcibiade nu se întorcea. Într-o zi, tabăra fu cuprinsă de deznădejde aflînd că stăpînul meu era întemnițat la Sardes ! Chiar așa ! Sosind la Daschileion, Tisaferne poruncise să fie întemnițat ! Stăpînul meu protestase, spunîndu-i satrapului că săvîrșea o faptă incalificabilă ! „Prietenul tău vine singur și fără apărare, îți oferă daruri de recunoștință și tu îl întemnițezi ?“

Tisaferne îi răspunse că Susa îi poruncise să lupte prin toate mijloacele împotriva atenienilor și că cel mai bun dintre ele era să-i lipsească pe dușmani de conducător. Numai așa putea fi sigur că Atena va pierde războiul. „La Sardes, paznici ! Și băgați bine de seamă !“ poruncise el, apoi, fără altă vorbă, îi întorsese spatele și se îndepărtase.

Cînd armata află toate aceste amănunte, cei din Maditos fură cuprinși de o mare desperare. Nici un ofițer nu mai îndrăznea să dea cel mai neînsemnat ordin. Ai fi zis că avusese loc o catastrofă.

Strategul rămas cu flota la Sestos, văzînd situația și știind că, de peste drum, Mindaros îl putea ataca în orice clipă, hotărî să plece. Am pornit noaptea, am ocolit Chersonesul și ne-am îndreptat spre Cardia, în Egeea de nord. Era un port bun și furtunile iernii ne-au lăsat în pace, dar soldații și ofițerii șopteau posomorîți : „Nu mai avem conducător ! L-am pierdut pe Alcibiade !“ Nimeni nu

avea chef de nimic și disciplina slăbi. Neliniștiți, strategii ceruseră ajutor de la Atena. Lunile treceau ! Într-o zi — corabie trainică, te văd și acum intrînd în port, aud și acum cîntecele și strigătele armatei — într-o zi sosi vestea nesperată ! Strategi, trierarhi, hopliți, marinari, auxiliari, pînă și sclavi, sărbătoreau vestea cea mare ! Alcibiade își păcălise paznicii și fugise din Sardes, apoi, sosind la Clazomene, se îmbarcase pe o corabie.

— Să pregătim corăbiile ! Să pregătim flota în cinstea lui ! Escadrele să fie gata pentru victorie !

În cîteva zile, navele noastre arătau noi-nouțe. Chilele lor fuseseră unse cu smoală, gorgonele proaspăt vopsite, catargele și frînghiile care leagă pînzele reparate. Cînd se ivi nava de război cu steagul amiralului, întreaga armată se alinie de-a lungul portului. Toată lumea își manifesta bucuria, toată lumea aclama. De la prova corăbiei, care fusese legată de chei, Alcibiade striga :

— Bărbați ! Vom lupta pe mare ! Vom lupta pe uscat ! Vom lupta împotriva Spartei și a lui Farnabazos ! Vom lupta împreună și vom învinge !

Valul de entuziasm care se dezlănțui era atît de puternic, încît stăpînul meu nu mai putu spune nici o vorbă. Fu coborît pe brațe de pe navă și dus pe umeri pînă la cortul ce-i fusese pregătit.

N-am mai văzut niciodată un om care să aibă atîta putere de înrîurire asupra celor din jur, care să le inspire spontan atîta încredere încît să-i înalțe de la cea mai neagră desperare la cel mai înflăcărat entuziasm, la cea mai oarbă încredere în sine. Alcibiade era asemenea voinței unui destin, care promitea fără greș victoria.

Stăpînul meu se sfătui imediat cu strategul aflat acolo, cu Strombihide.

— Cîte nave avem ? întrebă el.

— Aici n-avem decît patruzeci. Optsprezece se mai află în Helespont și alte douăzeci în Tracia. Am cerut întăriri de la Atena. Ne vor trimite treizeci de nave cu strategul Teramene.

— Unde sînt în clipa asta ?

— Pe țărmurile Macedoniei, le așteptăm.

— Trimite-i imediat ordin lui Trasilos să se întoarcă aici.

Peste cîteva zile, toată flota noastră, adică o sută opt nave de război, se concentrase la Cardia. Întreaga flotă a Atenei, tot ce mai putea pune acum la bătaie stăpîna mărilor...

Într-o seară m-am dus pe mal și m-am așezat pe nisip. Lîngă mine se întindea marea calmă. Nu se auzea nici un plescăit, ai fi zis că marea aştepta un ordin. Ancorate la mică distanţă, navele se deslușeau în noapte şi, mai încolo, mai mult ghiceai zgomotul ritmic al vîslelor unei patrule în larg, care se învîrtea încoace și încolo. Mi-am amintit de vechea glorie a Atenei, cînd în șantierul naval din Zea aşteptau totdeauna gata pregătite trei sute de corăbii. Pe atunci, democraţia putea trimite în orice direcţie trei-patru escadre de cîte șaizeci și optzeci de nave fiecare, rămînînd totuşi cu mari rezerve. Priveam acum corăbiile înşirate, care însemnau toată puterea Atenei. De aceste nave și de geniul lui Alcibiade atîrna soarta războiului și soarta Atenei și gîndul că stăpînul meu era în frunte mă liniştea prea puţin. „Ar fi destul să aibă ghinion, mă gîndeam eu, să se petreacă un act de nesupunere, să se transmită un ordin cu întîrziere, pentru ca dezastrul să fie definitiv, ireparabil". Gîndurile mele triste se risipiră la apropierea unui grup de marinari, care făceau glume pe socoteala viitoarelor păţanii ale lui Mindaros, dacă ar fi îndrăznit să-i ţină piept lui Alcibiade.

Cu întăririle ce primise, spartanul dispunea de nouăzeci de nave. Cu acestea și cu ajutorul lui Farnabazos, care adunase multă armată, se îndreptă spre Cizicos, un oraș nefortificat. Locuitorii îl primiră, cu condiţia ca armata satrapului să nu intre în oraș, așa că Farnabazos își instală tabăra la cîteva stadii depărtare de Cizicos. La sosirea acestei vești, stăpînul meu luă toată flota și trecu în Helespont. Călătorind noaptea cu felinarele stinse, am ajuns la Proconesos, peste drum de peninsula Cizicos. Aflasem că Mindaros își instruia în fiecare dimineață flota în larg, scoţînd în zori toate navele și făcînd instrucţie pînă la amiază.

Cînd am sosit la Proconesos, era noapte adîncă. Alcibiade porunci imediat să nu se aprindă nici un foc, să se culce toate echipajele şi să se pregătească o masă comună îmbelşugată pentru a doua zi în zori. Ceilalţi doi strategi,

Trasilos și Teramene, veniră pe corabia noastră să primească ordinele. Stăpînul meu își dezvălui planul :

— Mindaros nu știe că sîntem aci. Trebuie să-l luăm prin surprindere. Dacă desfășurăm flota în linie de bătaie și-l atacăm, va rămîne închis în port. După cum știți, în fiecare dimineață face instrucție. Iată planul meu : Instalăm străji în punctul cel mai înalt al insulei. Îndată ce ne vor semnaliza că Mindaros s-a îndepărtat destul de mult de Cizicos, voi porni cu escadra mea, în timp ce voi vă veți îndrepta spre sudul insulei, firește fără ca Mindaros să vă bănuiască prezența. Nu voi înainta în formație de luptă, pentru ca spartanul să nu bănuiască nimic. Navele mele, puține la număr, i se vor părea o pradă ușoară și mă va ataca. Atunci mă voi preface că fug. Aici avem nevoie de băgare de seamă ! Străjile din punctul cel mai înalt al insulei vor primi ordin să-și înalțe scuturile îndată ce spartanul va începe să mă urmărească și, la acest semn, vă veți repezi cu toată viteza spre peninsula Cizicos ca să-i tăiați retragerea. Cînd veți sosi în apropierea lui Mindaros, vă veți întoarce împotriva lui în șiruri dese și-l veți încercui. Cu voia zeiței, mîine o să distrugem întreaga flotă a inamicului nostru. Trebuie să-i capturăm toate navele. Dacă planul meu dă greș și Mindaros izbutește să scape și să-și arunce navele pe vreo plajă, o să-l atacăm și acolo, toți laolaltă, o să luptăm pe uscat și o să-l învingem.

— Știi că Farnabazos are o tabără mare lîngă Cizicos, îi atrase atenția Teramene. Îndată ce Mindaros se va afla în primejdie, îi va cere ajutor.

— Știu, răspunse brusc stăpînul meu. Numai că, de data asta, nu se va întîmpla ce s-a întîmplat la Abidos. Avem mulți ostași ușor înarmați care de la provele navelor îi vor împiedica pe perși să se apropie.

Trasilos avea altă obiecție. După el, planul era riscant, fiindcă, dacă străjile de pe insulă nu dădeau la timp semnalul convenit, Alcibiade se va afla într-o situație desperată.

— Gîndește-te, strategule ! Nu vei avea decît treizeci și cinci de nave de război. Dacă noi întîrziem puțin, ce te faci ? Ia mai bine cincizeci de nave pentru ca la ne-

voie să poţi respinge primul atac. Mindaros are aproape o sută.

— Nu, Trasilos ! Cu cît voi avea mai puţine nave, cu atît va fi mai bine.

Cei doi strategi plecară şi stăpînul meu se culcă în aşternutul ce-i pregătisem ca să doarmă puţin.

Eu nu puteam închide ochii. Aprinsesem un mic opaiţ şi flacăra lui tremura la cea mai mică suflare, aruncînd o lumină foarte slabă asupra chipului stăpînului meu. Cum stăteam aşa şi-i păzeam somnul, prin minte mi se perindau imagini şi amintiri din viaţa lui de altădată. Era încă tînăr, îl avea pe Socrate drept dascăl şi el se pregătea să ajungă cel mai vestit dintre eleni. Cît de lungă şi de grea fusese calea lui... Dacă n-ai fi fost atît de mîndru şi de semeţ, dacă te-ai fi priceput să-ţi stăpîneşti revolta faţă de mediocritatea din jurul tău, viaţa ta glorioasă ar trebui să înceapă azi, Alcibiade ! Azi, cînd îţi cîntăreşti fiecare cuvînt şi fiecare faptă, azi, cînd nu te mai laşi tîrît de avîntul tinereţii, de patima nesocotită a măririi, de setea nestinsă de faimă ! Azi, cînd poţi să dormi liniştit cîteva ore înainte de bătălie, în timp ce altădată gîndul că vei pleca în campanie nu te lăsa zile întregi să închizi ochii. Azi, cînd eşti sigur de valoarea ta, cînd eşti cunoscut din Sicilia şi pînă la Susa, cînd ţi-ai satisfăcut patima. Lumea întreagă vorbeşte despre tine. Armata jură pe numele tău, strategii te respectă, duşmanii te urăsc, dar tremură de frica ta. Dacă Mindaros ar şti azi că ţi-ai instalat cortul la doi paşi de al lui, somnul lui ar fi tulburat de vise cumplite, iar Tisaferne ar plînge şi şi-ar face mustrări amare pentru nebăgarea de seamă a paznicilor lui din Sardes. Îi vorbeai mereu de un echilibru între Sparta şi Atena, dar i-ai ascuns totdeauna că, dacă ai ajunge iar strateg al atenienilor, n-ar exista forţă, n-ar exista comoară, n-ar exista flotă care să te poată împiedica să învingi. Eşti speranţa Atenei, tu o vei reînălţa şi, cu toate că era cît p-aci s-o distrugi, o vei călăuzi iar spre o glorie măreaţă. Mîine e cea mai importantă zi din viaţa ta, Alcibiade ! De ce mîine ? Azi ! În curînd se face ziuă.

Stăpînul meu se trezi. Se întinse şi-şi încrucişă mîinile sub cap.

— N-ai dormit, Silicos ?

— Nu, stăpîne!

— La ce te-ai gîndit?

— La ce m-aş putea gîndi dacă nu la tine? La viaţa ta de pînă acum şi la cea care va veni...

— Lasă astea! Dă-mi puţin vin cu multă apă! Trezeşte-l pe Antiohos şi spune-i să strîngă soldaţii şi marinarii pe plajă. Vreau să le vorbesc.

Se luminase de-a binelea, cînd, urcat la prova corăbiei sale, stăpînul meu vorbi soldaţilor. Nu le spuse decît cîteva cuvinte:

— Ostaşi şi marinari! Azi trebuie să luptaţi cu armele, cu mîinile şi cu dinţii dacă va fi nevoie! Vitejia voastră va hotărî soarta Atenei. În faţa noastră avem un duşman plin de bani. Noi nu avem nimic! Îl vom distruge şi ne vom îmbogăţi cu prăzile luate de la el. Sîntem ultima speranţă a Atenei! Din spate nu vă vine nici un ajutor. În dreapta şi-n stînga vor fi duşmani, dar înaintea voastră merg eu!

Echipajele şi ostaşii urcară pe nave şi aşteptară semnalul. Santinelele noastre din insulă înălţară un scut şi escadra lui Alcibiade porni în oarecare învălmăşeală ca să nu-i dea de bănuit lui Mindaros. Trasilos şi Teramene porniră şi ei în direcţie opusă, ca să ajungă la capătul de sud al insulei gata de atac.

Nava stăpînului meu era *Afresa*[1]. Sub conducerea lui Antiohos, care era foarte dibaci în manevre, coti prima după capul nordic al insulei Proconesos şi văzu în dreapta noastră întreaga flotă peloponesiană, care-şi începea manevrele în formaţie de luptă. Cînd toate cele treizeci şi cinci de nave ale noastre ieşiră în larg şi cînd Mindaros le zări, crezu, aşa cum socotise şi Alcibiade, că erau singure. Fără să şovăie o clipă, înălţă semnalul pentru bătălie şi, schimbîndu-şi ruta, porni în urmărirea noastră. Avea nouăzeci şi două de nave într-un singur şir, o formaţie mult mai mare ca a noastră.

Ne-am schimbat şi noi numaidecît drumul şi am luat-o la fugă. Formaţia noastră descria un mare semicerc. Alcibiade îşi făcea socoteala că în clipa cînd Teramene şi Tra-

[1] Inspumata.

silos aveau să apară de după Proconesos, escadra lui își va fi completat semicercul începînd urmărirea din fugă. În timp ce executam această manevră, toată lumea de pe *Afresa* își ținea privirile ațintite spre capul sudic al insulei Proconesos.

— Încă nu-i văd ! Încă nu-i văd ! spunea Antiohos neliniștit.

— Iată-i ! strigă stăpînul meu, arătînd un punct negru care se desprindea de cap, urmat numaidecît de altul și de altul... Mindaros se apropie, Silicos ! Se apropie și nu înțelege de ce facem semicercul ! Dacă ar privi în spate, ar înțelege ! Dar ia te uită ! A bănuit ceva ! Și-a micșorat viteza ! Formația lui se împrăștie. Șef de manevră ! Antiohos ! Viteză de atac ! Înalță steagul meu ! Îndreaptă navele împotriva dușmanului !

Cele treizeci și cinci de nave de război se întoarseră cu iuțeală și formația noastră, care era acum paralelă cu a peloponesienilor, se repezi asupra lor. În spatele lui Mindaros, tăindu-i orice retragere spre Cizicos, se desfășurau cele șaptezeci de nave ale noastre. Mindaros își dădu seama că e pierdut, că fusese învins fără să lupte și înțelese că singura lui speranță era fuga. Încercă să scape și să se arunce pe țărm, cît mai aproape de Cizicos.

La un ordin al lui Alcibiade, navele noastre își aruncară ancorele în mare ca să se ușureze și hopliții de pe fiecare navă de luptă se adunară la pupă. Vasele își măriră viteza. Apa clocotea la provă și pe laturi, iar în spate, cîrmele brăzdau adînc marea. *Afresa* zbura pe valuri. În fața noastră, celelalte două escadre se apropiau și ele de Mindaros. Peste puțin începu lupta. Aproape fără să întîmpinăm vreo rezistență, am cucerit deodată douăzeci și cinci de nave, ceea ce ne-a întîrziat însă și i-a îngăduit lui Mindaros să se arunce pe o plajă, pierzînd încă cincisprezece nave. Trasilos înălță semnal cerînd ordine. În loc să-i răspundă, stăpînul meu se repezi cu toate navele spre țărm. Mindaros și Alcibiade ieșiră din apă aproape în același moment. Peloponesienii se aflau într-o situație desperată. Își orînduiră ostașii pe plajă ca să apere navele, în timp ce siracuzanii, care luau parte la luptă cu opt nave alături de Mindaros, le incendiară ca să nu fie

capturate. Venind cu viteză mare, navele noastre de luptă se înfipseră adînc în nisip.

Stăpînul meu sări primul pe uscat, urmat imediat de şaizeci de hopliţi de pe *Afresa*. Îi aşeză în falangă triplă şi încercă să respingă primul atac al peloponesienilor, care, văzîndu-i panaşul alb, se repeziră toţi împotriva lui. De pe toate navele de război hopliţii săreau şi se aşezau imediat în formaţie. De la prova navei, unde fusesem silit să rămîn, am văzut desfăşurîndu-se înaintea mea întreaga bătălie. Hopliţii noştri, cu scuturile lor grele şi împovăraţi de arme, întîmpinau greutăţi pe nisip şi se mişcau mai încet. De pe bordul navelor, ostaşii uşor înarmaţi aruncau săgeţi, suliţe şi pietre cu praştia, care treceau peste formaţia noastră şi loveau în liniile din spatele duşmanului, împiedicîndu-l să dea ajutor. Vîntul de dimineaţă încetase şi, pe măsură ce timpul trecea, se liniştea de tot. Pretutindeni în jur răsunau ţipete sălbatice, lovituri de spade, lănci care se frîngeau, scuturi care se izbeau cu putere de armuri, totul plutind în praful fin care tulbura vizibilitatea şi mărea sentimentul de depărtare. Urmăream cu mare nelinişte panaşul alb al lui Alcibiade. Îl zăream şi-l pierdeam pe rînd din vedere, dar era mereu în frunte, aproape totdeauna singur, adesea înconjurat de panaşele roşii ale hopliţilor Spartei. Mindaros se bătea în alt punct, dar ofiţerii care luptau împotriva lui Alcibiade îl înştiinţară că nu pot rezista dacă nu le trimite întăriri. Atunci Mindaros alergă în persoană cu cîţiva hopliţi ca să susţină formaţia. Alerga spre moarte. Cînd stăpînul meu îl zări — îl cunoscuse la Sparta — se repezi singur asupra lui fără să ţină seama de nici o primejdie şi, înainte ca celălalt să se acopere cu scutul, ridică spada, lovindu-l în gît cu o mişcare rapidă. Mindaros se prăbuşi, scutul îi scăpă din mînă şi-l acoperi. Văzîndu-şi strategul mort, spartanii din jur se speriară, începură să se retragă, apoi încetul cu încetul o luară la fugă, departe, pe cîmp. Formaţia lor se destrămă.

— Lupta s-a sfîrşit ! Am învins ! strigau ostaşii uşor înarmaţi de pe nave. Am capturat întreaga flotă ! Deodată, însă, unul din ei scoase un ţipăt : „Priviţi ce vine! Priviţi !“

De sus, din locul unde eram, am văzut cu groază apropiindu-se o altă armată, care era odihnită. Era armata lui Farnabazos.

— Cavaleria persană ! La mijloc mercenarii, în stînga cavaleria ! Daţi fuga să-l anunţaţi pe strateg ! Grăbiţi-vă! strigă Antiohos.

Abia am apucat. Din fericire, dezordinea şi confuzia spartanilor care fugeau îl întîrziară pe Farnabazos. Cei care se retrăgeau şi cei care soseau se învălmăşiră între ei şi satrapul fu nevoit să se oprească pentru a-şi orîndui iar trupele.

În acest scurt răstimp, Alcibiade îşi reorganiză oamenii pentru noua ciocnire. Plaja era foarte largă. De teama cavaleriei duşmane, stăpînul meu îşi înşiră hopliţii pe mal, chiar sub boturile navelor. Cei mai buni luptători îngenunchează în faţă, cu lancea aplecată într-o parte, ca să nu poată fi loviţi de cavaleria care nu putea să aibă multă forţă pe nisipul moale. De la prove, ostaşii uşor înarmaţi aveau să-i ocrotească pe hopliţi împiedicînd pe duşman să poată lupta în falangă deasă.

Farnabazos atacă de trei ori, sperînd să ne zdrobească, dar fu respins de fiecare dată, pierzînd un mare număr de cai. Apoi îşi aruncă în luptă mercenarii, dar şi al patrulea atac fu numaidecît respins. În timp ce persanii se retrăgeau în oarecare dezordine, Alcibiade dădu semnalul de contraatac şi întreaga noastră linie de bătaie porni înainte. Peste puţin, de pe prova înaltă a navei, nu mai vedeam pînă departe, pe cîmpie, decît un nor de praf, pe care, urmăriţi de ostaşii noştri, mezii îl ridicau în fugă. Mulţi atenieni îşi aruncaseră scuturile ca să-i ajungă pe duşmani. Alţii săriseră pe caii părăsiţi de perşi şi-i urmăreau călare. Pe ţărm zăceau sute de morţi şi ostaşii uşor înarmaţi coborîră de pe nave ca să adune primele prăzi.

Unul din cei trei strategi, Teramene, se îndreptă spre Cizicos, în timp ce Trasilos şi Alcibiade cu restul armatei porniră în urmărirea duşmanului. Marinarii legară navele capturate şi le remorcară în portul Cizicos, în care nu puteau intra decît o sută optzeci de nave de război.

Alcibiade s-a întors noaptea tîrziu, tocmai cînd începusem să fim neliniştiţi. Îl urmărise pe satrap pînă la tabăra lui şi Farnabazos încercase să opună rezistenţă în spatele întăriturilor provizorii, dar se dăduse bătut după primul atac şi o luase iar la fugă. Stăpînul meu ar fi vrut să atragă armata într-o nouă urmărire, dar nu izbutise. Hopliţii se repeziseră în corturi, luau care ce putea, încărcau pînă la refuz caii găsiţi şi se-ntorceau la Cizicos. În tabără fusese descoperit şi tezaurul satrapului. Erau foarte mulţi bani, pe care Farnabazos îi ducea totdeauna cu el pentru plata lefurilor şi pentru aprovizionare. Alcibiade şi alţi zece soldaţi continuară urmărirea, sperînd să-l ajungă pe satrap, şi nu se opriră decît după ce se lăsă noaptea. Se întoarse la Cizicos zdrobit de oboseală şi refuză să ia parte la serbarea ce-i pregătiseră oamenii din insulă.

— Să lăsăm pe mîine cîntecele de victorie ! Pe mîine! Acuma să dormim ! Puneţi străji pentru noapte !

Înainte de a adormi mă chemă.

— Scrie, Silicos !... „O mare victorie. Am capturat întreaga flotă inamică. Mindaros a fost ucis. Ne-am bătut şi cu Farnabazos, care abia a reuşit să scape datorită cavaleriei sale. Am pus mîna pe o pradă incalculabilă şi pe tezaurul satrapului. În Helespont şi Ionia nu mai există armată peloponesiacă. Sper să supun în curînd oraşele răsculate şi mai ales Bizanţul. Alcibiade al lui Clinias, armata.“ Silicos, mîine în zori *Afresa* trebuie să plece cu mesajul ăsta la Atena.

Şi înainte de a închide ochii şopti :

— Nici Cimon n-a cunoscut vreodată un asemenea triumf...

Proporţiile catastrofei suferite de spartani se aflară la Atena şi dintr-un mesaj trimis de Hipocrate, aghiotantul lui Mindaros, către eforii Spartei. O patrulă a noastră prinse pe curierul care ducea ştafeta şi care conţinea doar cîteva cuvinte :

„Flota a fost distrusă. Mindaros a fost ucis. Oamenii flămînzesc. Ne aflăm într-o situaţie desperată.

Hipocrate.“

La citirea acestor rînduri, chipul stăpînului meu se lumină.

— Să-l trimitem numaidecît la Atena ! Numaidecît ! Mercenarii lui Farnabazos flămînzesc !

J

Victoria noastră de la Cizicos avu răsunet în toată Elada. La Sparta ajunse sub formă de bocet. În cîteva zile, atenienii aflau uimiţi că Sparta se gîndea să trimită solie ca să ceară pace, din moment ce, cu tot sprijinul lui Farnabazos, cu toţi talanţii persani, a fost cu neputinţă să ne învingă. Compensaţia cumplită a Atenei era acum Alcibiade. Ceva mai tîrziu, demosul uluit îl văzu pe Endios, fostul efor al Spartei, urcînd la tribună şi cerînd pace !

Îndată ce stăpînul meu află că Sparta intenţionează să ceară pace trimise la Atena un mesaj către Bulé, sfătuind demosul să accepte propunerea. Niciodată, spunea el, nu se putea ivi o ocazie mai bună pentru ruperea alianţei dintre Sparta şi Susa. Alcibiade termina cu următoarele cuvinte : „Dacă vom încheia pace cu Sparta, vom fi liberi să continuăm războiul împotriva perşilor. Lupta noastră va schimba cu totul situaţia şi vom putea pune bazele unei noi alianţe.“

Dar mesajul lui Alcibiade ajunse prea tîrziu şi fu citit în Bulé după plecarea lui Endios, care ducea răspunsul negativ al demosului. Eram atunci departe de Atena şi n-am putut înţelege de ce un stat care trecuse prin atîtea nenorociri, care se afla în pragul unei catastrofe economice, care îl avea de ani de zile pe Agis la Decelea, luase hotărîrea de a continua războiul cu Sparta. Aflînd triumful de la Cizicos, poporul uitase deodată desperarea sa şi fusese cuprins de un entuziasm fără precedent. Pe străzi, în agora, în teatre, oraşul retrăia ceasuri pline de glorie.

Se făcură mari jertfe publice şi o procesiune cu torţe, care porni de la Zea şi merse pînă la Acropole. Bucuria pe care o provoacă o salvare neaşteptată e mai mare decît cea stîrnită de o victorie sigură.

Pe toate buzele flutura un singur nume : Alcibiade !

— Cît trăieşti tu, n-avem de ce ne teme !

— Să-l alegem strateg pe viaţă !

— Să se întoarcă imediat ! Imediat !

Dar în toiul febrei mulţimii, care nu voia să audă de pace cu Sparta, mulţi oameni politici — atîţia cîţi scăpaseră de prigoana celor patru sute — priveau situaţia cu mai mult sînge rece. Ei îşi dădeau seama că statul avea nevoie de linişte ca să-şi refacă forţele şi ca să-şi adune aliaţii. Vedeau că Deceleea continua să se afle în mîinile lui Agis, că minele de la Laurion sînt închise, că preţioasa Eubeea e independentă şi duşmănoasă, că oraşele Traciei şi ale Peninsulei Calcidice sînt răuvoitoare, ba chiar unele ne sînt potrivnice. Rămîneau insulele, Ionia pe jumătate răsculată şi oraşele Helespontului, pe care Alcibiade promitea să le supună curînd.

— De ce n-ai plecat personal la Atena să convingi demosul că trebuie să primească propunerea Spartei ? l-am întrebat pe stăpînul meu.

— Nu mă pot întoarce încă la Atena. Mai am mulţi duşmani : toţi membrii oligarhiei care au spart statuile lui Hermes, aceiaşi care au instaurat anul trecut oligarhia, care mă urăsc de moarte. Nu uita, Silicos, că osînda mea n-a fost încă anulată. Coloana există, şi cine trece pe lîngă Teseion o vede. Toată averea mea e confiscată şi blestemele eumolpizilor se menţin. Cum să mă întorc ?

— Dar entuziasmul mulţimii ?

— Entuziasmul trece, în orice clipă se poate transforma în mînie !

— Atunci, cînd ne vom întoarce ? Dacă nici acum, după un asemenea triumf, nu îndrăzneşti să te întorci la Atena, înseamnă că n-o să faci asta niciodată.

— Poate că nu mă voi putea întoarce decît după mulţi ani, Silicos. Poate că aşa e mai bine...

Între triumful de la Cizicos şi înapoierea noastră la Atena au trecut aproape doi ani. Doi ani de război, doi

ani de victorii. Oraşele Helespontului s-au supus din nou hegemoniei ateniene, au plătit despăgubiri grele şi tribut. După ce a asigurat nevoile flotei, Alcibiade a început să trimită la Atena cînd cincizeci, cînd o sută de talanţi.

Oraşele Helespontului au căzut unul cîte unul : Abidos, Lampsacos, Panormos, Calcedonia, Bizanţ, Hrisopolis, Selimbria. De cele mai multe ori Alcibiade intra singur în oraşe, însoţit doar de cîţiva hopliţi, vorbea poporului adunat şi-l convingea. De cîteva ori însă a fost nevoie de lupte crunte, de asedii grele. Aşa s-a întîmplat la Selimbria, la Bizanţ şi la Calcedonia, apărată de un strateg spartan, în timp ce, în afara zidurilor ei, Farnabazos încerca să creeze diversiuni. Alcibiade l-a zdrobit în două bătălii şi a cucerit Calcedonia, unde a reînfiinţat vama noastră. Fiecare navă care venea din Pontul Euxin ori se îndrepta într-acolo, trebuia să plătească taxă de trecere. În felul acesta se crea un venit de mulţi talanţi pe an.

După noua lui înfrîngere sub zidurile oraşului Hrisopolis, Farnabazos ceru armistiţiu şi vru să ajungă la o înţelegere cu Alcibiade ! Îl rugă deci pe stăpînul meu să nu întreprindă nici o acţiune în satrapia lui şi, în schimb, acceptă trimiterea unor soli atenieni la Susa. Alcibiade spera să-l convingă pe Darius să rămînă neutru în războiul dintre Atena şi Sparta. Se învoiră ca armistiţiul să fie respectat în tot timpul cît solii noştri aveau să rămînă la Susa.

Farnabazos era atît de încîntat că putuse îndepărta de satrapia lui un rival primejdios, încît îi propuse lui Alcibiade să facă libaţii personale de prietenie şi-l pofti în paradisul de la Daschileion. Stăpînul meu primi invitaţia, dar plecă însoţit. Urmară serbări strălucite şi satrapul îi făcu stăpînului meu daruri multe şi scumpe. Farnabazos făgăduise spartanilor o nouă flotă şi construise la Antandros mari şantiere navale, dar cu prilejul armistiţiului porunci întreruperea lucrărilor.

În tot acest răstimp şi profitînd de orice prilej, Alcibiade se ducea în Tracia şi recruta hopliţi din diferite triburi, plătindu-i bine. Mulţi conducători traci nu cereau drept plată decît făgăduiala că, după fiecare luptă,

vor avea ei dreptul să jefuiască. Stăpînul meu refuza şi ei îi ascultau poruncile.

— Sînteţi viteji, le spunea Alcibiade. Veniţi cu mine şi nimeni nu vă va putea învinge.

Conducătorul unui trib, pe nume Midocos, ceru să i se dea titlul de rege. Stăpînul meu i se adresă într-o zi spunîndu-i : „strategule", ceea ce-l măguli şi mai mult. Cu o anumită intenţie poate, în dorinţa de a-şi asigura sprijinul lui Alcibiade, Midocos îi dărui o întreagă regiune, destul de mănoasă şi străbătută de nenumărate rîuri, care se numea Aigos Potamos [1]. Pe atunci, numele acesta era cu totul necunoscut. Aşa se pomeni Alcibiade cu două sate şi cu o fortăreaţă mare ridicată pe o înălţime, la distanţă destul de mică de ţărmul mării, fortăreaţă pe care o boteză „Zidul nou". Stăpînul meu o fortifică serios şi-l numi intendent pe Mantiteos, care-l însoţise în fuga de la Sardes unde fusese întemniţat de Tisaferne. Cu darurile bogate pe care i le trimisese şi continua să i le trimită satrapul Farnabazos, putu să cumpere destui sclavi şi să organizeze fortăreaţa ca pe o mică cetate. Avea mercenari traci personali, care nu cereau decît un obol pe zi. Erau devotaţi stăpînului meu şi trăiau cu speranţa că-i va lua cîndva cu el la Atena, unde vor putea să se înroleze în gărzile noastre.

Lunile treceau şi Alcibiade nu pomenea de întoarcerea la Atena. Cînd nu întreprindeam vreo acţiune războinică, ne duceam la „Zidul nou", unde invita prieteni, trierarhi şi ofiţeri şi petreceau toţi cu flautiste şi dansatoare aduse din Sinope, care dansau dansuri lascive. Încetul cu încetul, fortăreaţa devenea centrul vieţii stăpînului meu şi întreaga regiune din jur îl considera stăpîn. Într-o zi, însă, sosi o corabie trimisă de demos. Era *Salaminia,* aceeaşi corabie care venise pe vremuri să-l ia din Sicilia. Aducea un mesaj de la Bulé către Alcibiade, mesaj care-l înştiinţa că poporul îl aşteaptă, că trebuie, în sfîrşit, să se întoarcă la Atena. Atunci totul fu dat uitării: şi roabele frumoase, şi ospeţele bogate pregătite de bu-

---

[1] Rîul Caprei.

cătarul excelent și dansatoarele din Sinope. Alcibiade luă douăzeci de nave și porni pe drumul întoarcerii.

Am luat cu noi toate prăzile și armele pe care nu le trimisesem încă la Atena : scuturi, sulițe, coifuri, platoșe, coifuri cu panaș, pinteni mari de corăbii smulși vaselor dușmane. Toate acestea acopereau punțile și străluceau în soare.

— Ca Iason cu lîna de aur ! am spus stăpînului meu în glumă.

Drumul nostru ducea pe la Samos și apoi prin Marea Egee, dar noi am trecut și pe la Rodos, prin orașele Cariei și prin Cnidos, unde ne-am oprit două zile. N-am simțit nici o emoție, nici o tulburare aflîndu-mă pe străzile orașului meu natal. Eram sigur că tatăl meu murise și n-am întrebat pe nimeni de el. Străin cum eram, mi-am dat seama că e prostesc și fără rost să caut legături inexistente.

În Caria am adunat contribuțiile de război. Rodos a dat optsprezece talanți, Cnidos, zece, și cînd ne-am întors la Samos, aveam o sută de talanți. În sfîrșit a sosit clipa ca Alcibiade să ia o hotărîre și am pornit spre apus. Cînd am ajuns la Paros ne-am oprit din nou. Aici, stăpînul meu a aflat că spartanii înjghebaseră treizeci de nave noi la Gition.

— Dar bine, Alcibiade ! Așa nu mai ajungem niciodată la Atena ! am spus eu nerăbdător, cînd mi-a declarat că e hotărît să meargă la Gition și să dea foc șantierului naval. El a ținut morțiș și ne-am dus, dar spartanii bănuiseră ceva, fiindcă am găsit Gitionul bine pregătit. Nici n-am încercat să ne apropiem. Am ajuns la Serifos unde am aflat că adunarea îl alesese iar pe Alcibiade strateg. Atunci n-a mai șovăit. În cîteva ceasuri am sosit la Egina, unde Trasilos și Teramene ne așteptau.

În noaptea aceea, focuri mari s-au aprins pe înălțimile insulei ca să vestească sosirea lui Alcibiade. S-a întîmplat să ne întoarcem într-o zi de Pleuteria[1]. Era zi de

[1] Sărbătoare în Atena antică, între 21—25 Targelion (mai—iunie) cînd se spală vălul Atenei. Aniversarea morții lui Agraulos, fiica lui Cecrops.

doliu, statuile zeilor erau acoperite, străzile pustii şi oraşul cufundat în durere.

Cum s-a luminat, flota a pornit. Alcibiade şi-a încins spada, şi-a pus coiful şi a rămas la pupă. Eram lîngă el. Înaintea noastră navigau navele de război, încărcate de prăzi strălucitoare. La prova celor mai multe dintre ele erau legaţi zdravăn pintenii navelor duşmane pe care le scufundasem sau le capturasem în expediţiile din Helespont.

— E cea mai frumoasă zi din viaţa ta, Alcibiade ! am spus cu un glas care tremura de emoţie cînd au început să se desluşească cheiurile, casele şi templele din Pireu.

— Poate... Silicos... Aşa ne-am fi întors... Aşa ne-am fi întors din Sicilia ! spuse Alcibiade şi ochii i se umplură de lacrimi.

— Ne întoarcem de la Cizicos... din Bizanţul cucerit. Priveşte ! Porturile sînt negre de mulţimea care a venit să te întîmpine. Priveşte, la Cantaros cheiurile sînt pline ! Uite colo, unul lîngă altul, oamenii aceia în alb ! Arhonţii ! Întregul oraş a coborît să te vadă triumfător ! Deşi e Pleuteria ! Auzi ce vuiet ? Priveşte, priveşte ! Primele nave au şi intrat în port... li se aruncă cununi. Alcibiade !...

Mă înecau suspinele. Un entuziasm de nedescris s-a dezlănţuit cînd nava noastră a intrat în portul Zea, cu vîslele înaripate şi purtînd pe catarg steagul roşu al stăpînului meu. Cheiurile, digurile, şantierele navale, templele din jur, acoperişurile caselor erau negre de lumea care-l aclama, înnebunită de bucurie. Nava noastră acostă şi toată această mulţime se puse în mişcare îndreptîndu-se spre noi.

De la pupa corăbiei, stăpînul meu privea, nehotărît încă, spre tot acest popor entuziast care arunca cununi în calea lui, dar nu cobora de pe navă.

— Nu mai şovăi, i-am spus eu. Eşti mai mult decît cel dintîi cetăţean al Atenei, eşti cuceritorul ei !

Stăpînul meu zări în mulţime pe scumpul lui văr Euriptolemos înconjurat de numeroşi alţi vechi prieteni. Coborî pe chei şi numaidecît îl înconjurară cu toţii, în

timp ce restul mulțimii intona un pean și pornea după el. Se alcătui un fel de procesiune, în fruntea căreia Alcibiade ajunse la Atena. Era atît de mișcat, încît nici nu putea vorbi. Plîngea, rîdea și se mărginea să răspundă prin gesturi la toate manifestările. În ziua aceea, toată lumea dădu uitării marele doliu pentru Agraulos, fiica lui Cecrops, a cărei moarte era totdeauna jelită la Atena. Această sărbătoare funebră fusese atît de uitată încît se întîmplă ceva nemaiauzit. În timp ce poporul urca spre Atena, în jurul lui Alcibiade izbucniră strigăte : „Adunare ! Adunare ! Vrem adunare ! Să ne vorbească strategul !“

Vuietul crescu, se întinse și arhonții porunciră unui crainic să strige că adunarea va avea loc numaidecît. Toată lumea se îndreptă spre Pnix.

Cînd Alcibiade, care nu-și scosese încă nici platoșa, nici coiful, se urcă la tribună, larma era atît de mare, se auzeau atîtea aclamații și atîția peani, că trebui să aștepte mult timp pînă să poată vorbi.

La început vocea lui era întretăiată de suspine ; pe urmă, însă, cînd izbuti să-și stăpînească emoția și vru să-și justifice faptele, mulțimea izbucni în strigăte sălbatice :

— Tu n-ai nici o vină ! N-ai nici o vină ! Dușmanii tăi sînt vinovați ! Și noi care te-am nedreptățit atît de fățiș, noi care te-am condamnat fără să-ți dăm prilej să te aperi !

Dacă în clipa aceea stăpînul meu ar fi pronunțat cîteva nume ale dușmanilor săi, poporul dezlănțuit i-ar fi sfîșiat pe loc. Îndată ce-și încheie cuvîntarea și entuziasmul se mai potoli, urcă la tribună Euriptolemos, care ceru adunării anularea condamnării la moarte a lui Alcibiade. Ceru ca eumolpizii să-și retragă blestemele, ceru să i se redea întreaga avere. „Bravo ! Bravo !“ striga lumea și, pe dată, cîțiva tineri se repeziră spre Teseion, unde se afla coloana de marmură pe care scria : „Alcibiade al lui Clinias, din dema Scambonide, la moarte“ și o sfărîmară în mii de bucăți. Înainte de a se risipi adunarea, avu loc o adevărată apoteoză : lui Alcibiade i se dărui o cunună de aur și numele de arhistrateg pe uscat și pe mare.

Am rămas la Atena patru luni, în cursul cărora viaţa lui Alcibiade a atins apogeul. Era slăvit, arhistrateg, idolul poporului, mîntuitorul cetăţii. Nu putea ieşi din casă fără ca în jurul lui să nu se alcătuiască o manifestaţie. Mulţimea îl urma peste tot, unii îl aşteptau în faţa clădirii în care intra, de obicei în Buleuterion, apoi veneau după el în altă parte. Breslele strîngeau bani ca să-i ofere daruri. În adunare era ascultat ca un zeu, nenumăraţi erau cei care voiau să-l cunoască. Îşi regăsea prieteni vechi şi buni, atîţi cîţi supravieţuiseră prigoanei celor patru sute, şi mergea cu ei la numeroasele ospeţe, care se dădeau în cinstea lui. O regăsi şi pe Timandra, veşnic frumoasă, veşnic tînără, veşnic devotată.

Puţin după întoarcerea noastră, ne-am dus la teatru. Se juca *Electra*. Cînd am ajuns la scena recunoaşterii, în care fata îi strigă lui Oreste : „În sfîrşit ! Te văd ! Te-ai întors !" mulţimea, auzind parcă vorbele care o înăbuşeau şi pe care voia să le strige, s-a ridicat în picioare, s-a întors spre stăpînul meu şi reprezentaţia a fost întreruptă un timp de aclamaţii. Cum aş putea uita clipele acelea ?

A doua zi dimineaţa a venit la noi Socrate, care nu se arătase pînă atunci. În exil, stăpînul meu îl pomenea foarte des şi, după întoarcere, i se păruse ciudat că Socrate nu venise printre primii să-l vadă.

Abia-l zărise pe Alcibiade că Socrate strigă :

— Alcibiade ! Te văd şi mi-e cu neputinţă să nu jelesc împreună cu Electra. Cum te-am trimis ! Cum te regăsesc acum !

Trecuseră opt ani de cînd nu-l văzusem. După cum am mai spus, era de o vîrstă cu mine, acum, însă, părea mai vîrstnic şi era schimbat. Nu mai avea aerul ironic de pe vremuri, era serios, senin şi cam melancolic.

— Dar de ce m-aş mira ? continuă el. Ai spus doar că un singur lucru e important pentru tine, că un singur lucru îţi inspiră admiraţia : succesul.

Pe Alcibiade, care se repezise să-l întîmpine, această atitudine aspră şi, poate, schimbarea tonului, îl zăpăciră. Se înfurie şi el şi-i dădu imediat replica :

— Dar ce ar fi trebuit să fac ? strigă el, de parcă s-ar fi văzut cu Socrate în ajun şi ar fi întrerupt în mijloc o discuţie. Ce m-ai fi sfătuit tu să fac, Socrate ? Să mă supun ? Să mă întorc şi să mă las ucis de duşmanii mei, de duşmanii Atenei, care o distrugeau ? Nici tu n-ai înţeles? Trebuie să-ţi explic şi ţie că pentru a distruge pe duşmanii comuni am fost pus în situaţia de a dăuna patriei mele ?

— Şi ce dacă i-ai distrus ! Te-ai distrus pe tine însuţi, Alcibiade ! Ai vrut să te salvezi şi ţi-ai pătat numele, ai ajuns nedrept, rău, ai născocit lucruri urîte şi ai insultat cetatea dispreţuindu-i legile. Un singur lucru să ştii : Dacă mă voi găsi vreodată în situaţia de a fi nedreptăţit sau de a nedreptăţi, voi prefera prima soluţie. Şi nu există forţă care să-mi schimbe această convingere. Dacă demosul te-a rechemat ca să te omoare, trebuia să vii şi să mori şi dacă ai fost laş în faţa morţii, atunci trebuia să pleci departe, ca Atena şi Elada să uite de tine. Azi eşti triumfător, dar pe ce cale ai ajuns la acest triumf ? Nici tu nu îndrăzneşti s-o spui.

— Pe ce cale ? izbucni stăpînul meu. Pe calea exilului, teribila cale a amărăciunii la Sparta, a umilinţei în paradisul lui Tisaferne, a agoniei în portul din Aspendos şi a închisorii din Sardes. Şi cea mai amară din toate, Socrate, a fost calea victoriei de la Cizicos, după care tot nu mă puteam întoarce ! Şi tu, care mă învinuieşti ! Ai crezut că mi-am bătut joc de Misterele eleusine ? Ai crezut o singură clipă spusele calomniatorilor şi ale lui Tesalos ? Nu ! Şi ce-ai făcut ? Te-ai ridicat în adunare ca să vorbeşti, ca să împiedici o crimă ? Ai pus în mişcare pe prietenii noştri ? Te-ai străduit să explici că măcar rechemarea mea trebuie să fie amînată ? Ai încercat să salvezi Atena ? Nu o distrugeai şi tu, cu tăcerea ta ? Ia spune-mi, ce ai făcut tu pentru salvarea cetăţii, pe care declari că eu am umilit-o ?

În clipa aceea intrară mai mulţi deputaţi şi arhonţi, veniţi la o consfătuire. Socrate, care pe atunci n-avea nici o demnitate în cetate, se ridică şi plecă.

Cei doi nu s-au mai întîlnit niciodată. Acum îl mai văd din cînd în cînd pe Socrate, dar de cele mai multe ori mă feresc de el. Mă strigă totdeauna, în glumă, Hefaistion, de parc-ar fi auzit ce spusese răposata bunică-mea în ziua cînd m-am născut, dar nu mai rîdem nici el, nici eu.

Pregătirile pentru noua campanie în Ionia luau tot timpul stăpînului meu, fiindcă voia să supravegheze totul el însuşi.

Avea mari speranţe în solii care plecaseră la Susa sub ocrotirea lui Farnabazos. Porniseră de la Hrisopolis la începutul iernii, care în anul acela fusese foarte grea şi trebuiseră să aştepte cîteva luni la Gordion, în Frigia, înainte de a-şi putea continua călătoria.

— De ce nu te-ai dus chiar tu, Alcibiade ? întrebă un deputat.

— N-am vrut să-mi încredinţez încă o dată viaţa în mîinile unui satrap.

— Trebuie să ne grăbim, strategule ! spuse un alt deputat. Expediţia trebuie să înceapă înainte ca Lisandros, noul amiral al spartanilor, să întărească legăturile dintre Sparta şi cei doi satrapi, legături pe care le-ai putut rupe cu atîta greutate. Farnabazos a pregătit la Antandros o sută de nave noi.

— Am să plec cît mai curînd, spuse stăpînul meu. Dar, înainte de a porni în campanie, vreau să mai fac ceva, atenieni. Un lucru a cărui amintire să nu fie o amărăciune pentru mine. Vreau să conduc procesiunea lui Iacos [1] la Misterele eleusine, pe Calea sacră !

— Cum ai să îndrăzneşti ? întrebară îngroziţi cîţiva deputaţi.

— Agis e la Deceleea... Nu ne va lăsa să trecem !

De cînd Agis fortificase Deceleea şi stăpînea Atica, procesiunea lui Iacos pleca în fiecare an la Eleusis cu corăbiile. Statuia lui Iacos era urcată pe o navă de război urmată de celelalte. Era o mare umilinţă pentru Atena să

[1] Epitet mistic al lui Dionysos. Sărbătorirea lui avea loc la Eleusis, la 19 Boedromion (septembrie).

nu-şi poată cinsti sărbătorile cum se cuvine. Cu toate şovăielile deputaţilor, Alcibiade stărui.

— Agis nu va îndrăzni să facă o mişcare. Vă cer consimţămîntul.

— Consimţămîntul trebuie să ţi-l dea arhontele basileu şi eumolpizii...

Arhontele basileu şi eumolpizii acceptară propunerea arhistrategului şi începură să pregătească procesiunea ca în vremurile bune. De multă vreme nu mai văzuse Atena asemenea pregătiri. Cînd procesiunea se făcea cu corăbiile era, vrînd-nevrînd, de proporţii mai mici şi mai sărăcăcioase şi un mare număr de festivităţi ale marşului sacru erau suprimate.

Polemarhul se nelinişti cînd află de planul lui Alcibiade. Veni la el şi încercă să-i schimbe hotărîrea, arătîndu-i cît ar fi fost de riscant şi cît de mult ar fi dăunat prestigiului Atenei cel mai mic incident. Stăpînul meu îl ascultă nerăbdător şi la sfîrşit îi spuse :

— Ai dreptate, polemarhule ! Cel mai mic incident va dăuna prestigiului nostru, dar dacă acest incident nu se va produce, îţi dai seama cît de umilită va fi Sparta ? Ce umilinţă va fi pentru Agis dacă nu va îndrăzni să facă nici o mişcare ? Dacă ne atacă, o să luptăm pentru ce avem mai sfînt. O să luptăm sub zidurile noastre, sub Partenon, sub suliţa zeiţei Atena !

Sărbătorile eleusine durează nouă zile. Din prima zi, stăpînul meu trimise un regiment de hopliţi la Aigaleos şi patrule de cavalerie la Deceleea. În felul acesta fiecare atenian putu merge nestingherit la Eleusis. În a şaptea zi, armata ocupă poziţii de luptă în Ceramicos. Alcibiade, călare, mergea în frunte. Procesiunea se alcătui. Întîi veneau crainicii cu hlamide albastre, apoi purtătorii vaselor de aur şi de argint, cîte se mai aflau în tezaurul nostru. Urma marea statuie de lemn a lui Iacos, purtătorul făcliei, statuie dusă pe umeri de şaisprezece iniţiaţi. Zeul era încununat cu mirt, iar în urma lui păşeau eumolpizii în veşminte festive. Venea apoi mulţimea pelerinilor, care se puse în mişcare o dată cu rîndurile paralele ale armatei. O tăcere adîncă domnea pretutindeni şi peste această

mare tăcută de oameni, care înainta încet, se înălțau cu autoritate statuia încoronată a lui Iacos și silueta arhistrategului Alcibiade. Din cînd în cînd se auzea galopul unui călăreț care aducea vreo știre sau primea vreun ordin. La prima oprire, eumolpizii începură urările și psalmodierile, potrivit datinei, și procesiunea continuă așa pînă la Eleusis.

Patrulele care ajunseseră pînă în vecinătatea Deceleei aduseră vestea că Agis rămăsese închis toată ziua în fortăreață, deși știa că, la cîteva stadii depărtare, dușmanul lui de moarte își trăia cele mai frumoase clipe din viață.

Cu cîteva zile înainte de plecarea flotei, reprezentanții ai centrelor politice ale democraților veniră acasă la Alcibiade ca să-i propună să desființeze democrația și să devină tiran din voința poporului.

— Ia cetatea în mîinile tale, strategule ! Fii singurul și deplinul nostru stăpîn ! Să nu mai existe adunare ! Tu ai să hotărăști totul și noi te vom urma ! O să ne supunem tuturor poruncilor tale.

Atenienii, da, atenienii erau dispuși să primească tirania lui Alcibiade.

Nici Pericle nu cunoscuse vreodată o astfel de clipă. Unul dintre reprezentanți se pricepu să vorbească atît de frumos, încît fu cît p-aci să-l convingă. Îi zugrăvi nestatornicia sentimentelor poporului, îi aminti cît de efemere sînt sentimentele poporului, că entuziasmul mulțimii e o bază primejdioasă pentru un om politic și încercă să-l sperie — pe bună dreptate — spunîndu-i că dușmanii lui erau încă numeroși, deși nu îndrăzneau deocamdată să-și spună cuvîntul.

— Acum e momentul, Alcibiade ! Ia acum puterea în mîinile tale ! Zdrobește-ți dușmanii o dată pentru totdeauna ! Sînt încă mulți la număr și dibaci. Dacă nu cutează pentru moment să-și ridice nici măcar privirile, vor găsi iar prilejul cînd vei fi departe, în luptă, să te calomnieze.

Dar Alcibiade refuză. Poate că Bulé aflase ceva despre agitația centrelor și, temîndu-se ca nu cumva arhistrategul să dorească într-adevăr să devină tiran, îi poruncină să plece imediat. O adunare festivă avu loc și stăpînul meu își luă rămas bun de la popor spunînd :

— Atenieni, uralele voastre îmi vor răsuna în urechi în tot timpul cît voi lipsi și, dacă vor fi împrejurări cînd soarta războiului nu-mi va surîde, încrederea voastră îmi va încălzi inima și-mi va da curaj pentru noi lupte victorioase !

În ziua următoare am plecat. Pe *Afresa* se îmbarcase în taină și Timandra. Cînd Alcibiade se dusese să-și ia rămas bun de la ea, i se aruncase în brațe.

— Iar pleci ! Iar rămîn singură să-ți aștept întoarcerea ! Nu, nu se poate ! Plec cu tine oriunde vei merge.

Alcibiade se împotrivi cît putu, dar Timandra puse mîna pe o broșă mare și-i spuse privindu-l drept în ochi :

— Alcibiade, dacă nu mă iei cu tine, îmi scot ochii cu broșa asta !

Avea o voce calmă, dar atît de hotărîtă încît Alcibiade păli. O privi multă vreme, cu buza de jos ușor tremurătoare, apoi o luă deodată în brațe :

— Vino ! spuse el și, însoțită de Antiohos, Timandra se îmbarcă pe nava-amiral.

Înainte de a porni spre Samos, flota se opri la Andros, care se răsculase și acceptase o gardă spartană. Cu strategul spartan în frunte, locuitorii din Andros ieșiră în afara zidurilor gata de luptă. De la primul atac i-am măturat cu lacedemonieni cu tot. Ofițerii noștri ar fi vrut să înceapă un asediu, dar Alcibiade se grăbea să ajungă în Ionia, deoarece la Andros ne sosise vestea neliniștitoare că Cirus cel tînăr, fiul lui Darius, se afla la Magnesia și aduna oaste ca să se bată cu Artaxerxe, fratele său mai mare. Mama lor, Parisatis, avea o vădită preferință pentru Cirus și se străduia din răsputeri să-l convingă pe bătrînul Darius să-l îndepărteze de la tron pe Artaxerxe pentru ca, în felul acesta, ambițiosul și aprigul Cirus să ajungă rege. Deși recunoștea și el că fiul său mai mic era mai deștept și mai energic, Darius nu se învoia să

schimbe ordinea succesiunii la tron. Se vede că la Susa situația devenise încordată și Darius, simțindu-și și moartea aproape, voise să-l îndepărteze pe fiul lui mai mic de la curte, trimițîndu-l ca guvernator în satrapiile apusene. Stăpînirea lui se întindea peste Frigia Mare, Lidia, Caria și Capadocia. Tisaferne și Farnabazos erau la ordinele lui. Cirus ura Atena și primul lucru pe care-l făcu ajungînd în Frigia fu să-i întemnițeze pe solii noștri, care porniseră din Gordion și călătoreau spre Susa. Zadarnic se împotrivise Farnabazos spunîndu-i că face un act necugetat.

— Atenienii nu vor ajunge la Susa! răspunsese Cirus și acceptă doar să-i predea pe soli satrapului, care le îngădui să se întoarcă liberi acasă.

Pe vremea cînd era la curte, Cirus încercase să-l defăimeze pe Tisaferne. Prietenia dintre satrap și stăpînul meu și jocul lui dublu cu spartanii constituiau pentru ambițiosul tînăr o armă prețioasă, iar pentru Darius un bun pretext de a-și îndepărta fiul, însărcinîndu-l să-l urmărească și să-l supravegheze pe satrap. Așa se face că o chestiune de ordin intern a curții de la Susa a putut să răstoarne toate planurile lui Alcibiade.

Cirus avea un singur scop și o singură dorință vie : să ajungă regele perșilor ! Așa se explică de ce voia să termine repede războiul din Ionia, bizuindu-se pe recunoștința Spartei, care avea să-l ajute, cînd va fi sosit momentul, să se bată cu fratele lui pentru tron. După sosirea lui Cirus în Ionia, banii perșilor au început să curgă din belșug spre Sparta. Farnabazos primi poruncă să termine construirea celor o sută de nave de la Antandros și să alcătuiască echipajele. Lisandros, comandantul spartan al flotei, unul din puținii spartani deștepți pe care i-am cunoscut vreodată, izbuti să lege o strînsă pretenie cu Cirus care, în cîteva luni, ajunse să facă tot ce-i cerea el.

— La nevoie, Lisandros, îmi voi transforma și patul, care e de aur, în monedă cu care să plătesc lefurile flotei tale !

Amiralul spartan își avea cartierul general în Efes, unde se afla și întreaga flotă.

Cînd toate aceste veşti sosiră la Andros şi la Samos, ofiţerii lui Alcibiade fură cuprinşi de deznădejde. Cei mai mulţi participaseră alături de el la campania precedentă din Ionia. „Atîtea strădanii, spuneau ei, atîtea lupte, atîtea jertfe şi atîtea victorii strălucite ca să ne găsim iar în faţa aceluiaşi bloc, mult mai puternic azi decît era înainte."

— Nu vă pierdeţi nădejdea, le spuse Alcibiade. Cu cît duşmanul nostru e mai puternic, cu atît mai strălucită va fi victoria. Înainte spre Efes ! Să poftească Lisandros şi să dea bătălia pe mare !

Stăpînul meu îşi alinie de două ori flota în largul Efesului, dar nici prima, nici a doua oară amiralul spartan nu îndrăzni s-o înfrunte. Îşi ţinea vasele în port, în timp ce Cirus, care-i plătea bine pe marinari şi era nerăbdător şi grăbit, se străduia să-l convingă că trebuia să primească lupta şi să distrugă o dată pentru totdeauna Atena şi pe Alcibiade ! Celălalt răspundea că atenianul nu fusese încă niciodată învins şi-l sfătuia să aibă răbdare. Îşi aţintea privirea spre mare şi privea cu melancolie flota ateniană, care aştepta în linie de bătaie. În centru se afla *Afresa,* cu steagul ei purpuriu... Timpul şi banii aveau să le aducă în curînd victoria, spunea Lisandros neastîmpăratului tînăr.

Cirus plătea patru oboli pe zi fiecărui marinar, în timp ce noi dădeam numai trei. Cei mai mulţi dintre marinarii noştri nu erau cetăţeni atenieni. Erau venetici, aliaţi, mercenari din Ionia, traci recrutaţi de Alcibiade şi mulţi insulari. Toată această adunătură considera războiul ca o meserie, cine plătea putea să-i cumpere. Mulţi dezertau, astfel încît am fost în pericol de a nu ne putea urni navele din loc.

Pînă şi hopliţii, atenieni cu toţii, începuseră să murmure şi să se plîngă. Ba unii din ei, avînd în frunte pe un oarecare Trasibulos, se duseră la Alcibiade şi protestară spunînd că leafa nu li se plătea regulat. Stăpînul meu îi mustră.

— Parc-aţi fi nişte neguţători hrăpăreţi, spuse el. Sînteţi hopliţi ai Atenei. Fiţi disciplinaţi ! Nu avem bani şi duşmanul are ! Luptaţi ca să-i luăm banii !

La Atena, lumea începuse să-şi piardă răbdarea. Era atît de mare, de oarbă şi de nebunească încrederea poporului în Alcibiade, încît toţi crezuseră că el are o putere aproape divină. Pe măsură ce zilele treceau fără ca la Pireu să sosească vestea unei mari victorii, care ar fi măturat deodată Sparta şi Susa, dezamăgirea şi clevetirile oamenilor sporeau.

— Dar ce fac de atîta timp în Ionia ? Nu fac nimic !

Nimeni n-avea grijă să explice poporului că şi de data asta era nevoie de mult timp, de multe victorii, mari şi mici, pînă să vină iar solii Spartei la Atena şi să ceară pace. Nerăbdător şi uşuratic, poporul voia o victorie pe loc ! Imediat !

Asta era starea de spirit la Atena în momentul cînd stăpînul meu, nevoit să facă rost de bani, luă cîteva nave şi plecă să strîngă tributul din diferite oraşe ale Ioniei de nord. Lăsă flota la Samos sub ordinele lui Antiohos, care, fără a fi ofiţer, era cel mai bun comandant al flotei noastre, şi-i porunci cu asprime să nu se urnească din loc sub nici un motiv. Nu trebuia să accepte pentru nimic în lume o bătălie navală, chiar dacă Lisandros l-ar fi provocat, aliniindu-şi flota în faţa lui. Stăpînul meu luă opt nave şi plecă la Clazomene, la Colofon şi Cima de unde adună destui bani pentru nevoile flotei. La Cima fu nevoit să ameninţe ca să capete contribuţia de război. Dar, în zilele cît lipsi el, avu loc catastrofa.

Rămas singur, Antiohos îşi luă nasul la purtare. Îşi închipui că e un amiral adevărat, mare şi priceput. Amintindu-şi că, în multe bătălii victorioase, comandase nava lui Alcibiade, crezu că el şi nu altul trebuia să-l provoace şi să-l învingă pe Lisandros. Luă toată flota din Samos şi o duse la Notion, care se află în imediată apropiere de Efes. Necunoscînd ordinele lui Alcibiade, ceilalţi ofiţeri îl urmară. Trezindu-mă într-o dimineaţă şi văzînd portul Samos pustiu, mi-am închipuit că stăpînul meu venise în timpul nopţii şi că plecase iar în zori cu toate navele. Dar întrebînd-o pe Timandra şi aflînd că Alcibiade nu se întorsese, am alergat la şeful gărzii şi am aflat ce se întîm-

plase. Ticălosul de Antiohos plecase cu două nave de la Notion spre portul Efes, unde erau ancorate vasele de război ale lui Lisandros, şi se apucase să-l înjure şi să-şi bată joc de el, provocîndu-l la luptă dacă-i dădea mîna. Aceste ifofturi îl făcură pe Lisandros să-şi dea seama că Alcibiade nu se afla împreună cu flota. Ieşi, deci, în larg cu cîteva nave şi porni în urmărirea lui Antiohos, care nu mai putea de bucurie şi credea că-l silise pe Lisandros să accepte bătălia navală. Dar în timp ce toată flota peloponesiacă ieşise din port într-o ordine desăvîrşită, Antiohos, care dăduse semnalul ordonînd navelor sale să se alinieze şi ele, nici nu apucă să le aşeze în linie de bătaie. În ciocnirea care avu loc, Antiohos fu ucis, nava lui se scufundă şi flota se risipi pierzînd cincisprezece vase. Marinarii, al căror moral era zdruncinat, se închiseră peste noapte în portul Notion şi se întoarseră a doua zi în zori la Samos. În aceeaşi zi fu anunţată sosirea stăpînului meu, care află la venire că Antiohos fusese ucis în timpul bătăliei navale.

— Din fericire, spuse el. Dacă ar fi trăit, l-aş fi ucis eu.

În zadar încercă Alcibiade să-l provoace din nou pe Lisandros, în zadar îşi înşiră de două ori flota în afara Efesului. Văzînd în ce ordine impecabilă se desfăşurau vasele noastre, vicleanul spartan înţelese că era comandată de stăpînul meu şi nu-şi arătă nici nasul.

Cînd ştirile de la Notion ajunseră la Atena, mulţimea îşi pierdu cumpătul. Duşmanii lui Alcibiade, vechi membri ai oligarhiei, îşi ridicară îndată capul şi reîncepură să răspîndească prin oraş vechile acuzaţii, adăugînd şi altele noi.

— Cine spune că-i neînvins ? Cine spune că-i atotputernic şi superb ? De unde toate celelalte neghiobii ? spuneau ei. Ce încredere putem avea într-un om care şi-a lăsat toată flota, singura noastră speranţă, pe mîna unui comandant de navă ?

— Ce vină are el dacă Antiohos a călcat ordinele ? îndrăzneau unii să spună.

Dar mînia populară, aţîţată cu măiestrie de duşmani, lua zi de zi altă faţă.

— Ne-a promis victorii, succese, bani, putere ! Ne-a promis pace ! Așa vrea să le cîștige ? Pierzînd cincisprezece nave prețioase ? Jos Alcibiade !

Cîțiva dezertori din Samos ajunseră la Atena, printre ei fiind și acel Trasibulos care protestase din cauza lefurilor. Ei începură să facă gălăgie și să-l învinuiască pe arhistrateg în toate colțurile agorei. Spuneau că Alcibiade nu se mai sinchisea de război, că petrecea de dimineață pînă seara cu femei — erau aluzii la Timandra — că se pregătea să se întîlnească cu Cirus ca să-i predea întreaga flotă, că nu mai voia să se întoarcă la Atena, că avea pămînt mult în Tracia și că singura lui grijă era să se îmbogățească și să ducă o viață de satrap oriental. Mulțimea îi credea, mînia ei sporea și, cu mintea înfierbîntată de calomnii, fără să le treacă măcar prin gînd să-i întrebe pe dezertori ce căutau la Atena niște hopliți, cînd flota se afla în Ionia, atenienii îl trădară pentru a doua oară pe Alcibiade.

Se ținu o adunare, în care se hotărî revocarea lui din funcția de arhistrateg, fără a i se aduce, însă, altă acuzație. În locul lui fură trimiși zece strategi.

Salaminia veni din nou, aducîndu-i lui Alcibiade ordinul demosului, care se lepăda cu nechibzuință de singura, de ultima lui speranță. Cînd stau și mă gîndesc cum au păcătuit atenienii de două ori, mă gîndesc că și-au meritat soarta actuală, că li s-a cuvenit să-l aibă pe Lisandros drept satrap.

Această a doua lovitură nu stîrni nici mînia, nici furia stăpînului meu și, cu toate că ar fi putut, și de data asta, să-și atragă armata care-i era devotată și să nu asculte de ordinul demosului, i se supuse.

— Și acum ce o să facem ? l-am întrebat neliniștit. Unde o să mergem ?

— În Tracia, Silicos. O să mergem la Aigos Potamos...

— Dar acolo nu sîntem în deplină siguranță !

— Acolo sînt tracii, Silicos, acolo îl avem pe Midocos. Și, apoi, nu sîntem prea departe de prietenul meu Farnabazos.

Cînd am ajuns toţi trei în Tracia, stăpînul meu, Timandra şi cu mine, Midocos ne-a primit cu mare bucurie. În jurul fortăreţei noastre de la Aigos Potamos au venit să se stabilească numeroşi războinici traci. Faima stăpînului meu era mare printre ei şi considerau drept cinste să slujească unui strateg elen. Cînd Alcibiade ieşea din fortăreaţă, războinicii aceia uriaşi dădeau năvală în jurul lui şi-l priveau cu respect şi cu teamă. Îl urmau oriunde se ducea, ştiind că locurile erau nesigure. Trecură cîteva luni, veni primăvara şi Alcibiade, care nu putea sta degeaba, începu să organizeze armata lui Midocos. Îi învăţă pe hopliţi cum să pornească la atac fără să-şi strice formaţia, cum să schimbe frontul, cum să se apere de un atac al cavaleriei, cum să urmărească duşmanul. Instrucţia înainta rapid, Midocos se bucura şi era foarte recunoscător stăpînului meu.

Triburile vecine se aliaseră împotriva lui Midocos şi aveau de gînd să-l atace. Pe măsură ce vara înainta, şeful tribului era cuprins de nelinişte şi cînd stăpînul meu îi propuse să ia comanda armatei şi să preîntîmpine atacul, aproape că i se aruncă în braţe de bucurie.

Stăpînului meu îi trebuiră două luni ca să învingă triburile duşmane şi să le supună. Devotamentul armatei faţă de Alcibiade se transformă în adoraţie. Din toată regiunea, chiar şi din părţile locuite de învinşi, i se trimiteau daruri şi sclavi. Aflînd că Alcibiade organizase armata în Tracia, Farnabazos îi trimise daruri bogate. Îşi spunea, probabil, că nu strica să fie în relaţii bune cu un om ca el. Îl pofti la Daschileion, paradisul lui din Helespont, dar stăpînul meu îi mulţumi şi refuză.

Veştile cu privire la mersul războiului le aflam din Sestos, cu care eram vecini, sau de la vreo navă care arunca ancora la mal sub zidurile noastre. În felul acesta am aflat de victoria de la Arginusa şi mai tîrziu de judecarea şi condamnarea strategilor noştri învingători. Am aflat şi de marile pregătiri ale lui Lisandros, care, cu ajutorul lui Cirus, adunase aproape două sute de nave.

Trecuseră doi ani încheiaţi de cînd ne aşezasem în Tracia. Se apropia toamna, zilele se micşoraseră, cînd, în-

tr-o dimineață, gărzile dădură buzna să-l trezească pe stăpînul meu și să-i spună că jos, în larg, marea era plină de nave.

Alcibiade alergă la un meterez.

— E flota ateniană, Silicos! Privește! Poate că au venit să se odihnească. Dar nu! Și-au instalat corturile. Cine să fie strategii ăștia care-și fac tabăra pe o plajă deschisă?

Încălecă repede și, însoțit de o escortă de douăzeci de traci, porni spre tabără. Am plecat și eu cu el.

În timp ce ne apropiam, cîțiva hopliți se speriară și se repeziră să-și ia armele. A fost cît p-aci să se producă o ciocnire. Mulți, însă, îl recunoscură pe Alcibiade și începură să-l aclame. Se stîrni mare zarvă.

Cei zece strategi se neliniștiră auzind strigătele și ieșiră să vadă ce s-a întîmplat. În fața lor se afla Alcibiade, dar nici unul dintre ei nu manifestă vreo bucurie. Ba chiar unul îl întrebă cu asprime:

— Ce vrei?

— Să vă vorbesc.

Cîțiva strategi, care luptaseră poate pe vremuri alături de el, îl poftiră în cort si-l rugară să ia parte la consiliul de război, deși alții își arătau pe față dușmănia. În consiliu, Alcibiade află că Lisandros, în fruntea unei flote de o sută cincizeci de nave de război, se afla peste drum de Aigos Potamos, adică la Lampsacos.

— O să-l provocăm, Alcibiade, și o să-l învingem.

Stăpînul meu răspunse stategilor în felul următor:

— Și eu l-am provocat de multe ori pe Lisandros, dar n-a primit lupta. Băgați de seamă! Clipa atacului are s-o aleagă el. Aveți o poziție primejdioasă, plaja e deschisă și nu pune nici o piedică în calea dușmanului, care poate să vă ia prin surprindere. Venind încoace, am văzut mulți soldați și marinari de ai voștri răspîndiți pe ogoare. Luați flota și mergeți la Sestos. Distanța pînă acolo e mică. Nu rămîneți la Aigos Potamos.

În timp ce stăpînul meu vorbea, cîțiva strategi făceau semne de aprobare. Unul din ei, Conon, spuse: „Alcibiade

are dreptate". Un altul însă, pe nume Tideas, se ridică deodată şi declară :

— N-avem nevoie de sfaturi şi nici poftă să le auzim !

Nimeni nu protestă. Tideas adăugă :

— N-avem nevoie de ajutorul tău ! Pleacă !

Stăpînul meu se ridică, ieşi din cort şi încălecă. În jurul lui se adunase o mulţime de hopliţi, care-l însoţiră cu urale pînă dincolo de tabără.

Cînd ne-am întors la fortăreaţă, stăpînul meu a contemplat de la înălţime cele o sută optzeci de nave care alcătuiau flota.

— Dacă rămîn acolo aşa, fără nici o ocrotire, sînt pierduţi, Silicos ! Am să-i ajut, chiar fără voia lor ! Mă duc să mă întîlnesc cu Midocos ! Trebuie să aduc fără întîrziere armată.

Am lipsit patru zile din fortăreaţă Am cutreierat toată regiunea, împreună cu Midocos şi am alcătuit detaşamente. Am adunat două mii de traci şi am mărşăluit toată noaptea ca să ne întoarcem la Aigos Potamos. Cînd am ajuns pe ţărm, se crăpa de ziuă. Ţărmul era pustiu. Pe măsură ce ne apropiam şi se lumina mai bine, o privelişte groaznică se înfăţişa ochilor noştri. Mii de trupuri fără cap zăceau pe nisipul care le băuse sîngele şi se înnegrise. Alcibiade îşi opri speriat calul şi în urma lui se opri întreaga armată. Priveam cu toţii spre malul mării, de care valurile se apropiau blînd, atingînd cadavrele, care se legănau la oarecare depărtare. Alcibiade rămase astfel uitîndu-se multă vreme. Deodată, dădu pinteni calului şi urcă în fortăreaţă.

— I-a luat pe toţi prizonieri, Silicos ! I-a prins şi i-a măcelărit. A capturat toate navele ! Atena e distrusă !

Cîţiva hopliţi care scăpaseră de măcel veniră în fortăreaţă şi ne povestiră cum se întîmplase nenorocirea.

În ziua următoare am văzut flota lui Lisandros care pleca din Lampsacos şi trecea prin faţa noastră remorcînd navele prizoniere, ultimele nave de război ale Atenei.

— Şi acum ce are să se întîmple ? l-am întrebat pe stăpînul meu.

— Acum a sosit sfîrşitul Atenei, Silicos! Acum trebuie să plecăm, să mergem în altă parte, aici nu mai sîntem în siguranţă!

— Dar tracii?

— În curînd se vor întoarce împotriva mea. Atît timp cît simţeau că Atena e o forţă, însemnam ceva pentru ei. Acum, însă...

— Şi unde o să mergem iar? Unde?

— Cîndva, Farnabazos ne-a invitat în paradisul lui! Să mergem acolo! Satrapul mi-a făcut jurăminte personale. Să sperăm că nu le-a uitat.

Două luni după catastrofă ne aflam toţi trei, Alcibiade, Timandra şi eu, la Farnabazos. Călătoria noastră de la Aigos Potamos la Daschileion a fost grea şi primejdioasă. N-am îndrăznit să ne oprim în nici un alt oraş. Pribegind aşa, din sat în sat, prin locuri pustii, am călătorit multe zile. În Bitinia, regiune necontrolată şi sălbatică, am fost înconjuraţi într-o noapte de tîlhari. Ne-au luat tot ce aveam, caii şi cinci catîri, încărcaţi cu lucrurile de preţ care ne rămăseseră. Nu ne-au lăsat decît hainele de pe noi. Cînd am ajuns la Daschileion, eram într-o stare jalnică, murdari, rupţi, cu o înfăţişare de cerşetori. Frumuseţea Timandrei şi statura lui Alcibiade ne-au salvat de multe necazuri. Văzînd trei zdrenţăroşi, paznicii paradisului au vrut să ne gonească, dar unul dintre ei l-a recunoscut pe Alcibiade şi a alergat să-l anunţe pe satrap.

Farnabazos ne-a primit regeşte. Măgulit că un om ca stăpînul meu venea să-i ceară găzduire, îi oferi un loc la curtea lui şi, crezînd că Alcibiade va dori să rămînă pe lîngă el ca sfetnic nepreţuit şi mare strateg, îi dărui venitul anual al oraşului Gordion din Misia, adică cincizeci de talanţi.

La curtea lui Farnabazos am aflat veştile groaznice sosite de la Atena. Aşa am ştiut că oraşul a rezistat aproape un an asediului lui Lisandros, că spartanul a intrat apoi triumfător în Zidurile lungi şi că a lăsat o gardă spartană pe Acropole, că a schimbat regimul politic numind treizeci de tirani care să guverneze oraşul prin teroare şi omoruri.

— Aigos Potamos ! Aigos Potamos ! repeta Alcibiade ori de cîte ori aflam noi amănunte despre nemaiauzita catastrofă a Atenei. De acum înainte trebuie să ne gîndim la alte lucruri, Silicos, să ne îndreptăm speranţele în altă parte. Să mergem la Susa, la monarhul Artaxerxe.

— Şi ce să facă el ?

— Ce să facă ? Nimic ! Eu, însă, am să fac multe ! Cirus, fratele lui, recrutează soldaţi din întreaga Ionie ca să-i declare război ! Dacă plec la Susa şi devin strategul lui Artaxerxe, am să-l înving şi pe Cirus, şi pe spartanii care-l ajută, şi poate... dar, tăcere ! Să nu afle Farnabazos. Joacă un joc dublu între cei doi fraţi. Ce să facă ? Situaţia lui e grea. O să plecăm îndată ce se desprimăvărează.

Stăpînul meu îi spuse satrapului că vrea să facă o călătorie la Susa şi-i ceru îngăduinţa să plece. Auzind aceasta, Farnabazos se bucură, deşi fără să arate. Curtenii lui îşi manifestară însă pe faţă mulţumirea. Ba chiar unul dintre ei, Bagoas, vărul lui Farnabazos, spuse :

— În sfîrşit !

Satrapul se bucura fiindcă venise timpul să se descotorosească de un străin de vază şi vrednic de cinstire, care-i prilejuia însă nenumărate frecuşuri cu spartanii şi cu Cirus. Lacedemonienii îi spuneau mereu că e o ruşine ca un satrap persan, aliatul lor, să găzduiască şi să ocrotească pe cel mai rău duşman al lor, în loc să-l fi ucis din prima clipă. Cirus îl întreba şi el mereu dacă Alcibiade mai trăieşte. Farnabazos răspundea că atenianul îi ceruse azil şi că-l legau de el jurăminte personale de prietenie. Totuşi, îşi dădea seama că situaţia lui devenea tot mai grea şi că pînă la urmă ar fi fost silit să cedeze... Poate că şi Alcibiade îşi dăduse seama de toate acestea şi tocmai de aceea se hotărîse să plece mai repede decît avusese de gînd, fără să mai ceară escortă. Farnabazos ne dădu bani ca să nu ne pomenim în nevoie şi doi sclavi care s-o slujească pe Timandra. Am plecat spre Susa în primele zile ale primăverii. Călătoria a ţinut multe zile pînă am ajuns la Milisa, un sat din Frigia Mare. Stăpînul meu se gîndi că era acum destul de departe de Farnabazos şi hotărî să

ne oprim cîteva zile, pentru ca Timandra să se poată odihni. Am găsit o casă la marginea satului.

În prima noapte, Alcibiade sări tulburat din pat.

— Timandra! Am avut un vis înfricoşător! Am visat că mă îmbrăcaseşi cu cele mai preţioase haine ale tale, că eram culcat pe genunchii tăi cu ochii închişi şi că mă pieptănai şi mă împodobeai de parc-aş fi fost mort.

— Taci! strigă ea. Eu am visat ceva şi mai înfricoşător! L-am visat pe Bagoas, îţi aminteşti de el? Vărul satrapului. Te lovea cu spada şi tu erai gol! Mă tem, Alcibiade! Poate că Cirus a cerut capul tău!

Toată ziua am stat în casă, în timp ce Timandra şi Alcibiade se plimbau pe colinele din jur, ca să-şi uite neliniştea. Pe la amiază am văzut venind pe drumul dinspre Daschileion mai mulţi călăreţi, care au intrat în sat. L-am înştiinţat pe Alcibiade, dar el n-a dat atenţie faptului. Seara, fără să-i spun nimic, am proptit bine uşa. Era o noapte întunecoasă. Nori mari se rostogoleau pe cer şi vîntul gemea printre copacii din jurul casei. Noaptea înainta şi mie mi se făcea somn, deşi îmi propusesem să nu închid ochii. Aşteptam zorile.

Deodată am sărit în sus. Un miros puternic de fum umplea casa. M-am repezit să-l trezesc pe Alcibiade. Era şi timpul: flăcările ne şi înconjuraseră. Am alergat la fereastre. Limbi mari de foc urcau din pereţii de lemn. La lumina incendiului am văzut la mică distanţă de uşă mai mulţi soldaţi înarmaţi pînă-n dinţi care ne aşteptau.

— E Bagoas, Alcibiade! a strigat Timandra cuprinsă de groază, recunoscîndu-l pe curtean. Alcibiade s-a repezit să-şi ia spada, şi-a înfăşurat hlamida pe braţul stîng, ca un scut improvizat, a smuls o saltea, a deschis uşa şi aruncînd aşternutul înaintea lui ca să stăvilească flăcările, s-a repezit gol afară, urmat de noi. Cînd Alcibiade s-a năpustit prin flăcări, soldaţii s-au speriat şi au dat înapoi în întuneric. S-au oprit la mică distanţă, fiindcă Bagoas le striga să rămînă locului, spunîndu-le că e ruşine să se teamă de un om singur şi gol! Atunci, în loc să se tragă în întuneric, stăpînul meu a rămas aşa, în lumina flăcărilor, gol şi nemişcat.

— Vino ! i-a strigat Timandra, gata să se repeadă spre grajd unde erau caii. Vino ! Te omoară !

Douăzeci de sulițe au șuierat în noapte și Alcibiade s-a prăbușit. Bagoas s-a apropiat și s-a aplecat să vadă dacă era mort.

— Voia Spartei s-a împlinit ! a spus el, apoi a dat pinteni calului și a pierit în întuneric.

Cînd s-a luminat de ziuă, am luat mortul și l-am îmbrăcat în veșmintele Timandrei, singurele pe care le salvasem de foc. Îl întinsesem pe jos, Timandra ședea lîngă el plîngînd și, luîndu-i capul pe genunchi, îi mîngîia părul și fața și-i săruta ochii.

Am izbutit să mă întorc la Atena cu Timandra, fiindcă la cîteva zile după crimă primisem un mesaj anonim care-mi cerea să plec și să-mi țin gura. Am pătimit multe pînă să ajungem iar în locurile cunoscute, eu cu ochii înlăcrimați și Timandra bocind, dar ca să povestesc toate acestea aș avea nevoie de multe pagini.

Vestea morții lui Alcibiade a ajuns la Atena cu mult înaintea noastră și, așa cum mi-am dat seama mai tîrziu, în jurul ei pluteau cele mai fantastice zvonuri. M-am dus acasă. Unde era să merg ? Cînd m-au văzut, sclavii au alergat înnebuniți să-i dea de știre fiului lui Alcibiade.

— A venit Silicos, stăpîne !

Parcă i s-ar fi spus că a venit Meduza ! De unde să fi știut eu că voi fi primit astfel ? Alcibiade s-a repezit afară, mi-a strigat că sînt un ucigaș, m-a trimis în Tartar și m-a amenințat că are să mă dea în judecată, că are să ceară să fiu trimis la muncă în mine. Nu puteam să scot un cuvînt și, pe măsură ce tăcerea mea se prelungea, Alcibiade-fiul se aprindea și se mînia mai vîrtos, pînă cînd intendentul Hariton m-a luat de mînă cu bocceaua mea de haine cu tot și m-a dat afară ca să se potolească derbedeul.

N-am mai călcat pe la el. Stăpînul meu îmi lăsase o bucată de pămînt lîngă Oefisos — aveam și martori pentru asta — dar n-am cerut-o. Nu mi-a fost niciodată simpatic fiul lui Alcibiade, era doar o caricatură a lui taică-său, care era un semi-zeu.

Acum locuiesc la Timandra. Copiez texte pentru bogătași și în felul ăsta dau și eu ceva în casă.

Şi acum, ce ai să faci, Silicos, nefericite ? Sînt doi ani de cînd a pierit băiatul, cam de pe atunci m-am apucat să scriu. Filele acestea erau singura-mi mîngîiere, erau viaţa mea... Nu mă pot despărţi de ele, nu mă pot hotărî să recunosc că am terminat, că nu mai am nimic de spus. Întorc paginile, corectez, scot, adaug... nu vreau să termin şi să-l pierd a doua oară.

Viaţa mea a fost atît de legată de a lui, încît cred că, în aceşti doi ani, am trăit doar din forţa ce-mi dădea viaţa pe care i-o dăruiam eu scriind.

ÎNSEMNĂRI[1]

1. Silicos şi Catisachis sînt personaje imaginare, ca şi numele lor.

Harpiabazos e un personaj imaginar. Numele său e persan.

2. Nici un text nu dovedeşte participarea lui Clinias la campania din Egipt.

Tot astfel, nici un text nu dovedeşte participarea lui Alcibiade la lupta de la Sfacteria.

3. Există îndoieli cu privire la genealogia lui Alcibiade.

Isocrate (despre pereche — 27) indică următoarea genealogie : Alcibiade (bunic) — Clinias (tată, care a luptat la Artemision) — Alcibiade (stăpînul meu). De asemeni Plutarh (Alcibiade, 1) spune limpede că Alcibiade a fost fiul lui Clinias, care a luptat la Artemision cu o corabie proprie.

Dimpotrivă, în ultima lui carte, *Alcibiade* (Paris, 1951) Hatzfeld e de aceeaşi părere cu Dittenberger, considerîndu-l pe Clinias de la Artemision frate al bunicului Alcibiade. El spune, într-o notă, că Plutarh a încurcat lucrurile şi că Isocrate a comis o greşeală, voită poate...

Am preferat genealogia autorilor antici.

Părerea lui Hatzfeld are la bază următoarele argumente :

Alcibiade s-a născut în 451 sau 450 î.e.n. Dacă tatăl lui, Clinias, a fost trierarh la Artemision (480 î.e.n.) trebuie să admitem că Alcibiade s-a născut cînd el era în vîrstă de cel puţin şaizeci de ani. E un fapt care nu trebuie să ne pară excepţional,

[1] **Aceste însemnări sînt publicate de autor la sfîrşitul romanului *Stăpînul meu Alcibiade*.**

deoarece Socrate a murit la vîrsta de şaptezeci de ani, lăsînd-o pe Xantipa cu un copilaş în leagăn.

4. Există unele alterări ale evenimentelor şi unele anacronisme, dar nu pot fi pomenite toate aici.

Iată un exemplu din prima categorie:

Lisandros nu i-a măcelărit imediat pe prizonierii atenieni, ci după convocarea unei adunări a aliaţilor la Lampsacos.

Un exemplu din a doua categorie:

Zidurile lungi au fost ridicate în 458, iar Silicos soseşte la Atena în 457.

Imaginile lui Eros-copil aparţin epocii elenistice — epoca clasică le ignora.

Nu s-a putut stabili precis în ce perioadă au început să fie făcute elegantele statuete de teracotă de la Tanagra.

IZVOARE

Athenaios	*Deipnosofiştii*
Aelianos	*Istoria pestriţă*
Andocide	*Despre Mistere*
„	*Împotriva lui Alcibiade*
Aristofan	*Norii*
„	*Pacea*
„	*Cavalerii*
Babrios	*Miturile lui Esop*

Maxime ale poeţilor eleni antici

Diogene Laertius	*Despre vieţile şi doctrinele filozofiei*
Diodor din Sicilia	*Biblioteca istorică*
Euripide	*Andromaca*
Herodot	*Istorii*
Tucidide	*Xigrafes* Cărţi H
Comentarii la Tucidide	(de Ern. Popo)
Isocrate	*Despre pereche*
Cornelius Nepos	*De viris illustribus*
Ctesias	Fragmente
Xenofon	*Helenicele*
„	*Memorabilia*
Homer	*Iliada*
Pausania	*Prin Elada*
Platon	*Alcibiade*
„	*Statul*

Platon	*Protagora*
Plutarh	*Alcibiade*
„	*Aristide*
„	*Temistocle*
„	*Pericle*
„	*Lisandros*
„	*Nicias*
Plutarh (pseudo-)	*Proverbe*

BIBLIOGRAFIE

Dimitracos — *Hărţi ale lumii elene antice*

Demopulos — *Viaţa publică şi particulară a elenilor antici*

Lambros S. — *Istoria Greciei*

Menardos S. — *Stefanos*

Paparigopulos — *Istoria naţiunii elene*

J. D. Barbier du Bocage — *Atlas*

Bury J. B. — *A history of Greece*

Cavaignac E. — *Sparte*

Chevalier et Bady — *L'Ame grecque*

Cohen R. — *La Grèce et l'hellénisation du monde antique*

Durant W. — *The life of Greece*

Fraser J. G. — *Sur les traces de Pausanias*

Freeman Kathleen — *The Greek Way*

Fustel de Coulanges — *La cité antique*

Glotz G. — *La cité grecque*

" — *La civilisation égéenne*

Gonzague DF Reynold	*Le monde grec et sa pensée*
Grote	*History of Greece* (Tomes IV—VIII)
Hatzfeld J.	*La Grèce et son héritage*
Houssaye H.	*Histoire d'Alcibiade*
Lacour-Gayet J. R.	*De Platon à la Terreur*
Osborne E. B.	*Socrates and his friends*
Paris H.	*Dictionnaire des antiquités grecques*
Pittakys	*L'Ancienne Athènes*
Robin L.	*La pensée grecque*

Com. 90 237
Nr. colilor de tipar 24,50

Combinatul Poligrafic
„CASA SCÎNTEII"
București — R.S.R.

COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

O existență atît de extraordinară (e vorba de Alcibiade n.n.) conține toate elementele în măsură să-l mulțumească pe artist și pe romancier; o copilărie dovedind remarcabile înzestrări spirituale și plină de făgăduințe; adolescența încredințată tutelei unui Pericle și vegheată de prietenia lui Socrate; o tinerețe eroică și scandaloasă, o activitate militară și de om de stat căreia nu-i lipsesc nici succesele diplomatice, nici victoriile militare, nici proiectele grandioase, nici peripețiile dramatice; căderi răsunătoare, amenințătoare exilări, întoarceri neașteptate și, în cele din urmă, sfîrșitul pe pămînt barbar, unde istoria și legenda au amestecat temele cele mai emoționante ale fidelității și trădării, ale dragostei și morții.

Jeán Hatzfeld, Alcibiade. *Studiu asupra istoriei Atenei la sfîrșitul sec. al V-lea*, Paris 1951.

Lei 11